ideo non fuerunt repoſiti ad alios nouem libꝛos codicis tractantes de iure priua
to:quia hi tres cōtinent ius publicum:ꝛ tractaut de iure fiſci nec vnq̄ legunt in
ſcolis vt dicit glo.inſti.de iuſ.ꝛ iur.§.fi. Tertio cōtinet volumē nouē collatiōes
autenticoꝝ. Quarto cōſuetudines feudoꝝ:q̄ collatio decima appellat. Addunt Colla. autēti.
et hodie quedā extrauagātes que collatio.xj.ſolet appellari: ꝛ ab iſta cōgerie et
conuolutiōe varioꝝ libꝛoꝝ : hic liber volumen appellatꝰ eſt. Et quia ꝑtē codicꝭ
et nouaꝝ ꝯſtitutionū.ꝑtim etiā quaſdā penales ꝛ fiſcales ſanctiōes ꝯtinet : ꝛ in
nonnullis locis penam trāſgreſſoꝛibꝰ irrogat Jdcirco,bipartita veſte:viridi pu
ta et rubea coloꝛatus incedit.

Rubꝛice.ff.ve.Liber pꝛimus.

De iuſticia et Jure

IMperatoꝛ Juſtinianus expoſi
turus iura populi romani:ꝑmittit de iuſticia : a qua ve
luti matre:ꝛ quaſi fonte quodam: omnia iura emanant.
Quod em̄ iuſticia vult:id ius ꝓſequit. Uidendū ergo
quid ſit iuſticia:quid ius. Unde dicat:ꝛ quot ſint eiꝰ po
ſitiones. Juſticia eſt ꝯſtans et ꝑpetua volūtas ius ſuum Juſticia
vnicuiq3 tribuēs. A iuſticia ius appellat:ſicut filia a ma Jus:
tre. Eſt aūt ius ars boni et equi cuiꝰ merito quis nos ſa
cerdotes appellat:id eſt ſacra iura miniſtrātes. Eſt du
plex ius:publicū et pꝛiuatū. Publicum ſpectat ad ſtatū publicum
reip.pꝛincipaliter. Pꝛiuatū ad ſinguloꝝ vtilitatē. Pri pꝛiuatum
uatū ius triplex eſt. Naturale qđ natura omnia aīalia do naturale
cuit. Gentium quod apud om̄es gentes equaliter obſer Gentium
uat. Ciuile quod vna queq3 ciuitas ſibi ꝯſtituit. Jus ciuile duplex eſt. Scriptū Ciuile
quod ꝯſiſtit in ſex partibꝰ. Lege. Plebiſcito. Senatu cōſulto. Pꝛincipū placi Scriptum
to. Pretoꝝ edicto. ꝛ ī pꝛudentū rn̄ſo. Nō ſcriptū ius eſt qđ vſus appꝛobauit. Non ſcriptuꝫ

De oꝛigine Juris ciuilis:omnium magiſtratuum:et ſucceſſione pꝛudentum

¶ Oꝛigo omnis iuris in ciuitate romnna ex.l.xij.tab.ſumpſit exoꝛdiū. Jnitio eī
ciuitatis romane: populꝰ ſine certa lege:manu ſolius regis gubernabat. Aucta
poſtmodum ciuitate romana. Romulus populū in.xxx. partes diuiſit:quas ꝑ
tes curias appellauit:quia tunc reip.curam gerebant:per qas ipſe leges quaſ Curie
dam curiatas ad populū tulit. Tulerunt et ſequētes reges:quas om̄es ſextꝰ pa
pirus vno libꝛo ꝯſcripſit.et ab eo appellatū Jus papirianū Deinde expulſis re
gibus pꝛopter violatam lucretiam :omnes leges exoluerunt in deſuetudinemq3 Jus papiria
abierūt:ꝛ populus romanus cepit quaſi viginti annis magis ꝯſuetudine q̄ lege num.
vti Poſtea ne id diutius fieret:ꝯſtituti ſunt publica autoctoꝛitate decē viri:per
quos peterent leges a grecꝭ ciuitatibꝰ athenień ꝛ lacedemonioꝝ vt dicit tex.in
ſti.de iur.na.§.et nō in elegāter.quoꝝ nomia ponunt.vij.diſ.c.ij.has leges in lex.xii.tab.
tabulis eneis ſcriptas ꝓ roſtris poſuerūt Datūq3 ē eiſdē.x.viris:vno anno ius
ꝑdictas leges coꝛrigere:ꝛ ſi opus eſſet interꝑtari q̄ aīaduertentes aliq̄d deeſſe

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

prudētū rñſa | primis legibꝰ.alias duas eiſdē tabulas adiecerūt:ꝛ ita ex accidēti appellate ſūt
l.xij.tab.His legibꝰ latis:cepit interp̄tatio prudentū deſiderari ꝛ que diſputatio
prudentū cōmuni noīe appellat̄ ius ciuile. Ex his legibꝰ.eodē tp̄e actōes cōpo
ſite ſunt:q̄bus inter ſe homīes diſceptarēt:que ꝑs iuris:legis actōes:id ē: legit
tīe actōes:appellat̄ Et ita eodē tp̄e hec tria iura nata ſunt:leges.xij.tab. Ex his
fluere cepit ius ciuile.Ex iiſdem legibus:actiones cōpoſite ſunt.Augeſcente ci/
uitate:euenit vt plebs in diſcordiā cū patribꝰ veniret:ꝛ ſecederet in montē auen
plebiſcita | tinū:ſibiqꝫ iura cōſtitueret:que plebiſcita vocant̄. et poſtea ꝓ lege aſſumpta:vt
inter plebiſcita et legem:ſpecies conſtituendi intereſſet:poteſtas aūt eſſet eadem
Deinde ob difficilem cōgregationem populi et plebis:cura reip.ad ſenatuꝫ de
Senatꝰ cōſul. | ducta eſt:qui ſe cepit interponere. Idqꝫ ius appellabatur ſenatus conſultū.Eo:
p̄toꝝ edicta | dem tp̄e magiſtratus vel pretores iura reddebant:ꝓponentes edicta: vt quiſ
qꝫ ſciat de qua re dicturi eſſent:ſeqꝫ p̄muniret:que edicta p̄toris:vel ius honora:
riū appellant̄:q: ab honore p̄toris venerat Nouiſſime euenit.vt neceſſe eē reip.
p̄ncipis placi. | ꝑ vnū conſuli.Igit̄ cōſtituto p̄ncipe:data ē ei poteſtas: vt qđ cōſtituiſſet:ratum
eſſet:que principalis conſtitutio vel p̄ncipis placitum appellatur.

De legibꝰ et ſenatꝰ ꝯſultis: et longa cōſuetudine

Lex | ¶ Lex eſt quod populus romanus ſenatorio magiſtratu: veluti conſule cōſtitue
Senatꝰ cōſul. | bat.vel lex eſt cui omnes homines decet obedire. Legis virtus hec eſt: Impa:
re:vetare:permittere:punire. Senatusconſultum eſt quod ſenatus iubet atqꝫ
Cōſuetudo | conſtituit. Non enim ambigitur ſenatum ius facere poſſe.hinc velleianum.Ma
cedo.et alia multa.Conſuetudo eſt ius non ſcriptum qđ pro lege ſeruatur cū de:
ficit lex.j.diſ.conſuetudo. Nam diuturni mores conſenſu vtentium approbati
legem imitantur.inſti.de iur.na.§.ex non ſcripto. Et eſt conſuetudo optima le:
gum interpres.l.ſi de interpretatiōe.infra.e.

¶ De conſtitutionibus principum

¶ Quod principi placet legis habet vigorem.quicquid enim imperator ꝑ epi:
Conſtitutiōes | ſtolam ſtatuit.vel cognoſcens decreuit.vel de plano interloquutus eſt: vel edi:
cto precepit.legem eſſe conſtat. Iſte leges appellantur conſtitutiones. Et que:
dam ſunt generales.que ſine dubio omnes ligant. Quedam perſonales que nec
ad exemplum trahuntur. quia quod princeps alicui ob merita indulſit: vel pe:
nam irrogauit.vel alicui ſine exemplo ſubuenit:perſonam non egreditur.ꝛ illđ
appellatur priuilegium quaſi priuata lex.

De ſtatu hominum

¶ Status hominū dicit̄ condicio vel qualitas ꝑſonarum qua q̄s plurimū poteſt
Et appellat̄ hic titulꝰ in inſti.de iure ꝑſonaꝝ. Omēs ergo homīes vel perſone:
aut ſunt liberi vel ſerui Liber dicit̄ qui ex naturali facultate facere pōt q̄cquid li
Liber | bet.niſi qđ vi aut iure ꝓhibet̄.infra.l.iiij.Seruus aūt dicit̄: qui ex ꝯſtitutione
Seruus | iuriſgentiū:alieno dominio cōtra naturā:id eſt cōtra ius naturale: ſubijcit̄. Ap
Mancipia | pellatꝰ ſeruꝰ:eo ꝙ impatores captiuos in bello ſuari iubebāt ne occiderēt Qui
etiā mācipia dicti ſunt.q: manu capiunt̄. Hiis ſeruꝰ:aut naſcit̄ vt ex ācillis nr̄is
Aut fit.ꝛ hoc dupl̄r:vel iuregentiū per captiuitatē vt ſ.vel iure ciuili.qñ liber

homo maior viginti annis. ad p̃ciū ꝑticipandū ſe venūdari paſſus eſt: ignorãti ꝯditionē ſuā. Liberi hoīes in duplici ſpecie regiunt. Aut em̃ ſunt ingenui: q̃ ex matre libera nati ſunt. Aut libertini qui ex ſeruitute manu miſſi ſunt.

ingenui
libertini

De his qui ſunt ſui vel alieni iuris

¶ Cognitis ꝑſonis q̃ alieno iuri ſubiecte ſūt: ſilr̃ etiā intelligem⁹ q̃ ſui iuris ſunt. Eſt aūt duplex ptãs: ſeu ius ꝑſonaꝝ. Dñica vicȝ q̃ ſub ſe habet ſuos. q̃cq̃d em̃ ſeruus acq̃rit: id dño acq̃rit. Eſt et ptãs patria. Liberi em̃ nr̃i quos ex iuſtis nuptijs ꝓcreauim⁹: in ptãte nr̃a ſunt. Sed ex ciuib⁹ romanis. i. liberis hoīb⁹: q̃daȝ ſunt pr̃eſfami. q̃dam filijſa. q̃dã matreſſa. quedã filieſa. patreſſa. ſunt q̃ ſue poteſtatis ſūt: ſiue ſint puberes: ſiue impuberes. Similimodo matreſſ. Filij aūt et filieſa. dicunt qui ſub aliena id eſt patria poteſtate ſunt.

dñica ptãs
patria ꝑtãs
patreſſamilias
filijſa.

De adoptionibus et Emancipationibus

¶ Adoptio ē act⁹ legittim⁹ ꝑ q̃ȝ quis fit filius q̃ alias nō ē: inde appellata adoptio q̃ȝ optiōis fili⁹ ꝗs efficit. Eſt aūt adoptio duplex: habet enī ſe vt gen⁹ et ſpēs: cū diuidat in arrogatōem. et adoptionē ſimplicē. Arrogatio fit auctoritate p̃ncipis. qñ ille q̃ ſui iuris ē arrogat. quo caſu q̃ adoptat interrogat an velit eū q̃ȝ adoptatur⁹ ſit: iuſtū ſibi filiū eſſe. Et is q̃ adoptat interrogat an id fieri patiat: inde et arrogatio dicta: q̃ caſu tranſit adoptat⁹ cū oībus bonis ⁊ liberis in ptãtem adoptatoris. Adoptio ſimplex fit imꝑio magiſtrat⁹ id eſt cuiuſlibet iudicis: de eo qui in ptãte ꝑentis ē: ⁊ manet in eiuſdē poteſtate adoptione etiã facta. Unde ſolet dici. Arrogo qui ſuus eſt et habet me⁹ eſſe neceſſe. Patris adopto ſuum nec pr̃is deſinit eſſe. ¶ Emancipatio dicit cum filius a patre ſuo quaſi manumittit vt exeat de patria poteſtate. fit autem multis modis vt ius patrie poteſtatis ſoluatur. Aut enim per mortem patris naturalem vel ciuilem. Aut per adeptionez alicuius magne dignitatis. quales enumerant in aut. cōſti. q̃. de dig. coll. vj. et alijs modis no. inſti. qui mo. ius. pa. po. ſol.

Adoptio
Arrogatio
verſus
Emancipatio

De rerum diuiſione ⁊ qualitate

¶ Omnium rerum duo ſunt genera. quedã ſunt diuini iuris. veluti res ſacre: religioſe: ⁊ ſancte. Alie humani iuris. veluti res ꝓphane. Quod diuini iuris eſt: id nullius in bonis eſt. dicunt aūt res ſacre: que publice ꝯſecrate ſūt vel rite ꝑ pontifices dedicate: ſiue in agro vel in ciuitate ſint. Et differūt ſacer ⁊ ſacrariū quia ſacer locus eſt qui cōſecratus eſt. Sacrarium aūt locus in quo ſacra reponunt. Religioſum locū vnuſquiſqȝ ſua volūtate facit: dū mortuū infert in locum ſuum. id eſt. infundū ꝓprium. Sanctū eſt quod ab iniuria hominū defenſum atȝ munitum eſt. Sanctum dictum a ſanguinibus: Sunt em̃ ſagmina quedam herbe quas legati populi romani ferre ſolent: ne quis eos violaret. Sicut legati grecorum ferunt ea que vocãtur cerynthea. Et proprie dicimus ſancta que nec ſacra nec prophana ſunt: ſed ſanctione quadam confirmata vt leges ſancte ſunt: et muri ⁊ porte ciuitatum. quia penales ſanctiones conſtituti ſunt in eos: qui aliquid moliuntur in portis vel muris. et ideo ſi quis violauerit muros capite puniatur. Sicut qui tranſcendunt ſcalis ad motis: vel alia qualibet ratione. Hinc Lucanus in primo. Fraterno primi maduerunt ſanguine muri. De res que humani iuris ſunt: aut ſunt publice: aut priuate. Que publice ſunt: nulli⁹ in

res diuine
humane
Sacre
Sacrarium
Religioſum
Sanctum
Lucanus

bonis eſſe credunt. ipſi⁹ eñi vniuerſitatis ſunt. priuate aût ſunt q̃ ſingulorũ ſunt

Corporales
Incorporales

Preterea quedã res ſunt corporales: que ſcʒ ſui natura tangi poſſunt veluti fundus: homo ꝛc. Incorporales ſunt q̃ tangi nõ poſſunt. q̃lia ſût ea q̃ in iure ꝯſiſtũt ſicut hereditas. obligatio: ꝯtract⁹: vſufructus: ſeruitutes: ꝛ his ſi͠lia.

Comunia.

Quedam iure naturali cõmunia ſũt: et iſta cõcedunt occupãti. ſicut eſt aer: aqua ꝓfluens: et mare: et littora maris ꝛ oĩa q̃ in his reperiunt. Alia aût flumina pene omnia

Publica.
Uniuerſitatis

et port⁹ ꝛ ripe publica ſunt: id eſt ad vſuʒ totius populi ꝯceſſa. Nã ꝓprietas nulli acq̃rit. Quedam res ſunt vniuerſitatis nõ ſinguloꝝ. veluti que in ciuitatib⁹ ſunt vt theatra ſtadia et ſi qua alia ſunt communia ciuitatum.

De Senatoribus.

Senator.

Senator eſt vir cõſularis dict⁹ ſenio vel ſenectute: ſolis eñi ſenib⁹ cura reip. demãdabat. l. ſemꝑ infra de iure inmu. ꝛ. l. ad rempublicã de mune. ꝛ hono. hi

Patres conſcripti.
Centũ virale iudicium.
Marcialis

etiã patres ꝯſcripti dicebant q2 eorũ noĩa ſcripta erant in diadematibus capitũ eorũ vt dicit glo. inſt. q̃ mo. iuſ pa. po. ſol. §. filiuſfa. Et erãt cẽtũ nũero ſenatores rome vt colligit ex. l. fi. in prin. C. de peti. here. ꝛ inde eorũ iudiciũ centũ virale appelatum fuit vt ibi. Marcialis hunc miratur adhuc centũ grauis haſta viroꝝ. Et in alio loco de filio reguli. Jam clamor centumq; viri. hi et ſenatus ꝯſulta faciebant vt vt infra diximus.

De Officio cõſulis.

Cõſiliũ crea.

Officiũ ꝯſulis eſt: vt ex ſenatuſcõſulto cõſilij cauſã examinet. Ortum habuit creatio cõſulum ex eo: cũ enim expulſi eſſent reges rome: cõſtituti ſunt duo penes quos ſummũ iuſ eſſet: q̃ ab eo q plurimũ reipu. cõſulerẽt: ꝯſules, appellati ſunt. Ne tamẽ per oĩa regiã ſibi poteſtatẽ vẽdicarẽt: lata lege factũ eſt: vt ab eis ꝓuocatio eſſet: neue poſſent in caput ciuis romani animaduertere: niſi iuſſu ppli. Solũ relictũ eſt eis vt choercere poſſẽt et in vincula publica duci iubere. Inde erat q duodecim lictores cũ faſcib⁹ id eſt virgis et laq̃is ꝯſulẽ ꝓcederẽt:

Lictores. xij.

q̃bus iuxta mandatũ conſulis malefactores ſeu rebelles ligarent: vñ etiã lictores dicti: et ſanguineis virgis ſi opus foret cederentur.

De officio prefecti pretorio.

Dictator.

Prefecti pretorio offitiũ ex eo ſumpſit originẽ: vt eſſent eq̃les magr̃is equitũ Nam cũ apud veteres dictatoribus ſumma poteſtas cõmitteret. elegerũt ſibi dictatores militie gratia magiſtros equitũ: q̃ ſecũdã poſt eos poteſtatem gererent.

Mgr̃ eq̃tum.

Cũ aût regimẽtũ reip. ad imꝑatores tranſlatũ eſſet: electi ſunt a ꝑncipib⁹ ꝑfecti ꝑtorio: ad ſimilitudinẽ magroꝝ eq̃tum. et q2 ꝓficiebant pretorio imperiali vbi cauſas examinabant ideo ꝑfecti ꝑtorio appellati ſunt. Et data eſt eis plenior li-

Prefecti ꝑto.

cẽtia ad diſciplĩe publice emẽdatiõeʒ: ꝛ ĩ tm̃ aucta ẽ eoꝝ auctoritas: vt appellari ꝑfectis ꝑtorio nõ poſſit: habent et aliud ꝑuilegiũ q2 minores etate. ab alijs magiſtratib⁹ niſi ab ip̃is ꝑfectꝭ ꝑtorio reſtitui non poſſunt: et iſte eſt illuſtris.

Illuſtris.

De officio prefecti vrbis.

Prect⁹ vrb.

Prefect⁹ vrbis eſt cui a dño imꝑatore cõmiſſa eſt vrbis adminiſtratio infra. l. j. §. cũ vrbem. Et eſt ei⁹ poteſtas maxĩa in ciuilib⁹ et criminalib⁹ cauſis. Nã

in ciuilibus ꝯtingẽtib⁹ in ipſa vrbe vel extra:Intra centeſimũ miliare ꝯtentioſam iuriſdictionẽ ſibi vẽdicauit. In criminalib⁹ punit capite etiã incõſulto principe vt infra de offi. iij. l. j. §. hi. Et eſt p̃fectus maior oïb⁹ magiſtratib⁹ in vrbe vt infra l. iiij. Et habet duplex p̃uilegiũ: quia liberat a patria poteſtate et a curiali cõditione vt in auẽ. ꝯſtituti. que de dig. coll. vi. et. C. de decu. l. vlti.

De officio queſtoris.

Apud veteres crebrior fuit opinio Tulliũ hoſtiliũ tertiuz romanoꝝ regẽ: p̃mũ in rẽpu. queſtores introduxiſſe. Et a genere q̃rendi q̃ſtores dictos. Nã cum erariũ ſiue fiſcus populi auctus eſſe cepiſſet: vt eſſent q̃ illi p̃eſſent ꝯſtituti ſunt queſtores: q̃ pecunie p̃eſſent. dicti ab eo ꝙ inq̃rende ⁊ cõſeruãde pecunie cauſa creati eſſent. Cõſtituti etiã erãt a pp̃lo q̃ſtores q̃ capitalib⁹ rebus p̃eſſent ⁊ ĩ ſentẽtijs legẽdis: q̃ꝝ meminit lex xij. tab. talis erat Minos apud virgilium cum ait. Queſitor minos vrnã mouet. Solebant etiã ex queſtoribus q̃dam ꝓuĩcias ſortiri et ſurrogari a ꝓcõſulibus. Erãt et queſtores q̃ candidati principis appellabãtur hi ſol̃ libris p̃ncipalib⁹ legẽdis vacabãt: ⁊ ĩ ſenatu ep̃las, p̃ncipis legerunt. vt dicit glo. in ꝓh. inſtitu.

Queſtor.

Virgilium

De officio pretoris.

Poſtq̃ electi erãt duo cõſules: ⁊ hi vrgente neceſſitate aliq̃n bellis finitimiſ auocarent̃: neq; eſſent q̃ in ciuitate ius reddere poſſent: factũ eſt vt pretor quoq; crearet̃: q̃ vrbanus appellat⁹ eſt: eo ꝙ in vrbe ius redderet: poſt aliquot deinde annos nõ ſufficiẽte eo p̃tore: cũ m̃lta turba etiã peregrinoꝝ in ciuitatez veniret: creat⁹ eſt ⁊ alius pretor: q̃ ꝑegrinus appellat⁹ eſt: ab eo ꝙ plerũq; ĩter peregrinos ius dicebat. l. ij. §. de ori. iur. dictus p̃tor a p̃eundo q̃ſi pretor: hinc p̃tura dignitas p̃toris: hinc p̃toriũ. tabernaculũ pretoꝝ. vt ĩqnit. feſ. pom. Et eſt officium eius rome tantũ. In ꝓuincijs eñ eligunt preſides. Et habẽt poteſtatẽ cõdẽdi edicta ſub breuiloq̃o. et in albo: id eſt in loco quodã publico et eminẽti dealbato ſcribebant: ⁊ ſi quis hoc albũ corrupit tenebatur pena. l. ſolido. vt infra, de iur. om. iud. l. ſi quis id. horum edictoꝝ cõpendioſa breuitas amplam materiam p̃buit iuriſconſultis interp̃tandi et reſpõdendi de iure. Nec poſſunt conſtitui niſi tres: licet olĩ fuerĩt xviij. vt ĩfra. e. l. ul. et. §. de orig. iur. l. ij. §. diu⁹ deĩde auguſt⁹ de offitio prefecti vigilũ. hanc rubricã vide. C. eo. titu.

Pretor vrba.

Pretor ꝑegrinus.

Pretorium.

Albũ p̃toris

De offitio ꝓconſulis et legati.

Proconſul eſt qui cũ poteſtate conſulis in prouinclas mittebatur: dictus q̃ſi conſul ꝓcul miſſus. Et talis vbiq; procõſularia inſignia habet ſtatim poſtq̃ vrbem egreſſus ẽ: hoc eſt ſex faſces ⁊ lictores: amplius habere non poteſt. Nõ tamen exercet ea que ſunt iuriſdictionis niſi in prouincia ad q̃ miſſus eſt. Poſt q̃ vero prouintiam ſuã ingreſſus eſt: poteſt mandare iuriſdictionem legato ſuo qui quaſi delegatus ipſius proconſulis dicitur. Iſtos legatos non oportet principem conſulere: ſed ſuum ꝓconſulem: qui in ea prouincia maius imperium habet omnibus poſt principem. Legati autem ꝓconſulis nihil propriuz habent: niſi a proconſule eis mandetur. Proconſul vero portam rome ingreſſus deponit imperium vt infra. l. vlti. Et in hoc differt a preſide: quia ꝓconſul eligebatur ex conſulibus vrbis rome ad aliq̃ prouintiam regendam: quaſi conſul procul miſ

Proconſul

Legatus proconſulis.

Preſes.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ſus.vt infra de offi.preſi.l.j.Ille autem eſt preſes qui cum non eſſet conſul pri⸗us:eligebatur ad prouinciam regendam.in legato autem proconſulis duo ſunt ſpecialia:primum quia cognitio de quolibet crimine ei demandari poteſt nõ ita in alio:niſi in caſu infra.eo.l.ſolent.j.Rubri.⁊.§.ſed hoc.et de off.eius:cui mã.l.vna.Itẽ ꝓnũciat de crimine ſuſpecti tutoris:lcʒ aliꝰ delegatꝰ nõ poſſit:inſti.de ſuſpec.tu.§.datũ.penã ꝟo grauiorẽ irrogare nõ poteſt ĩfra.e.l.ſi.quid.

De officio prefecti auguſtalis.

Auguſtalis prefectus.

Prefectꝰ auguſtalis dicebaꝶ:qui oĩa tributa ꝑ egyptiacã dioceſim in cura et ꝓuidentia ſua habebat.Dictꝰ auguſtalis qꝛ auguſtꝰ eaʒ dignitatẽ ꝑmus:ei p̃fecto q̃ alexandriã inhabitauit cõceſſit.Et appellaꝶ p̃fectꝰ egipti vel auguſtalis vt in auꝶ.de ap.§.illud etiã et.C.de rap.vir.l.j.et in auꝶ.de nox.§.vl.Et iſte inter

Spectabilis.

medios magiſtratꝰ:ſpectabilis eſt.

De officio preſidis.

Preſes.
Clariſſimi.

Nomen preſidis generale eſt:eo ꝙ ꝓcõſules ⁊ legati ceſaris ⁊ oẽs ꝓuintias regẽtes licet ſenatores ſint:p̃ſides appellanꝶ.ꝓcõſulis aũt appellatio ſpecialis eſt.vt diximus.s̃.de off.ꝓcõ.Et eſt p̃ſes clariſſimꝰ vt infra de ꝓua.car.l.j.Et habet preſes ꝓuincie maiꝰ imꝑiũ oĩbus in iſta ꝓuincia poſt principẽ.Ei in ſolos hoĩes ſue ꝓuincie imꝑiũ habet dum in ꝓuincia eſt.Qui ſi exceſſerit ꝓuintiam.ꝑuatꝰ eſt.Curet tñ is q̃ ꝓuincie p̃eſt malis hoĩbꝰ ꝓuintiã purgare:nec diſtiguiꝶ vñ ſint.Et ſi miles velit renũciare imꝑio vł dignitati nõ poterit ſe ſeparare ab imperio infra.eo.l.legatus.niſi faciat in manu principis a quo habet.vt.s̃ de ori.iur.l.ij.§.de inde cum placuiſſet.

De officio ꝓcuratoris ceſaris.

Procurator ceſaris.

Procurator ceſaris eſt q̃ ex mandato ceſaris cauſas et negotia agit:Et q̃cunqꝫ acta aut geſta ſunt a ꝓcuratore ceſaris:ſic a ceſare cõprobanꝶ:atqꝫ ſi ita a ceſare geſta eſſent.Et ſicut ad procuratorem ceſaris rerum tantum pertinet adminiſtratio:ita ad iuriſditum alexandrie iuris tantum et non rerum ſpectat ſolitudo:

Iuruſdicus Alexandrie

contentioſa autem iuriſditio totius egiptij ꝑtinet ad p̃fectũ auguſtalem.

De officio iuriſdici alexandrie.

Iuriſdicus alexandrie eſt qui demandatã iuriſdictionẽ a principe in ciuitate alexandrina egipti habet.de quo.s̃.ti.ꝓx.

De officio eius cui mandata eſt iuriſditio.

De iuriſditione ordinaria tractatur in titulis precedentibus.hi autem titulus continet eam iuriſditionem que eſt in delegando.ſcʒ quis delegat:et cui:⁊ q̃ cauſa:et q̃liter offitium ſuum delegatus explicet.

De officio aſſeſſorum.

Aſſeſſor.

Aſſeſſor eſt q̃ʒ ſibi iudex ad deciſionem cauſe aſſociat Omne offitium aſſeſſorum in his cauſis conſtat:In cognitionibus cauſarum ciuilium et criminalium quid iuris eſſe debeat.Et ei cui aſſidet perſuadeat in poſtulationibus:vt videat an ſit infamis qui poſtulat.ſcʒ aduocatus.Itẽ vt eum interroget et ei opponat

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ad veritatē inquirendā: et eum tacere faciat qñ ſibi videbiť Jtem in libellis cō-
uentionalibus: recipiēdis ſi bene cōcipianť: ſi male vt reſpuat: vel dentibus lace
ret. Jtem in epiſtolis iudicibus alterius ꝓuincie mittendis: et vt teſtes recipiā-
tur: et ſibi caute remittantur.

¶ Liber Secundus.

De iuriſditione omniū iudicum.

Iuriſditio ꝓut eſt genus diuiditur Juriſdictio
in mer ĩpium: mixtū impiū ꝛ ſimplicē iuriſditiōez. Eſt cūt iu- Mer ĩperiuz
riſditio: poteſtas de publico ĩtroducta: cū neceſſitate iuris dicē Poteſtas.
di: ꝛ eq̃tatꝭ ſtatuēde. Mer impiū eſt habere gladij poteſtatē: ꝛ
aĩaduertere ĩ facinoroſos hoĩes: q̃d etiaz poteſtas appellatur. Mixtū ĩpium
Mixtū impiū eſt cui nō ſolū ineſt mer impiū. Sed etiā iuriſdi
tio. qđ ĩ dāda bonoꝝ poſſeſſiōe cōſiſtit. Juriſditō ſiplex ē etiā iudicꝭ dādi licētia Juriſdcō ſim.

Quod q̃ſq; Juris in aliū ſtatuit ĩp̃e codē iure vtatur.

¶ Hoc edictum ſummā habet equitatem: quia nitiť ex lege diuina: vt qđ tibi nō
vis fieri: alteri nō feceris. vt in prin. decre. Et ſapiētis dictat auctoritas. patere
legem q̃ ĩp̃e tuleris. c. cuz oĩes ꝺe ꝯſti. Quis igitur aſpernabiť idem ius ſibi
dici cum ſit litegator: quod ipſe alijs dixit, cum eſſet mgr̃atus. Qui ergo magr̃a
tum vel poteſtatem gerit: ſi aliquid in aliquē noui iuris ſtatuerit: ipſe quādoq;
aduerſario eius poſtulante eo iure vti debet.

¶ Si quis ius dicenti non obtēperauit.

Conceſſum eſt omnibus iudicibus ſuam iuriſdictionē penali iuditio defende-
re: id eſt mulctam vel penam pecuniariam ei qui iuriſditioni eius illudere cona
tur imponere Jlle dicitur non obtemperaſſe ius dicenti: qui quod extremnm ē Non obtempe
in iuriſdictione non fecit. veluti ſi quis rem mobilem vendicare a ſe paſſus non rare iudici
eſt: ſed duci eam vel auferre paſſus eſt Ceterum et ſi ſequentia recuſauit extunc
non obtēperaſſe videtur: ſed habet locum aliud edictum. ſcilicet ne vis fiat ei q̃
in poſſ. miſſus eſt.

De ius vocando.

¶ Jn ius vocare eſt iuris experiendi cauſa vocare. Et enumerantur in hoc ti-
tulo perſone que in ius vocari nō debent. et aponiť pena contrariū faciētibꝰ. Jn ius vocare

¶ Si quis in ius vocatus non ierit ſiue eum. quis vocauerit: q̃z ex edicto non debuerit.

Si quis in ius vocatus non ierit. id eſt legittime citatus non cōparueritt: a
cōpetenti iudice qui eum vocauit vel vocari fecit: pro iuriſdictione iudicis con- Actio incerti.
demnabitur. Ruſticitati tamen hominis parcendum erit: datur autem actio in-
certi quādo pena certa non eſt adiecta: in id quod intereſt quando quis vocatus
non venerit: vel vocatus cō paruerit cum vocari non debuerit. Multis autem
modis poteſt euenire q̃ ſcilz, citatus non tenetur comparere. Et ſi in citato

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Caſus quib⁹ citat⁹ nõ tenet̃ comparere

rio exprimat̃ cauſa ex qua quis nõ tenet̃ cõparere corã illo iudice: puta ſi eſſet cã ſpũalis que non debet agitari coram ſeculari iudice Uel cauſa liberalis que non debet agitari corã minori iudice vt in l. placet in fi. C. de peda. iudi. Uel ſi eſſet cauſa ex qua pſona cõueniri nõ poſſet munita ſpeciali ſeu ſingulari priuilegio vt patronos actiõe famoſa vel ſiles Uel ſi eſſet de his q̃ in ius vocari non poſſunt. vt. l. ij. ſ̃. de in ius vo. Itẽ ſi exp̃meret̃ in citatorijs locus aliquis inhoneſtus. vt l. ſi cũ dies. §. ſi arbiter infra de ar. Idẽ ſi exp̃meret̃ tp̃s feriatũ infra de fer. l. j.

In ius vocati vt eant vel ſoluant

Fideiuſſor idoneus

¶ Olim vocatus in ius euitabat mulctam: ſiue ip̃e iret: ſiue aliũ mitteret qui ſatis daret ip̃m ſiſtere: hodie neceſſariũ habet vocat⁹ pſonaliter ire. Aut ex ſua pſone ſatiſdaret fideiuſſoribus interuenientib⁹ aut cauere ſine fideiuſſorib⁹ Et fideiuſſor de veniẽdo ad iudiciũ debet dari ydoneus Coniuncte tñ pſone reputantur ydonee. et recuſans eos recipere puniet̃ vt infra. l. j. ⁊. ij.

Ne quis eum qui in ius vocatus eſt vi eximat

Edictum

¶ Iuriſcõſultus tractaturus de iudicijs p̃miſit de iurit̃. om. iudi. in ſpecie et in genere. Quo viſo quia iudiciũ incipit a citatõ inſtĩ. de pe. te. li. §. o im: poſuit d in ius vocando. Sed q2 in ius vocati: q̃nq3 non vadunt: et ideo puniunt̃: poſuit rubricã: Si quis in ius vo. non. j. Quãdoq3 non vadunt legittime: q2 dant fideiuſſores nuncio: de eundo et ſtando in iudicio Ideo poſuit rubricam p̃cedentẽ Quãdoq3 nullum fideiuſſorẽ dant: et ideo ad iudicium ducunt̃ p familiam: ⁊ eo tempore quo ducunt̃ aliquis eos vi eximit de manu familie. ideo ponit hec rubricã ne quis eũ. Quandoq3 nullus eũ eximit. Sed ad iudiciũ ducitur vel ſponte venit: ⁊ ab eo petitur ſatiſdatio de ſtando iuri vſq3 ad ſñiam: ⁊ de hoc loquit̃ titulus ſequens: qui ſatiſ. cog. et alij. ſe. ti. de. fer. Et ponit hec rubrica partẽ edicti non totum edictum. Edictũ autem tale eſt. Pretor ait ne q̃s eũ q̃ in ius vo. ẽ vi. exi. ne ve faciet dolo malo quo magis eximeretur vt. l. ſed eximẽdi. §. pretor infra e. In eum q̃ aduerſus p̃dicta fecerit: quantũ p actorem ĩ litẽ iurabit iudicium dabo: vt colligit̃ ex. l. ſi per aliũ. §. in eam. ĩfra. e. Et pp̃oſuit p̃tor hoc edictũ

cã edicti
Eripere
Eximere
Actio in factũ

vt metu pene cõpeſceret eos: qui in ius vocatos vt eripiunt. Et eſt verbũ eximẽdi generale. Eripe eñ eſt de manib⁹ auferre p raptũ. Eximere aũt eſt quoquo modo auferre puta ſi quis nõ rapuerit queq3: ſed morã fecerit quo min⁹ in ius veniret vt actionis dies exiret: vel res tp̃e amitteret̃. Et dat̃ in eum q̃ vi exemerit actio in factũ: que nõ id continet qđ in veritate eſt: ſed quanti eas res ab actore eſtimata eſt de qua controuerſia eſt.

Qui ſatiſdare cogantur: vel iureiurando pmittant vel ſue promiſſioni permittantur

Satiſfacere
Satiſdare

¶ Satiſdatio eo modo appellata eſt quo ſatiſfactio. Nam ſicut ſatiſfacere dicimur ei: cuius deſideriũ implem⁹: ita ſatiſdare dicimur aduerſario noſtro: qui p eo qđ a nobis petijt. ita ſibi cauim⁹: vt eum hoc nomine ſecurũ faciamus datis fideiuſſoribus. Sed etiã pignorib⁹ poteſt ſi velit quis cauere. Si autem qui fideiuſſorem dare debet: dare non poteſt: remittitur iuratorie cautioni: vt iuret ſe fideiuſſorem dare non poſſe ⁊ ſe facere quod caueat. Immo etiã nuda promiſſio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſufficit ſi hoc ꝑtib⁹ placeat inſti. de re diui. §. vendite. ⁊ l. ſanctim⁹. C. de ℣. ſig.

Si ex noxiali cauſa agatur quēadmodū caueat

¶ Precedens titulus ponit ſatiſdationes que fiunt ꝓ liberis hominibus. iſte aūt titulus ꝯtinet quomō ꝓ ſeruis caueat. Dicit aūt noxialis actio: quotiens ſeruus noxiam: id eſt damnū dat: qui etiā ꝓpterea quod noxiam cōmittit: noxia appellatur: ſicut alias dici ſolet: noxia delictū delinquens noxa vocat. glo. inſti. de nox. act. §. j. Si quis ergo ꝓmiſerit iudicio ſiſti eum: de quo noxialis actio eſt: debet eum in eadem cauſa exhibere: id eſt in ſimili ſtatu et qualitate: in qua tunc cū ꝓmittit fuerat: quouſq; ſententia feratur.

Noxial' actio
Noxa
Verſus

¶ De eo per quem factum erit quo minus quis in iudicio ſiſtat

Hic titulus cohercet dolum eius: qui impedit aliquem iudicio ſiſti. Nec ē ſuperfluus ille titulus: licet ſupra habeatur alius titulus: ne quis eum qui in ius vo. Quia in quattuor differt hic titulus ab alio: quia alius titulus non habet locum niſi vbi vis facta eſt quo minus ſiſtat: hic autem habet locum etiam ſine vi. Secūdo quia alius titulus nō cōſulit niſi vocanti in ius: id eſt actori: hic aūt etiā vocato. Tertio quia alibi agit q̄ntū in litem iuratū eſt: hic ſolū ad intereſſe: dicēdo ſm glo. hic. Quarto qꝛ hic titul⁹ locū habet poſt citationes ⁊ ſatiſdatiōes receptas. Alius aū cōparitōem. licet bar. hanc quartā drīam non approbet

Si quis cautionib⁹ in iudicio ſiſtendi cauſa factis non obtemperauerit

¶ In titulis p̄cedentib⁹ ponit qū q̄s dolo vel vi alterius in iudicio non ſiſtit In hoc titulo ponit qū quis ꝑ caſum fortuitū excuſatur. Et in p̄mis excuſandus ē ille qui longius abeſt: illi eī ꝓ ſingulis dictis vicena milia paſſuū numerari debent. Sunt ⁊ alie cauſe q̄bus cauens excuſatur vt cōparere neceſſario nō teneat que omnes exp̄muntur hoc titulo.

¶ De ferijs ⁊ dilatōibus et diuerſis tp̄ibus earū Et ex quibus cauſis ferie non impediuntur

Ferie ſunt que ad hoc deputantur vt homines quieſcant ⁊ diuinis vel alijs rebus nec eſſarijs intenti ſint. Dicte ſunt ferie a feriendis: id eſt mactandis victimis que diebus feſtiuis offerebantur. Et ſunt triplices ferie. Quedam indicte in honorem dei: ⁊ his partes nō poſſunt renunciare. Iſte appellantur feſtiue vl' ſolennes ferie de quibus de con. diſ. iij. per to. Alie ſunt ferie repentine vel indicte: que per principem vel ſuperiorem propter aliquod repentine negociū indicuntur: vt ſi naſcatur principi filius. vel ob rem bene geſtam aliquid feſtum impontaur Tertie ſunt ferie ob neceſſitatem hominū inducte vt ſunt vindemiarū et meſſium: quibus tamen ferijs partes renunciare poſſunt: quia in eorum fauorem introducte. c. ff. de ferijs. Dilationes ſunt inducie que dantur qn̄q; ad probatōes faciēdas. Et eſt dilatio que datur a iure vl' ab homine ad aliq̄d explicandum. Dicta dilatio quia differt negocium.

Ferie
Indicte ſolē.
Repentine
Humane
Delationes

De edendo

¶ Edere eſt actōem vel cauſam in iudicio publice demonſtrare. Eſt eī equiſſimū: eum qui acturus eſt edere actōem: vt exinde ſciat reus vtrum cedere: an cō=

Edere

Edendo

tendere vltra debeat. Et ſi contendenduȝ putat: veniat inſtructus ad agendum. Edere eſt etiam copiam deſcribendi facere. Et ponitur hic titulus in gerundio videlicet de edendo. ⁊ non de editõe: Ad oſtendendum neceſſitatem eſſe impoſitam edere debenti. Et tractat in hoc titulo triplex editio ſcȝ actionis: ⁊ inſtrumẽtorum: ⁊ rationũ. Sed ratio edit ĩ principio. cetera in ꝓceſſu cauſe. vt dicit glo. hic ſuper rubro.

De pactis

Pactum
Pactio
Conuentio

Poſtquã editus eſt libellus de quo ſupra ti. px. quandoqȝ facit actor pactum gratuitum reo: ideo ponitur rubrica de pac. Quãdoqȝ inuicẽ transigunt. idõ ſequitur de tranſac. quãdoqȝ inuicem non poteſt eſſe concordia. ideo eſt neceſſariũ ꝙ litigetur. ⁊ partes querunt ſibi aduocatos ⁊ ꝓcuratores ideo in ſequẽti libro ponitur de poſtulando. ⁊ ſubſequenter de ꝓcura. Pactũ autem a pactione dicitur. Inde etiam pacis nomen appellatum eſt. Et eſt pactio duorum pluriũue in idem placitum et ꝯſenſus. id eſt ſpontaneus conſenſus. Conuentionis autem verbum generale eſt ad omnia pertinens de quibus negocij contrahendi tranſigendiqȝ cauſa conſentiunt qui inter ſe agunt. Nam ſicuti conueniri dicuntur qui ex diuerſis locis in vnum locum colliguntur et veniunt: ita qui ex diuerſis animi motibus in vnum conſentiunt: id eſt in vnam ſententiam concurrunt. conuenire et paciſci dicuntur.

De tranſactionibus

Tranſactio

Qui tranſigit de re dubia ⁊ lite incerta neqȝ finita componit. Et dicitur trãſactio pactum remiſſionis a trans ⁊ ago Et differt in eo a pactis quia qui paciſcit rem certam et indubitatam ſua liberalitate remittit: cum is qui tranſactõem facit rem dubiam: ⁊ incertam litem ſopire facit. Et dicitur tranſactio quaſi actionis tranſitio. ab actione enim tranſit qui tranſigit. ⁊ ita is qui agit proprie dicit trãſigere: reus autem improprie dicitur tranſigere. C. e. l. ij. Et eſt effectus tranſactionis quia ex ea datur exceptio in omni cauſa ex qua agebatur. C. e. l. ſub pretextu. et infra. e. l. non eſt. niſi reus dolo occultauit ſpeciem in qua deceptus eſt actor. vt infra de pac. l. tres.

Effect⁹ trãſa.

Liber Tertius

De poſtulando

Poſtulare

Quia in editione actionum et in cauſe ꝓceſſu neceſſarij ſunt aduocati vel poſtulatores: ideo de his ponit Et aũt poſtulare deſiderium ſuum vel amici ſui in iure apud eum qui iuriſdictioni pẽeſt exponere: vel alterius deſiderio ꝯtradicere. vt. j. e. l. j. § poſtulare. ⁊ ꝙ dicit ſuum. intellige quãdo poſtulat ꝓ ſe. amici: quando ꝓ alio. et ponit verbũ iuriſdictioni ꝓ qualibet notione vt. j. de re. iu. l. ait pretor. ⁊ ſic etiã apud arbitrũ cõpromiſſariũ poteſt poſtulari. et dicũtur hi. poſtulatores: patroni cauſe. Item aduocati vt. j. de var. cog. l. j. § aduocatos. Et togati dicuntur. C. e. li. vel. forte a genere veſtis que dicitur toga qua olim vtebantur.

Iuriſdictio
Patroni cãe
Aduocati
Togati

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ De his qui notantur infamia

¶ Infamia eſt ſtat⁹ ⁊ honoris diminutio ⁊ amiſſio: hic infamis dicit quaſi valde famoſus: id eſt ignominioſus: vel infamis quaſi ſine fama vel ꝑuatus ſua fama: fama aũt ſiue opinio vel eſtimatio idẽ ſignificãt. Et ẽ fama illeſe dignitatis ſtat⁹ legib⁹ ac morib⁹ cõprobatus ⁊ in nullo diminut⁹: ⁊ hec fama qñq; minuit: qñq; ꝯſumit vt ex toto ꝑextincta habeatur: ſcz cum maxima vel media capitis diminutio interuenit ⁊ de hac neq; in hoc titulo neq; .C. e. tractat quaſi ſuperfluũ ſit de ea fama cõſumpta dicere vel querere. Quilibet eñ ſcit vel ſcire poteſt, vno verbo: ꝙ ad nullũ ciuile vel publicũ officiũ is cui⁹ fama cõſumpta eſt adhiberi poteſt. Minuitur vero cũ ciuitas ⁊ libertas retinetur ſed circa ſtatum pena plectimur: vt infra de var. cog. l. pe. § eſtimatio. et § minuitur. ⁊ § ꝯſumitur. Et talis eſt duplex facti ⁊ iuris. Infamia facti irrogatur cũ opinio alicuius apud graues ⁊ honeſtas ꝑſonas deꝑmit vel diminuit. ⁊ de hac infamia facti modicum in iure traditur. Sed ſunt duo eius effectus: ꝑmus quia ea repellit a dignitate: niſi ꝑpter inopiam nõ legitime cõpetitoris. Secundus qꝛ repellit a querela in officioſi. C. de dig. l. ij. et. ȷ̈. de decu. l. generaliter § ſpurios et. C. de inoffi. teſta. l. fratres. Iuris infamia quandoq; irrogatur ipo facto: id eſt ipſo iure propter hoc quod aliquid factum eſt: qñq; demũ lata ſentẽtia: qñq; ex genere pene. hoc eſt ꝑpter impoſitõem pene. Ipo facto. vt ſi mulier deꝑhendat in adulterio. ȷ̈. de ri. nup. l. palam. § q̄ in adulterio. Idẽ in muliere que nubit vel ſtupro cognoſcit ȷ̈. tp̄s luct⁹. vel nubit ꝯ iuramẽtũ ſuſcepta liberoꝝ tutela. C. de ſe. nup. l. j. ⁊. ij. et in aut. de reſti. ⁊ ea q̄ pa. § vnũ. ⁊ de nup. § ſi aũt. et. ȷ̈. e. l. vxores. vel qui bina ſponſalia vel binas nuptias cõtraxit. ȷ̈. e. l. j. in fi. et. l. quid ergo. § ſi quid Ex genere pene irrogatur infamia: ſi tale delictũ cõmiſit q̄s: quo damnatus: vel cõfeſſus in iudicio. vel pactus pecunia fieret infamis. Et eſt effect⁹ infamie vt q̄s repellatur a poſtulando. et vt ab honoribus repellatur: non dico a muneribus curialibus vel ciuilibus Et huius effectus gratia: poſuit imperator ſpecialem titulum et vnicam legem. de infamibus. C. li. x. Eſt et alius quia repellitur ab accuſando. vt infra. de accu. l. q̄ accuſare.

Infamia — Fama — Infamia facti — Infamia iuris

De procuratoribus ⁊ defenſoribus

¶ Procurator ẽ q̄ aliena negocia mandato dñi admĩſtrat. Et põt eſſe ꝓcurator oĩm reꝝ vel vnius dũtaxat. Et ꝯſtituit vel pñs vel per nunciũ vel ꝑ ep̄lam. Et eſt v'us ꝓcuratorum ꝑ quam neceſſarius: vt qui rebus ſuis ipi ſupereſſe nõ volunt vel non poſſunt ſaltẽ ꝑ alios poſſent vel agere vel cõueniri. Et dr̄ ꝓcurator ꝑ pte actoris. Defenſor vero ex parte rei. Et loquit hic titul⁹ de ꝓcuratore ad iudicia. de ꝓcuratore eñ ad negocia loquit infra. ti. man.

Procurator — Defenſor

¶ Quod cuiuſq; vniuerſitatis noĩe vel ꝯtra eã aget

¶ Titulus precedens loquitur generaliter de ꝓcuratoribus: qui vt plurimum conſtituuntur a ſingularibus perſonis. hic aũt titulus de eo qui nomine vniuerſitatis vel collegij vel cõmunitatis agit ſiue cõuenit. q̄ ꝓprie actor vel ſindicus dicitur. Omnes eñ q̄bus ꝑmiſſum eſt habere corp⁹ collegij vel ſocietatis vel cuiuſcũq; alterius negociationis. veluti piſtoꝝ aut alioꝝ artificum poſſunt habere res cõmunes: archam cõmunẽ. et actorem ſiue ſindicum per quem quod cõmuniter agi fieriq; oporteat in iudicijs vel extra fiat.

Actor — Sindicus

De negocijs geſtis

Nego. geſtoꝝ
Actio

¶ Iſte titulus neceſſarius eſt ⁊ eius materia: quia magna vtilitas abſentiū verſatur: ne indefenſi rerum poſſeſſionem aut venditōem patiantur: vel pignorū diſtractōem: vel pene cōmittende actionem: vel iniuria rem ſuam amittant. Et idō ſi quis abſentis negocia geſſerit: licet ignorantis: tamē quicquid vtiliter in rem eius expenderit. Vel etiā ipe ſe in rem abſentis alicui obligauerit: habeat eo nomine actōem. Itaq; eo caſu vltro citroq; naſcitur actio que appellatur negocioꝝ geſtorum. In qua ſicut equum eſt: in gerentē act⁹ ſui ratōem reddere ⁊ eo nomine cōdemnari ſi quid vel nō vt oportuit geſſit: vel ex his negocijs retinet. Ita ex diuerſo iuſtum eſt ſi vtiliter geſſit: preſtari ei quicquid eo nomine vel abeſt ei: vel abfuturum eſt.

De calumniatoribus

Tergiuerſa.
Preuaricator
Calūniator
Pena calum.

¶ Accuſatoꝝ temeritas trib⁹ modis punit̄: vt ꝑ turplianū deſiſtāt ⁊ ſi n̄ deſiſtāt ſꝫ diuerſam ptē adiuuāt ꝓdita iam ſententia puniunt̄ extra ordinē: qꝛ ſunt preuaricatores, vt. ĩ. de pūa. l. ij. et. l. accuſator. ⁊. l. ab impatore. Item ſi non deſiſtāt ſed calumnient̄ puniunt̄ lege remia. Calumniator eſt qui falſa crimina: vel cauſā iniuſtā ſcienter intentat. Et ꝯtra talem q̄ calumnie cauſa aliq̄d fecit: vel vt non faceret pecuniam accepit. Intra annū in quadruplū eius pecunie q̄ accepiſſe dicitur actio competit: poſt annū autem ſimpli in factū actio dat̄. Et dat̄ hoc iudicium non ſolum in pecuniarijs cauſis: ſed etiam ad publica crimina: ſi quis accipiat pecuniam ob ea inſtituenda vel non inſtituenda. Calumnie autem pena eſt eadem vel ſimilis que imponeret̄ accuſato ſi conuictus fuiſſet de crimine. vt. C. e. l. vl. ⁊. ĩ. ad turpi. l. in ꝑuatis.

Liber Quartus

¶ De in integrum reſtitutionibus

Reſti. ĩ ĩtegꝝ

Reſtitutio in integrum eſt prioris ſtatus reintegratio. Et hinc ſolet dici res redit vt pridem cū ſtat⁹ redditur idem glo. in. c. quia de elec. per hanc materiā pluriſarie hominibus vel lapſis ſua facilitate: vel circūſcriptis aduerſarij dolo ſubuenit̄. Siue metu vt. ĩ. ti. ſe. ſiue calliditate vt. ĩ. ti. ij. Siue etate. vt infra. ti. iij. Siue abſentia: vt infra ti. iiij. inciderint in captiōem.

¶ De eo quod metus cauſa geſtum erit

Metus
Vis
Cōpulſiua
Expulſiua
Ablatiua
Turbatiua

¶ Qđ met⁹ cauſa geſtū eſt ꝑtor ratū nō habet Et eſt met⁹ inſtantis ꝑiculi vl' futuri cā mentis trepidatio. ĩ. e. l. j. Nec eſt neceſſariū ꝑiculū eſſe pn̄s dūmō met⁹ ſit pn̄s de futuro ꝑiculo. ĩ. e. metū. j. R. Et đ met⁹ qꝛ mentē tenet Vis aūt ē maioris rei impetus cui reſiſti nō pōt. ĩ. l. ij. aduerſus. quā nō ꝓficit cuſtodia. ĩ. loca. l. ſed de dāno. Met⁹ ali⁹ ē ꝓbabilis qui cadit in hoīem conſtantē ⁊ diſertū. Nō ꝓbabilis q̄ cadit in hoīeꝫ miſerū timidū ⁊ incōſtātē: vt. ĩ. e. l. v. vi. ⁊ vii. Vis aūt multiplex eſt: quedam cōpulſiua que imponit neceſſitatem ꝯtrariam volūtati contrarie. quia id facit qđ non faceret ſi eſſet liberi arbitrij. Et hec inducit actionem qđ metus cauſa. Quedam expulſiua que inducit interdictū. vnde vi. Quedam ablatiua que inducit actōem vi bono. raptorū circa mobilia. vt. infra đ vi. et vi. ar. l. j. §. iiij. Quedam turbatiua hec inducit interdictum vti poſſidetis

in rebꝰ ſoli. ⁊ in rebus mobilibꝰ vtrobi.cū duo ſe poſſidere cōtendūt. Quedā in
ꝗetatiua:hec inducit interdictū qđ vi aut clā.vt ſi quis a me ꝓhibitus vel pu-
lans ſe ꝓhibendum quid faciat in meo.

De dolo malo.

Per materiā illiꝰ tituli ſubuenit aduerſus varios ⁊ doloſos:ꝗ calliditate ꝗ- Dolꝰ malus.
dam alijs obfuerūt. Verba aūt edicti talia ſunt:ꝗ dolo malo facta ſunt.ſi de his
rebus alia actio nō erit:⁊ iuſta ſit cauſa.dat actio de dolo:ne vł illis malicia ſua
ſit lucroſa vel iſtis ſimplicitas dānoſa. Dolus autē malus eſt machinatio ꝗdam
alteriꝰ decipiēdi cauſa:cū aliud agit et aliud ſimulat. Vel eſt oīs calliditas falla
cia.machinatio ad circūueniēdū fallendū decipiēdū alterū adhibita cōtra ius ⁊
bonos moꝛes. Et habet in hoc titu.mētio doli mali.qꝛ veteres etiā bonū dolū di-
cebant.et ꝓſolertia id eſt aſtutia hoc nomē accipiebāt.maxīe ſi aduerſus hoſtem
latronē ve ꝗs machinet.hinc virgi.ij.en.dolus an virtus ꝗs in hoſte requirat.

De minoꝛibus.xxv.annis.

Minoꝛes dicunt ꝗ nōdū cōpleuerūt .xxv.an.facta cōputatione de momento Minoꝛes.
ad momentū.vnde nō ſufficit tetigiſſe vltimū diem ſed opoꝛtet ꝑuenire ad idem
momentū. Succurrit aūt minoꝛibꝰ ſi liberi ſint.ſerui enim nunqnā reſtituuntur
Quicqd igit cū minoꝛe.xxv.an.natu geſtū erit:vtiqꝫ ꝗ res erit aīaduertā dicit Reſtitu.mino
ꝑtoꝛ. Juſtiſſima fuit huius edicti eqtas qꝛ cum inter omnes cōſtet fragile eſſe et rum.
infirmū hmōi etatis cōſiliuꝫ:⁊ multis captionibꝰ ſuppoſitū: multoꝛūqꝫ inſidijs
expoſitū:auxilium eis pretoꝛ hoc edicto pollicitus eſt:et aduerſus captionē opi- Rō edicti.
tulationem.qꝛ cū vſqꝫ in hanc etatē adoleſcentes curatoꝛū auxilio regunt.ꝙ per
ſe rei ſue adminiſtratio eis cōmitti nō debet ꝙuis bene rem ſuā gerētibus. Ceſ-
ſat autem hec reſtitutio: vel ratione doli ſui:vel mendacij ſui:vel ſacramenti ſui
coꝛpalis:vel ꝑuilegio libertatis vel ꝑuilegio gentis vł patroni ꝯtra quē vult re
ſtitui.vel ſemel denegata eſt reſtitutō:de ꝗbus ſpeciales tituli in.C.ponunt.

De capitis diminutione.

Capitis diminutio eſt pꝛioꝛis ſtatus commutatio.et ponitur hic caput pꝛo ſta
tu. Conſiſtit aūt ſtatus in tribus.in libertate:ciuitate et familia.qui ergo liber- Capitis dimi
tatem amittit dicitur pati maximam capitis diminutionē.qđ cōtingit de his ꝗ nutio.
efficiunt ſerui pene.vel paſſi ſunt ſe venūdari:vel reuocati ſunt in ſeruitutem ꝓ Status.
pter ingratitudinē. Et taliter capite minutus perdit etiā per cōſequētiam ciui-
tatē et familiam. Qui autē perdit ciuitatem dicitur pati mediā capitis diminu
tionē:qđ cōtingit de his ꝗbus interdictū eſt aqua et igne. Item in depoꝛtatis id
eſt perpetuo ꝓſcriptis. Cum autem libertas et ciuitas retinetur et familia tan-
tum mutatur dicitur eſſe minima capitis diminutio:qđ contigit de his qui dati
ſunt in adoptionem vel qui emancipati ſunt.

Ex quibus cauſis maioꝛes.xxv. anni in integrum reſtituuntur.

Maioꝛes reſtituuntur qnqꝫ cauſa militie.quādoqꝫ ſi cā reipu. abſentes fue-
runt de ꝗbus ſpeciales tituli in codice ſunt. Generaliter aūt reſtituunt ꝗ abſētes Reſtitutio ma
fuerūt per metū iuſtū infra.e.l.ij.et.iij. Item quia fuerūt abſentes detēti in vin- ioꝛum.
culis vel a priuata ꝑſona puta a latrone.vel a publica hoc eſt iudicis auctorita-

tate. Jtē q̄ ita alligati ſunt vt ſine dedecore in publico apparere nō poſſūt vt īfra e. ſuccurrit. z. l. ī eadē cauſa. z ex varijs alijs cauſis. Uerba aūt huius edicti ta lia ſunt ſi cui⁹ q̄d de bonis diminutū eſt: cū is metu aut ſine dolo reipu. cā abeſſet ſiue in vinculis ſeruitute ve hoſtiūq; ptāte eſſet. Jtē ſi q̄ alia iuſta cā eē videbit in ītegrū reſtitutō ꝯ cedat.

Rō edicti. Rō hui⁹ edicti eſt q2 leſū .i. amiſſū ius ꝑ id temp⁹ q̄ q̄s reipu. opa3 daba t. vl' aduerſo caſu laborabat. corrigit id ē reſtituit vl' emēda tur. necnō aduerſus eum ſuccurrit ne vel obſit vel ꝓſit quod euenit.

De alienatiōe iudicij mutandi z ſuſcipiēdi cauſa facta.

Mutatio iud. ¶ Dicit in titulo mutādi iudicij id eſt euitādi q̄ ad ſe: z ſuſcipiēdi q̄ ad aliū cui alienauit. Cū ꝑtor ītelligeret iudicioꝝ exitū īterdū duriorē nob ꝯſtitui: oppoſito nob alio aduerſairio: ī eā q̄q; rē ꝓſpexit vt ſi q̄s alienādo rē aliū nob aduerſariū ſuo loco ſubſtitut: puta ſi alteri⁹ ꝓuīcie hoīe3: aut potētiorē nob oppoſuerit ad uerſariū: aut eūqui vexaturus eſt: idq; opa in fraudē noſtram fecerit: tanti nobis tenetur. q̄ti noſtra intereſt alium aduerſarium nos habuiſſe.

De receptis q̄ arbitriū recipiūt vt ſententiā dicant.

De ꝑparatorijs iudicioꝝ explicito ꝑuſq̄ de iudicijs ipſis aliq̄d tractet arbi

Recepti. tros q̄ ſe ad inſtar iudicioꝝ hñt inferam⁹. Tractat aūt hic titul⁹ ď recepti neu traliter. id eſt de arbitris. vel de receptis maſculine. id eſt de arbitris receptis a litigatoribus. vel de ligatorib⁹ receptis ab arbitri. viciſſim eñ ſeſe in fide ſua recipiūt: parteſ vt ſentētie ſtēt: arbitri vt fideliter examinēt z ꝓnūtiāt. Aſſumūt

Arbitriū. eñ partes iudicis: nō ꝯſiliatoris infra. e. l. ſi de meis. §. recepiſſe. Eſt autē arbi triū trinus act⁹ triū ꝑſonaꝝ: ſub arbitrio litigantiū. vel ſic. Eſt trin⁹ ꝑſonarum actus ſub pecuniaria q̄ſtione: in quaſi iuditio confligentiū. vel cōtendentiū. Nā arbitrer contēdit ad inq̄ſitionē veritatis. Actor vt ei reus cōdemnet. Reus vt abſoluat ab actore. Et dicit arbitrer q̄ñq; q̄libet vir bonus ſuꝑ aliq̄ eſtimādo ele

Arbitrer. ctus infra. ꝓ ſo. l. ſi ſocietatē. Q̄ñq; ponit ꝓ iudice delegato vel q̄ſi delegato vt ſ. q̄ ſatis cog. l. arbitrer. Q̄ñ ꝓ iudice ordinario īfra de iud. l. antepe. Quā

Arbitrer in criminali. doq; ꝓ deſpēſatore rei ſue. C. man. l. in re. Jn omni re poteſt aſſumi arbitrer ni ſi ꝓhibeat a lege. ꝓhibetur aute3 a lege in cauſa criminali publica vel priuata. Sed in cauſa ciuili lic3 ſit de crimine famoſo valet cōpromiſſum. Non tamen in famat arbitri ſentētia. Jtem in cauſa liberali nō poteſt eſſe arbitrer. quia fauor libertatis eſt vt maiores iudices debeat habere. Jtem in populari actiōe. nō po teſt eē arbitrer. ne occaſione pene ꝑtermittat faciendū qď publice fieri expediret infra. e. l. nō diſtiguem⁹. §. iulian⁹ z. §. ďliberali. et ſ. ď his q̄ no. īfa. l. q̄d ꝯ. §. ex

Cō ꝓmiſſum quō ꝯſtruit cō ꝓmiſſo. Cōſtituit aūt arbitriū: ꝑtibus adinuicē ſtipulartib⁹ penam: ſi arbitri non pareant ſentētie. vel vbi vterq; ꝓmiſit pure penā: id eſt non ſub alia condi tione niſi hac: niſi arbitri pareat ſentētie. Et licet vſitatū ſit in duos cōpromitti: tamen difficile eſt ſi diſſentiant quia non inuenit maior pars: vnde cōpromiſſum ſine exitu videt futurū ꝓpter naturalē facilitatem hominum ad diſſentiendum. Tamē lex adhibet tale remediū vt vbi diſſentiunt duo arbitri: cogat eos pretor tertiam eligere perſonam certam: cuius autoritati pareat infra. e. l. item. §. ſi in

Arbitrer iuris duos et. §. principaliter. Et eſt duplex arbitrer. Juris quem ius elegit et ſibi cauſam certam examinandā exprimit et cōmittit vt in cap. ſuſpitiōis de off. dele.

Cōmuni conceſſu electus. cū. et ſi talis ꝑ oīa eq̄perat iudici ab ei⁹ ſentias poteſt appellari. c. ab arbitris de off. del. li. vj. Alius eſt arbitrer cōmuni conſenſu partium elect⁹ et a ſentē

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tia illius non appellatur.C.e.l.j.de quo in .c.cũ dilectus.e.ti.de differẽtia inť
arbitrũ et arbitratorẽ.vj.ꝑ.do.an.et Siculũ in. c.quĩtauallis de iureiur.

❡ Naute caupones:ſtabularij:vt recepta reſtituant.

Nautam in hoc titulo accipere debemus eũ qui nauim exercet:Quis naute ap
pellentur om̃es qui nauigande nauis cauſa:in naui ſunt:Sed de exercitore dũ — Nauta.
taxat qui patronus nauis aut magr̃ appellatur intelligitur. Caupões autem et — Exercitor.
ſtabularios eos intelligimus q̃ cauponam vel ſtabuluz exercent:vel eoꝝ inſtito — Caupones
res et miniſtri.Stabularij aũt ſunt hoſpitatores hominum equitantiũ.Sicut ⁊ — Stabularij
caupo viatorum. Quicq̃d ergo tales homines ſaluũ fore:id eſt ad cuſtodiendũ
recepint:niſi reſtituãt:contra eos actio datur.Et eſt maxĩa vtilitas hmõi actio
nis:qꝛ neceſſe eſt plerũqꝫ eoꝝ fidem ſequi reſqꝫ cuſtodie eoꝝ cõmittere.et ſepe
ſunt leues hoĩes p̃ſertim in italia henſelini.

Liber Quintus.

❡ De iudicijs ⁊ vbi q̃s agere vel cõuenire debeat.

IUdiciũ multis modis ſumitur vt po — Iudiciũ.
nit glo.ĩ regula in iudicijs de re.iu.li.vj.⁊ iſti.q̃ non eſt.ꝑ.fa.teſ.
.§.p̃terea.hic autẽ ſumiť ꝓ actiõe q̃ cõtra aliquez in iure expitur.
Et eſt iudiciũ legitimus act⁹ triũ ꝑſonaruz.ſcz iudicis.actoris.et
rei.c.forus.de v.ſig.Et poniť in titulo de iudicijs.nõ de iudicio:eſt em̃ iudici — Ciuile iudi
um aliud ciuile.aliud criminale.aliud ſingulare .aliud vniuerſale.de q̃b⁹ ꝑ or — Criminale
dinẽ titulorum tractabiť.Ciuile iudiciũ eſt.cũ cauſa inſtituiť ad cõmodũ p̃uatũ — Singulare
ꝯ cludiť ꝑti aliq̃d eſſe dandũ vel exhibendũ.Crimĩale eſt cũ agiť de aliqua pena — Uniuerſale
pro crimĩe imponenda.vel concluditur penam eſſe applicando fiſco.Singulare
iudicium eſt:qđ datur pro reb⁹ ꝑticularibus puta.domo.fundo.equo.⁊c̃.Uni
uerſale eſt cũ petitur vniuerſum ius.vt bonoꝝ poſſeſſio aut hereditas.

❡ De inofficio teſtamento.

In officioſum dicitur teſtamentum.qđ factum eſt contra offitiũ pietatis pater
ne:quaſi non officioſum id eſt inhumanum.Et dať q̃rela inofficioſi oĩbus tã pa — Teſtametnuz
rentibus q̃ liberis.Cognati autem a latere.et preſertim qui ſunt vltra fratres — inoffitio.
non agunt q̃rela inofficioſi.frater aũt admittiť turpibus ꝑſonis inſtitutis.niſi ⁊ — Querela in
ipẽ turpem vitam agat.Eſt ergo in officioſum teſtamentum dicere:hoc eſt alle
gare quare exheredari vel preteriri non debuerint.qđ aliq̃n accipit cũ parẽtes
falſo ſtimulati.vel nouercalibus delinimẽtis inſtigationibuſqꝫ corrupti:liberos
ſuos vel exheredant vel pretereunt.

De petitione heredidatis.

❡ Dictum eſt de inofficioſo.t.cuius q̃rela p̃paratoria ẽ vniuerſalis iudicij.id ẽ
petitionis hereditatis q̃ q̃dẽ q̃nqꝫ eſt directa.q̃nqꝫ vtilis p̃mo poniť de directa
poſtea de vtili.id eſt de fideicõ.hereditatis peti.Et ſic directa dicitur mihi dari — Petitio here
hereditatis petitio.quia de iure ciuili admitto.Et dať ab inteſtato vel ex teſta — ditatꝭ directa.
mento ſuccedenti per legem vel ſenatuſconſultũ.Itẽ ꝑ ſe vel ꝑ aliũ vt ĩfra.l.j.ij.
z.iij.Directa aũt dať ꝯtra euz q̃ poſſidet ꝓ herede vel ꝓ poſſeſſore:qui nullam

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cauſā poſſidēdi hȝ.nec ꝯtēdit ſe heredē.vel ſi ꝯtēdit tm̄ ꝑ mendaciū infra.e.l.re gulariter.⁊.l. licet.⁊.l.ꝓ herede.ꝓpoſito aūt petitiōis hereditatis libello faciende ſunt interrogatiōes poſſeſſori q̄liter poſſideat vt infra.ď īter.ac.l.j.in pn. hoc eſt an credat ſe heredē:ſi reſpondeat credo.ꝗ ꝓcedit in petitione hereditatis:qꝛ poſſidet ꝓ herede.Si reſpōdeat.nō:q̄rat titulus.quē ſi ꝓbauerit nō ꝓcedet in petitiōe hereditatꝭ.Si nō ꝓbauerit preſumit ꝙ ꝓ poſſeſſore poſſideat

Pro herede poſſidere. et ſic intelligitur ꝙ dicitur.C.e.cogi.Pro herede autem poſſidet qui putat ſe heredē eſſe.pro poſſeſſore vero poſſidet predo.

Si pars hereditatis petatur.

Precedēs titulꝰ ponit q̄d iuris ſi tota petat hereditas.Nūc quid ſi ps.Ubi attendendū eſt an is qui ꝑtem petit omnino certꝰ ſit de ea:⁊ tūc attēde an poſſeſſor ius habeat puta qꝛ coheres.an non.vel vtrū nō ſit certus de q̄ tractat in.§.ſi.illiꝰ.l.j.Et plures heredes.debēt agere cōtra plures poſſeſſores.nec pōt vnus eligere vnū alius aliū.Et ſi ſint plures ad q̄s hereditas ꝑtinet pro diuiſo:poteſt alter ab altero ꝯueniri hac actione.vel fami.her.ſi fatent ſe heredes īfra.l.j.§.q̄nimo. et.§.ꝓinde.Et nō differt hec actio a precedenti ſpecie ſed numero.

De poſſeſſoria hereditatis petitione.

Bonoꝝ poſſ. Poſt ciuiles actiōes heredibus ꝓpoſitas:p̄tor etiā eos poſuit q̄s ip̄e q̄ſi heredes fecit.hoc ē illos q̄bꝰ bonoꝝ poſſeſſio data ē:ꝑ quā petiōnē hereditatꝭ:tātūdem ꝯſeq̄tur bonoꝝ poſſeſſor:q̄ntum.ex ciuilibꝰ actiōibꝰ heres ꝯſeq̄ poteſt.

De fidei cōmiſſaria hereditatis petitione.

Ex hoc titulo ꝓponit actio his q̄bꝰ reſtituta ē hereditas.Nā q̄cūq̄ ſuſcepit reſtitutā hereditatē ex ſenatuſcōſulto trebelliano:fidei cōmiſſaria hereditatꝭ petitiōe vti poterit ꝯtra poſſeſſores.⁊ dāt ei eedē actiōes q̄ heredi ⁊ ī he. cōpetūt.

Liber Sextus.

De rei vendicatione.

DE vniuerſali iudicio ſuꝑdictū ē nūc de ſinglari.Eſt aūt rei vēdicatio actio q̄ dat ſola rōne dominij vel

Rei vēdicatō q̄ſi.⁊ poſſeſſiōis vl q̄ſi.⁊ optet vtrūq̄ īteruenire:ſcȝ ex ꝑte actoꝛꝭ dn̄m vl q̄ſi.Et ex ꝑte rei poſſeſſio vl q̄ſi vt qꝛ dolo deſierat poſſidere.vt ē glo.no.īſti.ď acc.§.j.ī ꝟ.poſſideat.Et appellat hec actio al's ī rē:⁊ tūc

In remactio. cōpetit qn̄ rē tradi vl dari ē in obligatiōe.i.qn̄ rē nō ꝑſonā dico mihi eē debitā.⁊ hȝ iſta in rē actio locū ī oībꝰ rebꝰ mobilibꝰ tā aīalibꝰ q̄ꝫ ī his q̄ aīa carent.et in

Ad q̄d dek. his q̄ ſolo cōtinēt.i.īmobilia ſunt.Et ꝑ hāc actionē nō ſolū ſingl'e res vēdicant:ſȝ etiā grex.⁊ armētū.⁊ eq̄tiū.Et cōpetit ei q̄ aut iure gētiū.aut iu.ciuili dominium acq̄ſiuit.Et eſt duplex rei vēdicatio.vna directa d e q̄ hoc titulo.Alia vtilis

Cui cōpetat de q̄ īfra.i.ti.ſi ager ver.⁊ dat iſta vtilis rōne q̄ſi dominij:vt emphiteote ſuꝑfi

Rei ven.di. ciaria.ꝯductori vectigaliū.dūmodo ad modicū tp̄s conduxerit.

Utilis.

De publiciana in rem actione.

Publiciam. Iſta actio publicaina dicta ē a publicio p̄tore q̄ eā īuēit:vt eſt tex.inſti.de acc.§.alie.Et dat qn̄ q̄s petit id qď traditū eſt ex iuſta cauſa a non dn̄o:⁊ dum vſu

captũ eſt. Nã ſi eſſet vſucaptũ vel pſcriptũ: non cõpeteret hec actio: qꝛ publicia-
na dño non datur. Completa autẽ vſucapione: eſſet verus dñs de iure ci. et idõ
ſibi daret rei ven. Et vt det publiciana quinqꝫ ſunt neceſſaria. ſcꝫ traditio vl' q̃ſi — *In publiciana q̃ neceſſaria.*
qd dr ꝓpter incorporales que tradi nõ pñt vt infra: d ac. re. do. l. fu⁹. § incorpo
rales. Scdo ꝙ ex titulo apto. id eſt iuſta cauſa ad mutationẽ dominij. puta ven-
ditiõe. vel ſimilibus infra. e. q̇cunqꝫ. in pͥn. Tertio ꝙ a nõ dño accepit. nã alias
dominiũ eſſet trãſlatũ vt infra. e. l. j. ſ. j. Quarto ꝙ bona fide accepit: vnde cre
didit ſe dñm factum eſſe tũc. vt ĩfra. de ac. re do. l. eũ qui a furioſo. § ptor. Quin
to ꝙ credidit ſe hodie cũ eam ꝓponit dominũ non eſſe: alias ſibi eſſet ꝯtrarius.
Sed ex his q̃nqꝫ duo ſunt difficilia agenti: ſcꝫ ꝓbatio traditionis: et tituli. reliq̃
cõſiſtunt in intellectu agentis cũ ſit de ſua ꝯſciã q̃ per teſtes ꝓbari nõ poſſunt ſed
ꝑ iuramentũ vt ẽ glo. in. l. fulcini⁹. § quid ſit latitare infra. ex qui. cau. in poſſ.
ea. de hoc glo. inſtitu. de acc. § alie. in v̄. dicit. Jo. an. in addi. Speti. de ꝓprie
. ſ. nunc dicendũ. v̄. primo ꝛ. ti. de acc. § ij. v̄. q̃d ſi velis.

Si ager vectigalis vel emphiteotecarius petat.

Coniunctio. vel in hoc titulo ponit̃ expoſitiue ꝓ. id eſt. nam idem ſunt. Et di — *Ager vectigalis.*
citur ager vectigalis. nam redditus ſiue penſio ꝓ eo pͥſtatur: id eñ ſolemus ve-
ctigal appellare. Omẽs aũt agri aut ſunt vectigales. aut non vectigales. Vecti
gales vocant̃ q̃ in ꝑpetuũ locantur. id eſt hac lege vt q̃diu ꝓ his vectigal pẽda
tur. id eſt ꝑſoluatur: tãdiu neqꝫ ipͥs qui cõduxerint. neqꝫ his qui in locum eorũ
ſucceſſerint auferri eos liceat. Non vectigales ſunt: qui aut a nobis excoluntur.
aut ab alijs ꝓuatis. quẽadmodũ agros noſtros colendos dare ſolemus: puta in
annum. Qui ergo in perpetuum agrũ conduxerit: licet non efficiatur dñs: com
petit ei tamẽ in rem actio vtilis: aduerſus quẽuis poſſeſſorem etiaꝫ aduerſus ve
rum dominum: ita tamẽ ſi vectigal ſoluat. Emphiteoſis autem latine dicitur me
lioratio vt dicit glo. inſti. de loca. § adeo. de quo dicemus. C. de iur. emphi. — *Emphiteoſis*

Liber Septimus.

De vſufructu ꝛ quẽadmodũ quis vtatur.

Vſufructus eſt ius. id eſt ſeruitus ali — *Vſufruct⁹.*
enis reb⁹ vtendi fruendi ſalua rerũ ſubſtãtia. Eſt eniꝫ vſufructus
ius in corꝑe q̃ ſublato ꝛ ipſum tolli neceſſe eſt. Et eſt duplex vſu
ffructus formalis ꝛ cauſalis. Formalis eſt de quo hic loquimur: — *Formalis.*
qui eſt ſeruitus: qñ ſeparatus eſt a ꝓprietate. Cauſalis autem eſt — *Cauſalis.*
qui cum ſua cauſa. id eſt ꝓprietate cõiunctus eſt. Conſtituitur vſufructus mul
tis modis: vel in teſtamento: vel inter viuas: per pactiones et ſtipulationes. Et
conſtituit̃ non tm̃ in fundo vel edibus verũ ꝛ in ſeruis et iumentis. ceteriſqꝫ re-
bus. Et eſt emolimentũ vſufruct⁹ maximam. et attenditur ſm̃ qualitatẽ rei. Si — *Vſufructuarij cõmodũ*
eñ conſtituitur vſufruct⁹ in pͥdio ruſtico: q̇cq̇d in fundo naſcit̃: quicq̇d inde ꝑci
pi poteſt. vl' ipͥa natura vl' induſtria hoĩs: ipͥiuſ fructuarij eſt. ſic tamẽ vt fruatur
arbitratu boni viri. Recte eñ colere cogi poteſt. Aucupari ꝛ venari poterit in
pͥdio. ſi tñ fruct⁹ pͥdij ſit in venatione puta erat vinariũ vel ſimile vt infra. eo. l.
vſufructuariũ. § j. ꝛ de vſur. l. venationeꝫ. Et ſi erat ſilua cedua ex ea poterit ce-
dere ꝛ vẽdere. Si non erat cedua: grandes arbores cedere non poteſt. Cedet

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

tamē pedamēta ⁊ ramos ad vineam ſuā vel ad quālibet neceſſitatē ſuā: dum tñ fundum nō faciat deteriorem infra. e. l. item. ſi fundi. in prin. ⁊. §. aucupationum et. ff. vltimo. et. l. ex ſilua.

De vſufructu accreſcendo.

Accreſcendi ius.

¶ Quādoq; vſufructus legat⁹ eſt duob⁹ cōiunctī: ⁊ tūc eſt inter vſufructuarios ius accreſcendi. vno enim nolēte aut repudiante partē ſua n: totum accreſcit ſuo ꝯfructuario. Si aūt ſepatī vnicuiq; ꝑtil vſufruct⁹ ſit relict⁹: ſine dubio iuſ accreſcendi ceſſat. Itē q̄ vocant ad vſufructū nō ex vbis teſtatoris: ius accreſcendi nō habēt infra. l. j. ff. fi. Similiter inter legatariū pure ꝓprietatis et legatarium vſuſfructus nō eſt loc⁹ iuri accreſcendi. l. ij. infra. e.

Quibus modis vſuſfruuctus amittatur

Vſuſfruct⁹ amittitur.

¶ Vſuſfructus amittitur q̄nq; modis. Primo morte naturali ipſius vſufructuarij. Secundo capitis diminutiōe maxima vel media. Tertio ſi vſuſfructuarius non vtatur ꝑ modum et tēpus. id eſt ꝑ arbitrio boni viri vel id eſt per moderatum tempus puta per decem annos inter preſentes: et viginti inter abſentes. Quarto per conſolidationē vel cōfuſionem rei. id eſt ſi vſuſfructus formalis redeat ad ſuam cauſam. id eſt ꝓprietatem. qd tunc fit quando fructuariuſ nāciſcit ꝓprietatem vt infra. e. l. ſi ſeruus. vel quādo vſuſfructuari⁹ cedit vſumfructum ꝓprietario. Nam extraneo cedendo nihil ageret. Quinto rei mutatione vel interitu. Si enim vſufructus edium mihi conſtitutus eſt et edes corruant vel exuſte ſint in totum: ſine dubio extinguitur vſuſfructus: in tm̄ vt nec aree. nec cementorum vſuſfructus amplius debeat. inſti. e. ff. fi.

De vſufructu earꝫ rerū q̄ vſu conſumūt vel minuunt.

Vſuſfruct⁹ rerū q̄ vſu conſumuntur.

¶ Omnium rerū cōſtitui poteſt vſuſfructus. que in patrimonio cuiuſcunq; conſtare poſſunt: ideo etiā earꝫ rerū q̄ vſu tollunt vel minuunt vſuſfructus conſtitui poteſt: ſicut eſt vinū. oleum. frumentū. veſtes. aurū. argentū. q̄b⁹ ꝓxima eſt pecunia nu nerata. q̄ aſſidua ꝑmutatione q̄ſi extingui videt. Eſt tñ im ꝓprie in his rebus vſuſfructus: q: nō poteſt eſſe vſus vini vel frumēti. ſalua rerū ſubſtātia. Vtilitatis tū cauſa ꝑmiſſum eſt: vt ⁊ in his rebus vſuſfructus ꝯſtituat. Et ab vſufructuario cautio deſiderāda eſt: vt q̄ncūq; ille morit aut capite diminutus ſit eiuſdē q̄litat. i. bonitatis ſiles res reſtituāt: aut eſtimatis rebus illis. certe pecunie noīe iuxta valorē earūdem caueat. Perit ḡ talis vſuſfructus ſolū duob⁹ modis: morte ſcꝫ et capitis diminutione.

Si vſuſfructus petat vel ad aliū ꝑtinere negetꝫ.

Vtifrui.

Cōfeſſoria.

¶ Si fructuario fundo. ſeruitus aliqua debeat: vſuſfructuari⁹ q̄dē ſuitutē non vēdicabit: ſed vſumfructū. Ac per hoc viciniū ſi nō patiat eū ire agere. cōpellere ꝑt. q̄ſi non patiat eū vſufrui. Et ꝯſequenter oīa adminicula ad vſufructuariū ſpectāt. ſiue q̄bus vtifrui q̄s nō poteſt. Vtifrui ius ſibi eſſe ille ſolus poteſt intendere q̄ hꝫ vſumfructū: dn̄s aūt fundi nō pōt: q: qui habꝫ ꝓprietatē vtēdi fruēdi ius ſepatū nō hꝫ. Sūt aūt ꝑ vſufructu ꝓdite actiōes ꝯfeſſoria ⁊ publiciana: que dant ei q̄ vſuſfructuari⁹ ē. Et dat ꝯfeſſoria ei cui ꝯſtituit vſuſfructus a dn̄o: publiciana aūt dat ei. cui ꝯſtituit a nō dn̄o ⁊ ꝓdite ſunt ad ſilitudinē rei vēdicatio

Publiciana.

nis. Dant em̄ rōne dominij vel quaſi et poſſeſſionis vel q̄ſi. Rōne dominij cōpetūt directo ei q̄ dn̄s eſt fūdi, cui acq̄rit ſuitꝰ Rōne q̄ſi dominij cōpetūt vtilit ei q̄ nō eſt dn̄s: ſed hꝫ ius in re: puta creditoꝛ ⁊ fructuarius vl ſupficiariꝰ vl ſilis vt infra. ſi ſui. vē. l. ij. §. hec autē. ⁊ d remiſ. l. j. §. itē iul. et de ſupfi. l. j. §. vlti. Itē dant rōne de poſſeſſionis aduerſꝰ eū q̄ poſſidet agrū debentē ſuitutē vt īfra e. l. vbi. §. vtrū. vel quaſi poſſidet: vt ſi dolo deſierit poſſidere. vl ſi liti ſe obtulit vel ſi ſit ſupficiarius agri debentis ſeruitutē infra. e. l. vlt.

De operis ſeruoꝛum.

Opera ſerui.

Opere ſeruoꝝ eiuſdē modis q̄bus vſufructum diximus ꝯſtituunt. Libertis autem aliter ſit impoſitio operaꝝ. vt dicemus. infra. de op. lib. Si igit in ſeruo cōſtituit opa: habet ius in perſona ille cui debetur opa. Sicut et ille cui debetur vſufructus vel vſuſ. Et ideo opere ſeruoꝛum inter perſonales ſeruitutes conputantur. Et cōſiſtit opera ſerui in actu. id eſt miniſterio vel diurno officio. Et oīs fructus hominis in operis conſiſtit: ſic econtra in fructu hominis ope ſunt. Et vt in ceteris rebus fructus deductis neceſſarijs impēſis intelligitur: ita et ī operis ſeruoꝛū. Cui ḡ legtae ſunt ope ſui: ille vſum eiuſdē habere intelligitur.

De vſu et habitatione.

Vſus rerum.

Non ſolum vſuſfructus vt ſupradictū eſt: ſed etiā nudus vſus. id eſt ſine fructu conſtitui pōt. qui ⁊ ipe ijſdem modis conſtitui ſolet q̄bus ⁊ vſuſfructus. Cui ergo vſus relictus eſt: vti poteſt: frui vero non. Et ſi cui domus vſus relictus eſt poteſt cū cōiuge ſua. ⁊ familia. et libertis ibi habitare: poteſt etiā hoſpitem recipere et inquilinum. dūmodo ipe inhabitet. Nam ſine eo. nec hi quidem habitare pn̄t. neqꝫ locabit neqꝫ cōcedet habitationē ſine ſe: nec vendet vſum. Si autē habitatio legetur: tūc effectu q̄dam pene idem ſunt. legatū vſus. et habitationis. Sed in hoc differūt: quia habitatio poteſt locari. vſus vero non. Item qui habꝫ vſum, plenius ius habet: q̄ꝑ qui ſimplicem habitationem: quia cui vſus eſt datꝰ: ille preter habitationem ius habet de ambulādi et geſtandi et lignis ad vſuꝫ q̄tidianum et oꝛto et pomis et oleribus et floꝛibus et aque vtet. ad vſum ſuum nō ad abuſum. Et eſt habitatio perſonalis ſeruitus ſicut vſuſfructus. et eodem modo conſtituitur ſed in domo tantum. Et relicta habitationem videtur eſſe relicta in vitam hominis. Niſi breuius ſtatuatur tempus. Nō aūt extinguit nō vtēdo vel capi. di. vt inſti. e. §. ſed ſi cui. et. C. eo. l. cum antiq̄tas.

Habitatio.

Vſufructuarius queadmodū caueat.

Caucio vſufructuarij.

Si alieni vſuſfructus legatus eſt: equiſſimū eſt vt de vtroqꝫ caueat. ſcꝫ ſe vſurum boni viri arbitratu. Et cū vſuſfructus ad eum pertinere deſinet. ſe reſtiturū qđ inde extabit. Et interponit hec cautio ſiue res ſit mobilis ſiue immobilis. Et continet iſta ſtipulatio qua cauet ſe perceptum iri vſumfructum boni viri arbitratu: hoc eſt: non deterioꝛem cauſam ſe vſuſfructus facturum: ceteraqꝫ q̄ in re ſua facere diligens paterfamilias. Et iſta cautio habet duas cauſas. vna ſi aliter quis vtatur q̄ꝑ vir bonis arbitrabitur ⁊c̄. Alia de vſufructu reſtituendo. quaꝝ ꝑoꝛ ſtatī cōmittet poſtq̄ꝑ aliter fuerit vſꝰ: ⁊ ſepiꝰ cōmittit. Sequēs cōmittit finito vſufructu. Et interponit hec cautio etiam ſi vſus ſine fructu legatꝰ eſt: vel ſi habitatio vel opere hominis vel cuiuſcunqꝫ alterius animalis relicte fuerint.

Liber Octauus.

De ſeruitutibus.

Seruitutes ꝑſonales.
Reales.
Prediales

OMnes ſeruitutes aut ſunt ꝑſonales: aut ſũt reꝝ q̄ reales dicũt Perſonales dicunt vſuſfruct⁹: vſus: habitatio: ope ſiue miſteriũ ſuoꝝ. Et dicunt ꝑſonales. q꜡ ꝑſonis debent ⁊ ſemp cũ ꝑſonis finiũt. Reales aũt ſuitutes ſiue reꝝ: q̄ meli⁹ dicunt p̄diales eo ꝙ rei appellatio nimis ē larga cõplectẽs etiã ĩmobilia ⁊ incorpalia infra ſi certum petat. l. j. predij. ⁊ vero nomine immobilia tm̄ cõplectit. Et tales ſũt due: vrbanoꝝ p̄dioꝝ: ⁊ ruſticoꝝ. Et iteꝝ ſuitutes p̄dioꝝ alie ĩ ſolo ꝯſiſtũt. i. in ꝓprietate fundi. alie in ſuperficie. id eſt in materia ſupedificata.

De ſeruitutibu s predioꝝ vrbanorum.

Urbanoꝝ p̄diorum.

Urbanoꝝ p̄dioꝝ iura ſunt alci⁹ tollẽdi ⁊ officiẽdi luminib⁹ vicini aut nõ extollẽdi Itẽ ſtillicidiũ auertẽdi in tectũ vł in areã vicini. aut nõ auertẽdi. Itẽ imittendi tignũ in parietẽ vicini aut ꝓijciendi aliq̄d. aut ꝓtegẽdi: ceteraꝗ; iſtis ſi̾lia. Et dicunt p̄dia vrbana oĩa edificia vbicũꝗ; poſita etiã ſi in villa ſint. Et dicunt vrbane ſuitutes. q꜡ p̄dijs vrbanis debent. Nã ad hoc ꝙ ſit ſuitus vrbana neceſſariũ eſt ꝙ ſit p̄dium vrbanũ cui debet ſuitus: ⁊ ꝙ ei debeat vt vrbano. Si enim iter vł via q̄ ruſtice ſunt ſuitutes debeant domui: tñ q꜡ deberi poſſunt non intuitu edificij: ſ; ſoli. nihilomin⁹ dicẽt ruſtice ſuitutes ar. infra. ti. px. l. certo generi

Seruitutes

De ſeruitutibus ruſticorum prediorum.

Ruſtica p̄dia.
Iter.

Ruſticoꝝ p̄dioꝝ ſuitutes ſunt q̄ p̄dijs ruſticis debent Et ſunt he. iter. act⁹. via aq̄duct⁹. Iter eſt ius eundi ambulãdi hoĩs: nõ etiam agẽdi iumentũ vel vehiculuz. ſiue q̄ homo eat ſolus. ſiue vehat ſella. vel lectica. vel equo vel quouis aĩali iter dr̄. Seorſum vo a ſe nõ pt agere iumentũ vel vehiculũ ducere qui iter tm̄ habet in inſti. e. in p̄n. Actus eſt ius agẽdi vel iumentũ vł vehiculũ. Ita qui iter h; actũ nõ h;: q̄ actũ h;: iter h; id eſt cõmoditatẽ itineris. eoꝗ; poteſt vti etiam ſine iumẽtis: nõ tñ h; duas ſuitutes vt infra de annu. le. l. j. Uia eſt ius eundi agẽdi ⁊ ambulãdi. Nã ⁊ iter ⁊ actũ in ſe via ꝯtinet vt inſti. e. §. iij. Sed hoc amplius hab; q̄ actus: q꜡ vie latitudo in porrectũ octo pedẽs habet: in amphractuẽ. id eſt vbi flexũ eſt ſedecim. Latitudo aũt actus ⁊ itineris: ea eſt q̄ demõſtratam ꝙ ſi nihil dictũ ē: hoc ab arbitro ſtatuẽdũ ē. Itẽ ille q̄ viã h; ius trahẽdi vł lapidẽ vel trabẽ vel ferẽdi rectã haſtam habet. q̄ nõ pmittunt ei q̄ h; actũ: ſpectat eñ ꝙ fruct⁹ eo modo poſſunt ledi. Aqueduct⁹ ē ius aque ducende p fundũ alienũ. ſiue fiſtula vtatur aq̄ ſiue q̄libet alio fictili inſtrumẽto: nõ tñ lapide ſtrato. Inter ſuitutes ruſticoꝝ p̄dioꝝ cõputat etiã aq̄hauſtus. id eſt ius hauriendi aquã de puteo vel fonte vicini. Item pecoris ad aquã appulſus. id eſt ius appellendi pecora agri mei per p̄diũ vicinũ ad fontẽ vel puteũ. Ius paſcendi pecora cibi cauſa. Calcis coquẽde. ⁊ arene fodiẽde: vt ex his fiãt vaſa vł inſtra vel granaria vł edificia ĩ meo p̄dio vicino: q̄b⁹ fruct⁹ p̄dij mei reponent vł exportẽt vel q̄d ſiĩe fiat: qḋ ad culturã vel fructũ agri mei pcipiẽdũ neceſſariũ eſt. Et eſt hoc generali in oĩni p̄diali ſuitute ꝙ hacten⁹ teneat eaꝝ cõſtitutio: q̄ten⁹ expediat p̄dijs. id eſt ad fructus eoꝝ pcipiẽdos. ⁊ ideo etiã dicunt p̄diales.

Actus.
Uia.
Aq̄ductus.
Aq̄hauſtus.
Appulſ⁹ pe.
Paſcendi.
Calcis coq̄n.

Cõmunis p̄dioꝝ tam vrbanoꝝ q̄ ruſticoꝝ.

¶ Que ſint ſpẽalia vrbanis ⁊ ruſticꝭ p̄diis ⁊ q̄d ꝓpꝛij. iuris ſingula habeãt in p̄cedentib⁹ titulis tractaẽ. Sed qꝛ in q̄buſdã vrbana ⁊ ruſtica p̄dia ↄueniunt. et quandã cõmunionẽ inter ſe hñt. iõ tractaẽ in hoc ti. q̄ ſint cõia vtriſq̧ ſeruitutibus Illud tñ ſciendũ q̄ ſuitutes p̄dioꝝ oĩm: ab eo denoĩate ſunt q̄ſi ſine p̄diis cõſtitui nõ pñt. Nemo eñi p̄t ſuitutẽ acq̄rere vel vrbani vel ruſtici p̄dij: niſi qui p̄diũ habet. Nec quiſq̄ debere niſi qui et ipſe habet p̄dium — *p̄dioꝝ ſeruitus quare*

¶ Si ſeruitus vendiceẽ vel ad aliũ ptinere negeẽ

¶ Oĩes actiões cõpetẽtes ꝓ ſuitutib⁹ ruſticis vel vrbanis eoꝝ ſunt quoꝝ ſunt p̄dia. ⁊ iõ qꝛ parꝝ eſſet ſuitutẽ hebere niſi eius noĩe poſſet inſtitui actio: ideo de actionib⁹ noĩe ſuitutũ vel occaſione earũdẽ cõpetẽtib⁹ tractat hic titul⁹ Dantur aũt ꝓ ſuitutib⁹ due actões tã ↄfeſſoria ei q̄ ſuitutẽ ſibi cõpetere cõtendit: q̄ negatoria que dño q̄ negat datur: de q̄bus diximus ſupra ſi vſus. pe. — *Cõfeſſoria negatoria*

¶ Queẽadmodũ ſeruitus amittatur

¶ Quib⁹ modis ⁊ qualiẽ ſuitus nob acquiraẽ in p̄cedentib⁹ expoſitũ eſt. Sed qꝛ nihil adeo ſtabile aut firmũ in hũanis reb⁹ eſt qđ nõ patiaẽ aliquã ĩmutationẽ. ideo etiã queẽadmodũ ſuitutes amittanẽ aut pdanẽ videndum erit. Et p̄mo p ↄfuſionẽ. vt ecce ſi p̄diũ tuũ ſuiat mihi. ⁊ ei⁹ dñiũ ſim nact⁹ i ſolidũ: vel tu i ſolidũ nact⁹ es dñium mei: extinguitur ſuit⁹. Sec⁹ ſi cõmunicarẽ tibi meũ ꝓ pte iura aũt p̄dioꝝ morte. ⁊ capitiſ dimi. nõ pereũt. Oẽs aũt ſuitutes p nõ vſũ ſcꝫ. x annoꝝ inter pñtes. ⁊ viginti inẽ abſentes amittunẽ. excepto itinere ſepulchro debito. ⁊ via publica. que ſiliter nõ perit nõ vtẽdo. Amittunẽ ſuitutes remiſſione. vt ſi debes ſuitutẽ alti⁹ tollendi. ⁊ pmiſerat tibi alti⁹ edificare vel ſi debeas ſuitutẽ ſtillicidij. imittẽdi in areã tuã. ⁊ pmiſerit tibi ĩ ea edificare. Vel ſi debes mihi ſuitutẽ p fundũ tuũ: ⁊ pmiſero tibi in loco ſuienti edificare vel aliq̄d facere. Et intellige hoc de remiſſiõe nõ de p̄caria ↄceſſiõe. nã illa nõ amittit ſꝫ retineri facit ſuitutẽ. ſupra cõia p̄dio. l. ſi p̄caria. ⁊. j. e. l. ſi ſtillicidij. Et p̄t ſuit⁹ retineri nõ ſolum p noſmetipſoꝝ. ſed ⁊ p ſocium ⁊ fructuarium. ⁊ bo. ſi. poſſ. ſatis eñ eſt fundi nomine itum eſſe. — *ſeruit⁹ amittiẽ*

¶ Liber Nonus

¶ Si quadrupes pauperiem feciſſe dicatur

Ex. xij. tab. voluit vſu q̄drupes diceret feciſſe pauperiẽ. i. dãnũ ⁊ veꝝ eẽt: q̄ aut id qđ nocuit. i. ipſum anĩal qđ noxiã cõmiſit: aut eſtimatio noxie. i. dãni offerreẽ. Paupies aũt eſt dãnũ ſiue iniuria faciẽtis datũ: nec eñi dici p̄t aĩal iniuriã feciſſe qđ ſenſu caret. Et tũc hꝫ locũ hec actio q̄ñ q̄drupes cõmota feritate. l. p̄ter naturã ſui gñis nocuit: puta ſi equ⁹ calcitroſ⁹ calce percuſſerit. aut bos cornu petereſolit⁹ petierit aut mula ꝓpẽ nimiã ferocitatẽ Si aũt ꝓpẽ loci iniq̄tatẽ. i. aſpitatẽ: aut ꝓpẽ culpã mulionis: aut ſi pl⁹ iuſto onerata q̄drupes in aliquẽ on⁹ eiecerit. ceſſabit hec actõ Itẽ ſi canis cũ duceret ab aliquo aſpitate ſua euaſerit. ceſſabit hec actio: ⁊ tenebiẽ q̄ canẽ ducebat dãni iniurie. Et ſicut iſta actio directe daẽ quando q̄drupes nocuit. ita vtils cõpetit q̄ñ aliud aĩal pauperiem fecit: — *Pauperies*

¶ Ad legem aquiliam

Aquilia lex

¶ Lex acquilia plebiſcitū ē: nā acq̃lius tribun⁹ pleb̄ eā a plebe interrogauit. ꝑ ponit̄ aūt ꝓpt̄ dānū actio legis acq̃lie vel dāni dati. Et dicit̄ dānū a demo vel a

dannum

diminutōe pr̄imonij vt. īfra. de dam. infec. l. iij. nā quodcūq̧ dixeris nō errabiſ Et locū hꝫ cū dānū culpa ē datū Si ḡ damnū nullo mō ſit datū vt q꞉ res inde nō eſt facta deterioꝛ: vel etiā facta ē inde melioꝛ ceſſat. acq̃lia vt ecce oliuā meā maturā decerpſiſti. vel ſegtē deſecuiſti maturā vl' vuas maturas: nō ꝓijciēdo eas ī terrā ceſſat aq̃lia Et erāt olim tria capitula ſiue capita hui⁹ legis: hodie ſūt duo tm̄ ſcꝫ p̄mū et tertiū: ſcd̄m aūt ī diſuetudinē abijt tertio ī ei⁹ locū poſito. Lege ac

pena aquilie

quilia capite p̄mo cauet̄ vt q̄ ſeruū ſeruā ve alienā: quadrupedē. vel pecudē alienā iniuria occiderit: q̄ti id eo anno plurimi fuerit: tantū ei⁹ dari dn̄o debet. Et ꝯtra inficiantē. i. negantē dat̄ hec actio in duplū. Et pecudis appellatiōe veniūt hic oīa pecoꝛa q̄ gregatim paſcunt̄ veluti. oues. capri. boues. eq̄. muli. aſini. et ſues. ¶ Canes aūt vrſi ⁊ leones ⁊ pāthere magiſ in nūero beſtiarū ſunt q̄ pecudum Tertio capite legis acq̃lie tenet̄. qui p̄ter hoīem ⁊ pecudē occiſuꝫ: damnū dederit puta ſi q̄s vſſerit: fregerit. ruperit iniuria. i. culpa q̄ti ea res erat in dieb⁹ triginta ꝓximis: tanti domino condemnabitur

¶ De his qui deiecerunt vel effuderunt

Effuſum
Suſpenſum
Eiectum

¶ Titulus iſte exponit̄. i. de his ex quoꝝ domo eſt aliq̄d deiectū vel effuſum: vl' qui deiecerūt vel effuderint q̄ vulgo iter fit: vel in q̄ ꝯſiſtit̄. quantū ex ea re damnū datū factū ve erit. in eum qui ibi habitauerit actio dat̄ Et ē publice vtile. imo ſūma vtilitas hui⁹ edicti: vt ſine metu ⁊ ꝑiculo ꝑ itinera ꝯmeari liceat Si q̄d etiā ſuſpenſum decidat ſiliter deiectū dicit̄: q̄uis nemo effuderit vel eiecerit.

De noxalibus actionibus

Noxalis actio

¶ Noxales actiōes appellant̄ q̄ nō ex ꝯtractu ſed ex noxia. i. culpa atq̧ maleficio ꝑ ſuos nr̄os dato: ꝯtra nos dn̄os iuſtituunt̄ quarū actionū vis atq̧ ꝑtās hec eſt. vt aut ꝑ eſtimatōem damni ꝑ ſeruum dati dn̄s ſoluat: aut ſi eo grauatus fuerit liceat ſibi deditione. i. traditione iſtius coꝛꝑis quod deliquerat euitare litis eſtimationem: de materia huius ti. diximus ſupꝛa ſi ex. nox. cau.

¶ Liber Decimus

Finium regundoꝛum

confinia

ACtio finiū regundoꝝ naſcit̄ qn̄ fines ceperūt turbari: ⁊ ꝓponit̄ ad diſtinctōem finiuꝫ ꝓprioꝝ cuiuſq̧ faciendā. Et hꝫ locū in ruſticis p̄dijs tm̄: In vrbanis aūt p̄dijs locū

vicina

hr̄e nō p̄t. q꞉ vrbana p̄dia ſibi non ſunt ꝯfinia Sꝫ magiſ dicūt̄ vicina. ff. e. l. iiij. §. hoc iudiciū. Cōfinia eṁ ea dicunt̄ q̄ adeo ſibi ꝓxima ſunt. vt nullus medi⁹ paries interponat̄ Sed vꝛbana ꝑietibus diſtingui conſueuerunt. Et ideo vbi nō poſſunt dirimi fines occaſione ꝯtrouerſie finitimoꝝ: ꝑmittit̄ iudiciū finium regundoꝝ. i. dirimendoꝝ. vel ſeꝑandorū quo caſu opus ē vt ex alterutrius p̄dio alij ad iudicandū ſit: ⁊ is cui adiudicat̄. ꝓ eo quod ei adiudicat̄ certa pecunia ꝯdemnandus eſt In iudicio finium regum. cōmuni. di. fami. herciſ. ſingule ꝑſone duplex ius habent: actoꝛis et rei.

Familie herciſcunde

varius

¶ Quia ſepe nihil ꝓdeſt petere: niſi et liceret diuidere: Nā ſegnius expediunt cōmiſſa negotia plures vt dicit glo. in. l. ſi pl'es. īfra. de admi. tu. Itē naturale

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

vitium eſt negligi qđ cōe eſt. vt ſibi nihil hr̄e q̄ nō totū habeat arbi rectū. deniq̧
ſuā q̄ʒ ꝑtem corrūpi patit̄: dū inuidet aliene. C. qñ ꝛ q̄bus q̄r. ꝑs. l. ij. Ideo ponū
tur hic diuiſoria iudicia. Et exponit̄ familia hoc titulo. i. hereditas. ſicut etiam ī Familia
l. ſi. C. de ver. ſig. Herciſcunde aūt. i. cohercēde vel diuidēde. Erctū eñ anti- herciſcere
qui dicebāt. teſte feſto. Inde coherceo. ꝛ herciſcere verbū. i. frequēter coherce-
re. Et vtimur antiquo mō comicoꝝ loquēdi dicētes herciſcunde ꝓ herciſcende:
et regundoꝝ ꝓ regendoꝝ: diuidūdo ꝓ diuidēdo: ꝓpter affinitatē iſtaꝝ vocaliū
inter ſe vt dicit p̄ſcian⁹. li. j. artis gramatice Sic ꝛ plaut⁹ in amph. vt vos ī vo-
ſtris voltis mercinumijs emūdis vendūdiſq̧ ꝛc̄. Et ꝓficiſcit̄ hec actio ex. l. xij.
tab. Nā coheredib⁹ volētib⁹ a cōeʒ diſcedere neceſſariū videbat̄ aliq̄ actioneʒ
ꝯſtitui qua inter eos res hereditarie diſtribuerent̄. quo caſu iudex cognoſcat añ
oīa an actoꝛ ſit coheres. Niſi eñ coheres ſit. neq̧ adiudicari ei quicq̄ oportet:
neq̧ aduerſarius ei cōdēnandus eſt. ꝑ familie herciſ. actōem diuidit̄ hereditas
ſiue ex teſtamēto. ſiue ab īteſtato ſiue ex. l. xij. ta. ſiue q̄cūq̧ lege deferat̄ hereditaſ
vel ex ſenatuſcōſul. vel ex ꝯſtitutōe. Et generalit̄ eoꝛum duntaxat diuidi here-
ditas poteſt: quoꝝ poteſt eſſe hereditas.

Cōmuni diuidundo

Cōmuni diuidūdo iudicio: cōmuniū reꝝ diuiſionē petimus. vbi ergo res cōis Cōis res
non eſt: ceſſat cōmuni diuidūdo actio. Et nō refert an res inter aliq̄s cōis ſit cuʒ
ſocietate vel ſine ſocieta te: ſꝑ eñ dat̄ hoc iudiciū. Cū ſocietate dr̄ res cōis: velu
ti inter eos qui pariter eandem rē emerūt aīo ineunde ſocietatis Sine ſocietate
dicit̄ res cōis inter eos quibus eadē res teſtamento legata eſt. Per hoc iudici
um coꝛꝑaliū reꝝ fit diuiſio q̄rū reꝝ dñiū habem⁹: nō etiā hereditatis. Nec ī iſta que veniūt in
actoine venit vniuerſitas: ſed res ſingulares tm̄ veniunt. vt infra. e. l. per hoc actōe cōi diui.
iudiciū. Itē in hac actōe nihil venit vltra diuiſionē rerū ipaꝝ q̄ cōmunes ſunt.
et ſi quid in his damni datū aut factū ſit Itē veniūt ſumptus facti in re cōi noīe
meo vel noīe ſocij Itē veniūt ꝑcepta ex re cōi, vel ꝓpt̄ rē cōem Itē venit in hāc
actiōeʒ ne inuito ſocio aliq̄d fiat in re cōi Eſt autē hec actio ex quaſi ꝯtractu. vt in
ſti. de ob. q̄ ex quaſi ꝯtra. § ſi inter. Mixta eſt in rem ꝛ in ꝑſonam: ciuilis eſt he-
redibus datur ꝛ in heredes.

Ad exhibendum

Hec actio neceſſaria eſt ꝛ effectus eius in vſu quotidiano. ꝛ maxīe ꝓpt̄ rei vē
dicatōem introducta: eſt eñ ꝑparatoꝛia rei vendica. Exhibere autē eſt facere in Exhibere
publico. id eſt apud iudicē ꝑtātem vidēdi ꝛ apphendēdi ipam rem. vt ei q̄ agit
experiūdi ſit copia. infra. e. l. ij. In hac actōe actoꝛ oīa noſcere debet: ꝛ dicere ar
gumēta rei de q̄ agit̄ q̄ neceſſario faciunt ad inſtructōem: vt ſi ꝓ ſeruo agat̄ de-
bet dici rufus ſit an albus vel niger: paruus vel magnus ꝛ qualitatē membroꝝ
Sic ꝛ in alijs reb⁹ ſunt ſigna dicenda. Itē ſi erat inſtr̄m debet fieri facultas le-
gendi. Item ꝛ deſcribendi Et ꝓpꝛie dicit̄ exhibere id eſt extra ſecretum hr̄e. vt
infra de tab. ex. l. iij. § q̄d ſit. ꝛ de ho. li. ex. l. iij. § ait ꝑtoꝛ. ꝛ de ver. ſi. l. vlti. Et
cōpetit hec actio ꝯtra quēuis poſſeſſoꝛē. Fit aūt cōdemnatio in hac actōe inq̄n-
tū fieret ſi rei vendicatōe ageret̄. Eſt aūt hec actio arbitraria. inſti. de ac. § prete
rea. ꝛ ideo ferri pñt in ea due ſnīe Stricti iuris eſt vt cetere arbitrarie: ꝑſonalis
eſt vt dicit. l. infra. e. l. ij. § eſt autem.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Liber Undecimus

De interrogatorijs actionibus

Interrogatio Uedã interrogationes olim fiebant ppoſitis actõib⁹ Interrogabat enĩ heres in iure. i. apud iudicẽ: q̃ ex pte heres ſit q̃tiẽs aduerſus eũ actio inſtituit ⁊ actor dubitat. Et erat interrogatio tũc neceſſaria cũ in pſonã. i. pſonalis actio agebat. Et cõpellabat aduerſari⁹ rñdere ad interrogatões etiã añ litẽ ↄteſtatã. Hodie aũt talib⁹ interrogatorijs nõ vtimur: q: nemo cogit añ iudiciũ de ſuo iure aliquid rñdere. Jdeoq; min⁹ frequẽtant ⁊ in diſuetudinẽ abierunt. Jtaq; tm̃mõ ad pbatiões litigatoribus ſufficiũt. ea q̃ ab aduerſa pte ſponte ↄfeſſa fuerint apd iudicẽ

De quibus rebus ad eundẽ iudicẽ eatur

¶ Si inter plẽs familie her. id eſt hereditatis diuidende actio agat. ⁊ inter eoſdem cõi diuidũdo iudicio altero intentato aut finiũ regundoꝝ eundẽ iudicẽ adire debẽt: q̃ facili⁹ coire coheredes vel ſocij poſſint: ⁊ in eundẽ locũ oim pñtia fieri debet. Et hoc ↄtingit trib⁹ rõibus. Primo rõe ↄiũctiõis cauſe: q: ſunt cõſortes

rõ edicti et ↄiuncti Secũdo roe recõuentiõis: nã cũ q̃libet eſt actor ⁊ re⁹: q̃ q̃libet agit et reconuenit. apud eundẽ ergo iudicẽ hoc fiat. Tertio rõe abſurditatis euitande poſſet enĩ eſſe ꝙ vnus aliter adiudicaret q̃ ali⁹: vel a iter fines deſignaret.

De ſeruo corrupto

¶ Qui ſeruũ aut ſeruã alienũ vel alienã corrupiſſe vel ei q̃d pſuaſiſſe q̃ deteriorẽ eũ faceret ↄuincit q̃ti ea res erit in duplũ actio dat. Et dat directa actio dño cui⁹ ſeruus corrupt⁹ ẽ. Utilis aũt dat eis q̃ hñt ius in ſuo: vt vſurarijs: vſufru-

Corrũpe ſuũ ctuarijs. creditori⁹ ⁊ bone fidei emptori⁹. Corrumpit aũt ſeru⁹ ſiue de bono fiat

Perſuadere mal⁹: ſiue de malo deterior. ⁊ fit hoc p ſuaſionẽ Eſt aũt pſuadere pluſ q̃ cõpelli: ⁊ cogi ſibi parere vt infra. e. l. j. §. perſuadere. Eſtimat aũt in hac actiõe q̃ti deterioraт⁹ ẽ ſeru⁹ in corpe vel i aĩo ex pſuaſione mala. Jtẽ eſtimant res q̃s ſubtraxit in ↄtinẽti p⁹ corruptõem: ⁊ poſtea q̃ fugit a dño. Si aũt ex interuallo p⁹ fugã det dãnũ vel ſurripiat nõ eſtimat in hac actõe ↄ corruptorẽ Reſtituitur aũt i duplũ damnũ datũ: nec diſtinguit viuat vel mortu⁹ ſit ſeru⁹ vel manumiſſus: vt

Actio vtilis infra. e. l. ſi q̃s. §. vl. ⁊. l. in hoc. ⁊. l. neraci⁹. Ad ſſimilitudinẽ hui⁹ actõis datur patri vtilis actio: filio vel filia corrupta in eã ſũmã quã ipe eſtimauerit ſuo iureiurando. vt tñ iudex refrenare poſſit talẽ eſtimatõem: ſicut facit in actiõe iniuriarum. inſti. de iureiur. §. pena. de hoc inſti. de ac. §. oẽs aũt actiões in glo.

De ſeruis fugitiuis

¶ Quia ex corruptõe ſuoꝝ ſepe ↄtigit eos fugere ⁊ derelinq̃re dñm ſuũ. iõ tra-

Fugitiuus ctat h materia fugitiui ſui. Eſt ãt fugitiu⁹ q̃ ea mẽte rcedit a dño ne p⁹ea ruertat

Erro ad eũ: lz mutato ↄſilio redeat: q: nẽo tali pctõ penitẽs deſinit eẽ nocẽs. Erro ãt

Celare dr q̃ aĩo redeũdi q̃nq; diſcedit. vt. j. d edi. edic. l. q̃s ſit fugitiu⁹. § erronẽ. ille q̃ q̃ ſuũ fugitiuũ celat. i. occultat: fur ẽ. Eſt aũt celare q̃n q̃s vult ignorare eũ ad quẽ ea res ptinet: alic⁹ emolũmti cã: q̃ caſu etiã lege fauia d plagia. crĩalit tenet: vt

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

dicemus.infra.ad.l.fa.de pla.Prouidet aūt dn̄o volenti reqrere ſeruū: quis
poteſt adire preſidem vt vel per ſe vel ꝑ magiſtratus vel ꝑ milites ſtationarios
vel apparitores dn̄m adiuuent in reqrendis fugitiuis.⁊ ſi nō fecerit mulctantur
in centum ſoli.Et eadem mulcta imponitur in eum q̄ queri apud ſe ꝓhibuit.
Debet enim quilibꝫ etiam ſenator pati in domo ſua ſcrutari cubicula ⁊ veſtigia
occultātis Itē dat ptās cuilibet cōp̄hendenti fugitiuū ſeruū: vt ipm diligenter
cuſtodiat anteq̄ in publicū exhibeat.id eſt mḡratibus tradat Immo vincire ꝑ-
mittitur.vt.infra.l.j.et.ij.⁊.l.diuus

De alee luſu et aleatoribus

Luſus alee eſt oīs q̄ virib⁹ fortune nitit.⁊ eſt oīs ꝓhibitus ne fiat in pecunia
preter q̄ ſi quis certet haſta vel pilo iacendo vel curendo: ſaliendo: luctando pu- Ludus
gnando: fit enī cauſa virtutis id eſt fortitudinis corpis: vt in auт.vt om.obe.iu.
in prin.Item ꝓ eo quod ponit in cōuiuio veſcendi cauſa permittitur ludere fa-
miliā: vt ſic poſſint aliq̄ ludere inter ſe cauſa cōmeſtiōis faciēde.Alıs ſi ludat in
ludo ꝓhibito nō tenet ſponſio: imo qñq; dat repetitio Aleator aūt eſt q̄ luſū alee Aleator
conſueuit apd̄ ſe cā ſui emolimēti exercere: ſicut et in cauponib⁹ dicit ſupra nau-
te cau.ſtab.l.j.§.caupones: hic aūt odioſus eſt iuri: vt neq; iniuriarum: neq; lege
aqlia agere poſſit: ſi ludi occaſione vbicūq; vel qñcūq; fiat ei damnū vel iniuria
vt q2 dicat falſos talos dediſſe: vel corruptum vinum vendidiſſe. Sed et ſi fiat
ei furtum in domi eo tempore quo alea apud eum ludebatur: non datur ei actio fur- Domus
ti a quocunq; fiat furtum: Domus autem pro habitatione et domicilio.hic poni- Luſor
tur.Et luſor qui compulit colluſorem ludere mulctatur: aut in latumias ducit: latumie
id eſt in carcerem quia ibi latent incarcerati.vt īfra.e.l.j.§.vl.ſolent enī quidā
cogere ad ludū vel ab initio vel dum victi retinent amiſſa.in fra.e.ti.l.ij.

Si menſor falſum modum dixerit

Quia in actione fini.reg. neceſſarium eſt menſorem adhiberi q̄ fines conten- menſora grom
dentiū metiatur.ideo ponitur hic q̄d iuris ſit.ſi menſor dixerit falſum modum.
Datur autem aduerſus menſorum agrorum actio in factū ab eo enī nos falli non
oportet: nam intereſt noſtri ne in modi id eſt menſure renunciatione fallamur: ſi
forte de finibus contentio ſit: vel emptor ſcire velit venditor cuiuſmodi id eſt q̄ntе
te menſure ager venditus ſit.⁊ quia talis menſor opam ſuam in beneficij loco p̄bet
datur ei non merces: ſicut in locato: ſed quoddam ad remunerandum.quod ho-
norarium appellatur.Et ponit dolus malus dumtaxat in menſore Nam ſi impi- honorarium
te verſatus eſt: ſibi imputare debet q̄ eum adhibuit Similiter ſi negligenter ege-
rit.eque menſor ſecurus erit: dūmō non ſit lata culpa.iſta enī dolo comparatur.

De religioſis et ſumptibus funerum Et vt funus ducere liceat

Religioſus locus eſt in quo aliquis eſt ſepultus etiam ſi ſeruus ſit.l.ij.j.R.
infra.e.de quo.ſupra de rerū diui.funeris vero ſumptus dicit qui ideo fit vt fu- Religioſum
nus ducatur.vel ſepeliatur: puta ſi quid eſt impenſum in elatione mortui.vel ad
corpus cuſtodiendum.vel cōmendandū.vel in locum: vel marmor emenduꝫ vbi
ſepeliatur defunctus: qui locus etiam dicit ſarcophagus a ſarcos quod eſt caro
et phagiu quod eſt cōmedere: vel in veſtem collocandam cum defuncto quam cū Sarcophagus

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

eo voluit ſepeliri. ⁊ qcq̄d corpis cauſa añq̄ ſepeliaꝛ ꝯſumptū ē: funeris impenſa
et pōt repeti. Cōtineꝛ etiā hoc dicto ꝙ nec hō mortuꝰ nec oſſa hoīs mortui i lo=
cū purū alteriꝰ. aut in illud ſepulchꝛ in quo ius nō eſt inferanꝛ. q̄ eñ hoc fecerit
teneꝛ adiꝑciū loci: aut vt corpꝰ tollat. Si v̄o in ſepulchꝛ alienū īferat: teneꝛ de
purus locus ſepulchro violato pena centū aureoꝝ. Et diciꝛ purꝰ locꝰ q̄ neqꝫ ſacer neqꝫ ſacra=
Sepulchrum tus eſt. neqꝫ religioſus. Sed omnibꝰ his rationibꝰ caret Sepulchꝛ eſt: vbi cor
pus mortui. oſſa ve homīs ꝯdita ſunt. Et non totus locus qui ſepulture deſtina=
Monumentū tus eſt fit religioſus. Sed ſolum quatenus corpus humatū eſt. Monumentū au
tē generaliter res eſt memorie cauſa in poſterū ꝓdita: in qua ſi corpus vel reli=
cenotaphiū quie inferantur. fiet ſepulchrū. Si vero nihil eorum inferaꝛ erit monumentū qđ
Munimentuꝫ greci cenotaphium appellant: qđ ſm variam orthographiam vel nouū vel com
mune: vel vacuum ſignificat ſepulchꝛ. Munimentū aūt eſt id quod cauſa muni
endi eius loci factū ſit in quo corpus impoſituꝫ eſt: ſicut ſunt clatri: vel inſerta fer
ramenta. et illud non ſpectat ad ſumptꝰ funeris.

De mortuo inferendo et ſepulchro edificando

Inferre ¶ Qui inferendi mortuū ius habet. non ꝓhibeaꝛ inferre id eſt ſepelire. videtur
aūt ꝓhiberi ſiue in locum ſuū ꝓhibeaꝛ inferre. ſiue in itinere impediatur. Et ꝓ
poſitū eſt hoc interdictū ꝓpterea quia religionis inter eſt monumenta extrui et
edificare ſepulchrum exornari. Prohibeꝛ aūt edificare ſepulchrū is q̄ ꝓhibeꝛ talē materiā conuehi q̄
edificio neceſſaria ſit: vel ſi machinā quis alligare ꝓhibeaꝛ. ꝓhibetur etiaꝫ hoc
interdicto ne mulier p̄gnans mortua ſepeliatur. anteq̄ partus ei excidatur

¶ Liber duodecimus.

De rebus creditis: ⁊ ſi certū petaꝛ: ⁊ de ꝯditiōe

Res credite REs credite dicuntur q̄ ex quocunq̄
Credere ꝯtractu q̄ fidē alienā ſequiꝛ nobꝫ debenꝛ Eſt eñ credēdi vocabu
lū generale. ⁊ dicimur credere cuicūqꝫ rei aſſentiamus. ſi ex eo
Condicere cōtractu aliq̄d recepturi ſumꝰ. Appellatiōe aūt rei venit pecu=
mutui datio nia. ⁊ oīs ſpēs etiam facta id eſt ea q̄ in facto conſiſtunt. Certum
aūt hoc titulo mutuū eſt. qđ peti dꝫ: id eſt repeti. cum a debitore
mutuū repetimꝰ: ꝑ q̄ daꝛ nobꝫ ꝯditio. i. repetitio. ꝯdicere eñ apđ āti q̄s repete
re dicebaꝛ. Mutui aūt datio cōſiſtit in his rebꝰ. q̄ pōdere nūero vel mēſura ꝯſi
ſtunt, vt eſt vinū: frumentū. auꝝ. argentū: et pecunia. He eñ res in genere ſuo
functōem recipiūt. i. cōpēſatōem vel cōpatōem In aliis aūt rebꝰ nō pōt cōſiſte
Mutuum re mutuū. qꝛ aliud ꝓ alio inuito creditore ſolui non pōt. Appellata aūt ē mutui
datio ab eo ꝙ de meo fit tuū: ⁊ iō ſi nō ſit tuū: nō naſciꝛ obligatio. Creditum ꝗ a
mutuo tantū differt quantū genꝰ a ſpē Nā creditū ꝯſiſtit etiā extra eas res que
pon. nu. mēſu. ꝯtinēꝛ: ſicuti ſi eādē rē recepturi ſimus creditū ē. In mutuo āt nō
eandē ſpēm quā dedimꝰ Sꝫ idē genꝰ repetimꝰ. qđ iō certū appellaꝛ ⁊ ꝓ eo daꝛ
Certum ꝯditio certi gñaliſſima q̄ cōpetit ex oī cā. i. ex oī obligatione ſiue ſit nata ex ꝯ̄ctu
certo ſiue ex incerto. dū tñ pura ſit obligatio. Nā añ diē vł ꝯditionē agere non
Certi cōditio pōt creditor. l. certi. īfra e. Eſt ⁊ certi ꝯditio ſpēalis q̄ cōpe tit in ſolo mutuo. ⁊
hec a quibuſdā dꝫ ſi certū petaꝛ. vt ſit ꝓpriū nomē eiꝰ actōis. Alij aūt appellāt eā

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

certi ↄditionē ſpēalē ꝑ mutuo de q̄ p̄ glo. inſti. q̄ mo. re. ↄtra. ob. §. j. ix. ↄditio

De iureiurādo ſiue volūtario: ſiue neceſſario: ſiue iudiciali

¶ Juſiurandū ſm pla. ē affirmatio vel negatio adbibita religione Et cōpeten= ter potuiſſet appellari factū iuratū. vel ius iuratū. Et ptinet iuſiurandi religio maximū remediū expediēdaꝝ litiū: q̄ vel ex pactōe litigatoꝝ vel ex aucto ſitate iudicis decidunt ↄtrouerſie. Et bꝫ ſpēm q̄ndā tranſactōis ac maiorē auctoritatē quā res iudicata. Regit aūt multiplex iuramētū in corpe iuris: quoddā eni volūtariū qd ps pti extra iudiciū p̄ bet. id ſic dictū qꝛ ex volūtate defert. ⁊ volūtate ſuſcipit. ⁊ velatū vel delatū volūtarie ſuſcipit vl̄ recuſat. īfra e. l. iuſiurādū qd. Quoddā neceſſariū qd ipe iudex defert ⁊ etiā ↄſtringit ad iurandū. Nec ei pt hoc ſacr̄m referri. nec recuſari niſi ptendat iuſta cā recuſatōis. C. e. l. generaliter. §. ſui aūt. Quoddā iudiciale: qd defert a pte pti in iudicio iudice approbāte ⁊ ↄfortāte: dictū a iudicio. Jſtud nō eſt neceſſariū ſubiret. imo pt recuſari. C. e. l. delato. Et iſta iuramēta dicunt de veritate. de quib⁹ loq̄t hic ti. Eſt etiā iuramētū in litē qd ꝓcedit īinfinitū. ⁊ ē de affectōe de q̄. īfra. ti. ꝓxi. Eſt ⁊ iuramētū calūnie. ⁊ hoc de credulitate. de q̄ dr̄. C. de iuriur. cal. cau. fa. Jtē iuramentū tutoris vtꝝ ſit creditor vel debitor pupilli: ⁊ hoc ſiliter dr̄ de credulitate. de q̄ in auꝉ. vt hi q̄. ob. ſe. per. ha. res mi. §. j. coll. vj. Jtem teſtis ⁊ hoc de ṽ. tate. vt. C de teſti. l. iuſiur. Jtē purgatōis. C. de his q̄ ad eccle. ↄfu. l. q̄nti. Jtē rōe etatis. vt in ↄſtitutōe de pace tene. l. hac edictali. §. ſacro. Jtē iudicis ⁊ aduocati. vt. C de iudi. l. rē nō nouā. Eſt g̃ effect⁹ iuramēti vt dato iureiurādo nihil aliud q̄rat q̄ an iuratū ſit: remiſſa q̄ſtione an debeat q̄ſi ſatis ꝓbatum ſit iureiurādo. Eſt ⁊ manifeſte turpitudinis ⁊ ↄfeſſionis nolle iurare. nec iuſiurandū referre.

Juſiurandum / iuramentū voluntarium / neceſſarium / iudiciale / iuramtū ī litē / calūnie iurm̄. / Tutoris iura. / Teſtis / purgationis / Etatis / judicis ⁊ aduo. / Effect⁹ iura.

De in litem iurando

¶ Precedēs iuramtū ē de iure. hic ſequit vnū iuramētū qd ē ex volūtate ſiue affectiōe. ⁊ appellat hoc iuramentū in litē: qꝛ eſtimatio litis iuxta affectōem iurantis taxat Et dat illud iuramtū in actōib⁹ in rē. i. realib⁹. quoꝝ ſunt decē. vt īſti. de actio. §. ꝑterea. Et in actiōe ad exhibendū ⁊ in bonefidei iudicijs iurat in litē Sed iudex pt p̄finire certā ſūmā vſqꝫ ad quā iuret Jtē ⁊ ſi iuratum fuerit licebit iudicē abſoluere vel mīoris ↄdēnare. Nec pt ali⁹ iurare in litē q̄ dn̄s litis

in litē iurare

De cōditione cauſa data: cauſa non ſequuta

¶ Cōditio hic ⁊ in oībus ti. ſe. exponit. i. repetitio. Si quis ergo ob rem nō inhoneſtā dederit pecuniā puta vt ſi filius emancipiet vt ſuus manumittat. vel a lite diſcedat: cauſa ſequuta ꝑpter q̄ dedit: repetitio ceſſat. Sin aūt cā ſequuta n̄ fuerit pōt ↄdicere. i. repetere q̄cq̄d taliter datū eſt.

Conditio

De conditione ob turpem cauſam

¶ Prior ti. de ↄditōe ob cām: futurā cām tm̄ reſpicit honeſtā tm̄. h̄ vo ti. etiā p̄teritā ⁊ futurā: ⁊ nō honeſtā r̄ſpic̄ ſꝫ turpē Dē igit qd dat. aut ob rē dat futurā aut ob cām dat p̄teritā Si ob rē aut turpē: au thoneſtā Ob turpē aut qꝛ dāt ſit turpinttudo nō accipiētj. Aut accipientis dūtaxat. non etiā dantis. aut vtriuſqꝫ Ob rem igitur honeſtum datum: ita repeti poteſt. ſi res ꝑpter q̄ datum eſt ſequuta nō ē Quod ſi turpis cauſa accipientis fuerit tm̄: etiā ſi res ſequuta ſit re=

Condiaere ob turpem cauſā

peti pōt: vtputa ſi dedi tibi decē ne ſacrilegiũ faceres: ne furtũ: ne hoiem occidas qua ſpecie condici poteſt .id ē repeti .Itē etiã ſi iudici dedi vt ſcōm me in bona cauſa ꝓnunciaret. eſt locus ꝯditioni. Iudicē eñ corrũpere videoꝛ. Ubi autem et dantis et accipientis turpitudo verſat. non pōt repeti. veluti ſi pecunia detur vt male iudicet. vel ſi qs ĩ adulterio deꝓhenſus redemerit ſe. qꝛ in pari cã turpitudinis: potioꝛ eſt conditio poſſidentis. l. in pari. infra. de reg. iur.

De conditione indebiti

indebitũ tiplex

Si quis indebitũ ignorans ſoluit: ꝑ hanc actiōem cōdicere pōt. id eſt repetere Sed ſciens ſe non debere ſi ſoluit. ceſſat repetitio. Et eſt tiplex indebitũ. pmo mō naturaliter et ciuiliter. vt qñ nullo modo debet. Scdo qñ eſt naturaliter indebitũ: ſed debitũ ciuiliter. vt patet in chirographo añ bienniũ. Itē quotiēs mihi qs ciuiliter ⁊ naturaliter tenet. ſi pacto vel iureiurando liberat: remanet ciuiliter debitum: ſed naturaliter indebitũ. Et hec duo indebita indiſtincte repetuntur. ſiue ꝑ ignorantiã facti ꝓbabilē. vt in alieno facto. ſiue nō ꝓbabilem. vt quis in ſuo facto ſiue ꝑ ignorantiã iuris. Nam nō nocet iuris ignorantia in damno vitando. Tertio modo eſt indebitũ ciuiliter ſed naturaliter debitum. vt inter pr̄ez et filiũ. ⁊ inter frēs ĩ eiuſdez ptāte pr̄is exiſtentes Itē inter dñm ⁊ ſeruum. Itez in legato minus ſolenni. vel etiam ſolenni: ſi ſaltem per falcidiam minuatur. Item in eo qui eſt abſolutus per ſniam. In talib⁹ aũt indebitis ſolutis diſtinguit an ꝑ erroꝛem iuris ſoluant. ⁊ tunc non repetunt. An facti ⁊ min⁹ ꝓbabilē ⁊ tũc idē. An ꝑ ꝓbabilem ⁊ tunc repetunt Itē que cauſe hanc actiōem inducant. habent in l. ſufficit. infra. e. Itē que faciant eam ceſſare habent in. l. ſi ꝓcuratoꝛ. in ſi. Itē inquantum det. ponit in. l. indebitũ. ⁊. l. indebiti. infra. e.

De conditione ſine cauſa

Sine cauſa

Eſt ⁊ alia ſpēs cōditionis. Si quis eñ ſine cauſa ꝓmiſerit vel ſoluerit aliqd indebitũ qd ꝓmiſit ſine cauſa: vt qꝛ credebat ſe teneri ex teſtamēto ad legatũ pſtandũ cũ nō valeret teſtamentũ vel erat ademptũ in codicillis: cōdicere quantitatē nō pōt ꝙ non dedit. Sed ipam obligationem. Sic ergo conditio ſine cauſa locũ habet aliqñ cũ cōditiōe indebiti: ſi indebitũ ſolutum eſt Itē ⁊ ſine eadem: ſi nō eſt ſolutũ ſed ꝓmiſſum. Itē cōcurrit cũ cōditōe ob cauſam. vt ſi fuit ab initio cauſa aliq̃ ꝓmiſſiōis: ſed ea ſecuta nō eſt vt infra. e. l. j. §. ſed ſi ob cauſam. Item cōcurrit cũ ꝯditōe ob turpē cãm. vt ſi ex ꝑte dantis non interueniat turpitudo. Itē ꝯcurrit cũ ꝯditiōe furtiua vt. C. e. l. p e. fur eñ de fructibus ꝯditiōe ſine cã ꝯuenit. ⁊ cōditōe furtiua. vt. C. e. l. pe. ⁊ infra. d cōdi. fur. i. in re. § vlti.

Liber decimuſtertius

De conditione furtiua

Conditio rei

Conditio id ē repetitio rei furtiue ſoli dño rei dat: cuius res eſt ſurrepta. Itē heredi eius vt ĩfra. e. l. j. §. ſed nec. Neqꝫ alius ea conditione tenet ꝙ ille q̇ furtum fecit aut heres eius. Et per deciſionē furti non tollit cōditio. Dif-

actio furti

ferunt aũt actio furti. ⁊ conditio furtiua: qꝛ furti actio penam pſ

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ſit legittimam. Conditio vero rem ipſam. propter hoc fit: vt neq̃ furti actio — Cõditio furti.
per cõditionem: neq̃ conditio per furti actionem cõſumatur. Eſt itaq̃ in optio-
ne eius cui furtum factũ eſt: agere actione furti: vel condicere. id eſt hanc actio-
nem inſtituere. vel rei vendicationẽ. vel ad exhibendũ actionẽ: et hoc in odium
furum vt pluribus actionib⁹ teneant inſti. de acc. §. Sic itaq̃. ℣. plane.

De conditione ex lege.

Quãdocunq̃ obligatio aliqua. vel actio ex noua lege introducit: nec cautum
eſt quo genere actionis experiamur: agendũ eſt conditiõe hoc eſt beneficio illius le- — Cõditio ex
gis q̃ hoc introduxit. exemplũ poteſt poni in nudo pacto donationis: ex quo da- — lege.
tur conditio ex. l. vt. C. de dona. l. ſi quis argentum. §. vlt. et in nudo pacto de ſa
lario preſtando: vt. C. de ſuffra. l. j. Item in. l. ſi q̃s in tantã. C. vnde vi. in. c. ſe
pe. de reſti. ſpo. in canone reintegranda. iij. q. j. cum ſi.

De conditione triticaria.

Triticaria cõditio locũ habet in omni ſpecie et q̃titate: niſi debita ſit ex cauſa — Triticaria
mutui. Itẽ et in re corporali puta ſeruitute pſonali vel prediali. Item et propoſ-
ſeſſore. q̃uis obligatus eſt mihi dare. In rebus autẽ meis cõditio non cõpetit
tibi contra furem. infra. e. l. j. et. ij. Sic ergo et incertis nõ tamẽ omnib⁹: quia
non in mutuo. Et in incertis puta ſeruitutibus: locũ habet cõditio triticaria. Un
de videt q̃ iſte due cõditiones habeant ſe vt excedẽtia et exceſſa. Unde aũt di-
catur triticaria in nullo quidẽ loco reperitur. poteſt tamẽ pbabiliter dici q̃ aſſũp
ſerit nomẽ a triticeo auctore: nõ dico ptore: ciuilis eſt enim actio. ſicut omes cõ-
ditiões. Sicut de publiciana dicitur inſti. de acc. §. quia ſane. Item qualiter
in ea fiat cõdemnatio habet in. l. peti. e. ti.

De eo quod certo loco dari oportebit

Quia nõnunq̃ varia fit eſtimatio rei pp̃ter locoꝝ diuerſitatẽ. Ideo poſitus
eſt hic titulus: quo ptinet q̃ ſi q̃s alio loco: q̃ in quẽ dare pmiſerit ſoluerit: ſit — Certo loco
ſtipulatori facultas agẽdi actione hui⁹ ti. q̃ arbitraria eſt. id eſt iudicis officium
plurimũ in ea exuberat. Iniquũ em̃ erat. ſi pmiſſor ad eũ locũ in quem daturuz
ſe pmiſiſſet nunq̃ accederet: qđ vel data opa faceret: vel q: alijs locis diſtrin-
geretur: nõ poſſe ſtipulationẽ ad ſibi debitũ pvenire: ideo viſum eſt vtilem acti
onem. id eſt efficacẽ in eam rem cõparare.

De conſtituta pecunia.

Conſtituere large dici poteſt q̃ſquis p alio ſe obligat. Sed hic ponit p eo tã
tum qui qđ alius debet. ſe ſoluturuz cõſtituit. Nec diſtinguitur ex qua cauſa q̃s — Cõſtituere
debeat certa vel incerta. ciuili vel honoraria dũ tñ debitũ efficaciter potuerit pe
ti et exigi. vel ſaltem ſolutum retineri. vt q: naturale tantum erat debitũ: naz qđ
debet ſeruus meus vel filius. ego noĩe eius cõſtituere poſſum me ſoluturuz etiã
vltra vires peculij. Noĩe autẽ meo vltra vires peculij. ſi cõſtituã nõ teneor infra
e. l. j. §. vlti. ⁊. l. ij. Per hoc edictũ ptor fauet naturali eq̃tati qui conſtitituta ex
conſenſu facta cuſtodit. quoniã graue eſt fidem fallere. Fit autem conſtitutio nu — Conſtitu[illegible]
do pacto. Item fit pure et in diem et ſub cõditione. Item fit inter preſentes ⁊ ab — fit
ſentes. Itẽ fit q̃buſcunq̃ verbis idoneis ſaltẽ. ad exprimendũ hũc ſenſum q̃ de

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bitam paciſcat̃ ſe ſoliturū infra.e.l.q̄ autē ·§·vl. Eſt aūt effectus cōſtitutiōis q̄a ex ea naſcit̃ actio de cōſtituta pecunia ſiue aliquid ī pōdere.numero.vl̃ mēſura ſiue in ſpecie vl̃ in facto cōſtituat̃. Nomen em̄ pecunie gn̄ale eſt.qꝛ poſſibile eſt omnes res in pecuniā conuerti. C.e.l.ij. Sublata ergo actione recepticia:ſuffi-ciat hec actio in oībꝰ. Si aūt plures ſint cōſtitutores:tenet̃ q̄libet in ſolidū:ſꝫ hꝫ bn̄ficiū ep̄le:vt diuidat̃ actio inter omnes q̄ tp̄e litis conteſ.ſint ſoluēdo. Et eſt hec actio p̄toria.ꝑſonalis.et ꝑpetua inſti.de acc.·§·de pecunia ꝛc. C.e.l.ij.

Effectus ꝯſti.

Pecunie.

Cōmodati vel contraria.

Cōmodatū/

Precarium.

Quibꝰ rebus cōmodatum ꝯſiſtit.

¶ Cōmodatū eſt alicuiꝰ rei ad aliquē ſpecialē vſum gratuito facta cōceſſio. Di-cit̃ ꝯceſſio ꝛ nō trāſlatio.qꝛ is q̄ cōmodat retinet dominiū et poſſeſſionē.infra.e.l.rei.cōmodate. Et dꝛ ḡtuita ꝛc̄.nam īteruenīēte mercede vel ſpecie trāſibit res in locationē.vel in ꝯtractū innoīatū.do vt facias.vt inſti.man ·§·vl. Ad aliquē vſum ideo dixi.vt notet̃ differētia int̃ cōmodatū ꝛ p̄cariū.p̄cariū em̄ ꝯcedit̃ ſine certi vſus p̄ſumptiōe.vnde qn̄cunq̄ꝫ reuocari p̄t.infra de p̄ca.l.cū p̄cario. Com modatū aūt ad certū vſū conceditur.vt comādaui eq̄nū vt ad villā duceres:ſcalas vt feneſtris ſupponeres ꝛc̄.vn̄ cōmodatū nō reuocat̃ niſi finito vſu.ad quē ē con ceſſum. Alioq̄n tenet̃ cōmodatur ꝯtraria cōmodati.adiuuari em̄ nos.nō decepi bn̄ficio oportet.infra.e.l.in cōmodato ·§·ſicut. Et dꝛ cōmodatū q̄ſi cōmodo vtē tis datū. Cōſiſtit cōmodatum in rebus mobilibꝰ.ꝛ ſe mouētibus.ꝛ ī īmobilibꝰ Item et in incorꝑalibus puta ſuitute habitādi vt.infra.e.l.j. Ex cōmodato aūt due oriunt̃ actiōes.directa q̄ dat̃ cōmodāti ꝛ eiꝰ heredi.ꝯtra cōmodatariū et he redē eiꝰ.q̄ ꝯtinet reſtitutionē rei.nō deteriorate.nec em̄ videt̃ reddita res ſi red dat̃ deterior.vt.infra.e.l.ſeruū ·§·j.et ideo debet p̄ſtari intereſſe vt ibi dicitur. Contraria aūt dat̃ cōmodatario ꝛ eius heredi.ꝯtra cōmodantem ꝛ eius heredē et ꝓponit̃ ad impenſas maiores in egritudines ſui cōmodati factas. Itē q̄ com-modauit ſcenis vaſa vicioſa.tenet̃ ꝯtraria.ſi infuſum vinū vel oleum corruptum effuſuſum ve eſt. Itē venit in contrariam ne intempeſtiue reuocet̃ commodatum Item ſi commodator rem cōmodatam mihi ſurripiat:et ego ignorans euꝫ ſurri-puiſſe.preſtiti ei eſtimationem rei .vel intereſſe.

De pignoraticia actione.

Pignoraticia

Satiſfactū

¶ Pignoris obligatio ꝯtrahit̃ re.ꝛ gr̄a vtriuſq̄ꝫ.id eſt creditoris ꝛ debitoris vt inſti.q̄ mo.re.con ob ·§· creditor. Nam ita demū locū hꝫ pignoratitia .ſi res in teruenit.i.creditor eā a debitore accipiat:vel accipiat autoritate iudicis .infra vt in poſſ.le.is cui ·§ q̄ri. Licet hippothecaria ſola ꝯuentiōe naſcat̃:ꝛ rei tradi-tio nihil ad eā opet̃:niſi in caſu.l.nō eſt ·§·j.infra.e. De hippothecaria tractat̃ infra.de pig. Sed hic de pignoraticia actiōe directa ꝛ ꝯtraria agamꝰ. Habꝫ au tem directa locū ſoluto debito creditori:vel aliter ſatiſfacto.nec aliter naſcit̃ pi-gnoraticia. Satiſfactū autem accipimus quēadmodū voluit creditor.licet nō ſit ſolutū:ſiue pignoribꝰ aliis ſibi voluit caueri.vt ab hoc recedat ſiue fideiuſſoribꝰ ſiue reo dato ſiue p̄cio aliq̄:vl̃ nuta cōuētiōe. Itē extinguit̃ pignꝰ nouatiōe volū taria. Ideq̄ꝫ ſi accepti lacio ſit facta:vl̃ pactū de nō petendo:vl̃ iuſiurandum ſit p̄ſtitum a debitore deficiēte creditore:q̄ꝫ ei nō debet. Et datur pignoraticia ei q̄ obligauit pignus ſuum:vel alienū dn̄o volente:vel ratum habēte. Cōtraria vo datur creditori ad multa ſi em̄ decipiat̃ a debitore vel re ip̄a.vel ex eius ꝓpoſito qꝛ obligauit ei rem alienā vel alij obligatā:niſi ea res ſit ampla. Itē ſi ī accipiē-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

do pignore decepit eū debitor:vt ſi oſtēderit ei corp⁹ eneū vł ſtāneū:quod dice
bat eſſe aureum vel argenteum.et ſimilibus caſibus.

¶ Liber Decimuſquartus.

De exercitoria actione.

Exercitoria datur contrahentib⁹ cum
magiſtro nauis:contra exercitorem qui magr̄m prepoſuit:ſcʒ in eā
cauſam .in quā prepoſit⁹ eſt expreſſe vel tacite. Et eſt ſumma vtili
tas huius edicti. ¶ Cum interdū ignari cui⁹ conditiōis.vel quales
ſint magr̄i nauium:cum eis ꝓpter nauigando neceſſitatē cōtrahamus: equum
fuit eum q̄ magr̄m naui p̄poſuit id eſt exercitorē teneri. Sicut tenet̄ q̄ inſtitorē
taberne vel negocio p̄poſuit. Jmo maior neceſſitas cōtrahēdi.cū magiſtro nauis
q̄ cum inſtitore eſt Res ennim patit̄ vt de cōditione inſtitoꝝ quiſ deſpiciat. ⁊ ſic
cōtrahat. Jn nauis magiſtro nō ita. Nam locus ⁊ tp̄s nō patit̄ plenius deliberā
di conſiliū. Et debemus intelligere magiſtrū nauis.cū cui totius nauis anchora
id eſt gubernatio a dn̄o mandata eſt. Si enim cum alieno nauta q̄s in naui con
traxerit non datur actio exercitoria. Quāq̄ ex delicto cuiuſuis eorū qui nauis
nauigando cauſa in naui ſint.detur actio in exercitorem. Et in hoc differt iſte ti
tul⁹ a ſupiori. Nau.cau.ſta.vt recep.reſt.q2 ti. nr̄ ꝯtra exercitorē ex contractu
ſoli⁹ mgr̄i nauis obligat. Alius autē obligat exercitorē pro om̄i delicto in naui
a nautis cōmiſſio. Et ratio huius differētie eſt.alia eīn eſt cōtrahēdi cauſa.alia
delinquendi :qui enim magiſtrum preponit:contrahi cum eo permittit. Et ideo
omnia facta magiſtri debet preſtare qui eum p̄poſuit.alioquin cōtrahantes deci
perentur . Qui autem nautos habet in naui.non contrahi cum eis permittit:ſed
dolo et culpa carere eos curare debet . Exercitorem autem appellamus eum ad
quem obuentiones et lucra ac redditus omnes ex naui perueniunt ſiue is domi
nus ſit ſiue a domino nauem.recepturus in ſe periculum conduxit vel ad tēpus
vel in perpetuum.

Magr̄ nauis

Exercitor.

Ad legem rhodiam de iactu

¶ Lege rhodia cauetur :vti ſi iactus mertium gratia leuande .id eſt alleniande
de nauis factus ſit:tale damnum ſarciat̄ omnium contributione :quia pro omni
bus datum eſt. Tenetur itaq; contribuere et ilie cuius eſt nauis:quia naueʒ ha
bet ſaluam. Jtem et ille qui fecit iactum rei ſue cauſa leuande nauis contribuere
debet.etiā pro rebus iactatis . Et alij ſimul nauigantes vnuſquiſq; pro eſtimati
one rei ſue que ſalua permanſit. Et dictus eſt hic ti. ꝓpterea ad legem rhodiam
de iactu.quia in rhodo inſula lycie.eius frequentia prius fuit.propter frequen
tem vſum mercatorum:qui ibi fuit:vt habetur in decre. diſ.ij.c. rhodie. Qui
ergo leuande nauis gratia res aliquas proiciunt:non hanc mentem habent vt
eas pro derelicto habeant:quippe ſi inuenirent eas ipſi reciperent:et ſi ſuſpica
ti fuiſſent in quem locum iacte eſſent.inquireret eas .perinde ac ſi quis onere
preſſus in viam rē abiecerit:mox cū alijs reuerſurus.vt eandem auferret. Qui
ergo tales res receperit:ſuis dn̄is reſtituere debet. q̄ ſi animo lucrādi tales res
retinere ꝯtenderit:furtū cōmittet.aut̄.nauigia. C.de fur.

Lex rhodia.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De inſtitoria actione.

¶ Sicut ti. precedẽs de exercitoria loq̃tur de eo q̄ naui p̄poſit⁹ eſt. Ita hic ti. de
Inſtitor. his q̄ prepoſiti ſunt negotijs. quos inſtitores appellamus. Dictus inſtitor ex eo
quia negotio gerẽdo inſtet. Nec eſt cura vtrũ ſit p̄poſit⁹ taberne: an cuilibet alij
negotiationi. Eſt ergo equũ. ꝙ ſicut cõmoda ſentim⁹ ex actu inſtitoꝝ. Ita etiam
obligari nos ex cõtractibus ipoꝝ ⁊ cõueniri. Si q̄s ergo inſtitor in negocio ſi
bi cõmiſſo cõtraxerit: poterit ꝯueniri hac actione dn̄s q̄ eũ p̄poſuit vel inſtituit
ſtationi vel negotiatõi gerẽde in eam cauſã in quã p̄poſitus eſt expreſſim vel taci
te. Et ſic d̄r inſtitoria ab inſtitore ſcʒ p̄poſito: quãuis exercitoria noĩetur a prepo
nente. Et non inſtitoria ꝓprium nomen actionis: ſed dicitur actio ex empto vel
vendito inſtitoria vt infra. e. l. cuicunq̇. § nõ tñ.

De tributaria actione.

¶ Dn̄s q̄ alias in ſerui cõtractib⁹ magnũ habet ꝑuilegiũ: qꝛ de peculio dũtaxat
tenet̃: cui⁹ peculij eſtimatio fit: deducto eo qđ dn̄o debet̃ vel his q̄ ſunt in dn̄i po
teſtate. Tamẽ ſi ſciret ſeruũ in peculiari merce negociari: vocat̃ ex hoc edicto in
tributũ a creditoribus. velut extraneus creditor: vt ſit eiuſdẽ cõditionis cũ alijs
Peculium Et porrigitur hoc edictũ ad om̄es negociatiões. Et aliud eſt eẽ peculiarẽ mercẽ
et aliud peculium: qꝛ peculiũ accipitur deducto qđ dn̄o debetur. Merx autem
Peculiarus merx. peculiaris. etiã ſi nihil ſit in peculio dn̄m tributoria obligat. Ita demum ſi ſcien
te eo negociabitur. Et ſcientiam intelligem⁹: ſi ſciuerit dn̄s et non ꝓteſtabit̃. id
eſt nõ cõtradicit expreſſe: tenebit̃ actione tributoria. Et non ſolum ad ſeruos per
tinebit actio tributoria: verũetiam ad eos qui nobis bona fide ſeruiunt. ſiue libe
ri. ſiue ſerui alieni ſint. vel in q̄bus vſumfructum habem⁹: dũmodo merx in qua
Tributoria quare. peculiariter negociet̃ ad nos pertineat. Per hanc actionẽ tribui iubetur domi
nus. qđ ex ea merce. ⁊ qđ eo noĩe receptũ eſt. Et inde tributoria appellata: quia
dn̄s ſimul cũ aliis creditoribus in tributũ vocatur. id eſt in cõtributionẽ. Nõ au
tem totũ peculiũ venit in tributum. Sed id dumtaxat qđ ex ea merce eſt.

Qđ cũ eo q̄ in aliena ptãte ẽ negotiũ eſſe geſtũ dicat̃.

¶ Filiuſfa. factus ſui iuris emancipatione. vel dignitate. vel morte pr̄is. vel cõſi
milibus modis. tenet̃ ex primis contractib⁹ in q̄tum facere poteſt. qꝛ actio cõtra
filiũ ex eo ꝙ ſui iuris ſit de iure ciuili admittit̃. Sed ꝑ p̄torẽ reſtituit̃ ꝑ titulũ il
Beneficium filijfa. lũ ſupra de mino. ꝑ hũc aũt titulũ poſtea modificat̃. Et ſic hʒ duplex bñficiũ fili
uſfa. vnũ in reſtituẽdo. aliud ĩ modificãdo. Et ĩtroducta eſt materia hui⁹ ti. a p̄
tore ꝓpterea. ꝙ q̄ ꝯtraxerit cũ eo q̄ in aliena ptãte ſit: etiã ſi deficiẽt ſupiores acti
ones. i. exercitoria. inſtitoria. tributoria. Nihilomin⁹ tñ in q̄tũ ex bono ⁊ equo
res patit̃ ꝯſequet̃ ſibi debitũ. Siue eñi iuſſu ei⁹. cui⁹ ĩ ptãte eſt. negociũ geſtũ fu
erit: in ſolidũ eo nomine actio dat̃. d̄ q̄ infra. ti. q̄d iuſſu. Siue nõ iuſſu ſit tñ ĩ rẽ
ei⁹ verſũ fuerit: eaten⁹ introducit actiões. q̄ten⁹ in rẽ eius verſum eſt de q̄ infra
de in rẽ ver. Siue neutrũ eoꝝ ſit: d̄ peculio actio ꝯſtituit̃. vt infra de pecu: Ideo
aũt dat̃ hoc ꝑuilegiũ emãcipato filio: ꝙ teneat̃ in q̄tuʒ facere poſſit: qꝛ ſic alteras
to ſtatu videt̃ eſſe ali⁹ hõ q̄ fuerat ꝑus vñ ⁊ de ſubtilitate iuris non tenet̃ p̄mis
creditoribus. Sed tñ de eq̃tate tenet̃ eis ex illo edicto de capite minutis. Illud
eñi edictũ creditoribus p̄mis reſuſcitat veteres actiões vtiles. vl' indulget actio
nem in factum vt ſupra de capi. mi. l. j. hoc autem edictum. qđ cũ eo ⁊c. hic mo/

diſſicat actiones in quantum facere poteſt emancipatus vt dixi.

¶ Ad ſenatuſconſultum macedoniauum

¶ Licet ex quolibet ꝯtractu facto cū eo q̄ in noſtra ptāte eſt: teneamur quoq̄ modo. vt. ſ. ti. ꝑx. hoc tm̄ fallit in filiofa. in duobus caſib⁹. vn⁹ eſt ī voto vt. infra d̄ polli. l. ſi quis rem. §. voto. Alius in mutuo de quo tractat hic ti. vt non teneat̃ ipe fili⁹. nec pater. cū effectu. ꝓhibente hoc ſenatuſcōſulto. verba aūt ſenatuſconſulti hec ſunt. Cum inter ceteras ſceleris cauſas macedo vſurarius es etiam alienum adhibuiſſet: ⁊ ſepe materiā peccādi et occidēdi parētes malis hominibus ꝑſtitit: placet ne cui filiofa. pecunia ab eo mutuo data etiā poſt mortē ꝑentis ꝑin dicaret. vt ſcirēt q̄ peſſimo exēplo fenorarēt. id eſt vſurā cōmitteret̃: nulla poſſe actione expectata pr̄is morte. qđ ita expendiſſent repetere. Et eſt rō. qꝛ ſepe filij onerati ere alieno creditoꝝ pecuniaꝝ. q̄s in luxuriam cōſumebāt: vite parētū inſidiabant̃. vnde appellatū eſt macedonianū ſenatuſcōſultū: qꝛ in odiū macedonis vſurarij factū eſt. Sed fal. hoc ſenatuſcōſultū. multis caſib⁹ no. ꝑ glo. inſti. qđ cū eo. §. illud aliq̄d ꝑ do. Sic in. c. qꝛ plerīqꝫ de immu. ecc. ⁊ i. c. ſi. d̄ ſol. Macedonis.

¶ Liber Decimuſquintus.

¶ De peculio.

PEculiū q̄nqꝫ ponit̃ ꝓ cuiuſqꝫ patrimonio vt. infra. ad trebell. l. cog itm̄ im ꝓprie. Q̄nqꝫ ponit̃ ꝓ pecunia parata ꝑſidij cā. vt infra de lega. iij. l. ſi chorus. §. j. Q̄nqꝫ ponit̃ pro rebus paraphernalibus vt. infra. de iure. do. l. ſi ego. §. dotis. Q̄nqꝫ ponitur pro his tantū que iuſte obueniunt ſuo vt. infra. de ac. poſſ. l. ſeruus. Quandoqꝫ autem ponitur et ꝓprie. pro eo ꝙ ſeruus domini ꝑmiſſu ſeparatū habet a rationibus dominicis: deducto tamen ſi quid domino debet̃ vl' his qui ſunt in poteſttate ſua. vel tutela. vel cura. Dicit̃qꝫ peculium quaſi puſilla pecunia. ſiue patrimoniū puſillū vt. infra. e. l. depoſit. §. vlt̃. ⁊. l. ſed ⁊ ſi dānū. §. peculiū. Cōpetit aūt peculij actio ꝯtrahentib⁹ cū ſeruo vel filiofa. pr̄e vel dn̄o nolēte vel inuito. lꝫ ſecus ſit in inſtitoria. infra. e. l. ſi q̄s. §. vlti. ⁊. l. quotiēs. j. rn̄. Peculium

¶ Q̄n actio de peculio eſt annalis.

¶ Poſt mortem eius q̄ in alter i⁹ poteſtate fuerit: poſtea ꝙ is emancipatus manumiſſus alienatus ve fuerit. dumtaxat de peculio. Et ſi quid dolo malo eius in cuius poteſtate eſt factū erit: quo minus peculij eſſet. In anno quo primuꝫ de ea re experiundi poteſtas erit iudicium datur: ꝙdiu autem ſeruus vel filios in poteſtate eſt. de peculio actio perpetua eſt. id eſſe poteſt p⁹ mortē autē eius. vl' poſt ꝙ emancipatus manumiſſus alienatuſue fuerit temporalis eſſe incipit. id eſt annalis. Annus autem vtilis cōputabitur. Et merito in hoc caſu pretor fecit tēporariā actioneꝫ. Nā cū morte vel alienatione extinguitur peculium: ſufficiebat vſqꝫ ad annum produci obligationem. Annus q̄ dat̃ de peculio.

¶ De in rem verſo.

¶ Si illi q̄ in ptāte ſunt aliena: nihil in peculio habēt: hi tm̄ q̄ eos habēt in ptāte in ſolidū tenent̃: ſi in rem. i. vtilitatē eoꝝ. quod receptū eſt cōuerſum ſit. quaſi cū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ipſis potius cōtractum videaꝛ. Nec videtur fruſtra de in rem actio ꝑmiſſa. po-
In rem vſuz. teſt eñ fieri vt in rem verſum ſit: et ceſſet de peculio actio. quid eñ ſi domin⁹ pe
culium ademit ſibi ſine dolo malo? Quid ſi morte ſerui extinctum eſt peculiū. et
ann⁹ vtilis p̄terijt? De in rē verſo nā actio ꝑpetua eſt. et locū habet ſiue peculiū
ademptū ſit. ſiue actio de peculio anno finita eſt. Datur autē hec actio quociens-
cunq; ſeruus voluntate dñi gerendo negotiū eius vtiliter vł nō vtiliter aliquid
ei emerit. vel ꝓ eo aliquod pactū iniuit. Nā etiam ſi ad luxurie materiā. vel ad
delitias. vel ad turpes ſumptus aliq̄d domino volenti emit vel geſſerit. tenetur
dñs de in rem verſo. infra. e. l. iij. §. necnō. et. l. ſi res. §. quod ſeruus. Si autē
non volūtate dñi ſeruus gerendo negocium ei⁹ aliquid ei emerit vel obligatio-
nē ꝓ eo iniuit. et id poſtea in rem dñi vertit. et ſi quidem voluptuarie nō ad vti
litatem non tenetur dominus de in rem verſo. ſed debet pati creditorē impoſita
auferre ſine domus ſue iniuria. Si autem geſſit vtiliter vel neceſſario: tenetur
dominus de in rem verſo. etiā ſi ratum nō habeat vt ſi triticū accepit vt aleret fa
miliam. aut pecuniaȝ mutuo receptam dominico creditori ꝑſoluit. Competit au
tem hec actio in q̄tum verſum eſt in rem domini. Si ergo in totū ſit verſuȝ: agi-
tur in totum: ſi pars agitur ꝓparte. infra. e. l. ſi ꝓ parte.

Quod iuſſu.

Iuſſus. ¶ Merito ex iuſſu dōmini vel patris in ſolidū aduerſus eum iudiciū daꝛ. Nam
quodāmodo cū eo contrahiꝛ q̄ iubet. Daꝛ igiꝛ hec actio cum iuſſu vel mandato
dñi contrahit ſeruus. ſiue dirigatur iuſſus ad cōtrahentem. ſiue dirigaꝛ ad ſer-
uum. Nec eſt in eo opus verbis vel ſcriptura. Nec diſtinguitur. dirigaꝛ ſpecia-
liter in vno ꝯtractu: an generaliter. Nā qualitercūq; dñs vel ratihabitatione
vel ſubſcriptioni: ſiue ꝑ epiſtolam verba: aut nuncium voluntatem ſuaȝ circa cō
tractum ſerui accomodent et teneꝛ qd̄ iuſſum in ſolidū. Et eſt quedā differentia
inter iubere et mandare: quia iuſſus importat neceſſitatem. Sicut et preceptum
Iubere. vel imperiū. Mandatū autē non importat neceſſitatem. Sed voluntatis ſenten
Mandare. tiam. Sed q̄tum ad hanc actionem nō eſt differentia inter ea. vt liquet ex predi
Accō qd̄ iuſſu ctis. Datur autē hec actio heredibus. et in heredes. ⁊ in perpetuo. et inq̄tum
iuſſus interuenerit. Nec eſt proprium non actionis ſed adiectio: vt de inſtitoria
diximus. et de quibuſdam alijs.

Liber Decimusſextus.

Ad ſenatuſconſultum velleianū.

Velleianū. SEnatuſconſultū velleianū. bene con
ſulēs fragillitati mulieꝝ: ſtatuit ne femīe ꝓ aliq̄ itcederēt. i. fide iu
berēt: vł ꝓ alio ꝓmitterēt. Nā ſicut ciuilia officia vt ſunt iudicia.
arbitria. ⁊ his ſīlia feminis ſunt adēpta: ita mł̄tomagis adimenduȝ
Senatus con- eis fuit officiū. in q̄ nō ſola opa ⁊ nudū miſteriū eaꝝ verſaꝛ: ſed etiā ꝑiculū rei
ſultum. familiarꝭ. i. ſbſtātie. Sūt aūt vba ſenatuſcōſulti hec: q̄ marcus Sillan⁹. et vel-
leius tutor. ꝯſules rhomani de obligatiōib⁹ feiaꝝ fecerūt. Qd̄ ad fideiuſſiōes ⁊
mutui datiōes ꝓ alijs q̄b⁹ itercesserūt feīe ꝑtinet. Ius dictū eſt ne eo noīe ab hiſ
mulierib⁹ petitio: ne ve ī eas actio deꝛ: cū eas virilib⁹ officijs. ⁊ ei⁹ generꝭ obli-
gationibus obſtringi nō ſit equū. Tulit autem hoc ſenatuſcōſultū opē mulierib⁹

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ꝓpter ſexus imbecillitatē:q̄ mltis caſib⁹ hmōi ſupposite atq; ſubiecte ſūt. Sed ita demum eis ſubuenitur. ſi decepte ſint non ſi decipiāt. Nā deceptis nō decipientib⁹ opitulat vel ſubuenit. Ceſſat aūt hoc ſenatuſcōſultū his caſibus. Caſib⁹ in ſenis mulier ſpōdēdo tenet. Pro libertate. ꝓ dote. renūciet. ⁊ ſi decipiet: ꝑci um capiat: caueatq; ſcdō. Res ſua: ſuccedat illi ꝓ q̄ fideiuſſit. glo. in. l. j. īfra. e.

Verſus quādo ceſſat. Vellcianum.

De compenſationibus.

¶ Cōpenſatio eſt debiti et crediti inter ſe. id eſt ex vtraq; pte ꝯtributio. ꝑt enim vnuſq̄ſq; creditorē ſuū. eundēq; debitorē petentē repellere: ſi parat⁹ eſt cōpenſare. Et eſt cōpenſatio ideo inuēta. q: intereſt noſtra poti⁹ nō ſoluere: q̄ ſolutū repetere: ꝓpter laborem et expenſas q̄ fiunt in iudicijs: et ꝓpter moram iudiciorum. Ceſſat autē cōpenſatio his caſib⁹. Primo qn̄ ille qui preeſt exercitui: mādat alij. vt omnē copiam rerū exercitui adminiſtret: quod non fecit: et ꝓpterea ꝯuenitur mandati. tunc enim nō cōpenſat: in eius odiū. l. ob negocium infra. e. Item eadē ratione cum q̄s perperam alienā poſſeſſionē occupauit. l. fi. in fi. C. e. Item depoſitarius ꝓpter ſuam ꝑfidiam non cōpenſat. inſti. de acc. § in bone fidei. Item ratione incertitudinis vt ſi alter debitum neget. vt. C. e. l. fi. § pe. Item ꝓpter fauorem. vt in rep. ſi quid ei debet ex kalendario. id eſt libro rationum. vel ex vectigalibus. vel ratione frumenti vel tributi: vel alimentorum vel ratione ſtatutorum. vel ſumptuum. vt. C. e. l. in ea. Et dicitur compenſatio q̄ſi cōmunis penſatio. ac ſi aperte diceret lex. non niſi in ponderibus et quātitatib⁹ locum habet vt. C. e. l. ſi ꝯſtat. Si vo ab vtraq; pte debet ſpēs: vł ab vna ſpēs ab altera quātitas: vel ab vtraq; pte pecunia. ſed vt ſpēs non admittitur cōpenſatio. C. de rei ven. ſi ex pecunia. et ſupra de pig. acc. l. ſi ꝯuenerit.

Cōpēſatio.

Qn̄ ceſſat Cōpenſatio.

Compenſatio vnde.

¶ Depoſiti.

¶ Depoſitum eſt quod cuſtodiendū alicui datum eſt. id eſt traditum. dictum ex eo q̄ ponitur. prepoſitio enim de. auget depoſitū. vt oſtendat totum fidei eius cōmiſſum. qd̄ ad cuſtodiā rei pertinet. et in totum videat ſeꝑata cuſtodia a deponente. Conſiſtit autem depoſitum in rebus mobilibus. et ſe mouentib⁹ tantum: niſi forte vbi ſequeſtrā deponitur. Et ē proprie in ſequeſtro depoſitū: cū res aliqua inter plures in controuerſiam deducitur. et ipſi in ſolidum certa conditione cuſtodiendum tradunt: vt reddatur ei qui vincit. Ergo iſtud depoſitum fit a pluribus tantū: et in ſolidum ab vnoquoq;. Cum vero rem cōmunem plures deponunt. pro parte vnuſquiſq; deponit. Item in depoſito quo fit apud ſequeſtrum: poſſeſſio non remanet apud deponētes: niſi aliter ſit actum. ſcilicet vt cauſa cuſtodie tantum detineat ſequeſter. infra. e. l. ꝓprie. et. l. licet. ⁊ de ver. ſig. l. ſequeſter. Eſt aliud ſpeciale in hoc depoſito: quia ſequeſter non poteſt renunciare hoc officio recepti depoſiti: niſi iuſtiſſima cauſa interueniente: et eadē interueniēte raro eſt ei reſtituenda res qui vicerit: ſed oportet arbitrio iudicis apud edem aliquam deponi. in fra. e. l. ei § vlti. ſi in hoc caſu competit actio depoſiti ſequeſtraria. infra. e. l. ſi. in aſia. § cum ſequeſtro. Et habet naturam depoſitū q̄ ſi in tumultu. ruina. incendio. naufragio. aliquid depoſitū fit: ſi cum deponēs illud repetet: depoſitarius depoſitū recepiſſe inficiat. i. negat: tenebitur in duplum ei⁹ qd̄ recepit. ali⁹ tenet ſolū in ſimplū. et iſta dr̄ depoſiti directa. Eſt ⁊ cōtraria. q̄ datur depoſitario ⁊ ei⁹ heredi in deponētē. ⁊ eius heredem. in q̄ venit qd̄ vtiliter eſt impenſū a depoſitario in rem depoſitā. Hec actio eſt ciuilis et ꝑ

Depoſitum

In q̄b⁹ rebus ꝯſiſtet.

Depoſiti na.

Depoſiti contraria.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ſonalis.nec in ea iurat in litem.infra.e.l.ci. famoſa non eſt.qz regulariter nulla
ↄtraria īfamat ſ͂ de his q̄ no.īfa.l.fur.§.vl.Itē bonefidei ē.īſti.ð ac.§.actionū.

Liber Decimuſſeptimus.

Mandati.

Obligatio mādati in cōſenſu cōtrahē-
tiū ↄſiſtit:ideo ꝑ nūcium quoqꝫ.vel per ep̄lam mandatuꝫ ſuſcipi po
Mandatū. teſt.Item ſiue rogo.ſiue volo.ſiue mando.ſiue alio q̄cūqꝫ verbo ſcri
pſerim.ideo ſaltem.mandati actio eſt.Et eſt mandatum ab eo qui
gratuito ſuſcepit exhibendum.Mandatū eñi niſi gratuitū nullū eſt.Nam orige
nem ↄtrahit mādatū ex officio et amicitia:officio autē contrarie eſt merces.In-
teruenientē aūt pecunia res ad locationē et conductionē poti⁹ reſpicit.infra.e.l.
Mandatū qñ j.§.vlti.Sed nō omne mandatū eſt obligatoriū.nā q̄ tua tm̄ gratia tibi mandē:
obligationū. ſupuacuum eſt mandatum:⁊ ob id nulla ex eo obligatio naſcitur.veluti ſi mandē
tibi vt pecunias tuas poti⁹ in emptiones prediorꝫ colloces q̄ in vſuras.vel ecō-
uerſo.cuius generis mandatum.magis eſt conſilium q̄ mandatū:et ob id non
eſt obligatoriū qz nemo ex conſilio obligat.etiā ſi non expediat ei cui datur:quia
liberum eſt cuiqꝫ apud ſe explorare.an expediet ſibi conſiliuꝫ.Quādo aūt man
datum fit mei gratia tantuꝫ:veluti ſi mandem tibi vt negotia mea geras.vel vt
fundum mihi emas.Item quādo fit mea et aliena gratia:vt ſi tibi mandem vt
mihi et ticio fundum emas.Item quādo fit tua et mea:veluti ſi tibi mandem vt
ſub vſuris crederes ei qui in rem meam mutaretur.Item tua et aliena:veluti ſi
mandem tibi vt ticio ſub vſuris crederes pecuniam.his caſibus naſcitur obli-
gatio:et datur actio mandati contra mādantem:dūmodo ſimiliter mandatari-
us fines mandati cuſtodierit.neqꝫ in aliquo exceſſerit:ſed ſuſceptum mandatuꝫ
adimpleuerit.Et dicitur mandatum.quaſi ex manu mea datum.Ex mandato
oriuntur due actiones:directa.que competit ⁊ ceperit intereſſe eius qui manda
uit.Contraria autem actio mandati competit cum procurator impleuit manda-
Acciōes mā. tum iniunctum.

Pro ſocio.

Societas eſt duorꝫ vel pluriū conuentio honeſte celebrata.ob cōmodiorē vſuꝫ
⁊ vberiorem queſtum cōtracta ſecundū tulliū.inſti.e.ſ͂.ſuper rubri.Et poteſt ſo
Societas. cietas coiri vel inperpetuum.id eſt donec viuunt coutrahentes:vel ad tempus
puta biennum ⁊c.vel ex tempore puta.a natali xp̄i proximo in futuruꝫ vel ſub cō
Contrahit ſo- ditione.Et cōtrahit ſocietas ſiue vniuerſorꝫ bonorum:ſiue alicuius negociatio-
cietas. nis:ſimiliter etiā vnius rei tantuꝫ.Et poteſt coiri re et verbis.id eſt cōiunctim
Diſſoluitur interueniēte re.⁊ interueniēte ſtipulatiōe.vel etiam per nūciū.Diſſoluitur autē
ſocietas renunciatione.morte naturali.et ciuili.id eſt capitis diminutione maxi-
ma vel media.vel etiam aduerſa fortuna ſuperueniente vt ſi quis ex ſocijs bonis
ceſſerit:vel bona ſua publicata fuerint inſti.e.§.Soluitur.

Liber Decimuſoctauus.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De contrahendo emptione et de pactis inter emptores, ꝛ venditores compoſitis.

ORigo emendi et vendendi a ꝑmuta- Emptio iuris
tio nib⁹, ce pit: olim eni non erat ita numus ſicut hodie: neq; aliud
merx ꝗd ē res vēdita. ꝛ aliud p̄ciū vocabaꝶ. Sed vnuſquiſq; ſm ne
ceſſitatē tempoꝝ: ac reꝝ: cū vtilib⁹. ſibi inutilia ꝑmutabat: qm̄ ple
rūq; euenit. vt qđ alteri ſuꝑ eſt: alteri deſit. Sed qꝛ non ſempꝛ nec
facile ↄcurrebat: vt cū tu haberes qđ ego deſiderarē. inuicez haberē qđ tu acci-
pere velles: ideo electa eſt materia auri vel argenti: cui publica ac generalis eſti
matio: difficultatib⁹ ꝑmutationum ſubueniret: eaq; materia. forma publica ꝑcuſ
ſa. i. numiſmate. vſū dominiūq; nō tam ex ſuba ꝙ ex quantitate ſua p̄bet. Vbi- emptō qn̄ fiat
cunq; ꝰ pecunia datur vt aliq̄d aliud accipiaꝶ: emptio ē ꝛ venditio. Vbi aūt alia
res p̄ter pecuniā: ꝓ ↄſili vel alia re daꝶ: eſt ꝑmutatio non emptio. Et in eo diffe debet a p̄uata
runt emptio ꝛ ꝑmutatio: qꝛ in ꝑmutatione vtrūq; dꝛ merx ꝛ p̄ciū: ꝛ vterq; emp- cōmune
toꝛ ꝛ venditoꝛ appellari pōt. In venditiōe aūt ſicut aliud eſt vendere: aliud eme- precium
re ꝛ ali⁹ emptoꝛ: alius venditoꝛ. Ita aliud ē p̄cium. i. pecunia: alteꝝ merx. i. res merx
vēdita. Itaq; ſine p̄cio vendicio nulla eſt. Eſt aūt emptio iuriſgentiū: ꝛ ideo con-
ſenſu ꝑagiꝶ: ꝛ inꝶ abſentes ↄtrahi pōt ꝑ nunciū ad hoc deſtinatū. ꝛ ꝑ lr̄as

De in diem additione

¶ Addico ex ad ꝛ dico cōponiꝶ: ꝛ eſt vendere per licitatōem: hoc eſt in venditio Addico
ne publica: vbi alius alio maius p̄cium polliceꝶ. vt ſibi potius ꝙ alteri venalia addictio
addicanꝶ. vnde additio ꝛ titul⁹ de in diē additione. quem q̄daz noſtri temporis
iuriſperditi non intelligētes: emendāt dicentes: de in diē addiectōe: vbi nō, ver- Addicti
ba modo. ſed ſententiā actius ip̄m corruperūt: quo verbo Cicero ꝓ Cecinna ſe-
pe vtitur. Inde addicti apud veteres dicebantur. qui p̄toris ꝓnunciatiōe ac iuſ
ſu. cum ſoluendo non eſſent: creditoribus vendebantur: de quibus crebra apud
liuium mentio habetur. Et addictus morti deſtinatus diciꝶ. Cicero. li. offi. iij.
Et is qui morti addict⁹ eſſet ꝛc. Dicitur ergo in diem addictio generaliter. qn̄
vendo tibi rem hoc pacte: ꝙ ſi aliquis in diem talem meliorē conditionem attu-
lerit. ſit tibi in empta. Et diciꝶ melioꝛ conditio afferri: ſi aliquid precio ſit addi-
tum. vel maturioꝛ ſolutio: aut facilioꝛ afferatur: vel locus opoꝛtunioꝛ ſoluendo p̄
cio adijciatur. vel ꝑſona idoneoꝛ accedat ad emptionem. Si autem quis extite-
rit q̄ meliorē ↄditōem afferat: deinde p̄oꝛ emptoꝛ paratus ſit plus addicere ceſ
ſabit obligatio ſecundo conſtituta

De lege cōmiſſoria

¶ Lex cōmiſſoria ē ſpēale pactū qđ in venditiōe apponiꝶ. ꝛ habet locū qn̄ vēdo
tibi rē ꝛ trado. ꝛ ſi nō ſolueris hinc ad mēſem. vel aliud tp̄s exp̄ſſum in cōuenti lex cōmiſſoria
one ꝙ res ſit in empta. ꝛ cadat in cōmiſſum Itaq; cū vēditoꝛ fundi in ↄuentione
cauit. vt ſi ad diē pecūia ſoluta non ſit: vt fundus ſit in emptus. Ita debemus in
telligere. fundū inemptū. ſi emptoꝛ eū inemptū eē velit. qꝛ id emptoris cauſa ca-
uetur. et ideo lex cōmiſſoria in venditionibus adiecta exercebi ſi emptoꝛ volet
non eo inuito: qꝛ qđ fauore alicui⁹ ꝛc. C. de le. l. quod fauore.

De hereditatē vel actione vendita

Hereditatis venditio

¶De venditōe incorꝑaliū loquitur hic titulꝰ. Tenet aūt hereditatis venditio cum aliqua eſt hereditas ꝗ venierit niſi dolꝰ emptoris ꝯtractu dederit cauſam C.e.l.ꝗ nōdū. Si vo nullo ſit hereditas puta viuētis: aut eiꝰ ꝗ nullꝰ ē de iure ciuili: vt qꝛ ſuus eſt Vel qꝛ nec ē ille neq̄ fuit in rex natura cuiꝰ hereditas vendit: venditio eſt nulla. infra.e.l.j. Nec eñ pōt eſſe emptio ſine re: qꝛ non emit alea vel ſpes. infra.e.l.cū hereditatē: ꝗ caſu tenebit venditor emptori reddere ꝑciū: ⁊ ꝑſtet ei ſuū intereſſe ⁊ expēſas ꝗs in eā rē impēdit. ſcꝫ ꝑ actōem exempto licet nō teneat emptio. Firma aūt ⁊ valida exiſtēte vēditōe: ⁊ venditore ſuā hereditatē pēdēte: ad multa tenet vēditor ēptori In ꝑmis res hereditarias tradere debet emptori ſi ſint apō eū: licet nō vendiderit eas. Eſt eñ aliud vēdere hereditatē: aliō res hereditarias Nō ſi ñ ſint apō eū. vl' dubitat ꝗ ſint vl' vbi ſint

Ad ꝗ tenetur venditor hereditatꝭ emptori

res hereditarie: cedere debet actiones oēs hereditarias quecūq̄ ſibi competunt ex hereditate. vel etiā quas ipe occaſione hereditatis ꝯſtituit: vt ſi accepit fideiuſſorem ab hereditario debitore. vel ſi noīauit vel litem cōteſtatꝰ eſt. vt infra e.l.ij.§.ꝑueniſſe.⁊.§.non ſolum Amplius etiā ꝑſtat venditor emptori: qō ad ſe ꝑuenit vel ꝑueniet de hereditate: ꝑſtabit ꝗ ꝑcia venditax rex licet alij donauit ea. Itē ⁊ ea que alienauit preſtabit ⁊c. ¶De actōibus aūt vēditis. ſciendum ꝗ oēs actōes vendi poſſunt ſiue ſint pure: ſiue cōditionales: ſiue reales: ſiue ꝑſonales: ⁊ tenet venditor ſi nihil debeat debitor vel ſi habeat exceptōem Non aūt tenetur preſtare locupletem debitorem: vel in ſūmam certam: niſi in cōtrariū ſit dictū. infra.e.l.ſi nomen: ⁊.l.quidā.⁊.l.nomīa.⁊.C.e.l.vl. Et ſiue venditor nominis cedat actōem emptori: vtetur directis emptor: ſiue nō cedat: emptor habebit vtiles actiones ⁊ in perſonam ⁊ in pignora. infra.e.l.emptori: ⁊ contra ꝑncipales debitores. ⁊ contra fideiuſſores ⁊c.

Actō vendita

De reſcindēda vēditōe: ⁊ qñ liceat ab emptōe diſcedere.

Reſcindit vēditio

¶Duas ꝑtes habet hoc rubrū Reſcindit eñ aliqñ vēditio: ⁊ hoc altera ꝑte inuita: puta qñ facta eſt ꝯtra ꝑhibitōem iuris: vel lege impediēte. vt ſi cum filiofa. aut ſuo facta ſit aut ꝓpter metū adhibitum. Item ꝓpter dolum emptoris. ⁊ non alterius. Item ꝑ actiōes edilicias redibitorie ⁊ quanto minoris. Item rōe erroris Itē rōne ſolēnitatis obiuiſſe. Qñq̄ aūt licet diſcendere ab emptōe etiā ꝑfecta ⁊ hoc volēte vtraq̄ parte. de quo loquit ſcōa pars tituli. Emptio eñ et vēditio ſicut ꝯſenſu ꝯtrahit: ſic a ꝯtrario reſoluit cōſenſu anteq̄ res fuerit ſecuta. Pōt eñ dū res integra eſt: ꝯuentōe nr̄a: infecta fieri emptio. Et dr̄ res integra. ſi res in totū. vel ꝑ ꝑte vere vel interꝑtatiue non fuerit tradita. nec ꝑciū in totū. vel ꝑ parte fuerit ſolutū. Interꝑtatiue dr̄ res tradita: cū perierat penes venditorē: eſt eñ liberatus ac ſi tradidiſſet emptori. infra.e.l.cū emptor.

Diſceditur ab emptione

Res integra

De periculo et comodo rei vendite

¶In re vendita ⁊ nō tradita ſepe ꝯtingit ꝑiculū Jō de hoc tradit lex regulam: vt ꝑfecta vēditōe oē cōmodū ⁊ incōmodū qō rei vēdite ꝯtingit ꝑtineat ad emptorē. infra.e.l.j. Sꝫ pōt tradi melior regl'a rotunda ⁊ ꝗdrata. Cum vēditio ſit pure ſine ſcriptis certe ſpēi ꝗ degustatōem nō exigit: oē ꝑiculū ꝑtinet ad emptorē: excepto caſu publicatōis niſi pactū: culpa: mora: calliditas tradētis interuenerint. Dicit ꝑmo in regula pure: qꝛ ſi ſub ꝯditione fiat: ⁊ añ cōditōis euentum

Periculū rei vendite

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ꝑeat res perit venditori: licet ſec⁹ ſit ſi facta ſit deterior. īfra. e. l. ꝗ vi pēdēte. Si
ne ſcriptis iō dr: qꝛ ſicut ꝓpt̄ cōditōem nō exiſtentē eſt emptio impfecta: ita ⁊ ſi
ſcptura non ſit cōpleta ꝙ interuenire voluerūt. vn̄ idē in ꝑiculo ſtatuerūt. C. de
fide inſtru. l. ꝯtractus. ⁊. C. e. l. cū inter. ⁊ inſti. e. § cū aūt. Speciei dr: qꝛ ſi ī ge
nere ſit facta: puta vendis mihi bouem: nunꝙ ſpectat ꝑiculū ad emptorē: etiam
ſi omēs bui q̄cunqꝫ ſunt in mūdo perirēt: qꝛ gen⁹ intertre nō p̄t. infra. e. l. lectos
et. l. eū. ⁊. l. ꝗ ſi neqꝫ. Certe iō dixi: qꝛ ſi ſub incertitudine ſit vendita. licꝫ ſit ſpe
cies: non tn̄ ſꝑ ſpectabit ꝑiculū ad emptorē. puta vendo ſtichū vel pamphilum.
Si em̄ morat̄ vterqꝫ vel ſil' vel diuerſis tꝑibus. ꝑiculū eſt emptoris ſec⁹ ſi alter
eoꝝ tm̄ ꝑeat. Nam ei⁹ ꝑiculū ſpectat ad venditorē ꝰ de ꝯtra. em. l. ſi ī emptiōe
§ penul. Itē de guſtatōem non exigit ⁊c. qꝛ ſi exigat deguſtatōem: fuat̄ diſtin
ctio glo. ⁊ doc. inſti. § cū aūt. in v. ſtatim circa fi. Itē excepto caſu publi. iō dixi
qꝛ illud ꝑiculū reſpicit venditorē. infra. lo. ſi fundū. Itē de pacto iō dixit: qꝛ ex
natura ꝯtractus venditor de dolo ⁊ lata culpa ⁊ leui tenet̄: non de caſu. infra. e. l
cū cuſtodiā. ⁊. l. ſi vēdita. pactū vero etiā in fortuito caſu derogat' infra. e. l. ſi in
vēditōe. Itē de culpa. iō dixi: qꝛ ſi culpa inſit caſui. vel p̄cedat: ſpectat ꝑiculum
ad vēditorē qui culpā adhibuit Sicut in cōmodato. Itē de mora iō dixi qꝛ ex ea
ſpectat ꝑiculum ad venditorē. vel ſi emptor vel venditor fuerint in mora. poſte
rior mora p̄ponderabit p̄me. ⁊ trāſfert hec mora ꝑiculum in moroſum. Qđ autē
dictum eſt in ꝑiculo rei vendite idem intelligendum ⁊ in cōmodo.

De ſeruis exportandis

Seruus dicit̄ exportari: q̄ ea conditōe vendit̄: vel ea pacto a dn̄o diſtrahit̄ ne
ampli⁹ in eo loco moretur. ſed de vno loco in alium: vel de vna ciuitate in aliam.
vel de vna ꝓuincia in aliam transferat̄ Si ergo ſeruus fuerit diſtractus. i. ven- Exportari ſer.
dit⁹ ne aliquo loco moretur puta rome vel bononie. pōt ille qui vēdidit talem le
gem remittere. ip̄mqꝫ rome retinere: ꝓpter dn̄i em̄ ſecuritatē cuſtodit̄ lex. i. pa
ctō appoſita in venditōe. vt forte vxori ſue ſe ſimiſceat: vel ſil'r q̄d faciat. Iō etiaꝫ
renunciare pōt dn̄s fauori ꝓ ſe introducto De ſignificatiōne huius vocabuli ex
portare dicet̄. C. que res ex por. nō. de.

Liber decimuſnonus

De actionibus empti et venditi

Quia parum ꝓdeſt emere ⁊ vendere:
niſi actiōes eſſent ꝯſtitute q̄ venditiōe exequerent̄: ⁊ emptōes ad ef Actō empti
fectū deducerēt Iō ꝓdite ſunt due actōes: vna empti. q̄ dat̄ ſi res
vendita non tradatur. ⁊ agit̄ in id qđ intereſt emptori. ⁊ aliqn̄ tale
intereſſe p̄cium egreditur. ſi forte pluris intereſt ꝙ res valeat. vel
empta eſt. Vtitur ergo actione ex empto. is qui emit. Cū enim actio iſta bonefi
dei ſit: nihil magis ſibi cōgruit ꝙ id p̄ſtari quod inter contrahentes actum ſit.
Qđ ſi nihil ſit conuētum ea p̄ſtabunt̄ q̄ naturaliter inſunt. Per cōtrarium autē
datur actio ex vendito venditori cui preciū nō ſolutū fuerit. qui poteſt ex vendi Actio ex ven-
to agere ꝯtra emptorem. vt precium cōuentum ſibi ꝑſoluatur. ⁊ p̄terea etiaꝫ in- dito
tereſſe petere ei⁹ quāti intereſt ip̄m pecuniā tꝑe ꝓmiſſo non habuiſſe. Et generan
liter q̄buſcūqꝫ daret̄ actio ex empto ſi emiſſent ꝑ ſe vel ꝑ alios: eiſdē datur ex vē

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

dito ſi vendiderūt ꝑ ſe vel ꝑ alias: ſepe tamē: reꝑit actōem ex vendito: vel vēdi
ti cōpetere emptori Et ecōtra actiōem ex empto cōpetere vēditori. Veteres eñ
viciſſim vel ꝓmiſcue his vocabulis vtebāt: idē in locatione ⁊ ꝯductōe. j. e. vete.

Locati et conducti

locatio ¶ Locatio et conductio cum naturalis ſit: ⁊ omniū gentiū: non verboꝝ ſolēnita
te dumtaxat ſed ⁊ nudo ꝯſenſu ꝯtrahit. Eſt aūt locatio ꝑſone rei ve ad vſuꝫ facta
conceſſio mercede in pecunia numerāda cōuenta Alioquin ſi de re alia danda fa
cienda ve ꝯuenerit: nō erit locatio: ſed innominata forma negocij: ex quo agere
actione incerta. id eſt preſcriptis verbis: ſupra cōi. diui. l. ſi ꝯuenerit: ⁊ depoſ.
locator l. j. §. ſi quis ſeruū: Locator ergo dicit: qui eo qđ ſuum eſt alium vti ꝑmittit: con
Conductor uenta mercede Conductor vero ecōtra: qui eo quod alienum eſt vtit pacta mer
cede Si ergo domum meam te cōuenta mercede habitare ꝑmitto: tu cōductor
ego locator dicor. infra. e. ſi tibi. ⁊ l. cum fundū. ⁊ l. ſi quis fundū. Tu quoqꝫ ſi
operas tuas mercede in re mea ponas: diceris locator operarū tuarum: ego ea
rundem conductor Si vero tibi opus faciendum mercede conue ta dedero: re
ſpectu operis ego locator: tu vero cōductor diceris. infra. e. Item queritur. § j.
et. § ſi gēma: ⁊ § ſi fullo. Et quandoqꝫ diceris redemptor. infra. e. qui inſulam.
§ qui edem. ⁊ l. ea lege. § vit. Et hec eſt emptio mirabilis in pecunia ⁊ opa cū
redemptor ſumptu. Sed reſpectu ope econuerſo eſt. Sepe tamē vnum ꝓ alio ponimus: vt
de actione empti ſupra diximus. Et dantur ex locatione due actiones. Una actio
ex locato que datur locatori ꝓ re locata deteriorata: aut ꝓ mercede ꝑſoluenda.
Actio locati; aut ꝓ poſſeſſione euacuanda finito tempe conductionis. Alia actio ex conducto
Conducti que datur cōductori ſi re qꝫ cōduxit ei frui non liceat.

De eſtimatoria actione

Eſtimatoria ¶ Actio eſtimatoria ꝯdicit. id eſt actio pſcriptiꝫ verbis que de eſtimato ꝓponit
et dicit eſtimatoria: quia iudex ſuam interponit eſtimatōem. Nam cum res eſti
mata vendēda dat. Vbi grā. Dicit aliquis tene hunc libꝝ ⁊ vēdas mihi ꝓ decē
⁊ reddas mihi: aut eū aut eiꝰ eſtimatōꝫ. Olī dubitabat vtꝝ ex vēdito eēt actio ꝓ
eſtimato. actō pter eſtimatōem. An ex locato: quaſi rē vendēdā locaſſe videar: an ex conducto
quaſi opas ꝯduxiſſet. An mādati qꝛ mandato meo hoc fecit. Melius itaqꝫ viſū
eſt: hanc actōem ꝓponi: que appellat eſtimatoria actio: ⁊ agit pſcriptis verbis.
Quotiēs eñ de noīe ꝯtractus alicuiꝰ ambigit: ⁊ conuenit aliquā actōem dari.
danda eſt eſtimatoria preſcriptis verbis: que datur quatenꝰ ipa res incorrupta
reddat. Aut eſtimatio de qua ꝯuenit pſtet: cum diſtinctōe tñ quis alterū rogaue
rit vt rogantis ſit periculū. infra. pſcrip. v. l. ſi rogauerit. Si aūt ita dicat ven
das rem ꝓ decē ſi vero pluris vendas tuum ſit: tunc periculū indiſtincte eſt acci
pientis. infra. e. l. j. de illo. ꝑ glo. inſti. de acc. § actionū in ver. de eſtimato

De rerum permutatione

¶ Inter contractus innomīatos pcipuus eſt cōtractus ꝑmutatiōis que ꝓxima
ꝑmutatio eſt emptioni ⁊ venditioni: Eſt autē ꝑmutatio vniꝰ rei ꝑ alteram pſtatio. Statqꝫ
in generali nomīe: quippe omīs ꝯtractus noīatus vel innoīatus in larga appel
latione poteſt dici ꝑmutatio: ex q̄ inuicē dat ⁊ accipit. Ergo ⁊ venditio et loca
tio. Sed ex inopia noīm: quia plura ſunt negocia qꝫ vocabula. infra. de pſcrip.

ver.l.iiij. obtinuit vt p̄fata ꝑmutatio que erat olim ante monetā ꝑcuſſam .de q̄ ſupra de contra.emp .ī ſpeciebus tantū cōtrahatur .Sicut ⁊ olim contrahebat anteq̄ eſſet pecunia percuſſa: vel venditio inuenta: Sicq̄ licet hoc nomen ꝑmutatōes ita competenter declinet Sicut ⁊ venditio ⁊ locatio: tamē q2 late patet ⁊ nimis eſt incertus ſm ſignificatōem verboꝝ contractus iſte. qui dicit ꝑmutatio cenſet innominatus: q2 caret nomīe certo id eſt ſpēali. Nam vt dixi omnē ſignificat ꝯtractum ex quo quid datur vel accipitur: ſicut ⁊ dicimus in do. vt des. īfra de p̄ſcrip. ver. l. naturalis meus. in fi. §. j. ⁊ iſta pōt eſſe ratio quare. l. j. īfra. e. appellat ꝑmutatōem contractū innomīatū Poteſt eñ aſſignari alia actio: nam contractus illi dumtaxat nomīati ſunt ex q̄bus ſtatim naſcit. obligatio. vt vides in depoſito. cōmodato. venditōne: locatione: in his eñ ſtatim interuentu rei naſcitur obligatio vt pariat actōem in re depoſita: cōmodata ⁊c. inſti. q̄. mo. re. cōtra. ob. §. Itē is cui et. §. pe. ⁊ ſupra de pac iuriſgentium. j. rñ. Permutatiōis autem contractus licet factus ſic volūtate partium. ⁊ ideo naturalem hincinde induxerit obligatōem: non tamē dat actiōem Immo exigit rei interuentus. ⁊ tūc non ex rei interuentu: ſed ex p̄cedentis pacto agitur. C. e. l. ex placito. Sed in depoſito cōmodato ⁊c. ex rem tradita initium paratur obligationi vt dictum eſt Ergo ſm iſta donatio hodie dicet cōtractus nomīatus: q2 ex ſolo pacto dat actōem. Sed olim erat ꝯtrarium. C. de dona. l. ſi quis argent. §. ūvlt. Contrahit ꝑmutatio tunc demū. qñ conuenit vt certa ſpecies detur ꝓ certa. puta ſtichus ꝓ pāphilo. hic codex ꝓ iſto bartolo. Ex ꝑmutatione naſcunt due actiōes ſcz p̄ſcp̄tis verbis. ⁊ ꝯditio ob cauſam. qđ ꝓſequere vt inſti. de ac. §. actionum.

Contractꝰ nominati

ꝑmutatis contrabitur

De p̄ſcriptis verbis: ⁊ in factū actionibus

Actio p̄ſcp̄tis v̄bis idō dr̄ certa ⁊ p̄ſcripta v̄ba erāt huic actioni Et habet locū in tribus generibus negocioꝝ. Primo in pactis incōtinēti appoſitis. C. d̄ pac. inter emp. ⁊ ven. l. ij. Secundo vbicunq̄ dubitat de actione circa contractū: nā cum deficiunt vulgaria atq̄ vſitata actionum nomīa. p̄ſcriptis verbis agendum eſt Ad quam actionem neceſſe eſt confugere quotiens contractus exiſtant quoꝝ. appellationes neq̄ iure ciuili ꝓdite ſunt. Natura eñ inductum eſt vt plura ⁊c Tertio datur in tribus ꝯtractibus innomīatis ſcz do vt des. Do vt facias. facio vt facias: In quarto aūt ſcz facio vt des datur de dolo. l. naturalis. infra. e. §. q̄ ſi facio. Et venit in actione p̄ſcriptis v̄bis. omne qđ veniret in actione q̄ daret ex ſili contractu puta do rem vt rem accipiam. id venit hic qđ veniret in venditione. Do vt facias id veniet qđ venit in locatione ſupra de po. l. j. §. in cōducto et infra. l. §. j ſed ſi facio. veniet ergo intereſſe in actionem iſtam. ⁊ dolus: ⁊ culpa lata ⁊ leuis. vt venirēt in ſimili contractu Ciuilis eſt hec actio p̄ſcrip. ver. et eadem ipſa dr̄ in factum. infra. e. ſi tibi polliendа. Non tamē omnis in factum ē preſcrip. ver. ſicut ea que de damno dato ꝓponitur. ⁊ ex quolibet edicto vel interdicto. Et locum habet nedum in contractibus ⁊ quaſi ſed ⁊ in maleficijs ⁊ q̄ ſi vbicunq̄ equitas ſuadet dari actōem. infra. e. l. quotiens. ⁊ ideo dr̄ eius tenor in multis et varijs articulis admiſſus. C. de ſacro. ecc. l. ſanctimus. Stricti iuris eſt hec actio. perpetua eſt: perſonalis eſt. heredibus competit ⁊ in heredes. de hac inſti. de ac. §. actionum.

p̄ſcriptis verbis qñ datur

Cōtractus innominati

actō p̄ſcp̄. v̄bis qñ hꝫ locum

Liber Vicesimus

De pignoribus et hipothecis: ⁊ qualiter ea contrahantur et de pactis eorum.

INter pignus ⁊ hippothecā q̄tum ad
actōem hippothecariam nihil intereſt. Nā ſ de quacūq̧ re inter cre
ditorē ⁊ debitorē conuenerit vt ſit ꝑ debito obligata. hac appella-
tiōe vtraq̧ cōtinetur: Sed in alijs eſt differentia. Nā pignoris ap
pellatione duo oportet interuenire. vnum ꝙ res ſit mobilis dr̄ enī
pignus a pugno. qꝛ pugno vel manu tradit̄. vel tradi poteſt. infra. de V. ſig. l.
pignus hippotheca — plures. §. pignus. Scdm ꝙ tradat̄ creditori: Sed ea que ſine traditōe nuda cō
uentione tenent̄: ꝓprie hippothece appellatione contineri dicimus. Patet igit̄
ꝙ ſi res eſt mobilis et non tradatur: ſiue eſt īmobilis ⁊ tradatur vel non: ꝯdicitur
hippotheca. Contrahitur obligatio pignoris ꝯuentionalis. ſola conuentiōe. vn̄
ſibi tale nomē imponit̄. ſupra ď pig. acc. l. j. in p̄n. nec in ea ꝯuentiōe ē neceſſaria
ſcriptura. vel preſentia perſonarum. quia ⁊ inter preſentes ⁊ inter abſentes per
nunciū vel epiſtolam contrahitur obligatio pignoris. Et fiunt ſcripture de his
vt quod actum eſt: per eas poſſit facilius ꝓbari. Pignus autē pretorium ⁊ iudi
hippotecaria qn̄ naſcit̄ ⁊ cui — ciale non cōtrahuntur ſola ꝯuentione: ſed neceſſarium eſt vt quis veniat in poſ-
ſeſſionem. vt ſupra de pig. acc. l. non eſt mirū. Naſcitur hippotheca actio ex obli
gatione pignoris. que eſt in rem ⁊ eadem dicit̄ que ſeruiana, ſupra de pac. ſi tibi
§. de pignore. ⁊ inſti. de acc. §. Item ſeruiana. Item datur creditori ⁊ eius here-
di. ⁊ ꝯtra quemlibet poſſeſſorem pignoris. Item eſt arbitraria inſti. de acc. §. p̄
terea. Item quandoq̧ tollitur decennio. quandoq̧ vicennio. quandoq̧ .xl. an.
ſed non tollitur triennio: vt no. C. ſi aduer. credi. ⁊ de p̄ſcrip. xxx. vel. xl. an.

In quibus cauſis pign⁹ vel hippotheca tacite ꝯtrahit̄

¶ Qualiter per ꝯuentionem expreſſam contrahat̄ obligatio pignoris dictum ē
ſequit̄ qualiter contrahatur tacite ex vi et poteſtate legis. ⁊ hoc q̄dem in multis
et varijs caſibus cōtingit. Nec eſt opus omnes ſingulariter enumerare Sed di
tacita hippotheca q̄b⁹ dat̄ — gniora exempla ꝓferamus in mediū. Ecce em̄ marito obligata ſūt om̄ia bona: eius
qui ꝓmitti ſibi dotē ꝑ muliere Sic ⁊ mulieri omnia bona obligata ſunt mariti
ꝑ reſtituenda dote. C. de rei. vx. acc. l. j. §. ⁊ vt pleni⁹ Item locatori fundi: fru-
ctus ex eo ꝑcepti obligati ſunt tacite. Item omnia infecta ⁊ illata dn̄o ſciente vt
ibi ſint ꝑpetuo dn̄o obligata ſunt ſecus in his que inferunt̄ ad temp⁹ Item mr̄is
que conuolat ad ſcd̄as nuptias bona. tacite obligata ſunt filijs p̄oris matrimo-
nij. vt reſtituat mater que lucrata ē a p̄ori marito. C. de ſe. nu. §. p. hac edictali
pe. Itē bona defuncti mariti tacite obligata ſunt ꝑ paraphernalibus rebus re
ſtituendis. C. de pac. ꝯuen. tam ſup. do. l. vl. Item bona defuncti ꝑ legatis ⁊ fi
deiuſ. C. cōia de le. l. j. Item ꝑ tributis. vniuerſa bona eoꝝ q̄ cenſent̄. C. e. l. j.
Item ꝯtrahentis cum fiſco. C. e. l. ij. ⁊ ſic de ſi.

Que res pignori vel hippothece obligari nō p̄nt

Que res pignorare nō poſſunt. — ¶ Licet dixerimus ſupra corꝑalia poſſe obligari. tamē ſecus ē in q̄buſdam fauo
re religionis: ecce em̄ monumentū non poteſt pignori obligari. C. e. l. iij. Sic
et eccl̄ie. in aut̄. de alie. emph. §. ⁊ qm̄. Idemq̧ in ſacris vaſis vel ornamentis ec-
cleſie. C. de ſacroſanc. ecc. l. ſanctim⁹ nemi. Niſi illa ſuꝑflua ſint in eccleſia. ⁊ de

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

bitũ imineat eccľie vt in auť.ſup eandẽ legẽ ſignata.ꝛ in.c.lator.extra de pig.
Jtẽ liberi homĩs nulla eſt obligatio.qꝛ ꝯtraria eſt libertati ꝛ nature: adeo vt ſi
filiũ tuũ obliges. nulla obligatio ſit. Jmmo a debito creditor cadit ꝛc̃.in auť.vt
nulli.iudi.§ qꝛ aũt ꝛ hmõi.ꝛ.C.e.qui filios. Jn caſibus tamen tenet obligatio:
vt in redempto ab hoſtibus.ꝛ cum pr̃ ob neceſſitatẽ famis filiũ obligat Nã cum
ei liceat vendere: multofo.tiꝰ poterit obligare.infra.de le.j.l.ſenatꝰ § vl.ꝛ.C.
de pa.qui fi.diſ.l.j.ꝛ.C.de cap.l.vl. Jtem impeditur obligatio ꝓpter publicã
vtilitatẽ vt in ſeruis aratorijs: et bobꝰ aratorijs ꝛ inſtrumẽtis aratorijs.ex hac
enĩ cauſa tirbutorum illatio retardaretꝛ.C.e.l.vl.ꝛ antepe.ꝛ ſi.

¶ Qui potiores in pignore vel hippotheca habeantꝛ et de his qui in priorũ creditorum loco ſuccedunt

¶ Pluribꝰ modis aliq̃s in pignore põt eſſe potior: puta ratõe cauſa. ſi enĩ ſcđs
creditor credit pecuniã ad cõſeruatõem pignoris: ꝛ in ea cauſa pecunia eſt ꝯſum
pta: p̃feretur ſcđs pĩmo: veluti ſi nauis fuerit obligata: ꝛ ad armandã eam: vel re — potius in pignore
ficiendã credidi: mea enĩ pecunia ſaluã facit totiꝰ pignoris cauſam: Jdẽ ꝛ ſi cre-
didi in cibaria nautaꝝ ſine q̃bus nauis non potuit ſalua ꝑuenire Jtem ꝛ ratione
cauſe p̃ferꝛ ſcđs pĩmo: vt ſi expedit in funerãdo teſtatore: funeraria enĩ ſuꝑat om — prior tempe
ne es alienũ.ſupra de reli.l.pe.ꝛ.l.at ſi q̃s.§ j. Jtem ratõe tpis p̃fertur credi-
tor primus: ſecundo vbi ſecundꝰ nõ põt ptendere aliquã p̃dictarũ cauſaꝝ: vel p̃
uilegiũ: vel quid ſimile Eſt enĩ hec regula in pignoribꝰ Qui prior eſt tpe poti-
or eſt iure.C.e.l.ſi fundũ: hoc tamẽ eſt intelligendũ de primo creditore cui erat
pignus obligatum: ita ꝙ debitor obligatõem nõ poterat reſoluere inuito credi-
tore: vel ſi poterat: nõ tñ cõmode.infra.e.l.j.ꝛ.l.potior.j.rñ.ꝛ ſupra ti.ꝓxi.l.
penul. Jtem ſuꝑficiario vel emphiteota pignorante: potior eſt cauſa dñi ꝓ pen-
ſione eius: q̃ cui obligauit emphiteota vel ſuꝑficiarius.infra.e.l.etiam: Fallit
autem dicta regula nedum rõne cauſe: vt dixi: Sed etiã ratõe pacti: vt ecce pig-
nori obligaſti omnia bona tua: deinde tibi mutuo vt ex ea pecunia aliquam rem
emas: et vt ea res mihi ſit obligata: preferar enim primo.C.e.l.licet. Jtem fal-
lit ratione mendacij: vt ſi prior et poſſeſſor eras in pignore: ꝛ ego ſecundus pre-
tendo contra te hippothecariam: ſed tu negas rem eſſe eius qui mihi et tibi eam
obligauit Nam ſi te de mendatio arguero: poſſeſſionẽ transferes: licet prius ti-
bi fuiſſe obligatã velis ꝓbare.C.c.auť. Jtem poſſeſſor: ſed reſtituta poſſeſſione
audieris in iure tuo: Jtem fallit ratione ſemi plene probationis: quid enĩ ſi con-
fitearis te mihi debere ex tali cauſa.x.vel in priuata ſcriptura: vel coram teſtibꝰ
et pignus mihi obligas: ſi quidem perſonalis actio mouetur contra debitorem
ea robur ſuum habet: Jdemqꝫ ꝛ ſi contra eundem agatur hippotheca: quia con-
feſſio vel ſcripture confitenti vel ſcribenti debet preiudicare ꝛc̃. Jtem fallit regu
la rõne priuilegij dotis: Mulier enĩ ꝛ eius filij vel deſcendentes ex ea habent
hippothecariam ꝓ dote matris ſue contra omnes mariti creditores licet anteri-
oris temporis priuilegio ſint vallati.C.e.l.vlť. Jtem fallit ꝓpter priuilegium
milicie: quod potentius eſt priuilegio dotis quando pecunia eſt credita vt inde
ematur milicia: talis enĩ creditor p̃fertur omnibꝰ anterioribꝰ creditoribꝰ: imo
etiam prefertur mulieri.C.de pig.l.vlť.ꝛ in auť.de exhi.re.§ optimũ.ꝛ ď eq̃.
do.§ quia vero: Et eſt magna poteſtas eiꝰ creditoris qui alijs in pignore p̃ferꝛ: — creditor q̃ preferꝛ in pig̃re
habet enĩ exceptõnẽ ſi cõueniaꝛ ab alijs: ꝛ ſi alij poſſiderint: poteſt ab eis aduo-

care rem. Creditor aũt ſcđs poteſt ab omni poſſeſſore aduocare rē preť ꝙ a ꝑore vľ qui ab eo habet cãm. ĩfra. e. l. creditor. j. rñ. ⁊. l. ſi prior. §. ſi ſimpliciter

De diſtractione pignorũ vel hipothecarum

diſtrabi pig. reluere

¶ Diſtrabi pignus dicit̃ cum a creditore vendit̃. poteſt eñ creditor pign⁹ ex pactione. Quis eius ea res non ſit. alienare. Eoipo eñ ꝙ debitor non reluit. id eſt. liberat pignus ſuum. videtur dare licentiã creditori de vendendo. Et tunc relinquitur arbitrio creditoris ex pignorib⁹ ſibi obligatis. quibus velit diſtractis ad ſuum cõmodum ꝯuenire. Sed hoc diſtinctionẽ recipit. quia aut actũ eſt inter ꝑtes de vendẽdo ⁊ nũciabit creditor ſemel debitori de luendo pignore. ⁊ tũc vẽdat iuſta tamẽ cõditione Si aũt conuentum fuit vt non vendat̃: nihilomin⁹ creditor vendere poteſt. ſi tamen ter denũciauerit debitori vt ſoluat. ⁊ ceſſauit Alioquin furti tenetur. ſupra de pigno. acc. l. ſi cõuenerit Eſt autem illa tertia denunciatio facienda ⁊ poſtea eſt neceſſarium labi biennium Sicut ⁊ multomagis vbi creditor nõ cõuenit de cõtrahendo vel non diſtrahẽdo. Sed vbi nihil conuenit ſufficit vna denunciatio: ⁊ poſtea elapſo biennio poterit fieri venditio. C. ď iur. do. nupe. l. vl. et eſt ſpeciale ꝙ iſtud pactum de non vendendo nõ preiudicet creditori quin poſſit alienare pignus. ⁊ hoc ꝓpter publicam vtilitatẽ: ne creditores retrahantur a mutuando. ſed potius inuitentur.

ter nunciare.

Quibus modis pignus vel hippotheca ſoluitur

Hippotheca ſoluatur

¶ Soluitur hippotheca ſi ab ea diſcedat̃ volũtate creditoris. aut creditor paciſcat̃. id eſt pactũ faciat de remittendo debitũ. vel ſi ꝯuenerit vt ꝓ hippotheca fideiuſſor daret̃. ⁊ ille datus ſit: tunc eñ ſatiſfactũ videbit̃ vt hippotheca liberet̃ Intellgit̃ etiam ſatiſfactũ creditori ſi iuſiurandũ delatũ debitori datum eſt. id ē ſi deferente creditore iurauit debitor rem non eſſe hippothece obligatã. Itẽ liberat̃ pign⁹ ſiue ſolutũ eſt debitũ. ſiue eo nomĩe ſatiſfactũ ē. Sed ⁊ ſi tꝑe finitũ eſt pignus idem dicere debemus. vel ſi qua alia ratione obligatio eius finita eſt: quia forte ad conditõem fuit obligatum quouſqȝ imꝑator venerit romã ⁊c̃. Qui ergo paratus eſt ſoluere. merito pignus videt̃ liberaſſe: q̃ vero non ſoluere ſed ſatiſfacere paratus eſt. in diuerſa cauſa ē: niſi creditori placuerit ſatiſfactio. Dicit̃ aũt ſatiſfacere. q̃ nõ debitũ ipm ſoluit: ſed pignus vel fideiuſſorẽ dat. quã ſatiſfactionẽ creditor inuitus admittere non tenet̃ Si aũt eam admiſerit: vite ſolutiõis ſibi imputare debet. Item ſi creditor ꝯſenſerit venditioni pignoris liberat̃ hippotheca Idẽ ſi quoquo mõ tollat̃ ꝑſonalis ⁊ ꝑ̃ncipalis obligatio Si tñ tollat̃ ipſo iure ⁊ cum effectu vt ꝑ ꝯfuſionẽ vel ſucceſſionẽ Nam vbi tollit̃ ipo iure. ſed nõ cum effectu: non ꝑ̃iudicat̃ ĩ hippotheca. vt ĩfra ad trebel. l. debitor. ⁊ de ex. rei iudi. l. pe. §. latinus. vbi ꝗ̃ ꝯ actio ꝑ̃ncipalis tollit̃ ꝑ exceptõem. xxx. ãnos. nihilomin⁹ durat hippothecaria vſqȝ in. xl. ãnos. vt. C. e. l. ii. De diſſolutiõe autẽ obligatõis pignoris dr̃. C. de remiſ. pig. ⁊ de luitione pig. per to.

Satiſfit creditori

Satiſfacere

Liber Uiceſimuſprimus

De edilitio edicto: ⁊ redibitoria ⁊ q̃nto mioris actione

Ex hoc edicto dant̄ tres actiões. Redibitoria q̄ vēditor rem venditā recipe tenetur. Eſt em̄ redhibere. facere vt rurſus habeat venditor qđ habuerat. ⁊ q꞉ reddēdo id fiebat idcirco redibitio eſt appellata. quaſi redditio. Et eſt tp̄s redhibitionis ſex menſes vtiles ex die venditionis. qn̄ emptor viciu꞉ rei. ſupine ignorauit. Alias ſi ſciuit non agit̄. Si aūt ignorauit nō ſupine. ſed abſoluto tunc ex die quo ſciuit. Scđa actio eſt quāti minoris. q̄ dat̄ cōtra vendentē rem vicioſam: vł morboſa꞉ in tantā eſtimationē quāti minoris. ex vicio vel morbo latentiores iſta eſt. ꝙ fuerit eſtimata tp̄e venditionis. Et datur iſta actio ad annu꞉ vtilē. Tertia actio eſt in factū: q̄ dat̄ cōtra venditorē quāti intereſt emptori ea꞉ rem emptā non fuiſſe et durat. lx. dies. Et ponit̄ hoc edictū edilicium. q̄a ediles currules has actiones ꝓpoſuerunt. Et dicti erant ediles. q꞉ edendoꝝ. ⁊ edium curā habebāt. Edendoꝝ in hoc vt morboſa caro nō venderet̄: vel nimis grādi precio. vel vicioſum aīal. Ediū autem curā in hoc. ne quid in via poſitū eſſet. Item ne incenderet̄ edes vt diximus. ſupra de off. p̄f. vig. l. j. Currules autem ideo. q꞉ ꝓpter eoꝝ dignitatē in curribus deferebant̄. Et dat̄ redhibitoria ex q̄n〈q〉ꝫ cauſis. Primo ꝓpter morbū ſc꞉ corporis. quādo ex tali morbo vſus rei multum impedit̄. alias em̄ non agitur. Scđo ꝓpter vicium qđ dictum eſt abeſſe cū aſſit. Et dicitur vicium animi corruptio etiā iumentis. In ſeruo aūt nō dicitur vicium. niſi ſit fur. ⁊ erro. vel qui cōmiſit crimē capitale. vel mortē ſibi conſciuit Item ſi dictum ſit adeſſe. cum abſit vt ſimultum eſt comēdatus ſeruus venditus de induſtria et ingenio ſuo. cum tn̄ ſit iners ſclauus. Et eſt cauſa huius edicti: vt occurrat̄ fallacijs vēdentium: et emptoribus ſuccurrat̄. q̄cun〈q〉ꝫ a venditoribꝰ decepti fuerint etia꞉ ſi venditor ignorauit. q꞉ non curamus hoc caſu. neqꝫ int̄eſt emptoris. an ignorātiam vēditoris fallat̄. an calliditate. Eſt ⁊ aliud edictū edilicium ne q̄s canē verrē. aprum. vrſa꞉. pantherē. leonē. aliud ve aīal qđ nocet quo vulgo iter fit teneat. ꝙ ſi ꝯtrafactum fuerit ⁊ homo liber ex ea re perierit. cc. ſolidi preſtabunt̄. Si nocitū homini libero dicetur: quāti iudici videbitur cōdemnant̄ ceteraꝝ rerū quantū damnū factū ſit in duplū. infra. e. l. hi enim. §. j. ⁊. l. generaliter. et. l. qua vulgo. Item pro damno poteſt agi vtili actione de pauperie. inſt. ſi qua pau. fe. diſ. §. vltimo.

Redibitoria.
Redbibere
Quāti mīoris
Accō in factū
Ediliciu꞉ edictum.
Ediles.
Currules
Redibitio q̄n datur.
Cauſa edicti
Edictū contra tenētes fera animalia.

De euictionibus et ſtipulationibus dupli.

Venditor cū rem vēdiderit tenetur ꝓmittere emptori. ꝙ ſi quis eam rem euicerit. id eſt ꝓbauerit eſſe ſuam. de reſtituēdo qđ eo nomine receperit et vocatur iſta cautio. euictionis ſtipulatio. Eſt ergo euictio. empti rei vel ex alia iuſte cauſa accepte per iudicis ſententiam abductio. vel alio euincente cauſe amiſſio. Nec enim neceſſariū eſt ſemper rem abduci vt videatur euicta. infra. e. l. euicta §. j. Ad hoc autē vt quis poſſit agere de euictione. tria debent interuenire. Primo ꝙ preceſſerit ꝯtractꝰ ad hoc abilis. Scđo ꝙ ſtipulatio de euictiōe ſit interpoſita Tertio ꝙ res ſit euicta. Si igit̄ emptori libri. equi. vel predij. vel alicuiꝰ rei lis mouet̄: debet hoc venditori denūciare. l. emptor fundi. C. e. ti. ⁊ requirat eū vt ip̄m defendat. l. ſi rem. §. fi. infra. e. Et vt aſſit cauſe. et cauſam inſtruat. puta dādo inſtrumēta vel teſtes. vel alia ad cauſam faciētia vel vtilia ſi q̄ habet. niſi em̄ hoc fecerit emptor: nō p̄t agere đ euictiōe etiam re euicta. Fallit hoc vbi p venditorē ſteterit quo minꝰ ei denūciet̄. vel vbi ignoret̄ venditor. l. ſi ideo. §. p̄ſenti infra. Sunt autē q̄dam cauſe in q̄bus venditor emptori duplā ꝓmittere debet

Euictio.
Req̄ſita in euictione.
Dupla ꝓmittitur.

ſi nõ aliud ꝓuenerit. Sed nõ intelligamꝰ hoc ex omĩ re neceſſariũ fore. ſȝ de his
rebus q̄ p̄cioſiores eſſẽt: puta ſi margaritas. vel ornamẽta p̄cioſa: vel veſtes ſeri
cas. vel quid aliud non cõtemptibile. id eſt magni valoris quis vendiderit. In
alijs autem rebus fit ſtipulatio ſimple.

De exceptione rei vendite.

Euincere. ¶ Cõtigit aliqñ ꝙ poſtq̄ venditor rẽ vendidit ip̄e vel alius q̄ ei ſimilis fit. cona
tur eandẽ ab emptore euincere. i. repetere. Contra quos emptor opponere po
teſt exceptionẽ rei vendite et repellere ip̄m venditorẽ qñ eiꝰ mandato alius vẽ
didit. vel etiã ſi ip̄e vẽditor per ſe. poſtea vellet vendicare. i. ꝓbare eſſe ſuã. Et
Exceptio rei ven. habet q̄s hanc exceptionẽ. etiã ſi res nõdũ fuerit tradita dũmõ poſſeſſionem ſine
vicio nactus fuerit. Et ꝓdeſt exceptio rei vendite ⁊ tradite. non tãtuȝ ei cui res
eſt tradita. Sed etiam ſucceſſoribus eius et ſecundo emptori.

¶ Liber Vicesimusſecundus.

De vſuris ⁊ fructibꝰ ⁊ cauſis ⁊ oĩbꝰ acceſſiõibꝰ ⁊ mora

Vſure qñ pe. Accedit qñꝫ ꝙ ad principales petiti
ones ſiue ꝑſonales ſint ſiue reales aliq̄d aliud p̄ter ſortem. i. debitũ
p̄ncipale peti poteſt. de quo tractat̃ hoc ti. Et p̄mo de vſuris. que
ſcȝ ex pecunia ꝓueniunt. et dr̃ acceſſio ciuilis. q2 extra corpꝰ venit.
Item et de fructibus ſcȝ p̄diorũ que eſt naturalis acceſſio vt. infra. de v̄. ſig. l.
vſura pecunie. Item et de cauſa vt de partu et primo et ſequentibus vt. infra.
e. l. equis. Itẽ de omnibus acceſſionibus ſcȝ p̄dictis et alijs. q2 nõ ẽ nouũ poſt
ſpecialia generale ſubijci verbũ. ṡ ad. l. acquiliã. l. ſi ſeruus. §. inquit. Item q̄s
Mora qũ. occaſione more. id eſt negligẽtia debitoris p̄dicta eueniunt. dicit etiam de mora.
Et intelligit̃ mora fieri nõ ex re ſed ex ꝑſona: ſi interpellatꝰ oportuno loco q̄s nõ
ſoluerit dicit̃ eſſe in mora. Et eſt ſciendũ ꝙ olim de iure ciuili vſure oẽs erant ꝑ
miſſe. hodie autẽ ex q̄ leges in materia p̄ſenti nõ dedignant̃ imitari ſacros cano
Vſura q̄ eq̄d nes vt in aut̃. de eccle. ti. §. j. coll̃. ix. Ideo dicimus ꝙ etiam hodie de iure ciuili
vſure ſunt ꝓhibite. Eſt aũt vſura quicquid vltra ſortẽ accipitur. vbicũꝫ em̃ am
plius req̄ritur q̄ qđ datur. etiã ſi ſit eſca vel veſtis vel alia res vilis etiã q̄ non
conſiſtat in pecunia q̄ accedit ſorti principali: quodcũꝫ nomẽ ei imponas: vſura
Qñ cõmittit̃. eſt Contra quod clamat diuina auctoritas Mutuũ dantes nihil inde ſperantes
c. ꝯſuluit. de vſuris. Et cõmittitur vſura in his rebus in quibus eſt mutuũ. id ẽ
que conſiſtunt in pondere. numero et mẽſura. In alijs aũt rebus puta equo vel
domo aut libro. licitum eſt recipere ſortem ⁊ lucrũ. quia in his nõ transfertur do
miniũ. ſicut in mutuo: in quo res ſtatim eſt ꝑiculo eius qui accepit. Ergo incõue
Caſus q̄bꝰ nõ cõmittit̃ vſu. niens eſſet. ſi alias ꝓ tali re aliquid dando grauetur. In ſex autem caſibus non
cõmittitur vſura. Primo fauore eccl̃ie. de vſur. c. j. ⁊. c. conqueſtus. Scđo cũ
fideiuſſor ſoluit ſortem et vſuras. poteſt petere vſuras a principali de fideiuſ. c.
Unde dicitur conſtitutis. Tertio cum pena petitur preter ſortem. xij. q. ij. legibus. Quarto
cum petitur vſura tanquã intereſſe. vt dicit glo. in dic. c. conqueſtus. et in. l. eos
C. e. Quinto cum recipitur aliquid pro re que non conſiſtit in numero ponde
re vel menſura. vt ſupra diximus. Sexto ratione incertitudinis. de vſur. capi.
in ciuitate. Et dicit̃ vſura. q2 vſus rei venditur. et ꝓ nudo vſu aliq̄d recipit̃.

De nautico fenoꝛe.

¶ Nauticū fenus eſt quod ꝓpter nauticā vel quaſi nauticam pecuniā exigitur. Eſt autem nautica pecunia q̄ periculo creditoꝛis in nauigio ſuſcepto datur traiicienda Quaſi nautica eſt. vt cum periculū mutuate pecunie in me recipio. ſi aliqua conditio non exiſtat. Et exiſtente conditione ꝛ idipſum qđ credidi recipiam cum centeſima vſura. infra. e. l. periculi. In his autem multa ſpecialia ſunt. Nā vſuram centeſimā licet ſtipulari id eſt tantum quantū eſt ſoꝛs reuoluto anni ſpacio. Et incipit currere hec vſura. ex quo nauem nauigare conueniat. et q̄diu ꝑtinet periculū ad creditoꝛem. infra. e. l. in nautica. ꝛ. l. j. ꝛ. ij. Item et hec vſura debetur ex nudo pacto. infra. e. l. pericu. § vlti.

Nauticū fen⁹.
Pecuniā nautica.

¶ De ꝓbationibus et pꝛeſumptionibus.

¶ Pꝛobatio eſt rei dubie per argumēta oſtenſio ſcōm Azo. vel eſt rei dubie in iudicio ꝑ legittimos modos facta declaratio. Et ſm̄ Pla. dicitur a ꝓbo aduerbio. facit eī̄ ꝓbe qui pꝛobat. Manifeſtat enim dubium: vincit aduerſarium. et euitat penam non ꝓbantium. vel dicitur ꝓbatio: quaſi ꝓpalatio vel manifeſtatio eius quod dubium eſt. et eſt regulare ꝙ ſemper ei incumbit ꝓbatio qui dicit et iſta regula eſt affirmatiua. Fallit autem in multis caſibus nota. ꝑ glo. inſti. đ le. § quod autem diximus. et. C. e. l. actoꝛ. ꝛ. C. đ eden. l. qui accuſare. ꝛ in. c. vno. vt eccle. bene. Pꝛeſumptio autem eſt triplex. Nam quedaꝫ eſt talis cui ſtatur etiam ſi contrariū quis ꝓbaret. Et iſta appellatur iuris ꝛ de iure. vt eſt in dote mulieris ſtipulata. Alia eſt cui ſtatur donec contrarium ꝓbetur. vt ſi res ſit patris. preſuemtur heredis eſſe. Tertia cui non ſtatur aliquo modo niſi habeat adminiculum. vt ꝓbatio per pꝛiuatum inſtrumentū. C. e. l. inſtrumēta. Et differt pꝛeſumptio a fictione. quia fingitur ſuꝑ eo quod eſt certum. p̄ſumitur ſuꝑ incerto. vt dicit glo. in. l. vna. C. de rei vxo. acc. Et ſunt in materia pꝛeſumptionis varia vocabula. Aliquando appellatur iudicium. C. de rei venden. l. iudicia. Aliquando ſuſpicio. l. abſentem. infra. de pe. Aliquando opinio. l. iij. § eiuſdem. infra. de teſti. Aliquando pꝛeſumptio temeraria. de ſenten. excō. inquiſitioni. Aliquando pꝛeſumptio non modica. cap̄. ſuper eo. de teſti. Aliquādo pꝛeſumptio pꝛobabilis. dlc. cap̄. inquiſitioni. Aliquando vehemens. c. litteras. de reſti. ſpol. Aliquando violenta que idem eſt ꝙ vehemens. ca. cum continentia de here. li. vi. Et de variis generibus pꝛeſumptionum eſt gloſa. in. cap̄. is qui de ſpon. et in. cap̄. quanto. et. cap̄. ſcribam. de pꝛeſumptio. poteſt bar. in. l. admonendi. ſ̄. de iureiuran.

Pꝛobatio.
Pꝛeſumptio.
Iuris ꝛ de iu.
Fictio.
Iudiciū.
Suſpicio.
Opinio.
Pꝛeſumptio temeraria.
Pꝛobabilis
Vehemens
Violenta.

De fide inſtrumentoꝝ.

¶ Inſtrumenti appellatione largo ſumpto vocabulo: omnia ea accipienda ſunt qb⁹ cauſa inſtrui poteſt. et ideo tam teſtimonia q̄ perſona: inſtrumentoꝛum loco habentur. Stricte autem accipitur ꝓ ſcriptura que fit ad ꝓbationem alicuius rei in futurum faciendam. vel ſcriptura ad memoꝛiam alicuius rei confecta. Et ſunt inuenta inſtrumenta ad faciliorem ꝓbationeꝫ. fiunt enim ſcripture. vt quod actum eſt per eas facilius pꝛobari poterit. l. contrahitur. ſupꝛa de pigno. Et ſūt tria vocabula pꝛincipalis inſtrumenti. ſcilicet oꝛiginale. autēticū. et exemplar.

Inſtrumentū.
Quare inuenta inſtrumēta.
Oꝛiginale.
Autenticū.
Exemplar.

Autēticuz. Exemplar. Iudex. Exempluz. Sumptū.

Item alia tria noīa inde extracta.ſcʒ index.exemplū et ſumptū vel etiā memoria vt.C.de eden.aut.ſi quis in aliq̄.Et cui fides habeatur tractat glo.in l.ij. ifra e.Nam ſoli publico inſtrumento habet fides p ſe.i.ſine alicuius adminiculo:eo q̄ ſine vituperatione aliq̄ appareat vi in aut.e.ti.§.ſi vero moriant niſi is contra quē pfertur pbet eſſe falſuʒ.C.e.l.ſinceris.calūnioſaʒ eīn ſcripturā vim obtinere nō oportet infra.e.l.ij.Si vero nō ſit publicū inſtrumētū;ſed pvatū:fides nō habet ei niſi p teſtes id pbet.vel p cōparatioeʒ litteraꝝ.C.de pba.l.inſtrumēta.Alioquin ſi ē ſcripta manu illius ꝯtra quē agit.facit fidē cōtra ſcribētē.Qđ ſi neget eſſe manu ſuā recurrit ad cōparationē litterarū.l.comparationes.C.e ipſe negans condemnatur in duplum ſi pbatur,de manu ſua confecta in aut.contra q̄ ppriam.C.de non nu.pecu.

De teſtibus.

Utilitas teſtiū

Uſus teſtimonioꝝ ab his pcipue exigendus eſt.quoꝝ fides non vacillat.Et poſſūt adhiberi teſtes nō ſolū in criminalibꝰ cauſis.ſed etiā in pecuniarius litibꝰ Et recipiant hi in teſtimoniū q̄bus nō interdicit teſtimoniū.de q̄bus.l.iij.§.j.⁊ l.idonei.⁊.l.te.l.nullꝰ.⁊.l.ob carmē ⁊c.infra.e.vl q̄ nulla lege a dicēdo teſtionio excuſant.de q̄bꝰ.infra.l.iij.§.lex iulia.⁊.l.inuiti.q̄ excuſat ſenes q̄ ſunt maiores annis ſeptuaginta.⁊ valitudinarios.i.q̄ morbo detinent.⁊ milites.vl eos qui reip.cauſa abſunt.vel q̄bus venire non licet.Dicebant autē teſtes antiq̄tus ſupſtitas.eo q̄ ſup ſtatu cauſe pferebant.Nunc aūt ptē noīs ablata p apheresiʒ teſtes ſolū dicunt.c.forus.de ver.ſig.Et in teſtibus cōſiderant hec.Etas.condicio.ſexus.diſcretio.fama.Et fortuna fides in teſtibus iſta req̄res.glo.in.l.iij infra.e.⁊ in c.ij.extra.e.

Teſtes vnde.

Verſus.

De iuris et facti ignorantia

Ignorātia.

In hac materia quattuor ſunt q̄ vident idē.ſunt tū diuerſa.ſcʒ ignorātia.neſciētia.error.⁊ titubatio.Primū ſumit in mala pte.qui ſcʒ debet ſcire ⁊ ignorat.vñ dicit.Qui ignorat ignorabit.c.niſi cū pridē.de renun.Neſcire aūt in bona.et mala parte.Nam oīs ignorās neſcit.ſed nō conuertit.Error autē eſt.cum aliud eſt q̄ credā.Qđ aūt aliud ſit errare q̄ ignorare patet q̄ dicit lex.ſi poteſt poſſeſſio acq̄ri ignorāti:ergo et erranti.infra de ac.poſ.l.ſi me in vacuū.§.j.Titubatio vero.cum hincinde duo diuerſa vel cōtrarie ſcire videor nec alicui eorū magis animū applico.C.de condi.inde.l.fi.Et licet in alijs ſit differētia inter iſta quattuor.tū quantū ad hunc titulū nō eſt differētia.nam oīa ad factum ⁊ ad ius referunt.Et eſt regula in hac materia.iuris q̄dē ignorantiā cuiq; nocere.facti vero ignorantiā minime.qđ ita intelligendū eſt.q̄ iuris ignorātia nō pdeſt acquirere volentibꝰ:ſuum vero petētibꝰ nō nocet.Et qđ dicit ignorantiaʒ facti nō nocere ita intelligendū eſt.ſi nō ſit ſupina ignorātia.id eſt negligentia craſſa vel affectata.Circa qđ ſciendū q̄ ignorātia alia eſt iuris.alia facti iuris.alia iuris naturalis.alia q̄ſi naturalis.alia ciuilis.Facti alia eſt pbabilis.alia non pbabilis.Naturalis iuris ignorantia.eſt in filiū q̄ credebat ſibi licere pulſare parentem.vel nō pcurare eū furioſum.vel captiuū nō redimere.cum ipſe filius ſit maior.xviij.an.⁊ ideo nō parcitur ei quo minus exheredet.vt in aut.vt cum de app.cog §.cauſas.coll.viij.De ſecūda ſcʒ quaſi naturalis iuris.pone ex emplū in liberto ⁊ patrono.C.de i iuſ vo.l.ij.De tertio ſcʒ iuris ciuilis pone exemplū in.l.j.ifra.e.Sed in hoc tertio mēbro ſubdiſtinguit.Nā aut ignorās certat de

Error.

Titubatio.

Ignorantia iuris.

Facti.

damno vitādo.et tūc non nocet vt ſ.dictū eſt.fall.in debito.l.error.C.ad.l.fal.
Si autē ignorās certat de lucro captādo.Subdiſtingue an potuerit ꝯſulere pi-
tiores et tūc ei noceat.id eſt nō ꝓſit.An non potuit ꝯſulere.et tūc non noceat.l.
regula.§.ſed iuris.infra e.Facti aūt ignorātia ſi eſt ꝓbabilis vt in facto alieno.
tūc ꝓdeſt in cōpendijs.et nō nocet in damnis.l.error.infra.e.Aut eſt non ꝓba
bilis.vt eſt in facto ꝓprio.vel in alieno facto ſi eſt ſupina ignorātia.et tunc nō ex
coſat.Fallitur autē predicta de ignorantia iuris vel errore.in minorib⁹.feminiſ
militibus.vt in.l.regula.ſ.alle.

Liber Vicesimuſtertius.

De ſponſalibus.

Sponſalia ſunt mētio ꝛ re ꝓmiſſio fu- Sponſalia
turaꝝ nuptiaꝝ.Et dicunt ſpōſalia a ſpōdendo.Nā moris fuit vete
rib⁹ ſtipulari et ſpōderi ſibi vxores futuras.vnde et ſpōſi ſponſeqꝫ Sponſus.
appellatio nata eſt.Et ſufficit nudus ꝯſenſus ad cōſtituēda ſponſa-
lia.Deniqꝫ conſtat ꝛ abſentē abſenti deſpōderi poſſe.Et hoc quot- Etas in ſpōſa
tidie fit.dūmodo hi q̄ abſunt ſcia nt eoꝝ noīe ſponſalia fieri.Aut ſi poſtea ratum libus.
habuerint.Et in ſponſalibus etas cōtrahentiū diffinita nō eſt.ſicut in matrimo-
nijs.quapropter ꝑmordio etatis ſponſalia effici poſſunt.ſi ſaltē id fieri ab vtra
qꝫ perſona intelligatur.id eſt ſi perſone non ſint minores ſeptem annoruꝫ.ꝛ hoc
tenet glo.inſti.de nup.§.j.

De ritu nuptiarum.

Ritus nuptiarum exponitur.id eſt de feſtiuitate ſiue ſolennitate nuptiaꝝ. Et Rit⁹ nuptiaꝝ
hec quattuor matrimonium.nuptie.ꝯiugum.conſortium.idem ſignificant. Cō- Cōtubernium
tubernium vero eſt tm̄ inter ſeruos.l.ſerui.C.de adul.Et ſunt nuptie ſiue ma- Nuptie.
trimoniū cōiunctio maris et femīe.indiuiduā vite cōſuetudinē cōtinēs.et cōſor
cium omnis vite.et diuini ꝛ hūani iuris cōmunicatio.inſti.de pa.po.circa pri.
iūc.glo.Et dicuntur nuptie a nubendo.id eſt velando.q2 mulieres velate et q̄ſi
ſub nube incedere debent.xxxiij.q.v.hec imago.Matrimoniū aūt appellatum Matrimoniū
eſt.q2 mulier nubit vt mater fiat.ꝛ q2 onera.dolores.et pericula partus mulier
ſubit.ideo potius a matre ꝙ̄ a patre mr̄imoniū appellat.c.fi.de cōuer.infide.ꝛ
l.fi.C.qui.po.no.pig.Coniugū autem dictum q2 cōmuni iugo et eq̄li ꝯiuges vi Coniugium ꝛ
tam trahere debent.licet aliquādo diſpari tractu.Conſortiū autē dictū eſt. quia Conſortium.
omnis vite ſocietas inter eos cōmunicari debet.Sūt autē q̄dam q̄ nuptias fieri
ꝓhibent et factas diſſoluunt.que no.ꝑ glo.inſti.de nup.§.ſunt et alie.Et conti- Vſ⁹ qn̄ matri-
nentur his verſibus.Etas.cōdicio.numerus.monachatus.et ordo.Adop .no- moniū īpedit.
bilitas.ſanguis.tutela.poteſtas.Fons.ſacer.affinis.rapt⁹.repugnat honeſtas
Irrita que faciunt cōnubia legibus hec ſunt. Scōm canones autem Jo.an.in
summula ſuper quarto decre.ponit alios verſus iſtos videlicet.Error.condicio
votum.cognatio.crimen.Cultus diſparitas. vis.ordo .ligamen. honeſtas .Si
ſis affinis.ſi forte coire nequibis.Hec copulanda vetāt cōnubia.facta retractāt.

De iure dotium.

Reipu.intereſt mulieres dotes ſuas ſaluas habere propter quas nubere poſ- Dos.

ſint. Et appellet dos. datio quedam que noīe vxoris marito ad perferendum one-
ra matrimonij conſtituitur. Et quia dos intuitu matrimonij fit. ideo dotis appel
latio ad ea matrimonia non refertur que conſiſtere non poſſunt. Neqꝫ enim dos
ſine matrimonio conſiſtere poteſt: ſed bene econtra. vbicunqꝫ igitur matrimonij
Dos ꝓfecti. nomem non eſt: nec dos eſt. Et eſt duplex dos. ꝓfecticia. que a patre vel a paren
te. id eſt auo paterno vel ꝓauo profecta eſt de eius bonis. vel eius facto. Siue
igitur parens dedit dotem. ſiue ꝓcurator eius. ſiue iuſſit alium dare ſiue cū qs
eius negocium gerens dediſſet parens ratum habuerit. vel eius intuitu collata.
ꝓfecticia dos eſt. Si autē aliūde puta ex bona fortuna ꝓ muliere dos ↄſtituitur
Adventicia. aduēticia dos appellat. Et licet dominiū dotis maneat apud vxorem. tñ fructus
dotiſ ad maritum ꝑtinere debere eq̄tas ſuggerit. id eſt ꝑſuadet. cū eñ ipſe one-
Dotis cā da- ra matrimonij ſubeat: equū eſt etiam eū fructus ꝑcipere. Dotis autem cauſa da
ta. accipere debemus ea q̄ in dotē dant. ceterū ſi res dentur ea q̄ greci parapher
na dicunt: queqꝫ galli peculium appellant. id eſt que mulier habet p̄ter dotem:
non ſtatim mariti efficiuntur: niſi ſic dentur vt eius fiant.

De pactis dotalibus.

Qñ licz paci- ¶ Ne dū ante nuptias licet ſuper dote paciſci: ſed etiam poſt. Non tñ ſuper dote
ſci ſup dote licet in omni caſu vel omnibus paciſci ante nuptias. et poſt. vir enim cum vxore
conſtante matrimonio paciſcendo ſup dote. ſi quidem donatiōis cauſa faciat aut
confertur pactum donationis ſuper dote appoſitum in tempus matrimonij. ⁊ nō
tenet. Si vero collatum ſit pactū poſt matrimoniū ſolutum. ⁊ tenet. niſi inuitetur
quis ad furandum. Sunt et alia pacta quedam que circa dotem appoſita quādo-
qꝫ valent qñqꝫ improbata ſunt et moribus et legibus. et ꝓpterea inualida. de q̄-
bus tractat hic ti. et. C. de pac. initis ꝛc.

De fundo dotali.

Fūdus dotal. ¶ Lex iulia q̄ dotali predio ꝓſpexit: ſtatuit ne marito liceat obligare aut aliena
re fundum dotalem. et idem de ſponſo. Dicitur autez fundus dotalis q̄ ab vxore
Qñ poteſt al- marito in dotem traditur fallit hoc in quattuor caſibus. Primo quando marit⁹
terari dos. ꝓuocatur ad diuiſionem fundi dotalis. qui cū altero cōis eſt. l. fi. C. de fun. do.
Scdo niſi ex neceſſitate puta qꝛ aliter viuere non pōt. vel vt exeat carceres. l. j.
C. de lib. cau. Tertio niſi cū vniuerſitate bonoꝝ ipſius mariti tranſeat. l. ij. iſra
e. ti. Quarto niſi vertat ad vtilitatē mulieris. l. infra. e. ti.

Liber Viceſimuſquartus.

De donationibus inter virum et vxorem.

Quare donā- Moribus improbatū ē morib⁹ id ē iure ciuili
tiōes ꝓhibite ne inter virū et vxorē cōſtante matrimonio donationes valerent. et
inter coniugeſ hoc ideo ne mutuo amore inuicē ſpoliarētur ſi donationib⁹ non ob-
temperarēt. nec eſſet eis ſtudiuz liberos potius educandi. Et ſepe
futurum eſſet vt deſtituerent matrimonia. id eſt ſeparentur vel exhaurientur. ſi
non donaret is qui poſſet: atqꝫ ea ratione euenturum eſſet. vt venalia eſſent ma-
trimonia. qd eſſe non debet. l. ij. C. de inuti. ſtipu. Voluit igitur lex inter virū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

et vxorem donationes ꝓhibere. exiſtimãs honeſtum amorem ex animo pendere
debere. nõ ex lucro. et ne concordia p̃cio conciliari videretur: ne ve melior in pau-
pertatẽ icideret: ⁊ deterior ditior fieret. infra. e. l. j. ij. ⁊ iij. Prohibẽtur igitur
iſte donationes conſtante matrimonio fieri: quibus factis. donans fit paupior et
recipiens locupletior. Iſte appellãtur lucratiue donationes. Remuneratiue autẽ Donationes
puta ſi plebeius nobilem vxorem ducat. aut plebeia militẽ: vel ruſticana virum lucratiue.
litteratum. aut dignitate p̃ditum recipiat: poteſt in cõpenſationem preeminentie Remuneratiue
aut prerogatiue nobilitatis aut dignitatis aliquid donare. iſtud enim conſtitutio
nibus principum permiſſum eſt. C. e. ti. ꝑ to.

De diuortijs.

¶ De diuortijs. id eſt diſiungendis matrimonijs olim contractis loquitur hic ti- Diuortium
tulus. Eſt autem diuortium ꝓprie inter cõiuges q̃ ſemel ꝯiũcti legittime diuorti Repudium
antur id eſt ſeparantur. Repudiũ autẽ eſt inter ſponſos q̃ prius legittime coiuncti
nõ fuerant ⁊ nũc a coniũctione abſtinẽt. Sed ꝓmiſcue iura vtuntur his vocabulis
l. diuortio. § j. infra. de ver. ſig. Et erant olim multe cauſe ex quibus diuortia fie-
rent. que enumerantur. C. e. l. cõſenſu. Additis tribus ꝑ iuſtinianum in aut. de Cauſe diuor.
nup. coll. iiij. § has itaq;. Hodie autẽ pauce ſunt. vt in aut. vt liceat. ma. et auie
§ q: vero plurimas. coll. viij. Scd̃m canones aũt nulle ſunt cauſe diuortij veri:
quia non fit diuortiũ niſi ex cauſa conſanguinitatis. et tunc non dirimitur ſ; ma-
gis nullũ declaratur. Item ꝓpter adulterium. ſed tunc non ſit diuortiũ. q: aliam
accipere non poteſt: licet debitũ reddere non teneatur vt dicitur glo. in. l. diuor Vñ dcm̃ di.
tio. ſ. de neg. geſ. Diuortium aut dictum a diuerſitate mentium. vel q: in diuer
ſas partes eunt qui diſtrahunt matrimoniũ. Et in diuortio. non eſt niſi vnũ ver
bum qd̃ animo conſtituendi ꝑpetuam diſſenſionẽ fit: hoc mõ: res tuas tibi habe
to: res tuas tibi agito. In repudijs autem id eſt in renũciatiõe q̃ in ſponſalibus
diſcutiendis fit. interuenit renunciatio in hec verba. conditione tua non vtar. Que neceſſa
Et in illa neceſſarij ſunt teſtes ſeptem ciues romani. puberes. et rogati. Item ria i repudio.
neceſſaria eſt ſcriptura vel libellus. licet enim ſolo conſenſu contrahatur matri-
monium: non tamen ſolo diſſenſu diſſoluitur ſed neceſſaria eẽ ſcriptura. fauor em̃
liberorum imparat ſolutionem matrimonij difficiliorem eſſe. Item neceſſarium
eſt q; duret voluntas eius qui miſit libellum repudij. Nam ſi penituerit eum et
ꝑ ignorantiam mutate voluntatis obligatus eſt alteri. durat matrimonium niſi
penitentia cognita. is q̃ accepit voluit matrimoniũ ſoluere. tunc enim ꝑ eum qui
accepit ſoluitur matrimonium. C. e. l. conſenſu. in prin. et. infra. e. ſi penituerit
Item neceſſarium eſt q; fiat miſſio libelli animo conſtituendi ꝑpetuam diſſenſio-
nem. quicq̃d enim calore iracundie fit vel dicitur non prius ratum eſt q̃ perſeue
rantia declaret iudicium animi fuiſſe. Ideoq; per calorem miſſo repudio: ſi in
breui reuerſa eſt vxor nec diuertiſſe videtur. infra. e. l. diuor.

Finis digeſti veteris.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Tituli Digeſti Inforciati.

IN hoc principio inforciati. non eſt caput noui libri. ſed diuiſio precedentis viceſimiquarti. Facti ſunt enĩ pro dotibꝰ tres ſingulares libri. vt eſt rex. in ꝓhe. ff. §. alterutri. Et cõſtat vnũ eſſe de ſpon. s̃. li. xxiij. Alium de dona inter vi. ⁊ vxo. vt. s̃. li. xxiiij. ſub quo et cõprehendit pñs titulus. Tertius de impenſis in rebus dotalibꝰ factis. vt. infra. li. ꝑx. ergo hic non poteſt eſſe caput libri. vt. C. de ve. iur. enu. l. ij. §. poſt hos. Et dicit inforciatum

Inforciatum. addendo eiꝰ ſubſtantiuũ ſcꝫ ius vel digeſtum. Appellatũ ex eo vt q̃dam volunt: qꝛ forte ius. id eſt efficax et validũ circa hereditates cõtinet. vel ita denoĩatũ ab eius inuentore vel auctore. ſicut publiciana ⁊ triticaria. vel quod melius eſt. nomen eſt magiſtrale de quo diſputare cur impoſitũ ſit relinquitur ꝑtinacibꝰ ſcđm tull. ad herenniũ. et qꝛ plura ſunt negocia q̃ vocabula s̃ de p̃ſcrip. v. l. natura. Alij dicunt ꝙ ab inforciaſin chaldeo vocabulo denomĩat: quod idem eſt ꝙ diſpoſitio. qꝛ vltime diſpoſitiones et volũtates hoc libro cõtinentur. vnde ſolet dici. Sum liber fortis diſponẽs prelia mortis. Et clauſis portis me diſcat lector in hortis.

Soluto matrimonio quẽadmodũ dos petatur.

¶ Quibus modis matrimonium diſſoluatur: diximus ſupra de ritu nup. et de diuor. quocunq; ergo modo diſſoluatur matrimoniũ habet locum hic ti. infra. d̃ ver. ſig. l. cum querebatur. Et no. ꝙ dicit matrimonio: alias eniꝫ nulla actio cõpetit: ſi ſciens non valere matrimonium dotem dederit. Si autem ignorãs. cõdicio ob cauſam locũ habet. l. j. C. de condi. ob. cau. Quẽadmodum id eſt per quos vt. infra. e. l. ij. Et a quibus. et in q̃tum. infra. e. l. maritũ. Et quãdo ꝙ cõ

Dos reſtituit ſolu. matri. ſtat ex ipſo rubro. ſcꝫ ſoluto matrimonio. petatur id eſt repetitur. et ita ſimplex ꝓ compoſito ponit. ſic s̃ de pig. acc. l. petenti. Debet itaq; ſoluto matrimonio dos ſolui mulieri. et olim ſoluebatur ſibi annua. bima. trima. die. id eſt quolibet anno tertia pars. Hodie autem immobilia ſtatim: mobilia intra annum. vt. C. de rei vx. acc. l. vna. §. exactio. fallit in caſibus quibus dos ſoluitur ſed non mu

Soluit dos ſꝫ nõ mulieri. lieri. Primo quando culpa mulieris ſolutum eſt matrimonium. puta propter eius adulterium. infra. e. l. lucius. in fi. niſi etiã vir deliquerit. infra. e. cũ mulier et. l. viros. Secundo fallit ſi pactũ eſt lucrãde dotis interpoſitum: vt in aut. de ſanct. epi. §. ſi vo conſtante. coll. ix. Item fall. ſi aliud põt obijci mulieri vt. ĩfra e. ſi mulier. ⁊. l. ſol. Item fall. ſi extraneꝰ dedit. ⁊ pactus eſt ſibi reddi. C. de rei

Repedit dos ꝯſtã. mrĩmo. vx. acc. l. vna. §. accedit. Item fall. ſi eſt in poteſtate patris. infra. e. l. ij. §. j. Et licet in titulo dicatur ſoluto matri. tamen aliquando etiam conſtante matrimonio dos repeti poteſt. primus eſt. infra. e. ſi conſtante. in prin. ꝓpter inopiam videlicet mariti. quando euidentiſſime apparuerit mariti facultates ad dotis exactionẽ non ſufficere. Scđs eſt ſupra de iur. dotes. l. quẽadmodum. vt quando bona gratia matrimonium fuerit ſolutum. vt ſi factus fuerit monachus. quod eſſe poteſt. l. fi. C. de epi. ⁊ cle. ⁊. c. fi. de ꝯuer. ꝯiu. Tertius ẽ. C. de repu. l. j. Quartus ſi maritus damnat in metalluꝫ. nam hodie non ſoluitur ꝑ hoc matrimoniũ. vt in aut. de nup. §. quod aũt. coll. iiij. et tamen dos repetitur. infra. e. ſi marito.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Sūt ⁊ alij caſus qbꝰ ꝯſtāte mr̄imonio maritꝰ nō cogit reſtituere dotē .pōt tn̄ ſi vult. ⁊ valz reſtitutio. īfra. e. l. Quis. ⁊. l. ſe. Alias ſi reddat vir dotē ꝯſtāte mr̄imonio: n̄ liberat niſi qͣtenꝰ mlier eēt locupletior. l. j. C. ſi dos ꝯſtāte ma. ſol. fu.

Liber viceſimuſquintꝰ ⁊ primus huius

De impenſis in rebus dotalibus factis

Supra titulo pximo tractatū eſt quō ſoluto mr̄imonio dos debeat ſolui mulieri. Sz qr maritꝰ in rebus dotalibꝰ aliqn̄ expen. facit. ⁊ aliqͣd ei impēdit quo dos diminuit: fuit queſitū an in reſtitutōe dotis: poſſet illud retinere: ⁊ diſtinguit iuriſconſultus: faciens triplices s impenſas. Neceſſarias: vtiles. ⁊ voluntarias. Neceſſarie ſunt quibꝰ nō factis res erat pitura vel deterior futura: veluti aggeres facere: flumina auertere. vetera fulcire: iter reficere: arbores in locū mortuaꝝ imponere. Vtiles ſunt qbꝰ nō factis res nō erat pitura: ſed eis factis res ē melior futura: veluti pecora pdijs imponere. i. ſtercorare. Voluntarie ſunt qͣs maritꝰ ad voluntatē fecerit: ⁊ que rē ipām exornant vt balnea extruere: pictes depingere. In pmis expēſis ſcz neceſſarijs dic ꝙ minuāt dote ipō iure. ſi ꝯſiſtat in pecunia ⁊ ſpē dos. vt ſi fundus ⁊ pecunia in dotē dat: ꝙtū in fundū impēdit: tm̄ i pecunia ipā deberi deſinit. Si vo ſolꝰ fundus in dote ſit: tūc ſi tm̄ expendit ſil. vel etiā diuerſis vicibꝰ: ꝙ ti eſt fundus. tūc ipō iure deſinit eē dotalis: ſed tādiu totꝰ vel p pte retinet. ꝙdiu impenſe reſtituāt: ſupra de iur. do. l. ſi is qui. § pe. ⁊ fi. Si aūt vtiles ſunt: tunc p actōem negocioꝝ geſtoꝝ vel mandati: ſi mandato mulieris fecit repetunt: volūtarie aūt non repetunt etiam ſi mandato mulieris facte ſunt: ſed abradunt ſi poſſunt abradi ſine leſione pozis ſtatus. C. de rei vx. acc. l. vna. § ſed nec ab impenſam. — *Impenſe neceſſarie* — *Vtiles* — *Voluntarie*

De actione rerum amotarum

¶ Quia in diſſoluēdis mr̄imonijs p diuorciū: vel alit. aliqn̄ fiūt amotiōes reꝝ que repetitōi etiā dotis. p cōpenſatōem opponit ob res amotas. vt in. l. j. C. e. Idō reꝝ amotaꝝ titulꝰ hoc ē de amotōe reꝝ ⁊ eaꝝ actiōe q̄ dr reꝝ amotaꝝ ſupponit. Et dicunt res amoueri ꝙtū ad hūc titulū large: puta ſi celate ſint. i. abſcōdite. vel delate. i. abſportate. vel cōſumpte. vel cōtrectate ſint doloſe non errando. Et eſt ſingularis actō reꝝ amotaꝝ introducta aduerſus eā q̄ vxor fuit: qr nō placuit cū ea furti agere poſſe: ꝙ ſocietas vite quodāmō dn̄am faceret reꝝ ipiꝰ mariti. Nā in fauorē mr̄imonij turpis actio aduerſus vxorē amonentē negat: Et q̄ reꝝ amotaꝝ inſtituit actōem qͣttuor neceſſario habet pbare: vt locū habeat hec actio. ſcz ꝙ res mariti dolo malo ab vxore amoueat vel res vxoris a marito: īfra e. l. ꝯtra. § itē cū. ⁊. l. mulier Itē vt fiat amotio ꝯſtāte mr̄imonio: nā ſi pꝰ diuorciū vel ſolutū mr̄imoniū quondā vxor viri res amouet. ꝯueniret actōe furti. īfra e. l. ⁊ iō. j. rn̄. Itē ⁊ ꝙ cā diuorcij ⁊ ſecutū ſit diuorciū. vel ꝙ fiat cā ſperate mortis et ſequat mors. infra. e. ſi mulier. ⁊. l. reꝝ qͣdem. Actio iſta pſonalis ē perpetua ⁊ ptoria. infra. e. l. reꝝ amotaꝝ. ⁊. l. ſi mulier. § hec actio. ⁊ habet naturā cōditionis vt ſcz non infamat. infra de acc. ⁊ ob. l. ceſſet — *Res amote* — *Quatuor probanda in hac actione*

De agnoſcēdis liberis vel parētibꝰ vel patronis vl' libertis

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Plauciani ſenatuſcōſultum

¶ Senatuſcōſultū plaucianū. qđ factū ē de liberis agnoſcendis: duas ſpēs complectit: vnā eoꝝ q̄ agnoſcūt. i. tenent agnoſcere. alterā eoꝝ q̄ falſum ptum ſubijciūt: pma vt veri liberi agnoſcant: ſcđa vt falſi ⁊ ſuppoſiti repellant: ⁊ examinēt an veri ſint vel falſi Qui ergo falſū ptum ſubijciunt tenēt crimine falſi. ⁊ ppetuo. ⁊ ſoli pentes vel quoꝝ intereſt accuſant. infra. de fal. l. qui falſi. § j. Nec differt hec accuſatio in tpe pubertatis. Permittit igit mulieri p hoc ſenatuſcōſultū ſi putet ſe pregnantē: denūciare intra. xxx. dies ꝯtinuas poſt diuorciū cōnūerandos. ipi marito vel parēti eius. aut ad domū denunciare ſi nulli⁹ eoꝝ copiā habeat Mulierē ex eo eſſe pregnantē. Et ex tunc marit⁹ pōt mittere cuſtodes. aut eidem nunciare ꝙ non ſit ex eo p̄gnans. et ē pena mariti ꝙ niſi aut cuſtodes p̄miſerit: aut ꝯtra denūciauerit nō ex ſe eſſe p̄gnantē: cogat marit⁹ ptū agnoſcere. id ē alere. Et ſi nō agnouerit. extra ordinē. i. arbitrio iudicis pena plectetur.

Denūcia. ꝙ vxor ſit pregnās

Agnoſcere ptum

Et ptinet hoc ſenatuſcōſultū ad eos ptus qui poſt diuorciū eduntur. Aliud eſt ſenatuſconſultū. factū tpibus diui adriani vt etiam ſi ꝯſtante mr̄imonio ptus ſit editus: de agnoſcendo eo agat: piudiciali in rem actione qua ſe in filiū vendicabit. vel in nepotē. dicens ſe ab eo genitū: vt ab eo pcipiat alimenta ⁊ ſucceſſionē que filij a parentib⁹ pcipere debent. Tenet igit per hunc titulū pater alere filios ⁊ nepotes qui in artificio ſe nutrire non poſſunt. Et ecōtra filius p̄rem. auū ꝓ auū. ceteroſq; aſcendentes ex vtraq; linea. Tenetur etiā patron⁹ alere libertum. ⁊ ecōtra. Alimenta aūt ꝓ modo facultatū erūt p̄benda indigentibus: alias eū q̄ tenet p̄ſtare alimenta. ⁊ nō facit: ſed eū abijcit quē alere deberet. vel ei alimoniam denegat: videt eum necare ac ſi partū ſuffocaſſet. id eſt anteꝙ naſceret extinxiſſet: vel natū ad fauces ſtrinxiſſet. l. necare. infra. e. Generale tñ eſt in oībus parentibus: vt non cōpellant alere. ſi habeant quid obijciant liberis. ⁊ ecōtra. infra. e. l. ſi quis. § ſed ⁊ filius. ⁊. § idem iudex

Alere quādo quid tenetur

Alimēta q̄lia

¶ De ventre inſpiciendo. cuſtodiendoq; partu

¶ Quia vbi ſoluto matrimonio mulier fatet ſe p̄gnantē ex viro. locū habet ſenatuſcon. planci. vt ſcꝫ de inſpiciendo ventre: cuſtodiendoq; partu. ſeruent ea q̄ dicta ſunt ſupra ti. pxi. vt videlꝫ mulier his ad quos ea res pertinebit. pcuratori huſue eoꝝ. his in menſe denunciādū curet: vt mittant ſi velint q̄ ventrē inſpiciāt Mittant aūt mulieres libere dūtaxat q̄nq;. heq; ſimul omnes inſpiciant Et ne q̄ earū dū inſpicit inuita muliere ventrē tangat Et pariat mulier ī domo honeſtiſſime femīe. a iudice deputande Et in q̄ mulier. ptura erit: ibi nō plēs adit⁹ ſint ꝙ vnus Nec plēs mulieres libere ſint ꝙ decē. vel ancille ꝙ ſex. Et he q̄ intus future erunt excutiant oēs. i. inq̄rant. in eo cōclaui ne q̄ p̄gnans ſit. tria lumina nec minus ibi ſint, ſcꝫ qꝛ tenebre ad ſubijciendū partum aptiores ſunt Et qđ natū erit. his ad quos ea res ptinet. ſi inſpicere volent oſtendat. ⁊ apud eum educat: apud quem parens iuſſerit. Econtra cū maritus p̄gnantem mulierē dicit vxor autē negat. eligetur domus honeſtiſſime femine. in qua vxor veniat. ⁊ ibi tres obſtetrices ꝓbatiſſime ⁊ artis ⁊ fidei. que a iudice aſſumpte fuerint eam inſpiciāt. Et ſi quidem omnes vel due retulerint p̄gnantem videri. tunc mulier cuſtodem a viro adhibitum admittat. ac ſi ip̄a hoc deſideraſſet. Si aūt oēs vel plures non eſſe grauidam renunciauerint. nulla cauſa cuſtodiendi erit. poterit igitur iudex mulierem ad ſe euocare: ⁊ apud eum interrogare: an ſe putet pregnantem. cogēda ꝗ erit reſpondere. ⁊ in ius venire. captis pignoribus ⁊ diſtractis. ſi contēnet vel ī appoſita mulcta coherceatur: ⁊ tūc locum habeat titulus noſter.

Inſpicere ventrem

Vxor negans ſe p̄gnantem

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Si ventris noīe mulier in poſſeſſionē miſſa: eadem poſſeſſio dolo malo ad aliū trāſlata eſſe dicatur

¶ Contingit aliqn̄ vt mulier que ſe p̄gnantem eſſe dicit: ꝓpterea in poſſeſſiōem bonoꝝ mariti. ventris noīe mittit: ipa eandē poſſeſſionē dolo malo .i. fraudulenter in alium transfert: quapropter hec edicto ꝓſpectū eſt. vt in mulierem que in alium hanc poſſeſſionem dolo malo tranſtulit actio conſtituat in factum: quanti interfuit eius. ad quem eadem poſſeſſio pertinebit. Et dabit hec actio etiam poſt annum quia habet rei perſecutionem .id eſt datur ad intereſſe. ⁊ recte a p̄tore ꝓuiſum eſt: ne dum in fauorē partus poſſeſſionem polliceatur cauſa ventris. alijs prede occaſionem prebeat. id eſt iniuſte acquiſitionis materiam

Transferens poſſeſſionē in quā miſſus eſt

Si mulier ventris nomnie in poſſeſſione calumine cauſa eſſe dicatur

¶ Si de poſſeſſioe vētris noīe q̄rat. ⁊ deferēte herede mulier iurauerit ſe p̄gnātem eē: ſuandū eſt iuſiurandū: nec tenebit mulier quaſi calūnie cauſa fuerit ī poſſeſſiōe miſſa: nec vis ei faciēda ē pꝰ iuſiurandū Si tn̄ pepit q̄rat ꝟitas an ex eo p̄gnās fuerit Et dr̄ ꝑ calumniā in poſſeſſione fuiſſe: q̄ ſciens prudēſqꝫ ſe p̄gnantem nō eē: voluerit in poſſeſſionē venire. Cōpetit aūt hec actio ei: cuius interfuit in poſſeſſionē miſſam nō eē puta heredi. vel ei q̄ ſubſtitutꝰ fuit vel qui ab inteſtato ſi partꝰ nō fuiſſet: ſuccedere potuiſſet. Et bene ꝓuidit p̄tor. Sicut eīn facilis eſt. circa bonoꝝ poſſeſſionē dandā mulieri vētris noīe: ita calūniā eius .i. eā nō eē p̄gnantē vel ex alio grauidam. impunitā noluit relinquere.

Eſſe in poſſeſſiōe ꝑ calūniā

¶ De concubinis

¶ Concubina olim dicebat pellex: poſtea aūt amica dicta ē: nūc autē honeſtiori vocabulo cōcubina appellatur. que lege ꝯiugali ſoluta: ei coheret qui poſſet eē maritus: ⁊ ſecū concumbit: quapropter etiā ꝯcubina appellata eſt. que ⁊ focaria id ē focū vel culinā p̄parans. vel clauigera appellat. maxime ſi clerico coheret. Et pn̄t in cōcubinatu ſolū ille mulieres retineri .in quas ſtuprū nō cōmittit. id que nō ſunt ꝟgines vel vidue: vel in quas inceſtū nō cōmittit. vt ſunt cognate ⁊ moniales. Et regulariter iſta pōt eē cōcubina: que pōt eē vxor: vt ī aut. vt lice. ma. ⁊ auie. § ad hec. coll. viij. Et cuiuſcūqꝫ etatis ꝯcubinā habere poſſe palam ē niſi minor annis duodecim ſit. Et qꝛ cōcubinatꝰ ꝑ leges nomē aſſumpſit. i. effectū vt ſit legitima ꝯiūctio. Ideo extra legis eſt penā. ſcꝫ adulterij vel ſtupri. intelligamus lege ciuili. vel fori: ꝑmiſſum eē ꝯcubinatum: non iure poli. nam ſm̄ diuinas ⁊ canonicas inſtitutōes. oīs fornicatio ꝓhibita eſt. xxxij. q. iiij. nemo ſibi blandiat de legibus. ⁊. c. meretrices

Concubina
Pellex
Amica
Focaria
Clauigera
Concubina q̄ poſſit eſſe

¶ Liber viceſimuſſextus ⁊ ſecundus huiꝰ

De tutelis

Tutela eſt vt ſeruius diffiniuit. vis atqꝫ ptās in capite libero cōſtituta .id eſt violenta ptās: ad tuendum eum qui propter etatem ſuā ſe defendere nequit iure ciuili data. ⁊ permiſſa a teſtatore. Tutores ſunt qui eam vim atqꝫ poteſtatem

Tutela
Tutores

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Editui

Femie tutela

habent: ex qua re ipi nomen acceperũt. Itaq appellant tutores quaſi tuitores atq defenſores: ſicut editui dicunt q̇ edes tuent. l. j. §. j. ff de offi. pf. vr. Et eſt tutela virile officiũ femine em̃ tutores dari non poſſunt: niſi a pncipe filioꝝ tutelaꝫ ſpecialiter poſtulent ⁊c. C. qñ mulier. tu. off. l. ij. Sed hodie mater ⁊ auia abſq hac impetratione oibus pferunt: ſi renunciant ſecũdis nuptijs. ⁊ ſenatuſconſul. velleiano. exceptis teſtamẽtarijs in aut. de here. ab inteſ. §. ex his: ⁊ in aut. matri. C. qñ mul. tu. off. ⁊. l. oẽs. C. ad tercul.

De teſtamentaria tutela

Tutela teſtamentaria

¶ Triplex repit tutela. Teſtamentaria. legittima: ⁊ datiua. Inter quas qꝛ teſtamentaria principalioꝛ eſt: ⁊ magis puilegiata: q̃diu em̃ ſupeſt teſtamentari⁹ tutoꝛ. non admittit legittimus vel datiu⁹: quapꝛopter de teſtamẽtaria tutela pmittit. Eſt aũt teſtamentaria tutela: quã teſtatoꝛ in teſtamẽto ſuo facit. Eſt enim

Tutores teſtamento

lege. xij. tab. pmiſſum parentib⁹ liberis ſuis. ſiue maſculini: ſiue feminini ſexus ſi ſaltẽ in ſua ptãte ſint: tutores teſtamẽto dare. ⁊ etiam poſthumis vel nepotibus Et dicunt teſtamẽti dati tutores etiam hi qui codicillis teſtamẽto ꝯfirmatis ſcripti ſunt. Et teſtamento dati tutores nõ ſunt cogendi ſatiſdare rem pupilli ſaluam foꝛe. quia fides eoꝛum a teſtatoꝛe videtur eſſe appꝛobata

De confirmando tutoꝛe vel curatoꝛe

¶ Tutores ſm teſtamẽta recte dari intelligunt: ſi dati ſunt a q̇bus optet. id eſt a patre. Et quibus opoꝛtꝫ: puta liberis. Et quõ opoꝛtet. id eſt q̇bus ꝟbis puta liberis meis tutoꝛem do. Et vbi opoꝛtet: puta in teſtamentis: vel codicillis ꝯfirmatis. Si aũt fuerit pſona talis. q̇ nõ põt dare tutorẽ. veluti mater. aut extraneus. Aut talis pſona cui non põt dari. veluti pater filio non exiſtenti in ptãte: aut codicillis non ꝯfirmatis. tunc qđ deficit replet a ꝯſulati ptãte Et põt talis tutoꝛ p iudicem cõfirmari. Et ſi q̇dem pater fuit qui dederit: amplius nihil inquirit qui peſt. ſed ſimpliciter eum ꝯfirmat ſine ſatiſdatione ſiue inquiſitõe. Si aũt alius quis dederat: tunc inq̇rit pſonã ſi eſt apta In cõfirmando aũt tutoꝛe. ptoꝛ inquirere debet an patr voluntas durauerit. vl an impꝛobitas moꝛum ipius tutoꝛis pus ignorata. vel celata emerſerit: vel inimicicie cum patre exarſerint.

Inquiritur đ tutoꝛe

De legittimis tutoꝛibus

¶ Legittime tutele ſunt que delate ſunt agnatis ⁊ ꝯſanguineis. Item patronis id ẽ his q̇ ad legitimã hereditateꝫ admitti pñt Et hi dicunt legitimi tutoꝛes. qꝛ lex. xii. tab. eos dat: ⁊ habuit in hoc lex ſummã pꝛudentiã. vt hi qui ſperarẽt ſucceſſionem pupilli ſi moꝛeret. ijdem etiam tuerentur bona ne dilapidarent Sunt autem agnati. qui p virilis ſexus pſonas cognatõe cõiuncti ſunt. quaſi a pr̃e cognati. veluti frater eodem pr̃e natus: fratris filius. nepos ve ex eo. Itẽ patruus et patrui filius ⁊ nepos Hodie aũt inter agnatos ⁊ cognatos q̇ ad tutelã: nulla ẽ differentia. Sed qui pximioꝛ eſt: ſicut in ſucceſſione vlterioꝛẽ repellit: ita et in tutela onus ſubeat: dũmodo nullo defectu etatis. vel moꝛbi ſint impediti. ĩ aut. de here. ab inteſ. §. ex his. coll. ix.

Legitĩa tute.

Agnati

De tutoꝛibus ⁊ curatoꝛibus datis ab his qui ius dandi hñt q̇ et in quib⁹ cauſis ſpẽaliter dari pñt.

¶ Deficiente tutore teſtamẽtario vel legittimo. olim dabat tutor ex lege attilia. p ptorẽ. cũ tribunis in ciuitate romana. In prouincijs aũt ex lege iulia ꝛ ticia p pſi des: q̃ ꝓpterea datiuꝰ: appellatꝰ erat: qꝛ ſpẽaliter a iudice datus: quotiẽs etiam ſpes erat teſtamẽtarij tutoris forte ſub ↄditõe aut die certo dati: interim tutor da tiuꝰ in locũ eiꝰ ſubſtituebat: donec ceſſaret impedimentũ teſtamentarij: hodie au tẽ iure nouo: deſierũt tutores dari ex p̃dictis legibꝰ. Et rome quidẽ p̃fectus ꝛ p̃ tor in prouincijs vo p̃ſes ꝛ magiſtratꝰ eius iuſſu ſi facultates pupilli nõ ſunt ma gne dant tutores Et ſiquidem facultates pupilli ſe extendũt vſq ad quingentos ſolidos: pñt dari tutores a quocunq magiſtratu. etiam ſine iuſſione p̃ſidiũ: rece pta tñ cautione rem pupilli ſaluã fore. de hoc inſti. de attill. tu. p. to.

Datiuꝰ tutor Attilianus

¶ Qui petant tutores et curatores: ꝛ vbi petant

¶ Quidã ſunt q̃ minoribꝰ: non habentibꝰ tutores vel curatores qui ex legibus eoꝝ ſint defenſores: ex neceſſitate tutores petunt: vt ſunt oẽs qui impuberi poſ ſunt ſuccedere: etiam mr̃ impuberis. Et ↄfeſtim eſt petitio tutoris facienda. id ẽ vbi primũ potuit q̃s: hoc eſt p̃toris habuit copiã huic rei ſedentis: niſi forte infir mitate quis detineat vel alia magna cauſa. Et idẽ in curatoribus impuberũ vel furioſoꝝ vel ventris eſt intelligendum. Item liberti impuberis ex neceſſitate pe tunt ei tutores: ip̃i eñ de hoc accuſati puniunt ꝛ emendat: ſi appareat ꝓpter ne gligẽtiam. vel maliciã non petijſſe tutores. infra. e. l. greca ſi minores. Itẽ ex ne ceſſitate petunt ſibi curatores: adoleſcentes in lite. C. e. l. j. ꝛ inſti. de cura. §. itẽ inuiti. Sunt ꝛ alij qui petunt ex voluntate vt cognati ꝛ affines familiares parẽ tum: ꝛ amici eorum. ꝛ educatores ip̃oꝝ pueroꝝ dic. l. ſi minores. Sunt aũt petẽ di tu. vel cu. minoribus in eo loco vnde ip̃i ducunt originem vel ex perſona ſua: vel ex pſona patris: vel ſi vulgo concepti eſſent ex perſona mr̃is. ꝛ in eo loco vbi ſunt eorum facultates. Si etiam alibi morant vel habẽt domicilium etiam ibi re cipiunt ſupra ti. pri. l. j. §. qđ de hoc. C. vbi tu. pe. pe. p to.

Qui petãt tu tores qñ ꝛ vbi

vbi tutores pe tantur

¶ De adminiſtratõe et periculo tutorũ. vel cura torum qui geſſerunt vel non. ꝛ de agentibus vel conueniendis ab vno vel a pluribus

¶ Solent tutores cogi extra ordinẽ id eſt officio iudicis ad gerẽdum atq admi niſtrandũ tutelam: ꝛ ſi nõ voluerint poteſt iudex eos captis pignoribus vel indi cta mulcta. aut bãno cohercere. ſupra ſi quis ius di. nõ ob. l. vna. ꝛ iſti. de ſatiſ. tu. §. vl. Debet autẽ quiuis tutor vel curator adminiſtrare: facto prius mox poſt q̃ ordinatus fuerit tutor a re publico inuẽtario: ꝛ ſm ſolitum morẽ facta p̃us ſibi traditione rerum Niſi teſtatores qui ſubſtantiam tranſmittunt ſpecialiter inuen tarium conſcribi vetauerunt. C. ar. tu. l. vl. §. vl. Item debet adminiſtrare tutor vel curator. p̃ſtito iuramẽto de rebus minoris vtiliter agendis: ꝛ fit hoc iuramẽ tum tunc cũ celebrat decretum qđ tradit ei curam in aut. vt hi q̃ ob. p. ha. res. mi. §. vl. nõ ergo debet p̃termittere que putauerit vtilia minori. neq admittere que non vtilia eſtimauerit. C. de epi. an. l. de creationibus. I. ẽ dꝫ tñc ſatiſdare pupillo vel alteri eius nomine rem pub. ſal. fo. niſi ſit teſtamnentarius: vel cũ in quiſitione datus. alioquin nõ poteſt adminiſtrare. neq aliquid ex bonis pupilli alienare. C. de tu. vel cu. qui ſa. non de. l. j. iij. ꝛ vl. Si autẽ fuerint plures quis tunc geret habet inſti. de ſatiſ. tu. per to.

Tutores co guntur

Inuentarium

Iuramentum tutoris

Satiſda. tut.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

¶ De auctoritate ⁊ conſenſu tutorum

Auctoritas tutoris qñ neceſſaria

¶ Pupillus ex oñi contractu ſine tutoris auctoritate celebrato obligari non poteſt: neqꝫ vllũ actũ gerere ꝑ quem conditio eius deterior fiat. Eſt ergo in quibuſdam caſibus tutoris auctoritas neceſſaria pupillis. quibuſdã non eſt neceſſaria. Nam ſi q̃d dari ſibi ſtipulet̃ pupillus: non eſt neceſſaria auctoritas tutoris. quia cõditõem ſuam meliorẽ facere põt ſine auctoritate cuiuſcũqꝫ Si autem pupilli alijs ꝓmittant vel patrimoniũ eoꝝ diminuit̃: neceſſaria eſt auctoritas tutoris qꝛ rem ſuam non alit̃ deteriorẽ facere pñt. q̃ſi tutoris acceſſerit auctoritas. Et iõ nullam obligationem pupillus ꝯtrahere: neqꝫ hereditatẽ adire: neqꝫ fideicõmiſſum agnoſcere: ſine tutoris auctoritate poteſt. Et tutor interponens ſuum cõſenſum: debet ſtatĩ in ip̃o negocio pñs eſſe: ⁊ approbare qđ agit̃. poſt tp̃s vero. aut ꝑ ep̃l'am interpoſita eius auctoritas nihil agit. Eſt aũt p̃ſtare auctoritatem. cum quis dicit ſe ꝓbare id qđ agit̃: hoc eſt em̃ auctorem fieri. infra. e. l. etiam

Auctoritatem preſtare

Quãdo ex facto tutoris vel curatoris minores agere vel conueniri poſſunt

¶ Si tutor vel curator ex pecunia pupilli cuius negocia admĩſtrãt mutuo dederint: vel p̃dia ſuo noĩe emerint: datur minori id eſt pupillo cuius ea pecunia fuit actio ad rem vendicandã. vel mutuã pecuniã exigendã. Dolus aũt tutoꝝ. pupillo neqꝫ nocere neqꝫ ꝓdeẽ dꝫ: qđ verũ eſt qñ ex fraude illi⁹. pupill⁹ nõ ẽ fact⁹ locupletior. Regulare tñ eſt: q̃ ex pacto alterius alteri non dat̃ actio: infra. de re. iu. l. q̃ tutela. Idem intellecturi in adulto ⁊ curatore.

Dol⁹ tutoris

¶ De ſuſpectis tutoribus ⁊ curatoribus

Suſpect⁹ tu. Paupertas

¶ Suſpectũ tutorẽ dicim⁹. qui morib⁹ talis eſt vt ſuſpect⁹ ſit. Enĩuero tutor vel curator q̃uis paup eſt. fidelis tñ ⁊ diligẽs. remouendus nõ eſt quaſi ſuſpectus inſti. e. § vl. ⁊ infra. e. l. ſuſpectũ. ⁊. C. e. l. j. Sic ergo tutorẽ ſuſpectũ nõ facultates ſed fraudulenta vel callida ꝯuerſatio in reb⁹ pupillaribus cõmẽdat. Et ex omni genere tutoꝝ ſiue taſtamentarij ſint: ſiue legittimi: ſiue etiam datiui. pñt tanquã ſuſpecti remoueri. Et ẽ hec actio q̃ſi publica. i. oĩbus patẽs. q̃nimo etiã mlieres admittunt̃: ſꝫ he ſole q̃ pietatis neceſſitudine mouent̃: vt mr̃ nutrix: auia: ⁊ ſoror ⁊ ſi q̃ ſit ſilis q̃ ſex⁹ verecundiaꝫ nõ tranſgredit̃ vt fecit calphurnia. ſꝫ pietate q̃dã iniuriã pupilli ꝯtinere non põt. ĩmo etiã tutor ſuũ ꝯtutorẽ ſuſpectũ facere p̃t. Et qui remouetur tanq̃ ſuſpectus: ſi ob dolũ remouet̃. eſt infamis Si ob culpã. id eſt negligentiam non erit infamis.

Actõ ſuſpecti

Liber viceſimuſſeptimus ⁊ terti⁹ hui⁹

¶ De excuſationibus ⁊ tꝑibus eaꝝ

Cauſe excuſationũ a tutela

Excuſant̃ a tutela quidã in ꝑpetuum vt mut⁹ ⁊ ſurd⁹: q̃dã ad tp̃s. mĩores ⁊ furioſi q̃ hñt dilucida interualla Sũt ⁊ alie mlte cãe ꝓpt̃ q̃s tutores curatores excuſãt̃: qꝛ tres liberi rome. ⁊ q̃ttuor in italia. ⁊ q̃nqꝫ ĩ puincijs p̃ſtant excuſatõꝫ a tutela. Itẽ ꝓcurator fiſci excuſat̃ Itẽ abſens reip. cã a tutela vel cura noua totũ excuſat̃. ab antiq̃ vo non: niſi durante abſentia. Itẽ hñs publicam p·

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ẽ eſtatẽ a tutela excuſaẽ. Jtẽ hñs litẽ cum pupillo vel oĩbus bonis vel maiori pte
excuſaẽ Jtẽ tres tutele onoroſe nõ affectate: diuerſoꝝ patrimonioꝝ tãdiu pſtant
excuſatõem ꝙdiu durãt. Qui ꝓbat ſe ita pauperẽ ꝙ tutele vel cure ſupeſſe non
põt habet excuſatõem. Item infirmitas preſtat excuſatõem. Jtẽ hõ ſimplex ⁊ ig
nar⁹ lraꝝ hꝫ excuſatõꝫ Jtẽ inimicicie capitales de quibus non eſt facta reconci-
liatio: pſtat vacatõem. Maior. lxx. annis a tutela ſe excuſat. Maior aũt. xxv. an.
etiam volẽs non admittiẽ. Jdẽ obſeruaẽ ⁊ in milite ⁊ in militãte. Jtẽ docẽs grã-
maticã: rhetoricã: vel medicinã rome: vel in patria. inter ꝯſtitutũ numeꝝ excuſa
tur. Qui aũt habet multas excuſatões ⁊ vnã ꝓponit quã non ꝓbat põt intra ſta
tuta tpa aliã ꝓponere ⁊ ꝓbare. Sunt aũt tpa ſtatuta in iure: qꝛ ꝯſtitut⁹ intra cẽ
teſimũ lapidem id eſt miliare: habet qnquaginta dies ad probandũ excuſatõem
a die ſcientie. Cõſtitut⁹ vo vltra habet vnã dietã ꝓ quolibet. xx. miliari. ⁊ in-
ſup. xxx. dies: ita tamẽ ꝙ ſemp nõ ſint pauciores ꝙ qnquaginta dies

Infra q̃ tpa excuſatõ eri dꝫ

Ubi pupill⁹ educari vel morari debeat: et de alimentis eis preſtandis.

Diſceptaẽ qñq inter cognatos vel familiares impuberis. vel inẽ q̃ſcũq vbi
pupillus morari vel educari debeat: an in domo tutoris: vel quondã paterna iõ
neceſſariũ ẽ p̃torẽ cauſa cognita id ſtatuere. id eſt vt non apud eũ qui inſidiareẽ
pudicicie ipi⁹ impuberis. infra. e. l. pe. Jtẽ ⁊ ſi teſtator in teſtamẽto cauiſſet vt
filius educeẽ apud ſubſtitutũ: tñ p̃tor eſtimabit pñtibus ꝓpinq̃s liberoꝝ. an id pu
pillo expediat. hoc eñ curabit p̃tor vt ſine vlla maligna ſuſpitiõe alaẽ partus et
educeẽ. ⁊ ei concedat educatõem: qui maiori affectione erga pupillũ moueaẽ. et
ita vel ex pſona. vel ex cõditõe. vel ex tpe ſtatuet, vbi potius ſit alendus: ꝯſiderã
do qualitatem ⁊ cõditõem pſonarũ. ⁊ an eo tpe quo pupillus educaẽ apud te poſ
ſis ei ſuccedere. Jn p̃mis tñ matri pupilloꝝ educationẽ debet ꝯcedere ſi non vi
tricũ ſupinduxerit eis. infra. e. l. j. j. rñ. ⁊. C. e. l. ⁊. ij. Et ne tutores vel curato-
res cõtrouerſiã habeant quaſi amplius dederint noĩe alimentoꝝ ꝙ patiaẽ pupil
li ſubſtantia: poſtulent vt arbitrio p̃toris alimenta ꝓ mõ facultatũ pupillis vel iu
uenibus ꝯſtituanẽ: C. e. l. vl. Jn quo attendendũ eſt. vtrũ ſint pupilli: egeni: an
diues. an mediocriter ſe habentes. Et ſemp ita ſingulis annis expendi iubere
vt aliquid ex redditu ſupſit. l. ius alimentoꝝ. infra. e.

Pupill⁹ apud quẽ educãdus

Mr̃ pupilli

Nota

De tutelis ⁊ rationibus diſtrahendis et vtili curationis cauſa actione.

De tribus actionib⁹ tractat hic ti. primo de actione tutele directa: que naſciẽ
finita tutela: finiẽ aũt nõ ſolum pubertate ſed etiam morte tutoris vel pupilli. Et
alijs modis de quibus inſti. qui. mo. tu. finiẽ ꝑ to. ⁊ quid in ea veniat dꝛ hic. et
C. arbi. tu. ꝑ to. Scdo tractat hic ti. de quadã actõe: q̃ diciẽ actio de ratiocinijs
diſtrahendis. de qua: infra. l. j. § de rationib⁹. ⁊ daẽ ꝯtra tutorem pro his q̃ ſibi
reliquit in duplum. Et actõe de rõnibus diſtrahendis nemo teneẽ: niſi qui in tu
tela gerenda rem ex bonis pupilli abſtulerit dolo: vel non dolo vt quia credebat
ſibi licere. vel pupillũ cõceſſurum. ꝙ ſi furandi animo fecit etiam furti teneẽ. l. ij
infra. e. Tercio tractat de actiõe cure. id eſt de actione vtili negocioꝝ geſtoꝝ q̃
daẽ in curatorem. infra. e. l. ſi tutele: Et ſunt iſte actiones ſepate ⁊ vna aliã tol-
lit. nam ſi vna eſt actũ nõ ageẽ alia. ⁊ econtra.

Actio tutele directa

Actõ de ratiocinijs

Actio cure

De contraria et vtili actione tutele

Contraria tutele.

¶ Sicut finita tutela pupillus habet directā actiōem tutele ꝓ mala vel inutili aut negligenti ab miniſtratione tutoris. Ita ꝛ ꝯtrariā tutele actōem ꝑtoꝛ ꝓpoſuit. Induxitq; in vſum. vt facilius tutores ad adminiſtratiōem accederēt: poſtq̄ ſcirent pupillū quēq; ſibi obligatū fore ex admiſtratōe Et iuſte introduxit hanc actōem ꝑtoꝛ. vt ꝓuocaret tutores quo prompti

Cui cōpetit

ꝯs de ſuo aliqd ꝓ pupillis impēdant: dū ſciunt ſe recepturos id quod impenderint Et cōpetit hec actio non ſolū tutori. verūetiā ei q̄ ꝓ tutore negocia geſſit etiam ſi curatoꝛ ſit vel pupilli. vel adoleſcentis: vel furioſi: vel ꝓdigi: vel curator ventris: ꝛ ceteris oībus curationibus ex iiſ dē cauſis dandū ē ꝯtrariū iudiciū Et durāte tutela nō cōpetit: ſꝫ tūc demū finita tutela. ſicut ꝛ actio tutele. Et veniūt in hoc iudicio ea tm̄ que in pupillū vel in rem eius impenſa ſunt: verꝫ ea que debebant alias tutori puta a pr̄e pupilli. cum ꝓ eis integra ſit actio. nō deducunt in ꝯtrariū iudicium. niſi tutoꝛ ideo ceſſauit exigere: quia tutoꝛ erat nā ſicuti qdcūq; aliud geſſit ꝓ vtilitate pupilli. id cōtrario iudicio cōſequit: ita etiam id quod ſibi debetur conſequi debet vel eius ſecuritatem. infra ſecuritatem. e. l. j. §. an in hoc.

Quid venia in hac actione

De eo qui ꝓ tutore vel curatore negocia geſſit

pro tutore gerere

¶ Due ſunt ptes huius tituli. vna eſt ꝓ tutore. alia ꝓ curatore ſic ꝛ. C. de neg. geſ. l. q̄ pupilli. Et neceſſario ꝓpoſuit ꝑtoꝛ actōem ꝓ tutore: quia plerūq; incertum eſt pupillo: vtꝝ quis tutoꝛ vere exiſtat: an quaſi tutoꝛ: cum tutoꝛ non ſit: pro tutore adminiſtrauerit tutelam. Idcirco in vtranq; cauſam actionem ſcripſit: vt ſiue tutoꝛ eſt. ſiue non ſit qui geſſit: tamen tenetur actione pro tutele. Pro tutore autem negocia gerit: qui officio tutoris fungitur i rē impuberis ſiue ſe putet tutorem: ſiue ſcit non eſſe. fingit tamē ſe eſſe. Et qui ꝓ tutore negocia gerit. eandem fidē ꝛ diligētiam ꝑſtat: quā tutoꝛ preſtaret. q̄ aūt ꝑſtet tutoꝛ. dicitur ſupra de tu. ꝛ ra. diſ. l. j. in ꝑn. ꝛ. C. ar. tu. l. quicquid. ꝛ. ſ. de admi. tu. dixmus. Et ei qui ꝓ tutore negocia geſſit: datur ꝯtraria actō tutele: de q̄ ſ. ti. ꝓxi.

Quod falſo tutore auctore geſtū eſſe dicetur

Falſus tutoꝛ

¶ Sepe ꝯtrahentes decipiunt: dū falſus tutoꝛ adhibet. Ideo introductū eſt hoc edictū: cuius vba hec ſunt. inquit ꝑtoꝛ: qd falſo tutore auctore. q̄ tutoꝛ nō fuerit geſtū erit: dabo in integrū reſtitutōem. Et ſunt tria remedia ex hoc edicto ꝓdita

Remedia con falſū tutorem

Vnū ꝯtra ipm doloſum tutorē. infra. e. l. nouiſſime in ꝑn. Aliud ꝯtra eū qui dolo fecit vt nō tutoꝛ. auctoritatē interponat. infra. e. l. hui⁹ actōis. Tertiū ē de reſtitutōe in integrū danda ꝯtrahenti cū pupillo falſo tutore auctore. vt nō noceat ei quod egit cū pupillo falſo tutore auctore: vel cum ipo tutore falſo: ꝛ de hac reſtitutōe. dicit infra. e. l. j. §. fi. ꝛ. l. ſe. Et differt hic titul⁹ a ſupiori ꝓximo: q: hic cōſulit ꝯtrahenti cū pupillo falſo tutore auctore: alius ipi pupillo ꝓſpicit. Item alius locū habet ſiue ſciat ſe non eſſe tutorē. ſiue credat ſe eſſe cū nō ſit. vt dictum eſt ſupra rubro ꝓx. h aūt tm̄ qn̄ ſcit ſe non eſſe. infra. e. l. nouiſſime in ꝑn.

De fideiuſſoribus. ꝛ nominatoribus et heredibus tutorum vel curatorum.

¶ Quāuis heres tutoris tutoꝛ nō ſit: tamē ea que ꝑ defunctū tutorem inchoata ſunt: ꝑ heredē explicari debēt. ꝛ de eo quod penes tutorē fuit heres quoq; eius reddere debet ratōem. Eſt autē aliud poſtulare tutorē aliō noīare. Nā poſtulare

Poſtulare

tutorem videt̃ q̃ p̱ aliũ poſtulat corã iudice qui dare debet. Sed nominare inter abſentes fit: vt qñ magiſtrat⁹ mittit noĩa quorundã p̃ſidi quaſi ſint idonei vt. ſ. de tu. ⁊ cu. da. ab his. l. diu⁹. Nam et hi tenent̃ inſolidũ. vt. C. de magi. con. l. j ⁊. iiij. Et q̃ poſtulat tenet etiam niſi ſit femina. C. de admi. tu. l. fi. § p̱ſonis. Similiter et fideiuſſor ⁊ heredes fideiuſſoris ad eandẽ rationẽ tenent̃ ad quã et ip̃e tutor. Et hoc ſi ip̃i fideiuſſores a tutoribus noĩari preſentes fuerint ⁊ nõ ꝯtradixerunt: et noĩa ſua in acta publica ſcribi paſſi ſunt. Et in eadẽ cãſũt affirmatores tutoꝝ q̃ ſcʒ tutores idoneos eſſe affirmauerint. hi eñi fideiuſſoꝝ vicẽ ſuſtinẽt. — *Noĩare tutorẽ* — *Fideiuſſor tutorum.*

De magiſtratib⁹ cõueniẽdis: ⁊ eoꝝ heredibus.

Sciendũ eſt non ſolũ tutores vel curatores pupillis vel adultis ceteriſq̃ p̱ſonis ex adminiſtratiõe rerũ teneri: ſed etiã in eos q̃ ſatiſdationẽ accipiunt ſubſidiaria actio datur. Nã ſi tãte negligẽtie ſint magiſtrat⁹. id eſt iudex: vt cautionem omnẽ obmitteret: equũ eſt haberi eum loco fideiuſſoris. vt heres ei⁹ teneat̃. Et dicit̃ iſta actio ſubſidiaria aptitudine nõ actu: q2 nõ ſemp̱ datur in ſubſidium: ſed aliqñ principaliter: aliqñ nihil omnino. Cũ hac ſcʒ diſtinctione: q2 aut fuit vnus tutor vel curator: aut plures. primo caſu ꝯuenit̃ priuſ tutor vel curator. ⁊ poſtea magiſtrat⁹. Si v͛o plures: tunc aut om̃es geſſerunt tutelam aut curam: et om̃es cõueniunt̃ ante magiſtratũ. Aut nullus geſſit. ⁊ tunc idem. Aut alter tm̃ geſſit. et alter nõ. ⁊ tunc ſubdiſtinguit̃. Aut fuit diuiſa tutele adminiſtratio p̱ iudicem vel teſtatorem. Aut nõ. Primo caſu ꝓ ſua geſtione q̃libet tenet̃. et nõ ꝓ alteri⁹: et poſtea magiſtrat⁹ in ſubſidiũ. Fall. hoc in quattuor caſibus. q̃bus vn⁹ ꝓ alterius p̱te ſ tenet̃ tñ poſt magiſtratũ. ſcʒ ſi tutorẽ vt ſuſpectum remouendũ nõ remouit: vel tarde remouit. vel remouendo iura pupilli ꝑdidit: vel non exigit cautionem rem pup. ſal. fo. cũ videret eũ non ſoluendo. Scd̃o caſu. qñ tutele adminiſtratio non fuit diuiſa. ꝯuenitur p̱rogerens. ſcd̃o magiſtratus. tertio nõ gerẽſ niſi in dictis quattuor caſibus: vbi cõuenit̃ etiã q̃ nõ geſſit ante magiſtratũ. Iſta habent̃ in. l. ij. C. d diui. tu. ⁊ in. l. etiã ⁊. in. l. emili⁹. in. fi. ſ. de admi. tu. — *Subſidia sec.*

De rebus eorũ q̃ ſub tutela vel cura ſunt: ſine decreto non alienandis vel ſupponendis.

Prohibiti ſũt tutores ⁊ cuartores p̱ ſenatuſcõſul. clemẽtianũ. et p̱ orationẽ diui ſeueri p̃dia ruſtica vl' vrbana eoꝝ quos ſub tutela vl' cura habẽt diſtrahere. id ẽ alienare. vel ſupponere. id eſt pignori obligare. Niſi parentes ip̃oꝝ pupillorũ. in teſtamento vel codicillis cauerint vt id fieri poſſit. Tunc enim licitũ eſt iſta alienare. etiam ſine decreto iudicis dũ tamẽ ſeruet̃ forma in teſtamento tradita. Si autem alias. es alienũ. id eſt debitũ ip̃ius pupilli tantũ ſit: vt ex rebus ceteris inde poſſit exolui: tũc p̃tor vrban⁹ adeatur qui ꝓ ſua religione eſtimet q̃ poſſint alienari. vel debeãt obligari. In quo tria ſunt neceſſaria. Primo decretũ. id eſt iudicis p̃ceptũ. ſcd̃o cauſa alienãdi. puta es alienũ. id eſt grande debitum. tertio p̃ſentia tutoris vel curatoris. C. ſi ꝓpter pub. pen. l. fi. — *Senat⁹ cõſultus clemẽcia.* — *Neceſſaria in alienatione rerũ pupilli.*

De curatorib⁹ furioſo vel aliis extra minores dandis.

Lege. xij. tab. interdicit̃ ꝓdigo bonorum ſuoꝝ admĩſtratio. Similiter et furioſi ſtatim adueniente furore ip̃ſo iure interdicti ſunt ne bona ſua adminiſtrent. Et ideo licet tales perſone maiores ſint. xxv. annis. in tantum ꝙ ratione etatis — *Furioſus.*

Mētecapitis. Surdus. Mutus.

neq̧ tutorem neq̧ curatorez habere deberēt. qꝛ tñ in ea conditiōe ſunt. vt rebus ſuis cōmode ſupeſſe nequeāt: dantur eius curatores. Similiter et mēte capit͛ ꝛ ſurdis et mutis. et q̄ ꝑpetuo morbo laborāt: quoꝝ curatoꝝ officiū ceſſat adueniē‑te ſana mente vel ceſſante furore. aut morbo vel impedimento obſtante.

Liber Uiceſimuſoctauus

De teſtamentis. et qui teſtamentum facere poſſunt ꝛ qunadmodū teſtamenta fiant.

Teſtamentū. Qui teſtamē‑tū fa. poſſint.

VRia dicit hic ti. Primo de teſtamen‑tis. Eſt aūt teſtamentū voluntatis nr̄e iuſta ſentētia. de eo quod q̄s poſt mortem ſuam fieri velit. cum inſtitutiōe heredis. Et d͛r teſta‑mentū quaſi teſtatio mentis. Scd̄o q̄ teſtamentū facere pñt. et q̄dez oīes poſſunt qui ſpecialiter non ꝓhibent. ꝓhibent aūt certe pſo‑ne cōtinent his verſibus. Prodigus ꝛ cec⁹. mut⁹. ſurd⁹. furioſus. Morte dā‑natus et carmine. mēteq̧ captus. Impubes et dubius. obſes. ꝛ religioſus. Cui nō eſt ſeruus. exiſtens ſub patre natus. Cuiq̧ ſit interdictū. dico ꝙ octo bis iſti. Qui modo tanguntur teſtari iure vetant.

Quō teſtamē‑ta fiant.

Tertio quēadmodū teſtamenta fiant. Et debent fieri ſm regulas iuris ciuilis. que ſunt vt ſeptem teſtes interſint. et rogati. et vnico contextu. id eſt cōtinuatione. Et debet nomen heredis palā dici in teſtamento nuncupatiuo. Teſtamentū autē in ſcriptis debet fieri corā ſeptem teſtibus rogatis. et ſubſcribētib⁹ ꝛ ſigillantibus. Et ꝙ teſtator vel ali⁹ ꝓ eo ſcri‑bat nomen heredis vt. C. e. l. hac cōſultiſſima. ꝛ. l. iubem⁹. et in aut. ibi poſita.

De liberis ꝛ poſthumis heredibus inſtituen‑dis vel exheredandis vel preteritis.

Inſtituere.

¶ Pater faciēs teſtamētū debet filiū ꝛ filiā poſthumā ꝛ poſthumū emācipatos et in poteſtate: vl͛ inſtituere vl nolatim exheredare. Alioq̄n ſu⁹ heres. id ē exi‑ſtens in poteſtate teſtatoris dicit teſtamentū nullū. Emācipat⁹ vero agit contra tab.

Suus heres.

Et dicitur ille ſuus q̄ eſt in poteſtate et in p̄mo gradu. ſiue ſit filius ſiue ne‑pos. Et cautū eſt nepotē etiam non ſuū inſtituere. ne rūpat teſtamentū efficacit͛ ſuus.

Liberi.

Et dicūt liberi omnes deſcēdentes in infinitū. l. liberoꝝ. infra. de ꝟ. ſig.

Poſthumus.

Poſthum⁹ autem dicitur ꝓprie q̄ poſt humationē. id eſt mortē p̄ris naſcit͛. id ē poſtq̄ꝫ pater dat⁹ eſt humo Improprie aūt dicit͛ etiā ille q̄ facto teſtamento na‑ſcitur. l. iij. infra de iniuſ. rup. teſ. Et eſt duplex poſthum⁹. Suus q̄ ſtatim ſi na‑ſceret͛ viuo teſtatore in poteſtate ſua futurus eſſet. Poſthum⁹ aūt alien⁹ eſt q̄ in continenti cū erit nat⁹. nō erit ſu⁹ teſtatoris. Et hodie poſthum⁹ nō pōt exhere‑dari. qꝛ nō p̄t cōmittere cām ingratitudis is q̄ nōdū nat⁹ eſt. l. ſi q̄s. § leg͛. C. d͛ inoffi. teſt.

Exheredatio‑nis cauſe.

Sic etiā filij ꝛ filie nō pñt exheredari. niſi infra cā exp̄mat͛ in teſta‑mēto. ꝛ heres inſtitut⁹ eandē ꝓbet. C. de li. pre. aut͛. nō licz. Et ſunt iuſte exhe‑redationis cauſe. xv. quas enumerat tex. in aut͛. vt cū de app. cog. § cauſas. coll͛. viij. ꝛ glo. in. c. quītauallis de iureiur.

Preterire.

Preteriri aūt ille d͛r: q̄ nō eſt inſtitutus in teſtamento vt oportet. nec exheredat⁹ ex legittima cauſa. ſed ſilētio teſtatoris p̄termiſſis. ꝛ talis habet querelam inofficioſi. de q̄ dictū ē ſupra d͛ inoffi. teſta.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De iniuſto rupto. et irrito facto teſtamento.

¶ Proximo ti. poſitum eſt quō liberi et poſthumi debeant inſtitui vel exhereda
ri. Si aūt hoc non fiat. quid iuris tunc ſit tractat. hic ti. Nam eiuſmodi teſtamē
tum dicitur aut iniuſtum: aut rumpiť: aut fit irritum. Circa qō ſciendum: ꝙ te-
ſtamentum aut non iure factum diciť. vbi ſolennia iuris defuerūt. ſcꝫ circa teſtes — Teſtamētum
et ſigilla. et ſimilia. et tale teſtamentū diciť nō iure factū. Aliqñ teſtamentuꝫ eſt — nō iure fctm̄.
nullius momenti. id eſt vtilitatis: quādo ſcꝫ filius qui fuit in patris poteſtate p̄- — Nullum.
teritus eſt. Aliqñ autem teſtamentū rumpitur: qñ ſcꝫ teſtator paganus id eſt nō
miles poſt p̄mū teſtamentū factum. ſcōm legittime faciat. vel quando poſt teſta- — Ruptum.
mentum incipit habere filium vel nepotē de q̄ in dicto teſtamento nō eſt facta mē
tio. vel quādo teſtator poſtea patiať capi. di. Aliqñ aūt teſtamentū fit irritū. qñ — Irritum.
ſcꝫ ex eo nemo adit hereditatem vt ſ̄ de teſt. l. ſi nemo. Poſt ꝙ aut teſtamentuꝫ
legitime factū eſt: nō rumpiť licet teſtator poſtea dicat. ꝙ nō velit iſtud teſtamē
tum valere. vel poſtea incipiat facere aliud teſtamētū et non ꝑficiat. qꝛ teſtamen
tū impfectū nullū eſt. niſi fiat a milite. vl' niſi in ſcđo repiant inſtituti q̄ alias ſuc
ceſſuri erāt ab inteſtato. vel niſi teſtator iſtam volūtatē in effectū extrinſecū dedu
c at: puta incidendo mēbranā vel deponēdo ſigilla. vel ſimilia.

¶ De his q̄ in teſtamēto delentur. inducunť vł inſcribūť

¶ Quia per deletionē vel cancellationem eoꝝ q̄ in teſtamento cōtinentur: teſta
mentuꝫ ipm̄ caſſatur. ideo poſt materiā tituli p̄cedētis locatur hic ti. q̄ igiť in te
ſtamento deleń vel inducunť ſi inconſulto deleta vel inducta ſint. nihilominus
valent ſi legi poſſint poſt deletionem. Sed ſi nō poſſunt legi: tunc diſtinguitur
an ante teſtamentū cōſummatū facta ſint: vt tunc nō valeat. Si poſt. valet. Si au
tem conſulto ſunt deleta non valent: ſiue legi poſſint ſiue non: et hoc voluntate
domini vel iuſſu factum ſit. Id vero qō ſine iuſſu dn̄i ſcriptū inductū. id eſt inter — Inductum
poſitum aut deletum eſt: ꝓ nullo eſt. Legi autem ſic accipiendum eſt: non ꝙ tm̄ — Legi qñ dicať
intelligi poteſt. ſed oculis perſpici q̄ ſcripta ſūt. Nam ſi extrinſecus intelligun-
tur forte ingenio vel ſubtilitate alicuiꝰ: nō ex vi ip̄ius lr̄e: ſed ex his forte q̄ prece
dunt in teſtamento vel q̄ ſequuntur: non videntur legi poſſe.

De heredibus inſtituendis.

¶ Qui teſtatur ab heredis inſtitutione plerumqꝫ ſolet initiū facere teſtamenti
deo poſt materiam eorum qui teſtamentum poſſent facere: et qui inſtitui debēt
tractat iuriſconſultus de heredibus inſtituendis. id eſt qui poſſunt inſtitui. Eſt
autem inſtituere heredes. id eſt dominos intus in bonis ſuis ſtatuere et facere. — Inſtituere he
Nam heres. id eſt dominus. inſtitutiōe. de here. qua. et diff. §. j. Et ideo dici- — redes.
tur intus. quia ita ſubintrat heres in dominium rerum defuncti: ac ſi eadem — Heres.
eſſet perſona. vt in auť. de iureiurando. a mor. pre. §. j. coll. viij. poteſt autem
vnuſquiſqꝫ heres inſtitui. ſiue liber ſit ſiue ſeruus. Et ſeruus ſiue alienus ſiue — Seruꝰ ꝓpriꝰ
proprius. Et dicitur proprius ſeruus in quo quis habet proprietatem etiam ſi
vſuſfructus ſit apud alium. Alienus autem ſeruus dicitur ille in quo quis ha- — Alienus.
bet vſumfructum ſine proprietate. Et poteſt quis quocunqꝫ velit heredes in- — Hereditas in
ſtituere: et diuidere hereditatem in quā plurimas partes vult. Regulariter au- — xij. partes.
tem hereditas in. xij. vncias diuiditur. quas partes et earum vocabula ponit — Inſtitutio mul
textus inſti. e. titu. §. hereditas. Et eſt triplex inſtitutio. Propria cum aliquis — tiplex.

inſtituitur in totum vel in quota. de qua loqtur hic titulus et preſertim. l. quoti
ens. § heredi. infra. e. Impropria inſtitutio eſt cum filius inſtituit in legittima.
vel in eo quod ad legittimā reducit. Nam licet iſta ſit quota et pars: non tñ qta
hereditatis abſtracta ab omi ere alieno. C. de rei ven. l. cū mr̄ e. § fi. Improprijſ
ſima inſtitutio eſt. quando inſtituto heredi vniuerſali ali⁹ extraneus inſtituitur
in re certa. quia talis inſtitutio non eſt quota hereditatis. nec bonorum. adeūte
herede vniuerſali. l. ex facto. infra. e.

De vulgari et pupillari ſubſtitutione.

Inſtituti. Subſtituti

Subſti. quō.

Subſtitutōes quinqꝫ.

Heredes aut dicūt eē inſtituti. aut ſbſtituti. Inſtituti dicūt p̄rio gradu. i. p̄mo
loco. Subſtituti āt ſcđo vl' tertio. Dicit itaqꝫ ſbſtitutio ſcđa inſtitutio. etiā ſi ſint
vlterior Sicut et oēs ſcđe dicunt nuptie q̄ poſt p̄mas cōtrahūt. C. de ſecū. nup.
in rubro. Et fit inſtitutio et ſubſtitutio hoc modo. Lucius tici⁹ mihi heres eſto.
iſta dicitur inſtitutio quaſi prima heredis factio. Subſtitutio autem ſcđa inſtitu
tio hoc modo fit. Si lucius ticius mihi heres non erit: tunc ſeius heres eſto. Si
ſeius non erit. ſempronius eſto. ⁊ ſic cōſequenter poteſt quis in teſtamēto quot
gradus heredū vult facere. et plures in locum vnius: vel vnum in locū plurimū
ſubſtituere. Sunt autem quinqꝫ genera ſubſtitutionū. vulgaris. pupillaris. ex
emplaris. breuiloqua. et cōpendioſa. quas ꝓſequere vt ponit glo. inſti. de pup.
ſub § qua rōne. ⁊ glo. in. c. raynūci⁹ đ teſta. ⁊ aliqđ ꝑ glo. in. c. ſi p̄t đ te. li. vj.

De conditionibus inſtitutionum.

Cōditio mul.

Poteſtatiua. Cauſalis. Mixta. Impoſſibilis.

In inſtitutione heredum ſepe apponit conditio. de qua hic ti. tractat. Eſt au
tem multiplex conditio. Quedam enim poſſibilis eſt: q̄dam impoſſibilis. Poſ
ſibilis ſubdiuiditur in cauſalē. poteſtatiuā. ⁊ mixtam. Poteſtatiua dicit q̄ depē
det a poteſtate aut voluntate implere debētis: vt hec ſi decē dederis. Cauſalis
autem eſt q̄ dependet extrinſecus. non a voluntate hoīs: ſed ab ipſa fortuna: vt
hec ſi nauis venerit ex aſia. ſi pluet tale die. Mixta eſt que partim a poteſtate ho
minis: partim a fortune euentu dependet. vt hec ſi conſul factus fueris. ſi iueris
ꝑ me romam. Impoſſibilis conditio tribus modis poteſt dici. vel natura. vt ſi
celum digito tetigeris heres eſto. vel de iure vt ſi patrē ab hoſtibus nō redeme
ris. nam hoc facere nos nō poſſe preſumit ius. infra. e. l. conditiones. ⁊. l. filius
Et de his duabus dicitur ꝙ impoſſibilis conditio in inſtitutionibus ⁊ legatis.
vel fideiuſ. et libertatibus. ꝓ non ſcripta habetur. infra. e. l. j. Eſt tertia impoſſi
bilis de facto. vt ſi montē aureū dederis heres eſto. ⁊ talis inſtitutio vel liber
tas non valet iuris preſumptione: quia ꝑſumitur animus dandi defuiſſe. l. cum
heres. § j. infra. de ſta. lib. Eſt et q̄dam quarta impoſſibilis. ꝓpter perplexita
tem. id eſt intricationem verborum. et hec ſimiliter vitiat. vt ſi faciam inſtitutio
nem hoc modo. Si ticius heres erit: ſeius heres erit. ⁊ ſi ſeius heres erit: titius
heres erit. quia primo videor velle ꝙ ſolus ticius ſit heres ſi velit: et poſtea ꝙ
ticius et ſeius ſimul ſint heredes. et ſic iſta conditio vitiat et non vitiatur. quia
vere nullatenus apparet đ volūtate ē teſtatoris. l. ſi titius. īfra. e. In cōtractib⁹
autem omnis impoſſibilitas vitiat contractum que eſt in faciendo. ſecus ſi in nō
faciendo vt ſi celum non aſcenderis. l. impoſſibilis. infra de ver. ob. et. l. non ſo
lum. infra. de acc. et ob.

De iure deliberandi.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Heredes inſtituti deliberant de adeunda hereditate an expediat eis heredita
tē admittere vel repudiare. Deliberare aūt, nihil aliud eſt ꝙ ſecū diligenter co- Deliberare
gitare vel in mente ſua reuoluere: vel cum amicis explorare. an expediat ſibi ad
mittere id de q̄ queritur. Subueniť etiam heredibus per p̄torē vt habeant copi
am inſtrumentoꝝ cōſpiciendorum: vt ꝓinde inſtruere ſe poſſit: expediat nec ne
agnoſcere hereditatē. īfra. e. l. ariſto. ⁊. infra. de acqui. here. l. ariſto. Dať hoc
tempꝰ ab imꝑatore vſqꝫ ad annū: ab alijs autem iudicibus datur vſqꝫ ad nouem
menſes: vltra enim dari non poteſt. Sed nec minus dari debet centum diebus.
Mediū ergo tēpus eſt in poteſtate iudicantis. Sic ergo dabitur quādoqꝫ ſemel
tantum: vt cum a principio danť nouē menſes: quādoqꝫ dari poterit ſepiꝰ: vt cū
a principio dedit minus nouē menſibus. C. e. l. vl. § ſed quia quidam. et. infra Effectꝰ deli·
e. l. j. § vlti. Eſt autem effectus deliberationis. quia interim bona non debēt di-
minui: niſi cauſa cognita. et his verbis non tantū alienatio ꝓhibita eſt. verum-
etiā exercitium actionū. Huiuſmodi autez deliberatio hodie non eſt neceſſaria.
ſi quis inuentariū ſcđm. l. facere voluerit. Nam ſi velit aliquis ſpe certiſſima he
reditatem adire vel ſe immiſcere vt non poſtea repudiet eam: nullo indiget inuē
tario: cum omnibus creditoribus ſuppoſitus eſt: vtpote hereditate ei ex ſua vo-
luntate infixa. C. e. l. vl. § j. Item et legatarijs teneť in ſolidū ꝑ auť. de here. et
fal. § ſi vo nō fecerit. Si vo q̄s nō titubāti aīmo reſpuēdā vľ abſtinēdā credide
rit eſſe hereditatē. dicebat enim ſe repudiaturum: vel abſtenturum non tamē re-
ſpuebat vel abſtinebat: expectať eius renunciatio vſqꝫ ad tres menſes. C. e. l. vl.
§ ſimiliqꝫ modo. Si autem dubius eſt vtrum ne admittenda ſit defuncti heredi
tas: nō putet ſibi neceſſariā deliberationē. ſed adeat vel ſe immiſceat omni tamē
modo confecto inuentario ab ip̄o vt exordiū capiat inuentariuz. infra. xxx. dies
poſtꝙ cognouerit hereditatem ſibi delatam. et. infra alios ſexaginta dies hoc in
uentarium compleatur. Dicitur autem inuentarium conſcriptio rerum in here- Inuentarium
ditate defuncti inuentarum cuiuis vtilitas eſt maxima: quia q̄ inuentarij bñficio
hereditatem adierit: ille non grauabitur ꝓpter improuiſum debituz. vel etiam
ꝓuiſum ſi hereditas non eſt ſufficiens. l. ſcimus. § ex oībus. C. e.

Liber Uiceſimuſnonus ⁊ quintus huiꝰ.

¶ De militari teſtamento.

Hic titulus ius ſpeciale cōtinet qđ cō-
ceſſum eſt militibus exiſtentibus in expeditione: vt iuris cōmunis
ſolennitates circa teſtamenta condenda obſeruare non teneantur.
Habēt enī milites liberā teſtamēti factionez. faciāt igiť teſtamēta Militis teſta.
quoquo mō velint: faciāt quoquo mō poterit: ſufficiatqꝫ ad bonoꝝ
ſuoꝝ diuiſionē faciēdā nuda volūtas ipſoꝝ. id eſt a ſolēnitate remota. Et hoc qñ
eſt in prelio miles: tūc enim nullo vocato teſte cōdere poteſt teſtamentum. l. mili
tes. C. e. dū tamen duobus ſaltem teſtibus probetur teſtamētuz factū. infra. e. l.
lucius. Si aūt non in conflictu ſed in tentorio fecerit: vocandi ſūt duo teſtes. l.
diuus infra. e. Quod ſi non ſit in expeditione ſed domi: tunc iure communi vte
tur. l. pe. C. e. Miles autem appellatur vel a militia. id eſt duricia quam ꝓ no- Miles vnde
bis ſuſtinet. aut a malo qđ a nobis arcere ſolent. aut a multitudīe. aut a numero

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mille hominũ. dictũ a grecoverbo chilia. nam greci mille hominũ multitudinē
Chilia — chilian appellant: quaſi milleſimũ queq; dictũ. vnde ipſũ ducē chiliarchon ap-
Chiliarchon — pellant: id eſt principē militie. Exercitus autē nomē ab exercitatione traxit. Et
Exercitus — cōpetit hoc priuilegiũ veris militib⁹ vt dicit Bal. in. l. j. C. de iur. et fac. igno.
non militibus tēpore noſtro. hi enī nō faciunt ea: nec habent in ſe iſtas ꝓꝓrieta-
tes quas enumerat glo. in. l. penul. §. ex qui. cau. ma. Et continentur his verſi-
Verſi. de vero milite — bus: Stigma: genus: ſcriptura: fides: examen ⁊ enſis. Hec faciunt militem: lex
dicit bononienſis.

De acquirenda hereditate.

Adire hered. — ¶ Adire hereditatem nihil aliud eſt ꝙ velle eam habere. Nam adire nō tam fa-
cti eſt ꝙ animi. immo in nuda ⁊ ſola voluntate conſiſtit. Nam hoc animo debet
eſſe vt velit eſſe heres. Ceterũ ſi quid pietatis cauſa fecit: ſi quid cuſtodie cauſa:
vel aliud non quaſi heres fecit: ſed quaſi alio iure: apparet eũ nō ꝓ herede geſ-
ſiſſe. ⁊ ideo ſolent ꝓteſtari liberi qui neceſſarij exiſtunt: nō animo heredis ſe ge-
rere que gerunt. Sed aut pietatis aut cuſtodie cauſa. aut ꝓ ſuo: vtputa patrem
ſepeliuit vel buſta fecit ei. ſi animo heredis ꝓ herede geſſit. Enimuero ſi pieta-
Neceſſarij — tis cauſa contrariũ eſt. Eſt autē multa heredũ differentia: quidā neceſſarij tm̄ di-
cuntur: vt ſunt ſerui a dñis inſtituti qui dicũt neceſſarij: quia ſiue velint ſiue no-
Sui ⁊ neċarij — lint cogunt eſſe heredes: ſed in premiũ recipiunt libertatē. Alij ſunt ſui ⁊ neceſ-
ſarij: et ſunt hi qui in poteſtate ⁊ primo gradu teſtatiōis ſunt. Et dicunt ſui: quia
etiā viuo teſtatore quodāmodo bonorũ domini ſunt. Neceſſarij vo dicunt: quia
de iure ciuili velint nolint cogunt eſſe heredes. Sed de iure p̄torio habent abſti-
Extranei — nendi licentiā: ⁊ ſufficit ſi ſe nō immiſceant: infra. e. l. ei qui ſe. ⁊. C. vt ab here.
abſti. l. j. Tertij dicunt extranei: et ſunt qui non ſunt in poteſtate teſtatoris. In-
ter iſtos heredes traditur talis differētia: quia ſi eſt ſuus heres agnoſcendo he-
reditatem. dicitur ſe immiſcere. eo quia etiam viuentibus parentib⁹ ipſi quodā-
modo ſunt domini rerum paternaꝝ. Si autem hereditatē noluerint. dicunt ſe
abſtinere. Si vero eſt extraneus heres: dicitur adire hereditatem. Et ſi nō vult
dicitur repudiare. vterq; autē dicitur acquirere hereditatē. Et ideo titulus no-
Verſus — ſter vtitur verbo vtriſq; cōmuni. vnde ſolet dici. Reſpuit extrane⁹. adit: et Su-
us abſtinet. atq; immiſcet: ſemper acquirere conſtat vtrũq;.

¶ Quemadmodũ teſtamenta aperiantur. inſpici- antur vel deſcribantur.

Apire teſta. — ¶ Gratia deliberationis et aditionis hereditatis. opus eſt tabulas teſtamēti ape-
riri ideo de hoc ſequitur. Pollicetur autem pretor cuicunq; deſiderāti tabulas
teſtamenti inſpicere vel etiam deſcribere aut legere ſe facturum poteſtatē inſpi-
ciendi vel deſcribendi. ſiue hoc ſuo vel alieno nomine deſiderent. Debet ergo
ad hoc impetrandam iudex adiri. quia neq; ſine iudice tranſigi neq; apud iudi-
cem exquiri veritas aliter poteſt de his cōtrouerſijs que ex teſtamento proficiſcũ-
tur: ꝙ inſpectis cognitiſq; verbis teſtamenti. Et ideo equũ fuit vt deſiderium
Teſtamētũ ꝓprie — volentis aperiri teſtamentum reciperetur. Et dicitur ꝓprie illud teſtamentum
quod iure perfectũ eſt. Sed abuſiue etiam ea appellamus teſtamēta que falſa ſūt
vel iniuſta vel irrita vel rupta. Et cum ab initio aperiende ſunt tabule teſtamen-
ti: iudicis officiū eſt vt cogat ſignatores ſi preſentes ſint conuenire: ⁊ ſigilla ſua
recognoſcere: ⁊ iurare dicere verũ an ſua ſint vel nō: ⁊ an teſtamentũ ſit illi⁹: vel

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

negare ſignaſſe. publice eñ expedit ſupꝛema hominũ iudicia: id eſt voluntates exitum habere.

¶ Si quis omiſſa cauſa teſtamenti.

¶ Sepe contingit ꝙ inſtituti in teſtamento obmittunt adire hereditatem ex inſtitutione pꝛopter euitanda onera legatoꝛũ: ⁊ accipiũt hereditatem ab inteſtato: vſurpantes ſibi ius minime conceſſũ: tales incidũt in penã huius ti. Datur enim contra eos vtilis ex teſtamento actio. quod ptoꝛ ideo ſtatuit vt volũtas defunctorum tueretur. ⁊ calliditati: id eſt fraude eoꝛum occurreret: qui obmiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato hereditatem totam partẽue eius poſſideant: ad hoc ꝙ eos circũueniant: id eſt decipiant quibus aliquid ex voluntate defuncti deberi potuit. Et pꝛopter tria introducit̃ hoc edictũ. Pꝛimo pꝛopter eum qui obmittit ex teſtamento: ⁊ ipſe idẽ tenet ab inteſtato. de quo infra. l. j. in pꝛin. Secũdo ſi quis ꝑ fraudem obmiſerit hereditatẽ vt ad legitimũ perueniat: accepta inde pecunia. talis enim obmittens tenebit̃ petitione legatoꝛũ: infra. l. j. §. fi. Tertio cum inſtitutus obmittat vt ad ſubſtitutũ veniat: infra. e. l. ſi non ſolus. Rõnes edicti

De ſenatuſcõſulto Sillaniano et Claudiano ⁊ quoꝛum teſtamenta non aperiantur.

¶ Hoc titulo punitur heres ſi hereditatẽ adeat ante queſtionẽ habitam de familia. quando enim teſtatoꝛ necatus vl' interfectus reperit̃: nõ debet heres aperire tabulas teſtamenti. neq; adire hereditatem niſi pꝛius queſtio: id eſt toꝛtura habita ſit circa familiã quis teſtatoꝛẽ interfecerit: ad eruendã veritatẽ nomine necati. Cum eñ aliter nulla dom⁹ (que tamẽ cuiq; debet eſſe tutiſſimũ refugiũ) tuta poſſet eſſe: niſi a domeſticis domini etiã ꝓpꝛio periculo capitis cuſtodientium tuerẽtur. Ideo ſenatuſconſultũ Sillanianũ ⁊ Claudianũ introducta ſunt ad publicam queſtionem de familia necatoꝛis habendã. Appellatione autẽ occiſoꝛum continent̃ qui ꝑ vim aut ꝑ cedẽ ſunt interfecti: vtputa iugulati: ſtrangulati: pcipitati: vl' ſaxo vl' fuſte: vl' lapide percuſſi. vel aliquo telo necati. Et totiens puniẽdi ſunt qui auxiliũ dño nõ tulerũt: quotiẽs potuerũt ei aduerſus vim opem ferre ⁊ nõ tulerũt. Et punit hoc ſenatuſcõſultũ eos q̃ ſub eodem tecto fuerũt. Qui vero nõ ſub eodẽ tecto: ſed in eadẽ regione fuerũt: nõ aliter puniunt̃ niſi cõſcij fuiſſent. Qui ergo teſtamẽtũ aperit hac inq̃ſitiõe nondũ facta. vel aliq̃d aliud fecerit: in hanc popularẽ actionẽ incidit: cui⁹ pena in centũ aureos ex bonjs dãnati: id eſt heredis extendit̃. ⁊ pars dimidia ei cui⁹ opa cõuict⁹ erit: pmij nomine dabit̃. reliqua pars in vſum publicum redigetur. Sillanianũ Claudianũ

¶ Si quis aliquem teſtari pꝛohibuerit.

¶ Aliã cauſam põit ꝑdende hereditatis: qñ quis ꝓhibet aliquẽ ne teſtet̃: ⁊ hʒ locũ qñ cogo te vt me inſtituas. Itẽ ⁊ qñ cogo te vt alium inſtituas. vt. C. e. l. j. Qñ ipedito te teſtari vl' de nouo: vl' q teſtamẽtũ pmũ mutare. vl' teſtamẽtariũ. i. notariũ ſcribentẽ teſtamentũ introire ad teſtatoꝛẽ veto. tũc eñ mihi denegantur omnes actiões ꝓ eadẽ hereditate cõpetẽtes. Denegatiſq; actionib⁹: hereditas ad veniẽtes ab inteſtato deuoluit̃: al's ſi delinquẽs ꝓximioꝛ reperitur: vel habet pares in gradu: pars delinquentis ad fiſcum ſpectabit. l. ij. infra e. Pꝛohibere q̃s dicitur Teſtamẽtarij

De iure codicilloꝛum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Codicillus ¶ Nunc de iure codicillorum. id eſt de parua vel minima ſcripta voluntate diſſeramus. qui ideo codicilli dicuntur. quia in breuiori cartula vel codice. id eſt libello fiebant q̃ teſtamentum. Et ſolum in eis fideiuſ. relinquebantur Et habēt ſe codicilli ad teſtamentu: ſicut ſcafa ad nauem. Et poſſunt codicilli fieri etiā ſi nullum fiat teſtamentū. Si autem poſt codicillos quis teſtamentū fecerit: videt codicillos cōfirmaſſe niſi expreſſe eoſdē reuocauerit. Et poſſūt fieri plures codicilli: et non requirūt ſolēnitates niſi q ſolum adſint q̄nq3 teſtes. ſicut et in qualibet vltima volūtate. C. e. l. fi. ⁊ de fideiuſ. l. fi. Codicillis aūt nō poteſt dari hereditas neq3 auferri ſc3 directe. Neq3 conditio heredi in teſtamento inſtituta apponi. Neq3 directa ſubſtitutio fieri ſed p fideicōmiſſum bn̄.

Plres codicil.

Liber triceſimus et ſextus huius.

¶ De legatis et fideicommiſſis primo.

Expedita materia teſtamentorū: nunc de acceſſoria teſtamenti. id eſt de legatis iuriſconſultus ponit. cum regulariter ſcdm principale etiam acceſſoriū reguletur. Et diuiditur iſte titulus in tres libros vel tractatus in quibus nihil aliud niſi de legatis diſponit. et eſt hoc factu3 vt quidā volūt ppter plixitatē vitandā: q̄ eſſ3 ſi lōga iſta materia legatoꝝ ſub vno titulo poſita fuiſſet. vel qđ meli⁹ eſt: titulus de legatis .j. agit principalit̄ de reb⁹ legatis: q̄ ſc3 poſſint legari vl̄ nō. pōt autē legari omnis res: vel propria: vel heredis: vl̄ etiam aliena. dūmodo hoc vltimo caſu heres rem legatā redimat: et legatario preſtet ſi poſſit: al's ſoluet ipſius rei eſtimationē. quando teſtator ſciuit rem eſſe alienā: et illius rei commertiū cōmuniter haberi poteſt: al's ſi res legata non eſt in commertio hominū: vl̄ eſt: ſed cu3 difficultate. tunc nec eſtimationem heres preſtabit: niſi aliter appareat de mente teſtatoris. infra. eo. l. ſi quis inquilinus. ⁊ niſi quando liber homo ſibi legat̄ q̄ fuerat redemptus ab hoſtibus. infra. eo. l. ſenatus. §. fi. Et eſt legatu3 donatio q̄dam a defuncto relicta ⁊ ab herede preſtanda. vnde ſolet dici: O puer hoc dictū tu credas eſſe legatum. Quod ſit donatum vel a teſtatore relictum. Et in q̄ differat a donatione cauſa mortis habetur inſtitu. e. in princi. Uel legatum eſt deliberatio hereditatis qua teſtator (ex eo q vniuerſum foret heredis) alicui quid collatum velit. infra. eo. l. legatum eſt.

De legat. j.

Legatū quid

¶ Liber triceſimuſprimus et ſeptimus huius.

De legatis et fideicommiſſis ſecūdo.

In hoc libro principaliter tractatur de pſonis legātiū ⁊ legatarioꝝ pōt ergo q̄lib3 legare: q̄ ⁊ teſtamētū facere pōt. Et ſilr̄ legari pōt ol̄b⁹ pſonis q̄ capaces ſūt receptiōis: ⁊ q̄ ex teſtamēto aliq̄d recipe pn̄t. Sūt aūt q̄ttuordecim pſone q̄ nō pn̄t facere legata. de q̄b⁹ glo. in. l. ſi querā. ſ. de teſta. ⁊ no. glo. iſti. q̄ nō ē p. fa. teſ. §. fi. Et nouē pſone quib⁹ nihil poteſt relinqui: quas enumerat glo. in. l. j. infra de iur. fiſ. et inſti. de lega. §. legari.

Qui pn̄t legare et quibus.

Liber triceſimuſſecundus ⁊ octauus huius.

De legatis ⁊ fideicõmiſſis tertio

Iuriſcõſultus hoc libro tractat de ſi-
gnificatõe verboꝝ tam circa res legatas: ꝙ circa ꝑſonas lega tiũ:
et legatarioꝝ. Supradicti tñ tituli nõ obſuant in oĩbus iſtã ſpeci-
ficã diſtinctõem inter hos tres libros de legatis traditã Sepe eñ
quod vni eſſet attribuendũ in alio ponit vt dicit glo. ŝ. de leg. j. in
rubro. Iſtud tñ ſũmarie ſciendũ ꝙ olim inter legata ⁊ fideicõmiſſa longa eſſet — *Inter legata*
differentia. hodie tamen exequata ſunt legata fideicõmiſſis ꝑ oĩa. vt nulla ſit in- — *⁊ fideicõmiſſa*
ter ea differẽtia niſi quantũ ad vocabulũ. ⁊ qđ deeſt legatis repleatur ex natura
fideicõmiſſoꝝ: ⁊ ſi quid ampli⁹ ẽ in legatis ꝑ hoc creſcat fideicõmiſſi natura in-
ſti. e. § j. et quicq̃d ſtatuit in vno ſtatuit in reliquo. imo eſſe legatum ẽ fideicom
miſſum. ⁊ econtra. ſecũdo in fideiuſ. ſingularibus. nã vniuerſalia fideiuſ. adhuc
aliq̃d ſingularitatis habent.

Liber triceſimuſtertius. ⁊ nonus huius

De annuis legatis ⁊ fideicõmiſſis

Cum in annos ſingulos aliquid lega- — *Annuũ legatũ*
tum ſit: illud annuũ legatũ appellatur. Et ſi nõ ſit aſcriptũ quo lo-
co ſolui debet. quocũqꝫ tunc loco, petet dari debet. Et cũ aliquid in
ſingulos annos legatũ fuerit: tunc plura ſunt legata. ⁊ ꝓmi ãni pu-
rũ eſt: ſequentium autẽ annoꝝ cõditionale. videt eñ ineſſe hec con
ditio ſi viuat. ⁊ ideo mortuo legatario ad heredem ſuũ legatum non tranſit. Cũ — *In ſinglos an*
eñ in ſingulos annos legatũ relictuꝫ eſt: ſimile ẽ vſufructui cũ morte finiat. In — *nos legatum*
hoc aũt ab vſufructu differt: qꝛ capitis diminutione non finitur legatum in ſingu
los annos relictum. quia legatum ſequentis anni eſt aliud legatum. ⁊ ſic iſtud
habebit legatarius cum plura ſint legata. ⁊ in capite cuiuſcũqꝫ anni inſpicit an ſit
capax legati vel non. ⁊ ideo in ꝓncipio anni etiam ſolui debet. Si aũt legatuꝫ ſit
ꝑ hec ṽba. hoc anno: vel quolibet anno: ⁊ tunc in fine anni ſit ſolutio. l. q̃ hoc an
no. infra. de ṽ. ob. vnde ſolet dici. Annua ſi debes: tunc inſpicias caput anni. — *Verſus*
Anno ſi debes. in fine tenebris anni. glo. inſti. de ṽ. ob. § oĩis. ⁊ de inuti. ſtip.
qui, hoc anno.

De vſu ⁊ vſufructu ⁊ reddítu ⁊ habitatione et operis ꝑ legatum vel fideicõmiſſum relictis

Iſte ti. differt a ti. de vſufruc. ⁊ vſu habitatione ⁊c̃. in quibus etiam tracta-
tur de tali materia. Sed hic in vltima voluntate tantum ꝓſequit Alibi etiã int
viuos Et eſt regulare ꝙ nec vſus nec vſufructus itineris actus. aut vie aquedu
ctus legari poteſt ab eo cui debeantur hmõi ſeruitutes: qꝛ ſuit⁹ ſuitutis eſſe nõ — *Seruitus an*
põt. Nec obſtat qđ đꝛ. ꝙ oĩm que in bonis ſint legari poſſit vſufructus: quia ſer- — *poſſit ligari*
uitus neqꝫ ex bonis neqꝫ extra bona ſit. imo in alienis bonis eſt ſemper: qꝛ ſua
res nemini ſeruit. ŝ. ſi vſufruc. pe. l. vtifrui. Poſſunt etiam liberi homĩs ope le- — *Ope legãtur*
gari: ſicut et locari ⁊ in ſtipulationem deduci. habitationis quoqꝫ legatum in ſin
gulos annos factum ab initio deberi conſtat.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De ſeruitute legata

¶ Quid iuris circa ſeruitutes ꝯſtituendas vel acq̄rendas ſit: traditū eſt ſupra in materia ſ̄uitutū. Sed q2 hic teſtamenta ⁊ legata que in his fiunt examinant̄. ido etiam inter cetrea ponit̄ hic titulus tractans quō ſeruitus legari poſſit et quid in eo legato veniat: aut quem effectum habeat.

De dote prelegata

Prelegatum

¶ Iſtud pre. nihil opat̄ in toto ti. ſic̄ ⁊ cū dr̄ ꝑelecto. vt. C. de emē. iuſ. codi. l. j. et eſt figura epilempſis vel tantologia ſ̄m Azo. vel ideo dicit̄ dos p̄legata ſ̄m Roygleriū. quia ante tp̄s dotis tale legatū dotis vel relictū capit̄ Ideo im̄erito p̄legata dos. i. p̄mature capibilis dici poteſt. Et cum dos p̄legatur illud dotꝭ p̄legationi ineſt. ⁊ nihil plus: qȯ inerat actioni de dote. niſi in ſolo tp̄e.

De optione vel electione legata

Optōis lega.

Sors iudex

¶ Optōis legatū eſt. vbi teſtator ex ſ̄uis ſuis vel alijs rebꝰ optare. i. eligere iuſſerat. Et olim habebat tale legatū in ſe ꝯditōem. ſc3 ſi legatarius elegerit. Et iō niſi ip̄e legatarius viuꝰ optaret: ad heredē tale legatū nō trāſmittebat: hodie autē ex noua ꝯſtitutōe. l. fi. C. cōia. de le. data eſt licētia etiā heredi legatarij optare: licet viuꝰ legatarius hoc nō fecit. Et ſi plures ſint legatarii quibus optio relicta eſt: ⁊ diſſentiāt in corpe eligēdo. talis diſcordia dirimēda ē ſorte: ⁊ fortuna erit iudex huius optionis. vt ad quē ſors deuenerat illiꝰ ſn̄ia in optōe p̄cellat. et mittet̄ iſta ſors talis vel alio modo. ſic ſupra de iudi. l. in his tribus

De vino: tritico: ⁊ oleo legato

Vinū legatu3
Acetum
Mulſum
Hydromellū
Defrutum
Accinaticium
Cydronium
Zitum
Chamum
Dolia
Oleum
Triticum
Frumentū

¶ Vino legato etiā acetū ꝯtinet̄ qȯ p̄r̄fa. vini nūero habuit. Et ſi q̄s vinū legauerit: omne qȯ ex vinea natū vinū ꝑmanſit ꝯtinetur: ſed ſi mulſum ſit factū vl̄ idromellū. i. potio de aqua ⁊ melle ⁊ vini appellatōe nō ꝯtinebit̄: ſicut nec defrutū. i. vinū bulitū: neqꝫ accinaticiū neqꝫ cydroniū qȯ fit ex pomis cōtinebit̄. S3 cenomellū. i. dulciſſimū vinū. ⁊ paſſum cōtinebit̄: ⁊ hoc verū ſi vini numero a teſtatore ſunt habita: alias oīa vini appellatōe ꝯtinent̄: q̄ vini numero p̄r̄fa. habuit ſicut zytū ⁊ chamum. ⁊ cetera q̄ ꝓ hoīm affectōe potatōis loco lōgo tp̄e habentur Et legato vino etiā vaſa debent̄ in q̄bꝰ ad ꝑpetuū vina reſeruari ſolent. De oleo legato q̄d ꝯtinet̄ ponit. l. iij. de tritico ⁊ frumēto. ⁊. l. quidā heredem. īfra. e.

De fundo inſtructo ⁊ inſtrumēto legato

Fundꝰ inſtructus
Inſtrumentū
Inſtrumenta fundi

¶ Fundꝰ inſtructꝰ dr̄ q̄ ea inſtrumēta h3: ſine q̄bꝰ fundi exercitiū inutile eēt Qui ergo fundū inſtructū legat: videt̄ fundū cū ſuis inſtrumētis legaſſe. Eſt aūt inſtrumētū. apparatꝰ rerꝫ diutiꝰ manſurarꝫ. ſine q̄bꝰ exerceri neq̄ret poſſeſſio Et ſunt inſtrumenta fundi ea: q̄ fructꝰ q̄rēdi: colligēdi: ꝯſ̄uandi gr̄a ꝑata ſunt. Et tractat h̄ ti. de inſtrumēto fūdi. ⁊ domꝰ. ⁊ p̄r̄ſſa. ⁊ horti: ⁊ taberne: ⁊ caupone. et balnei: ⁊ ville: ⁊ vrne: ⁊ pictoris: ⁊ piſcatorꝭ: ⁊ delanioris: ⁊ piſtoris: ⁊ medici

De peculio legato

Peculium legatum

¶ Peculio legato quicquid viuo teſtatore accedit ad legatarium ꝑtinet: qȯ aūt poſt mortē: non: niſi ip̄i ſ̄uo legatū fuerit peculiū. Et ſeruo teſtamento manumi-

ſo nō intelligiť relictū eſſe peculiū niſi exp̄ſſe appareat. Secus ſi inter viuos fuerit manumiſſus. Et ſeruus cui legatū eſt peculiū: non pōt repetere eas expēſas quas ꝑ dn̄o ſuo expēdit. Quid aūt ſit peculiū dictū ē ſupra de pe.

De penu legata

Si quis penū legat. cōtinentur in legato om̄ia que ſunt parata eſui ꝛ potui. Continenť etiam ea in q̄bus ſolemus eſſe. id eſt comedere. vt oleū ꝛ garū id ē ſalſamentū: amurca: mel ꝛ cetera ſilia. Eſt aute penus cella ꝑ ↄſeruādis eſculētis et poculentis ↄſtituta. ꝛ in hoc differt a cellario: quia cellarium eſt paucorū dierum. vn̄ ꝛ in cella dicit imperatū frumētum: penus vero longi t̄pis. ꝛ dr̄ penus peni. ꝛ penus penoris. ꝛ penu. Ser. j. en. Penus Garum Cellarium

De ſuppellectili legata

Suppellex ē domeſticum patriſſa. inſtrumētum. quod neqꝫ argēto auroue facto vel veſti ānumereť a p̄feſa. id ē cetere res mobiles: nō aīalia. Et legata ſuppellectili. hec cōtineť: mēſe: trabe: zephore: delphica ſubſellia: ſcāna: lecti etiā inargentati: culcitra: impalia vaſa: oralia impanalioſa: vaſa aquaria. peluis aquiminaria: candelabra: lucerna: drulla ꝛ capſe. ꝛ armaria. ꝛ vitria eſcaria. ꝛ potoria: ꝛ preterea omnes res que ad vſum cōem p̄fiſſa. pate ſunt. que nomē ſui generis ſepatim nō h̄nt ſuppellectilis appellatiōe continētur Supellex

Liber triceſimuſquartus ꝛ decimus huius

De alimentis ꝛ cibarijs legatis

Si alicui leganť alimenta debenť ſibi cibaria ꝛ veſtitus ꝛ habitatio: qꝛ ſine his corpꝰ ali nō pōt. Alia aūt q̄ ad diſciplinā ꝑtinent in legato nō ↄtinenť. niſi ꝑbeť aliud teſtatorē ſenſiſſe Sed ſi q̄s diaria vel cibaria reliq̄t: neqꝫ veſtiarium: neqꝫ calciariū debeť: qꝛ de cibo teſtator tm̄ ſēſit Eſt aūt diariū: qđ alicui ſingulis diebus ꝑ cibo relinquitur. Et ſi quis puero vel puelle alimenta relinquat: adueniente pubertate legatum nō expirat. Sed tamdiu ei debenť. donec teſtator voluerit. ꝙ ſi non appareat quid ſenſerit. ꝑ totum t̄ps vite ſue debebunť. Si aūt exp̄ſſit ꝙ vſqꝫ ad pubertatē alim̄ta relinq̄t: hoc caſu pueri vſqꝫ ad. xviij annū: puelle vſqꝫ ad. xiiij. an. alanť. ꝛ hoc pietatis ītuitu ꝛ fauore alimētorū. Alimenta Diarium Uſqꝫ ad pubertatem

De auro: argēto: mūdo: ornamentis: vngentis: veſtibus vel veſtimentis ꝛ ſtatuis legatis

Cum aurum argentumqꝫ legatur: quicquid auri argentiqꝫ relictum eſt in hereditate hoc legato continetur: ꝛ hoc propter generalitatem verborum. Species autem ex auro vel argento facta non continetur: niſi teſtator omne argentum legauerit. Mundus eſt ornamentum mulieris in quo mulier mundior fit. continentur et ſpecula: matule. id eſt vrinalia: vngenta: vaſa vngentaria. et ſi qua ſimilia dici poſſunt. Ornamenta autem muliebria ſunt: quibus mulier ornatur: veluti in aures: armille: viriole: anuli. ꝛ omnia que ad aliam nullam rem parantur niſi corporis ornandi cauſa Ex quo numero etiā ſunt gēme: lapilli. vitte. Aurum Mundus Matula Ornamenta muliebria

mitre.ſemimitre:lautica:acus:cum margarita quã mulieres habere ſolent reti
cula:crocifuſia.Eſt ergo aliud eſſe mulierem mundã.aliud ornatam.vt ſolet cõ
tingere in his q̃ ſe mundauerint lote in balneo:neq̃ tamen ſe ornauerint:⁊ econ
Ungenta — tra eſt aliqua mulier ſumme ornata neq̃ tamẽ emundata.ſi non lota ſit.Ungen
ta dicunt̃ non ſolum quibus vnguntur voluptatis cauſa ſed etiam valitudinis id
eſt neceſſitatis:qualia ſunt comagina:glaucina.roſamirra.colũ.nardu3 purum:
quo quidem etiam mulieres vngunt̃ vt elegantiores ⁊ mundiores ſint. Nihil re
Veſtimẽta — fert an veſtis vel veſtimenta legent̃: ⁊ oĩa lanea:linea:ſerica vel bombicina: q̃
induendi:precingendi:amiciendi:inſternendi:iniciendi:accubandiue cauſa pa
rata ſunt.Et que his acceſſionis vice accedunt vt ſunt picture inſite:vel que cla
Virilia veſti-menta — ui veſte inſinuuntur:veſtimentoꝝ vocabulo continentur. Veſtimenta autẽ oĩa
aut virilia ſunt aut puerilia:aut muliebria:aut cõmunia.aut familiaria.Virilia
ſunt que parata ſunt cauſa ipius patriſſa.veluti toge ⁊ tunice:palliola:veſtimen
Puerilia — ta:ſtragula:anſitaria ⁊ ſaga.id eſt veſtis vilis ⁊ raſa.Puerilia ſunt que ad nul
Muliebria — lum alium vſum ꝑtinent niſi ad puerilẽ veluti pretexte toge: alicule: clamides:
et talia que filijs nr̃is cõparamus.Muliebria ſunt que matriſſa.cauſa ꝑata ſunt
Cõmunia — quibus vir non facile vti poteſt ſine vitupatione.veluti ſtole: capicia:pallia:tu
nice:zone:mitre:plagule:penule.Cõmunia ſunt quibus vtitur mulier cum vi
ro.veluti penula:palliu3 ⁊ reliqua hmõi: quibus ſine reprehenſione vel vir vel
Familiaria — mulier vtatur.Familiaria ſunt que ad familiã veſtiendam parata ſunt:ſicuti ſa
ga:linthea:ſtragule:veſtis ex pellibus pelles caprine ⁊ agnelline veſtes.Si ſta
Statua — tuam quis leg t:⁊ poſtea ex alia parte brachium ei adiectum ſit ꝑ teſtatorem:om
ni modo ſtatua a legatario vendicari poteſt.id eſt poteſt petere legatarius ſtatu
am ipſam cum omni re adiuncta.

¶ De liberatione legata

Liberationis legata — ¶ Si quis debitori ſuo liberatõem legauerit:legatũ eſt vtile.⁊ neq̃ ab ipo debi
tore neq̃ ab herede eiꝰ.põt heres teſtatoris petere.neq̃ ab alio qui loco heredis
eſt:q2 debitor h3 exceptõem ex tali legato:imo põt debitor etiã heredem cõueni
re vt liberet eũ.Et põt legatũ liberationis fieri vel in ꝑpetuũ: vel ad tp̃s iubere
ne heres a debitore petat.⁊ habebit hoc tp̃s liberatõis non ſolum debitor donec
viuat:ſed etiã poſt mortẽ eius heres ſuus.l.nõ ſolũ.infra.e.

De rebus dubijs

Ambiguꝰ ſermo — ¶ Quia in ambiguo ſmone nõ vtrũq̃ dicimus:ſed id dũtaxat qd̃ volumus:et
qui aliđ dicit q̃ꝫ vult:ille neq̃ id dic̃ qđ vox ſignificat:q2 nõ vult:neq̃ ad qđ vult
q2 nõ illđ loquit̃.Et q2 tales perplexitates ambiguitates ⁊ amphibologie.⁊ cete
ra multa dubia.obſcura ⁊ caliginoſa in teſtamentis ⁊ legatis intercidunt:iđo de
interp̃tationibus rerum dubiarũ hic ti.tractat.

¶ De adimendis legatis ⁊ fideicõmiſſis.

Legata adimi — ¶ Legata dicuntur adimi:quãdo ex eodem teſtamẽto ſiue codicillis ea que pri
us legata fuerunt reuocantur:vel in alium transferunt̃.Et fit ademptio ſiue ver
adempta quõ — bis contrarijs.veluti qui legauit ꝑ verba do:lego:ita adimat.non do:non lego.
Siue fiat verbis non ↄtrarijs: ſed alijs quibuſcunq̃ verbis denotantibus reuo
cationem ademptionem vel tranſlationẽ.puta adimo:vel peniteo eius qđ dedi:
vel ſilia.Immo etiã nuda volũtate p̃ſũpta fit ademptio.puta ſi teſtator factus ſi

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

inimicus capitalis ipſius legatarij. poſt factum teſtamentum. l. iij. infra. e. Sed ſi tales inimicicie poſt ea ceſſent: ⁊ rurſus amici fiant. tunc reconualeſcit. l. ꝙ ſi iterum. infra. e. q2 ambulatoria eſt defuncti voluntas vſqꝫ ad vite ſup̄me exitum Transfert aūt legatū quattuor modis. Aut eīn a pſona in pſonā transfert. Aut ab eo q̄ dare iuſſus eſt transfert vt alius det. Aut cū res ꝓ re dat. vt ꝓ fundo decē aurei. Aut qđ pure datū ē transfert ſub ꝯditiōe. l. tranſlatio. infra. e.

Transfert legatum

De his que pene nomine delinquunt

Legare pene nomīe is dr̄ q̄ in legato aliquid exp̄ſſit qđ cohercēdi heredis cā relinquit. q̄ magis heres aliq̄d faciat vel non faciat. veluti ſi teſtator ſcripſiſſet: heres me⁹ ſi filiā ſuā in mr̄imonio cū ticio nō collocauerit det decē aureos ſeio. vel ita: heres meus ſi ſeruū ſtichū nō manumiſerit. det ticio decē aureos. Et licꝫ olim inutile erat tale legatū pene. hodie tn̄ legatum taliter ſiue ademptū ſiue tranſlatū. ac etiam heredis inſtitutio pene nomine facta. valet niſi ſub ꝯditiōe impoſſibili vel legibus interdicta vel ignominioſa fiant. de hoc inſti. de lege. § fi.

Legare pene nomine

De regula cathoniana

Cathonis regula circa legata olim vſitabatur. Et ꝯtinebat in effectu ꝙ ea legata q̄ caduca fierēt aut eēnt nulla ſi teſtator ſtatim facto teſtamēto moreretur: ꝙ iſta non cōualeſcerēt ſi teſtator diutius poſt teſtamentū ſupuiueret ⁊ res iterum ad eum ſtatum ꝑueniſſet a quo incipe potuiſſet. puta teſtator legauit rem ipſius legatarij ipī legatario: iſtud legatum eēt inutile. ſi teſtator ſtatim moreret: quia res ꝓpria alicuius ſibi legari non pōt. § ſꝫ ſi rem. inſti. de leg. quia res ſemel ſua non poteſt amplius fieri ſua. inſti. de act. § ſic itaqꝫ. Sed ſi viuo teſtatore. legatarius eandem rem alienauerit. ⁊ ita ad ſtatum ꝑueniat vt amplius non ſit legatarij: p regulam catho. non cōualeſcebat hoc legatum. ſed erat inutile oīno. Jure autē nouiſſimo ſublata eſt iſta regula p. l. vnā. C. de ca. toll. ⁊ fal. alias ī multis caſibus quos no. glo. in ℣. falſa ē. in. l. j. infra. e.

Cathonis re.

De his que ꝓ non ſcriptis habentur

Si quis hereditatem vel legatum ſibiipī aſcripſit. incidit penas. l. cor. de fal. et nihilominus ſcripture ſue ꝑinde habent. ac ſi inſerte teſtamento nō fuiſſent. Sic etiam q̄ in teſtamento ſcripta ſunt. ⁊ non intelligunt q̄d ſignificēt: ea ꝑinde ſunt ac ſi ſcripta non eēnt. Que pene ſeruo relinquuntur. extra cauſam alimētorum. ꝓ non ſcripto habētur. Legatum qđ alicui aſcribitur qui in rebus humanis eo tp̄e non erat: vel qui in hoſtium ꝑtāte fuit: neqꝫ ab hoſtibus redijt pro nō ſcripto erit. ⁊ de fi.

Aſcribens ſibi hereditatē
Que pro non ſcriptis habeantur

De his quibus vt indignis legata auferunt

Legatarius qui teſtatorem de illicita negociatione poſt mortem detulit: carere debet legato ſeu fideicōmiſſo qui ſibi ex teſtamento relicta fuerant Similiter ⁊ ille qui manifeſtiſſime comprobatus eſt id egiſſe. vt per negligentiam ⁊ culpā ſuā mulier a qua heres inſtitutus erat moreretur. Aut qui teſtamētuꝫ dicere voluit inofficioſum in quo ſibi legatum eſt factum: vel ſi quis non obtēperauit mādato aut cōditioni in teſtamēto legalis appoſite. vel ſi inimicicie capitales interuenerunt int legatariū ⁊ teſtatorē. vel ſi palam ⁊ apte teſtatori maledixerit ⁊ in-

Auferunt legata,

faustas voces aduerſus ipm̄ iactauerit.

Liber triceſimuſquintꝰ et vndecimꝰ huius

De cõditionibus ⁊ demonſtrationibꝰ ⁊ cauſis et modis eorum qui in teſtamento ſcribuntur

DE legatis ſupra dixit ĩ quibꝰ q̃ꝛ q̃n̄ꝙ
ponitꝰ ꝯditio.demõſtratio.modꝰ.⁊ cā.ideo de his dicit. Eſt autē
Conditio — cõditio q̄dā legati ſuſpenſio cui. de futuro defectus vel cõfirmatio
Demõſtratio — pēdet. Demõſtratio ē quedā in exiſtentibus vel p̄teritis accidenti
Cauſa — bus noticia:q̄ magis legatū ſit liquidū adhibita. Cauſa dꝛ quedaꝫ
Modus — de p̄teritis p̄cedēs ſuaſio.q̄ teſtimonio nr̄o magis quē honoramꝰ Siue eſt animi
cõpulſio a nobis exp̄ſſa. Modus ē de futuro ⁊ quaſi cuiuſdā remūerationis a le
Conditio multiplex — gatario petite exhortatio:quo nõ cõpleto:ita relicto quis p̄uatꝰ.⁊ ſicut deficiente
cõditiõe ab initio nõ capitꝰ. Et eſt natura ꝯditõis vt ſi ſit poteſtatiua ei obtempe-
retꝰ.nec ꝑ eum q̄ obtempare debet aliq̄d fiat quo minꝰ adimpleatur q̄ caſu ꝓim
pleta habetꝰ.⁊ relictū capietꝰ. C. de ꝯdi.inſer.l.ſi. Si ꝟo eſt turpis vel in hone-
ſta:ſi q̄dem ex ꝑte legatarij.ꝓ nõ adiecta habetꝰ.⁊ idē de impoſſibili. Si aūt ex
ꝑte heredis ꝓponatꝰ: tūc legatū viciatꝰ.inſti.de leg.§.fi. Si ꝟo caſualis vel mixta
fuerit:euentus ſpectabitꝰ. C.de ca.toll.l.vna.§.ſinautē aliq̄d In mixta ꝟo lega-
tarius adiuuatur ſi ꝑ eum non ſtetit:ſed ꝑ hunc in cuiꝰ fortuitū caſum ſteterit.vt
Si — C.de condi.inſer.l.legatū. Et fit conditio ꝑ ſi.ſ.de condi.inde.l.q̄ ꝓmiſit. fit
Cum — etiā ꝑ cum.vt infra de ꝟ.ob.l.qðcūꝙ.§.non ſolū. Natura ꝟo cauſe vel demõ-
ſtrationis eſt.vt q̄uis falſa demonſtratio.vel cā dicatꝰ: legatum tñ nõ viciatꝰ in-
Quia — ſti.de leg.§.ſi q̄s in noīe.⁊. C.de fal.cau.adiec.l.ij. Et fit cauſa ꝑ qꝛ. Demõſtra
tio aūt oſtendēdo aliq̄d. Natura ꝟo modi hec eſt.vt modus adimpleatur:vel ꝑ
Ut — legatariū non ſtet q̄ minꝰ adimpletꝰ.⁊ ſic legatū nõ reuocatꝰ. C.de his q̄ ſub mo.
Verſꝰ. — l.j.⁊.ij. Et fit modus ꝑ vt.vt ibi.vnde ſolet dici. Scito ꝙ vt modus ē.ſi ꝯditio
qꝛ cauſa.de hoc glo.in.c.verꝫ de con.appo.⁊ iſte.de lega.§.longe magis

Ad legem falcidiam

Quia lege ſalcidia legata minuuntꝰ.iō de ea ſeq̄tꝰ. Cū eñ lege.xij.tab.libera
erat legādi ꝑtās vt liceret etiā totū p̄rimoniū in legatis erogare. Cautū eñ erat
ea lege in hunc modū.vti q̄ſꝙ legat rei ſue.ita ius eſto Sꝫ qꝛ oportunū erat gr̄a
Falcidia — teſtatoꝝ.legādi licentiā coartare:plerūꝙ eñ inteſtati moriebantꝰ. recuſantibꝰ
ſcriptis heredibꝰ.ꝓ mīmo aut nullo lucro hereditates adire. Lata eſt ergo no-
uiſſime lex falcida:q̄ cauetꝰ ne plus legare liceat ꝙ dodrantē.i.nouē vncias to-
toꝝ bonoꝝ Siue ergo vnꝰ heres inſtitutus ſit ſiue plures:etiā ſi eēnt mille:apō
eū eoſue ꝑs q̄rta remaneat.cõmuniter inter eos diuidenda. Et dꝛ falcidia iō:qꝛ
ſicut falx fenū:ſic lex hec legata reſecat.vl'a falcidio auctore dicta.ſicut publicia-
na:a publicio inſti.de act.§.alie.de hoc.ij.diſ.quedam.⁊ in.c.raynaldus.de te
Qñ hꝫ locum falcidia — ſta.glo.vl.⁊ in.c.raynūcius.in glo.potuit Et anteꝙ detrahatꝰ falcidia.detrahē
dum eſt ꝑus ex p̄rimonia.totū es alienū. Itē funeris impēſe. Itē p̄ciū ſeruoꝝ ma
numiſſoꝝ. Et de reſiduo p̄rimonij debent fieri q̄ttuor ꝑtes:ita ꝙ vna ex illis re
maneat penes heredē:de alijs trib ſoluantꝰ legata vnicuiꝙ plus vel minus ſm

q̄ teſtatator voluit. Et ſi plus ſit legatū q̄ ſint vires patrimonij. id ante oīa deducit̄ ⁊ poſtea falcidia detrahit̄. vnde ſolet dici. Tunc defalcabis cum p̄ legata grauaris. glo. in. c. raynuncius. de teſta. Uerſus

Si cui plus q̄ p̄ legē falcidiā licuerit legetur

¶ Si alicui plus q̄ licuerit leget̄. Et dubitari iuſte poſſit vtꝝ lex falcidia locū ſit habitura. vel ne ſubuenit p̄toꝛ heredi: vt ei legatarius ſatiſdet. i. caueat. q̄ ſi apparuerit eū amplius legatoꝝ noīe cepiſſe: q̄ ex lege falcidia cape licebit: q̄nti ea res eſt tantā pecuniā ſibi reddat: doluſq̄ maluſ ab eo abfuturus ſit. Hoc eſt ſi ſciēs legatū indebitū cepit: vel dolo ſuo res interierit: etiā ex doli clauſula q̄ in iſta ſtipulatione ſupradicta ꝯtinet̄ tenebit̄. Et ſi ponat exceptōem de rei interitu poterit ip̄e repelli replicatiōe: q2 dolo eius factum eſt. Et hec cautio que ꝓpter l. fal. interponit̄. fideiuſſoꝝ habet p̄ſtationem.

Liber triceſimuſſext⁹ ⁊ duodecimus hui⁹

¶ Ad ſenatuſcōſultū trebellianū: ⁊ pegaſianū

Explicito tractatu qui ad fideiuſ. ſingulaꝝ ꝑtinet reꝝ ⁊ ti. de le. j. vſq̄ huc. Nūc trāſeam⁹ ad fideiuſ. vniuerſalia ⁊ ad interp̄tatōem ſenatuſcōſulti trebelliani. factū ē eñ ſenatuſconſultū t p̄ibus Neronis. viij. kal. ſeptembris Aneo ſeneca: ⁊ trebellio maximo cōſulib⁹. in quo diſponit̄ ip̄e heres inſtitut⁹ grauari poſſit p̄ fideicōmiſſum vt reſtituat totā hereditatē vel ꝑtem eius Sz de his detrahere p̄t quartā que trebellianica appellat̄. Et ꝓ rata illi⁹ quarte pōt agere ꝯueniri ꝯtra debitores ⁊ a creditorib⁹ hereditarijs. Et differt in hoc iſta q̄rta a quarta falcidia: q2 falcidica reſecat ſup̄flua legata ꝑticularia vſq̄ ad dodrantem. Sed trebellianū reſecat fideiuſ. vniuerſalē. Et hodie ceſſat ſenatuſcōſultū pegaſianū. ⁊ in locū ei⁹ poſitū ē trebellianū. cui⁹ vigoꝛe heres rogatus reſtituere hereditatē p̄t retinere quartā. vel etiā ſolutā repetere: ⁊ ꝓ ea p̄t agere ⁊ cōueniri. Et dicunt̄ fideicōmiſſa ideo q2 olim nemo inuitus cogebat̄ p̄ſtare id de quo rogatus erat. Quib⁹ eñ nō poterant hereditatem vel legata relinquere Si relinquebāt: cōmittebāt teſtatores fidei eoꝝ qui cape ex teſtamēto poterāt vt alijs reſtituerēt. ⁊ iō fideicōmiſſa appellata ſūt: q2 nullo vinculo iuris: ſed tm̄ pudoꝛe eoꝝ q̄ rogabant̄ ꝯtinebant̄. Hodie aūt in iuris neceſſitatē deductū eſt vt heres talit̄ rogatus. inſtante fideicōmiſſario etiaz ſi nolit inuit⁹ cōpellit̄ ad adeūdam hereditatē ⁊ reſtituendā eandē ei ꝓ q̄ rogatus ē: retēta tm̄ ſibi quarta trebell. vnde ſolet dici. Tunc trebellabis cuz reddere cuncta grauaris. glo. in dic. c. raynuncius. de teſta.

Trebellianuz ſenatuſcōſul.

quarta trebel

Falcidica q̄r.

Pegaſianum

Fideicōmiſſa

Uerſus

¶ Qñ dies legatoꝝ vel fideicōmiſſoꝝ cedit

¶ Uerbū cedere duas habet ſignificationes. Aliquando eñ exponit̄. id eſt incipere deberi. infra de V. ſig. l. cedere. Aliqñ cedere dr̄ quātū ad tranſmiſſionem vt. C. de ca. toll̄. p̄ totū Pꝛo hui⁹ pleniori noticia ſciendū. quedam pure. id eſt ſine diei vel conditionis appoſitione relinqui: quedam ſub conditione. Et ſi quidem purum fuerit legatum: cedit eius dies a morte teſtatoris ſcilicz quantum ad

Cedere diem

transmiſſionē non quantuȝ ad hoc vt debeant aut peti poſſunt. C. de ca. tol. §. cum igit. Et in ſeruitutibus ꝑſonalib⁹ vt ſunt vſuffructus. vſus. habitatio nō cedit dies ante aditā hereditatē. ⁊ ſi pure ſint relicte. nec quo ad petitōem nec quo ad tranſmiſſionē ſi decedat legatari⁹. Idē in alijs ſuitutib⁹ ⁊ in quibuſdā alijs caſibus no. C. de ca. toll. § in nouiſſimo. ⁊. infra. e. l. ſi habitatio. Hereditate vo adita cedit dies q̄ ad petitōȝ. n̄ q̄ ad trāſmiſſionē. cū n̄ trāſ. āt ad heredes dic. § i nouiſſi. ⁊ iſti. d̄ vſufruc § finit: niſi ſint relicte ticio ⁊ heredi. C. d̄ vſufruc. l. cū antiq̄tas Cetera vo legata cedūt a morte teſtatoris q̄ ad trāſmiſſionē lȝ nō poſſint peti niſi ea adita. Itē ſi ſunt relicte ex die certo vel incerto. vel ſub ꝯditiōe. nō cedit añ diē. l. ij. infra. e. ⁊ ſupra qn̄ dies vſu. le. ce. l. j. § fi. Sed cetera legata ex die certo cedūt. vt. C. de ca. toll. § cū igit. ⁊ ſic ꝯſtat qđ ſupra diximus duobus modis diē cedere vt etiam no. dic. l. vna. C. de ca. toll.

Cedere ſuitutes

Ut legatorū ſeu fideicōmiſſorū ſeruandoꝝ cā caueat

Satiſdare noīe legatoruȝ — *Qui heredes nō ſatiſdent* — *Cui caueat* — *Qn̄*

¶ Hec rubrica in codice cumulat cū illa vt in poſſeſſionē legatoꝝ ⁊c. que ē infra px. Oportet igit ſatiſdare noīe legatoꝝ: vt q̄bus teſtator dari legata fieri ue voluit: iiſdeȝ legatarijs vt det vel fiat: doluſq̄ malus abfuturus ſit. Et ꝑ hoc cogitur heres ſemꝑ ſatiſdare cuiuſcūq̄ ſit dignitatis vel quarumcūq̄ facultatū. Fal. hoc in caſib⁹. p̄mo in fiſco. ſcđo in legato repetito. tertio ſi teſtator vetuit. quarto qn̄ offert cognitio. ⁊ dicit heres hodie conſtat hodie agamus. quinto qn̄ calūnioſe petit. qꝛ ꝯſtat fideicōmiſſum nō deberi vel ꝯſtat repupiatū fideicōmiſſum. vel hereditatē non aditā Itē liberi teſtatoris nō ſatiſdant. niſi teſtator p̄cepit. l. iubemus. § j. C. ad trebel. Et non ſolum legatarijs ſatiſdare optet. ſed etiā ſucceſſoribus eoꝝ ⁊ ꝓcuratorib⁹. et non ſolum heredes cauēt. ſed etiam ſucceſſores eorundem. infra. e. l. j. § non ſolū Eſt aūt ſatiſdatio p̄ſtanda demū adita hereditate: vel agnita bonoꝝ poſſeſſione.

Ut in poſſeſſione legatoꝝ vel fideicōmiſſorum

Poſſeſſio cauſa legatorum — *Poſſeſſio heredis*

¶ Supra ti. pxi. ꝓpoſita eſt quedam ſatiſdatio vel cautio fideiuſſoria quā p̄ſtare debet heres legatarijs vel fideiuſ. de ſoluendis legatis vel fideiuſ. q ſi heres eandē cautionē p̄ſtare recuſauerit. ⁊ non vti iure cautū eſt ſatiſdederit mittitur legatarius vel fideicōmiſſarius in poſſeſſionē bonoꝝ. cauſa legatorum vel fideicōmiſſorū de qua miſſione tractat hic ti. Non tn̄ ex tali miſſione dn̄s eē incipit: nec tam poſſeſſio rerum ei: ſꝫ cuſtodia datur. Mittitur ergo ſolum cā cuſtodiēdi Neq̄ ius habet expellēdi heredē: ſed ſimul cū eo poſſidere iubet. vt ſalteȝ tedio ꝑpetue cuſtodie. extorqueat ab herede cautōem Eſt tn̄ alia poſſeſſio heredis. alia legatarij. heres eīn vere poſſidet. ⁊ vſucapit. Sed legatarius eſt in poſſeſſione iuris pignoris. infra. herede. l. ij. in p̄n.

Liber triceſimuſſeptim⁹ ⁊ tredecim⁹ huius

De bonorum poſſeſſionibus

Poſſeſſio bonorum — *Bonſſ q̄ dicāt*

Bonorum poſſeſſio eſt ius ꝑſequendi retinēdiq̄ patrimonij ſiue rei q̄ cuiuſq̄ cum is moritur fuit Et dicuntur bona. vniuerſitatis cuiuſq̄ ſucceſſio qua ſuccedit in ius

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

moꝛtui.ſuſcipiturq; eius rei cõmodũ ⁊ incõmodũ. Nã ſiue ſoluẽda ſint bona:ſi-
ue non ſint:ſiue damnũ habeãt ſiue lucrũ:ſiue in coꝛpoꝛib⁹ ſint ſiue in actionib⁹:
in hoc loco ꝓpꝛie bona appellanꝷ. Et in omnibus habenꝷ bonoꝛũ poſſeſſoꝛes vi-
ce heredũ.nõ autẽ ſunt veri heredes vnde nõ habẽt petitionẽ hereditatis dire- Bonoꝝ poſ.
ctam:ſed bonoꝛũ poſſeſſionẽ. Et inducte fuerũt bonoꝝ poſ.a pꝛetoꝛe emendandi:
ſupplendi ⁊ coadiuuandi iuriſciuilis gratia. Et cõpetunt tã ex teſtamento q̃ ab
inteſtato.p̃toꝛ eni cũ videret multos a iure ciuili excluſos:ſecut⁹ naturalẽ equi-
tatem eiſdem ſucceſſionẽ pollicitus eſt:nõ tamẽ fecit eos heredes:quia id nõ po-
tuit:cũ hereditas iuris ciuilis ſit vocabuluꝫ:ſed ꝓinde conceſſit eis bo.poſ. ac ſi
heredes a iure ciuili fuiſſent:⁊ cõſtituunꝷ loco heredũ.vocanturq; bonoꝝ poſſeſ
ſoꝛes. Et ſunt bonoꝝ poſſeſſiones ex teſtamento due. Una cõtra tabulas: alia ſꝫ Bo.poſ.ꝯ ta.
tabulas. Ab inteſtato ꝟo erant olim octo:hodie ꝟo tm̃ ſex ſunt bonoꝝ poſſeſſio- Scd̃m tabu.
nes oꝛdinarie:⁊ ſeptima extraoꝛdinaria q̃ locũ habet vt ex legib⁹ nouis bonoꝛuꝫ
poſſeſſio detur.de quib⁹ plene inſti.e.§.q̃s autẽ pꝛetoꝛ.vſq; ad.§.cũ igitur.

¶ Si tabule teſtamenti extabunt

¶ Hic ti.differt ab illo:infra ſi tab.teſ.nulle extiterint:quia hic dicit extabũt ibi
nulle extiterint. Et eſt hic ti.cõmunis bonoꝝ poſſeſ.ſm ⁊ cõtra tab. Superioꝛ
ꝟo generalis omniũ bonoꝛũ poſſeſſionũ. Et ſũt cõmunia vtriuſq; ſm tab.⁊ con- Cõia vtriuſq;
tra tab.p̃mo in eo:q2 vtraq; cõpetit capacib⁹: nõ capacib⁹ non: infra de cõtra. poſ.ꝯ ⁊ ſꝫ ta.
tab.l.ij.§ liberi. Secũda quia vtraq; cõpetit ex eiſdẽ tabulis:id eſt eius qui po
tuit teſtari:infra de ſecũ.tabu.l.j.§.exigit. Tertio q2 ex quacunq; materia ſcri-
pta ſit vtraq; cõpetit:infra de ſecũ.tab.l.j.in pꝛin. Quarto:quia vtraq; cõpe-
tit tam ex teſtamento ſcripto q̃ nõ ſcripto. Sed tunc dicitꝷ ſm nũcupationẽ vł cõ-
tra nũcupationeꝫ:vt.C.de ſecũ.tab.l.j. Quinto q2 cõpetunt ⁊ danꝷ q̃n tabule
ſunt tp̃e moꝛtis:licet poſtea intereant:infra de ſecũ.tab.l.j.§.ſufficit. In multis
autẽ differũt:vt infra de cõtra.tab.l.illud.§.ad teſtamenta. Et in multiſ alijs cõ-
ueniunt ⁊ differunt:vt patebit infra in ſpecialib⁹ ti.de ſm ⁊ cõtra tab. In q̃b⁹ dr̃ñt

De bonoꝛum poſſeſſione infãti:furioſo:muto:ſurdo:ceco competenti.

¶ Quinq; ꝑſonas expꝛimit hic ti.admittẽdas ad bonoꝝ poſſeſſiones.ſde pꝛimiſ
duabus tractat lex pꝛima:⁊ p̃ſertim ſupꝛa ti.ij.l.nõ eſt ambigendũ.vbi ſpecialiꝷ
de furioſo.de infante autẽ ſpecialiter tractat.l.ſeru⁹.ſ.ti.ij. Alij ꝟo tres:mu-
tus:ſurdus:cecus:ꝓcedũt iure cõmuni in petẽda bonoꝛũ poſſeſſione:et in die ce-
denda:infra eo.l.ij.

¶ De bonoꝛum poſſeſſione contra tabulas.

¶ Liberis p̃teritis:id eſt nõ inſtitutis vt opoꝛtet:pꝛetoꝛ bonoꝝ poſſeſſionẽ ꝯtra
tab.teſtamenti paterni cõcedit.poſſunt eni petere bonoꝝ poſſeſſionẽ in rebus pa-
ternis:nõ obſtãte q2 pater in teſtamento ſuo nullã de eis fecerit mentionẽ. Et de- Preteriti
bemus accipere hoc loco liberos nõ ſolũ naturales ⁊ legitimos:ſed etiã adopti-
uos.ſi neq; inſtituti neq; exheredati ſunt rite poſſunt cõtratabulare. Et vocanꝷ Liberi
ad bonoꝛũ poſſeſſionẽ cõtra tabulas:eo iure ⁊ oꝛdine quo vocanꝷ ad ſucceſſioneꝫ
iure ciuili. Et pertinet hec clauſula etiã ad poſthumos p̃teritos. Si autẽ liberi
ſint exheredati:⁊ foꝛte minus legitimi nõ habent hanc bonoꝛũ poſſeſſio.contra
tab.ſed in ipſoꝛũ arbitrio eſt inſtituere inofficioſi querelam ſi velint.

f

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

De légatis pſtādis cōtra tabulas bonoꝝ poſſeſſiōe petita

¶ Hic ti. eqtatem quādam habet naturalē ⁊ aliquid nouū: vt hi q̄ iudiciū pris: id eſt vltimā voluntatē reſcindunt ꝑ bonoꝝ poſ. contra tabulas petitā: iuxta ei⁹ voluntatē ſaltem legata ⁊ fideicōmiſſa q̄bouſdā pſonis preſtaret: hoc eſt liberis. et parentibus ipſius teſtatoris: et vxoribus nurubuſq; dotis noīe legatū. Generaliter aūt parentes et liberos p̄toꝛ excipit: nec gradus liberoꝛū parētūue enumerauit: ergo in infinitū eis pſtabit. Quiſq; igitur ex liberis parentibuſue fuerit ad legati petitionem admittet. non obſtante irritatione teſtamenti per bonoꝛū poſ. contra tabulas factam.

De collatione bonoꝛum.

Collatio bo. ¶ Collatio bonoꝝ dicitur quaſi cōmunicatio quaſi in cōmune lacio. Nā qđ erat ꝓpꝛium et cōfertur: cōmunionī ſubicit. Et habet hic ti. manifeſtā equitatē: cū enim p̄toꝛ ad bonoꝝ poſſeſſionē cōtra tab. emancipatos admittat. participeſq; efficiat cū his qui ſunt in poteſtate bonoꝝ paternoꝝ. ꝯſequens eſſe credidit: vt ſua quoq; bona in mediū cōferantur qui appetunt paterna. Inter eos ergo dabitur

Collatio quō fit collatio. quib⁹ bonoꝛū poſſeſſio data eſt. Et fit collatio cum tali diſtinctione. Nā aut ſūt heredes aſcēdentes: et tunc ſiue ipſi ſuccedāt liberis eoꝛū emācipatis vel in poteſtate cōſtitutis: non tenent inter ſe inuicem aliqua bona cōferre. Et idem ꝑ omnia in collateralibus et extraneis heredibus: q̄ ſimiliter non aſtringūtur ſibi inuicem cōferre. ſiue tales ꝑſone ſuccedant ex teſtamento ſiue ab inteſtato: qꝛ hoc non repitur aliquo iure cautū. Sic ergo titulus ille non habet locū in ſupraſcriptis pſonis ſed in ſolis heredibus deſcendentibus: q̄ liberi appellant. inter quos ita diſtinguit: aut ſoli emancipati ſuccedūt patri vel auo: ⁊ tunc ſola ꝓfectícia tenentur cōferre ſibi inuicē: vt ꝓbatur in. l. vt liberiſ. C. de colla. Aut ſuccedunt cū collateralib⁹ vel extraneis. et idem qđ ſupra. Aut ſuccedūt cum alijs exiſtentib⁹ in poteſtate: et tunc emancipati conferūt ſuis in poteſtate cōſtitutis ſola ꝓfecticia: et econtra ſui emācipatis. Et ſic eſt eq̄litas inter eos in mō collationis. de hoc in aut. ex teſtamento. C. de coll. niſi teſtatoꝛ aliud diſpoſuerit vt ibi.

De collatione dotis.

¶ Licet pater faciens filio donationē tanq̄ bene merito: hoc expreſſo vt cōmunit

Que donatio nes debēt cō. fit in inſtrumētis donationū: nō teneat filius iſtā donationē ꝯferre: cū talis donatio dicat peculiū aduēticiū potius q̄ ꝓfecticiū: vt no. glo. in aut. vnū ſi pareſ. C. de inoffi. teſta. Tamē vbi pater tradit liberis ex aliqua cauſa ꝓpter quam cogit filio donare: puta ex cauſa dotis vl' donatiōis ꝓpter nuptias: vt in. l. fi. C. de do. ꝓmiſ. ⁊ in. l. q̄ liberos. ff. de ritu nup. ⁊ tunc tal' donatio deb; ꝯferri: vt infra to. ti. ⁊. l. filie. ⁊. l. illā. C. de dona. Et eſt ratio: qꝛ cū pater det ex iuris neceſſitate: videtur velle q̄ cōferat: ⁊ etiā qꝛ hec donatio querit filio in vita patris: ideoq; cōferēda eſt vt ꝓbat. l. pomponi⁹ philadelphus. ff. fa. her. Et ſic ſoroꝛes maritate ⁊ dotate q̄ voluut venire ad ſucceſſionē hereditatis paterne ſimul cū fratrib⁹ tenent dotes ſuas cōferre: ⁊ eodē modo frater alteri fratri donationē ꝓpter nuptias quā pater ei contulit quando ipſe vxoꝛem duxit.

De ventre in poſſeſſionem mittendo.

¶ Sicuti liberoꝛū eoꝝ qui iam in rebus humanis ſūt curā p̄toꝛ habuit dādo eis carbonianā: ⁊ cōtra tabulas ⁊ ceteras poſſeſſiones. Ita etiā eos q̄ nōdū nati ſunt

ꝓpter ſpem naſcendi nō neglexit. Nā ⁊ hac parte edicti eos intuitꝰ eſt: dū vētrē
mittit in poſſeſſionē vice ⁊ loco bonorū poſſeſſionis ꝯtra tabulas. Oportet ergo
omnimodo mulierē eſſe pregnantē: ad hoc detut ei hec bo. poſſeſ. Nec ſufficit ſe
dicere ꝑgnātē vt ſibi cōpetat hoc edictū. Quare nec tenet datio bonoꝝ poſſeſſio
nis niſi vere pregnās fuerit: ⁊ mortĩ tpe: ⁊ eo tpe quo ſe mitti in poſſeſſiōez petit

Pregnāti dat vētrĩ no. poſ.

De coniungendis cū emācipato liberis eius:

¶ Per legē antiquam. xij. tab. ſolū ſui ſuccedūt: vt inſti. de here. ab inteſ. §. j. ⁊
ſunt ſui. etiā nepotes in ptāte retēti: ſi pater eoꝝ eſt emācipatꝰ: vt inſti. de here.
qua. ⁊ diſ. §. ſui. Per ꝑtorē autē etiā emācipatꝰ ac ſi in ptāte ꝑmanſiſſet: vt. ſ. de
bo. poſ. ꝯtra tab. l. j. § vocant. Hanc diſcordiā ſedat hic ꝑtor: vt partē quā erat
habiturus emācipatus ſi in poteſtate ſtetiſſet: diuidat cū ſuis filijs: vt ipe dimi-
dium: illi aliud dimidiū habeāt: ⁊ eis ſolū ꝯferat: nō alijs fratribꝰ. ideo dicitur
ille titulꝰ coiūgere emācipatos cū eoꝝ liberĩ. Sed ad hoc ꝙ fiat hec ꝯiūctio mul
ta ſunt neceſſaria. Primo vt pater ſit emācipatꝰ: alr̃s ipe ſolus ſuccederet iure cōi:
vt infra. e. l. j. in prin. Scdo ꝙ liberi eiꝰ ſint in familia: id eſt in poteſtate aui tē-
pore quo is moritur. Tertio ꝙ hi nepotes ſint naturales ⁊ legitimi: nō legitimi
tm̄: id eſt adoptiui: vt infra. e. l. ſi quis. Quarto ꝙ hereditas pertineat ad eos
ſcʒ nepotes ⁊ filiū. ſ. ꝙ filiꝰ ꝑteritus ſit: ⁊ illi inſtituti: vl' ecōtra. vl' omnes ꝑteri-
ti ⁊ alius inſtitutꝰ. vl' prorſus inteſtatꝰ deceſſit. Quinto ꝙ ſuo noīe ꝑtineat: alr̃s
ſecus: infra e. ſi nepos. Sexto ꝙ hereditas ſit paterni generis vt aui paterni. vel
ꝙ ꝑteritio ꝓ exheredatiōe habeat. ſ. de ꝯtra. tab. l. illud. § ad teſtamēta. Septi
mo ꝙ non ſint exheredati filius ⁊ nepos: quia tunc in cōtra. tab. non iungerent:
quia omnino eis denegatur ſuo ⁊ alieno iure. Octauo ꝙ emancipatꝰ nō ſit in ad
optionē datꝰ. Nā tūc nō fit ei iūctio: qꝛ nec hʒ ꝯtra tab. niſi ſit ꝯſtitutꝰ ⁊ aliꝰ cō-
mittat edictū: vt. ſ. de ꝯtra. tab. l. nō putauit. § in adoptionē. Sʒ hoc edictū ho
die locū nō hʒ: qꝛ ſublata eſt differētia patrie ptātis: vt in auť. de here. ab inteſ.
§. j. coll. ix. Nā ſolꝰ filiꝰ ho die ſuccedit: ſiue ſuꝰ vl' emācipatus: ⁊ non nepos.

Que ſint neceſſaria in ꝯiūctōe emācipa.

¶ De carboniano edicto.

¶ Hoc edictum inuentum eſt a carbone pretore: ⁊ ab eo denominatū. ſicut publi-
ciana a publicio. inſti. de act. § alie. Et habet locum hoc edictum quando alicui
filio non inſtituto vel exheredato: ſed preterito: controuerſia fit a poſſidente bo-
na paterna: an inter liberos ſit connumerandus. Et ita de ſtatu eius: id eſt filiati
one: ſimul ⁊ de bonis agitur. Si tunc talis eſt īpubes cauſa cognita perinde poſ
ſeſſio corporalis rerum hereditariarum ſibi datur: ac ſi nulla de ea re contrauer-
ſia eſſet: ⁊ iudicium in tempus pubertatis cauſa cognita differtur. Et habet hoc
edictum locum tam in maſculis ꝙ̃ feminis ex virili ſexu deſcendentibus. omnes
enim comodum carboniani habent. et generaliter his competit carbonianum:
quibus ⁊ contra. tabu. bonorum poſſ. His vero qui repelluntur a contra. tabu.
bonorum poſſeſſione non competit. Et vertitur cauſe cognitio in eo: vt ſi manife-
ſta calumnia appareret eorum qui infantibus bonorum poſſeſſionē peterent: non
daretur bonorum poſſeſſio ſummatim. Ergo cum petitur ex carboniano edicto
bonorum poſſeſſio debet pretor cognoſcere. ⁊ ſiquidem abſolutam cauſam inue-
nerit: id eſt ſine dubitatione: euidenterqꝫ probetur filium non eſſe: quod duobus
modis probari poteſt: vt eſt tex. in. l. filium. ſ. de his qui ſunt ſui vl' ali. iur. ne-
gare debʒ ei bonorū poſſeſſionē carboniani. Si vero ambiguā cauſā. hoc ē vl' mo

Carbonianū

Cāe cognitio

dicũ pro puero,faciente vt nõ videaꝶ filius euidenꝶ nõ eſſe.dabit eĩ carbonianaꝫ bonorũ poſſeſſionẽ.Due ergo cauſe ſunt de quibꝰ p̃toꝛ cognoſcet. Una dãde carboniane poſſeſſionis:que habet cõmodũ illud vt ꝑinde ac ſi nullã cõtrouerſiã pateretur impubes poſſeſſionẽ bonoꝝ accipiet.Alia eſt cauſe cognitio vtrũ debeat differri in tp̃s pubertatis cognitio:an p̃ſentari poſſeſſio.

De bonoꝛum poſſeſſionibus ſcd̃m tabulas.

Tabule teſta.

Juriſconſultus ſecutus ordinẽ bonoꝝ poſ.Primo ſupra tractauit de ꝯtra.tabu.qꝛ iſta prius deferꝶ q̃ ſm tab.vt.ẜ.ti.pꝛ.l.ideoq̃.Et nũc demũ de ſm tab. quia iſta poſterioꝛ eſt.Sed impatoꝛ.C.e.ti.aliã habuit cõſiderationẽ p̃mittendo ſm tab.tanq̃ dignioꝛẽ:quia magis nitiꝶ ex volũtate defũcti.Et debemꝰ accipere tabulas teſtamenti omnẽ figurã materie. Siue igiꝶ tabule ſint lignee:ſiue cuiuſcunq̃ alterius materie:ſiue charte:ſiue mẽbrane:ſiue coriũ alicuius animalis tabule recte dicuntur.Nõ tamẽ curamꝰ hic omnes tabulas ſed ſup̃mas:id ẽ eas que nouiſſime facte ſunt. Sufficit autẽ extare tabulas etiã ſi non ꝓferanꝶ:ſi certũ ſit eas extare. Si autẽ apud furẽ ſunt vel apud eũ apud quẽ depoſite ſunt: dubitari non opoꝛtet admitti poſſe bonoꝝ poſſeſſionẽ.Nec eniꝫ opus eſt aperiri eas vt bonoꝛũ poſſeſſio ſm tab.cognoſcaꝶ.Et eſt ſecutus p̃toꝛ oꝛdinẽ equiſſimuꝫ: voluit enĩ pꝛimo ad liberos bonoꝝ poſſeſſionẽ ꝯtra tabulas ꝑtinere. Quõ ſi hoc occupatũ non fuerit:iudiciũ defuncti ſequendũ eſt. Expectãdi igitur liberi erũt q̃diu bonoꝝ poſſeſſionẽ petere poſſunt.Qꝫ ſi tẽpus fuerit finitũ:vel ante deceſſerit vl̓ repudiauerit vl̓ ius petẽdi bonoꝛum poſ.amiſerit: tunc reuertiꝶ bonoꝛum poſ.ad ſcriptos heredes.⁊ ꝓ qua quiſq̃ parte heres ſcriptus eſt:ꝓ ea accipiat bonoꝛũ poſſeſſionẽ:ſic tamẽ vt ſi nõ ſit q̃ ei concurrat habeat ſolus bonoꝛum poſſeſſionem.

Si a parente quis manumiſſus fuerit.

Manumiſſus Emãcipatus

Manumiſſus hoc titulo impꝛopꝛie ꝓ emancipato poniꝶ. Seruus enim diciꝶ manumitti:filius autẽ emãcipari:vt.C.quãdo actio de pec.ẽ an.l.j.Quia autem ſupra de bono.poſ.cõtra tab.que daꝶ liberis ꝯtra teſtamentũ parentũ vt ibi dictum eſt.Nunc ecõtra de ea poſſeſſione que parentibus contra teſtamentuꝫ liberoꝛum datur:licet hec non ſit ita fauoꝛabilis ſicut alia:que recto oꝛdine nature liberis debeꝶ:nõ autẽ econtra:vt infra.vnde lib.l.ſcripto in fi.Et caute diciꝶ in hoc ti.cõtra teſtamentũ emãcipati.Nã ille q̃ eſt in poteſtate nõ poterat olim habere heredẽ:etiã parentẽ:niſi haberet caſtrẽſe peculiũ ⁊ faceret teſtamẽtũ ⁊ adiretur hereditas:⁊ tunc ceſſat ꝯtra tab.⁊ q̃rela:vt.C.de inoffi.teſ.l.fi. Similiꝶ etiã in quaſi caſtrẽſi potuit.ꝑ.l.nam ⁊ ſi parẽtibꝰ.ẜ.de inoffi.teſ.⁊ dic.l.fi.Hodie autẽ in quaſi caſtrẽſi videꝶ q̃ habeat locũ querela: ⁊ ꝯtra tab. vt.C.de epi.⁊ cle.auẗ.p̃ſbyteros.Si aũt nõ adireꝶ hereditas:pater omnia occupet iure peculij:vt infra de caſ.pe.l.ij.Sicut ergo pater p̃tereundo filiũ ſuũ in teſtamẽto: patiꝶ ꝯtra tab.bono.poſ.filio adiudicari etiã emãcipato:ita ⁊ filius etiã emancipatus patrẽ p̃teriẽs:eundẽ exitũ ꝯtra tab.teſtameti ſui patieꝶ:niſi parẽs pecuniam acceperit vt filiũ emãciparet.vel poſtea filius in eum quãtũ ſatis eſt cõtulit: ne iudicia eius inquietet.vel niſi filius militare cepit:militia vl̓ armata vl̓ inermi:infra eo.l.j.§ ſi parens.

De bonoꝛum poſſeſſionibus ex teſtamento militis.

Quia q̃dã ſpecialia ſuanꝶ in bono.poſ.ſꝫ.tab.ex teſtamẽto militis:q̃ in teſta

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

mento pagani locũ nõ habẽt: ideo de hac dicitur. Non eſt autẽ dubiũ quin volũtates eorũ rate eſſe debeant: qui in hoſtili loco: id eſt expeditiõe vel ꝓcinctu ſuprema iudicia quoquo modo ordinaſſent: ibidemꝗ diẽ ſuum obijſſent. Omnes ergo qui eius ſunt conditiõis: vt iure militari teſtari non poſſint: quia forte milites non ſunt. ſi tamen in hoſtili loco deꝑhendant ⁊ illic decedant quoquo modo velint: ⁊ quoquo modo poſſint teſtabunt. ſiue pſes ſit ꝓuincie: ſiue legatus: ſiue ꝗs alius qui iure militari teſtari nõ poteſt. Itẽ nauarchos: id eſt princeps nauis. ⁊ trierarchos claſſiũ: id eſt qui preſunt nauibus triremibus. iure militari poſſe teſtari nulla dubitatio eſt. Nauarchi Trierarchi

De iure patronatus.

Supra titulo ſecundo viſum eſt quõ patri ⁊ patrono qđ vnũ eſt cõtra tab. teſtamenti bono. poſſeſſio det. Nunc de omni iure patronatꝰ tractat: qđ in multis conſiſtit. Primo enĩ ſuccedunt patroni ⁊ eorũ liberi libertis ab inteſtato decedẽtibus: ſi liberos nullos reliquerint. Ex teſtamẽto autẽ ſi libertꝰ habeat in bonis minus ꝙ̃ centũ aureos: excludit patronus penitus. ſi habeat plus ꝙ̃ cẽtũ ⁊ inſtituat extraneũ heredem: non poteſt patronꝰ excludi quin habeat ad minꝰ tertiam de bonis liberti: vt inſti. de ſuc. liber. poſt prin. Scđm ius eſt vt patronꝰ non vocetur in ius a liberto ſine venia: vt. C. de in ius voca. l. ij. Tertiꝰ vt libertꝰ alat eum inopem: vt. ff. de lib. ag. l. ſi quis a liberis. § ſolent. Quartũ vt turpem actionem vel exceptionem contra eũ non ꝓponat: vt infra de ex. dol. l. apud celſum. § aduerſum. Quintum vt poſſit eũ ingratum in ſeruitutez reuocare: vt in aut. vt liber. de. ce. § j. Sextũ vbi patronũ inuenerit faciat ei reuerentiã. ff. de in ius vo. l. generalit. vnde dicit: Patrono debet honor: onus: vtilitaſꝗ. Preſenti ꝑ ſit: defendat: alat egenus. glo. in. c. nobis. de iure patro. Et hec iura multis modis tollunt. quos ponit glo. inſti. de ſuc. lib. § cũ ꝯo maiores. Patronorum ſucceſſio ⁊ ius Verſus

De obſequijs a liberis et libertis parentibus ⁊ patronis preſtandis.

Honori parentũ ac patronoꝝ tñ tribuit: vt ꝗ̃uis ꝑ ꝓcuratorem iudiciũ accipiant: tñ nec actio de dolo: neꝗ iniuriarũ in eos dat. Interdictũ quoꝗ vñ vi nõ eſt aduerſus eos reddẽdũ. Et tãta pietatis ratio etiã militibꝰ in parẽtes cõſtare debet: ꝙ ſi filiꝰ etiã miles in patrẽ aliqua cõmiſit: ꝓ modo delicti puniẽdus eſt. Et ſi filius patrẽ aut matrẽ (ꝗs venerari oportet) cõtumelijs afficit: vel impias manus eis infert: ꝓ modo delicti talis trãſgreſſa pietas puniẽda ẽ. Et indignꝰ eſt militie iudicãdus qui patrẽ ⁊ matrẽ de aliquo maleficio accuſauerit: qꝛ filio ⁊ liberto ſemꝑ honeſta ⁊ ſancta ꝑſona patris ac patroni videri debet: et etiã magiſtri vt dicit glo. i. l. liberto: infra eo. Itẽ nec iuſiurandũ calũnie a patrono exigere põt: ſupra de iureiur. l. ſi patronus. 2. l. iuſiurandum. Paternꝰ ho. Magiſtri

Liber triceſimuſoctauus ⁊ vltimus huius.

De operis libertorum.

Opere ſũt diurnũ officiũ: id ẽ officiuz quod ꝗs exhibet alicui ꝑ diẽ. ſ. artificialẽ nõ naturalẽ: vt ſupra de ali. leg. l. ij. ⁊ infra de ꝟ. ſig. l. ij. § j. Aliquãdo tñ opa põit ꝓ breuioris tꝑis officio: ut in ſalutãdo vł aſſurgẽdo ⁊ ſi. vt ſupra de ꝑdi. in-

de.l.ſi nõ ſortē §·libertꝰ.Et cõſiſtit oꝑa in actu.ſ̃.de op.ſer.l.j.Et differt h̃ ti. ab illo:qꝛ ibi de oꝑis ſui.hic de liberti oꝑis dicit.Et polliceť p̄toꝛ in hoc edicto ſe daturũ iudiciũ in libertos ⁊ libertas ſuꝑ oꝑis preſtãdis:ad hoc vt emeret atqꝫ honoraret libertinas ꝑſonas.Qui ergo oꝑas p̄ſtare debet diurnas:nõ eo die p̄ſtare teneť quo ꝓmiſit.Nec illi q̃ ſex horis añ meridianis paratꝰ eſt ſeruire hodie:⁊ alia die ꝑ alias ſex horas liberatio eiꝰ diei ꝯtingit:qꝛ oꝑa nõ diuidiť.Et alie ſunt oꝑe diei hodierne:alie craſtine.

De bonis libertorum.

Bõa libertoꝝ ¶Hoc edictũ a p̄tore ꝓpoſitum eſt:honoris quē liberti patronis exhibere debēt moderãdi gratia.Nã vt Seruiꝰ ſcribit añ ſoliti fuerũt patroni a libertiſ duriſſimas res exigere.ſ.ad remuenrãdũ tam grãde ⁊ ineſtimabile bñficiũ qđ in libertos ꝯferť:cũ ex ſuitute in ciuitatē romanã ꝑducunť. Et q̃dē p̄mus p̄toꝛ rutilius edixit ſe ampliꝰ nõ daturũ patrono q̄ȝ oꝑarũ ⁊ ſocietatis actionē:videlicet ſi hoc pepigiſſet:vt niſi obſequiũ ei p̄ſtaret libertus in ſocietatē admitteret patronus. vt qꝛ dixit dñs ob hoc te ſolũ manumitto vt mecũ ꝯtrahas ſocietatē:talis autē ſocietas iure poſtea ꝓhibita fuit:vt in.l.labeo.ſ̃.ti.ꝓx.poſterioreſ aũt p̄tores pollicebanť patronis certe partiſ bo.poſ.qđ ⁊ poſtea ꝑ imperiales ꝯſtitutiões redactũ eſt in id ius qđ habeť inſti.de ſuc.lib.⁊ dic.ē ſupra de iur.pa.circa p̄n.

De libertis vniuerſitatum.

Municipes ¶Municipibꝰ:id eſt vniuerſitati plenũ ius in bonis libertoꝝ libertarũqꝫ deferτur:hoc eſt illud ius qđ etiã patrono.Poſſunt ergo omnino petere bo.poſ.libertorũ:⁊ tꝑa bono.poſſeſſiõis petēde cedũt municipibꝰ exinde:id eſt ab eo tꝑe.ex quo decernere de petēda potuerũt:id eſt eligere ſindicũ vł actorē.

De aſſignandis libertis.

Aſſĩgtio lib. ¶Tēporibꝰ Claudij imꝑatoris:velleio:ruſo ⁊ ſcapula cõſulibꝰ.factũ eſt ſenatuſcõſultũ de aſſignatiõe libertoꝝ:quo caueť ꝙ patronꝰ habēs pl'es liberos ĩ poteſtate:põt vni ex eis libertũ aſſignare ſiue ex teſtamēto ſiue ab inteſtato.q̃ aſſignatio euaneſcit:ſi talis filiꝰ poſtea emãcipatꝰ fuerit:⁊ ille cui aſſignatio ē facta: ſolus ſuccedit liberto:excluſis alijs etiã in eodē gradu conſtitutis.Eſt ergo aſſignatio quedã p̄legatio ⁊ p̄ alijs liberis donatio.⁊ põt fieri quacũqꝫ volũtate:⁊ q̃buſcũqꝫ verbis:etiã nutu:infra eo.l.j.§·aſſignare.⁊ pure ⁊ ſub ꝯditiõe:infra e. l.aſſignare.

Si quid in fraudē patroni factum ſit.

Libertus ¶Libertus teneť patrono ſuo relinquere partē debitã iuxta diſtinctionē.ſupra de iur.pa.traditã.Si ĝ libertꝰ dolo malo:ſiue teſtamēto facto ſiue ab ĩteſtato decedēs aliq̃d fecerit q̃ minꝰ debita ꝑs bonoꝝ ad patronũ vł eiꝰ liberos ꝑueniat:hꝫ patronꝰ actiõeꝫ q̃ appellať fauiana.Et ē in factũ actio ꝑſonał ⁊ ꝑpetua:q̃ dať ſoli patrono ad reuocãdũ ea q̃ libertꝰ in fraudē eiꝰ alienauit inter viuos vł vltima volũtate:quo minꝰ patronus habeat tertiã:vt infra e.l.j.§.j.⁊ inſti.de ſuc.lib. .§·ſed curã.de hac actione inſti.de ac.§·Item ſiquis in fraudem.

Si tabule teſtamenti nulle extabunt.

¶Poſtea q̄ȝ p̄toꝛ locutꝰ ē de bono.poſſeſſio.eiꝰ q̃ teſtatꝰ eſt:trãſitũ fecit ad inte-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſtatos:eū ordīez ſecut⁹ quē ⁊ lex.xij.tab.ſecuta ē. Fuit em̄ ordīarīū añ de iudici ls ⁊ volūtatib⁹ teſtātiū:⁊ deīde de ſucceſſiōe ab ītestato loq̄. Sȝ ſucceſſiōeȝ ab ī teſtato in pl'es ptes diuiſit.fecit em̄ grad⁹ varios.i.capita.p̄mū liberorū.ſcōm legitioꝝ.tertiū cognatoꝝ.quartū viri ⁊ vxoris. Tūc aūt ab ītestato p̄t cōpetere bono.poſ.Si neq̄ ſȝ tab.neq̄ ꝯtra tab.bo.poſ.agnita ſit.vl'ſi repudiata ē a bo no.poſ.ex teſtamēto:tūc em̄ ab ītestato bo.poſ.eā īcipit. Recte aūt p̄tor a liberis initiū fec̄ ī ſucceſſiōe ab ītestato:vt ſic̄ ꝯ tab.ipis ōfert:ita ab ītestato ipos vocet. Ab iteſta.ſuc.

Unde liberi.

Quidā libri hn̄t h̄ ꝑpriū titulū.vn̄ liberi. Alij aūt nō habēt hic titulū:ſȝ po nūt iſtā legē ſub ti.ꝑx.ſ̄.ſi tab.teſta.⁊c. Et tractat h̄ titul⁹ de p̄mo ordīe ſucce dēdi ab ītestato:q̄ dat liberi deſcēdētib⁹ ſiue ſuis ſiue emācipatis:qb⁹ ordīe na ture parētū hereditas debet. Nō aūt ecōtra parētib⁹ liberoꝝ hereditas. Parē tes em̄ quicq̄d acq̄rūt p̄ſumunt naturali rōne ⁊ cōi voto liberi theſaurizare. Ecō tra aūt liberoꝝ bona ad parētes nō recto ordīe nature:ſȝ turbato ⁊ ex ſola miſera tione.i.pietate:in ſolatiū filij amiſſi ꝓcedunt:vt.ſ̄.de iur.do.l.in ſucceſſiōe.⁊ ð inoffi.teſta.l.nā ⁊ ſi parētib⁹.vbi glo.dic̄ Bul.dixiſſe qn̄ mortu⁹ fuit fili⁹ ſu⁹. Ordine turbato ſuccedis bulgare nato. Et pōt h̄ ſubijci regla:vt q̄cunq̄ hn̄t cō tra.tab.habeāt hāc bo.poſ.vt.ſ̄.ti.ꝑx.l.j.§ recte.liberi ergo in bonis matri vl' materne linee:nō hn̄t hāc bo.poſ.ita intelligit̄ q̄ dr̄.C.de ſuis.⁊ le.here.l.vl. Liberoꝝ ſuc. Turbata ſuc. Bulgari ver.

Unde legitimi ⁊ vnde agnati:

Cōiūctio.⁊ hoc ti.ponit̄ expoſitiue.nā idē ē legitim⁹ ⁊ agnat⁹.oēs em̄ agna ti legitimi di cunt̄:q̄ꝛ lege.xij.tab.ad ſucceſſionē vocāt̄. Et differt̄ hec bo.poſ. ꝑ vnde legitim i:nō tm̄ maſcul'ſȝ etiā femiab⁹.nec tm̄ īgenuis:verūetiā libertis. Eſt ergo cōis plib⁹.nam ⁊ femine pn̄t vl'ꝯſāguineos vl'agnatos habere. Defi ciētib⁹ igit̄ liberis.i.ſuis heredib⁹:deuoluit̄ hereditas ſcōo ordīe ꝑ hoc bo.poſ. ad agnatos ꝓximos ex lege.xij.tab.q̄ ſūt illi ex linea maſculina deſcēdūt.vl'etiā ex adoptiōe:dūmodo ſint in p̄ori gradu.q̄dā tñ ꝯiūcti ꝑ femininū ſexū admittun tur ſicut legitimi:vt filij ſororis germane:vl'vterine:⁊ fratres emācipati. Item vterini ⁊ filij eorū.C.de leg.here.l.pe.⁊ vl. Itē q̄ ad hereditatē vocant̄ vl'bo. poſ.lege vl'ſenatuſcōſul.tertul.vl'orfi.habēt hāc bo.poſ.īfra.l.ij.§.vl.⁊.l.iij. Agnatus Legitimus

Unde cognati.

Hec bo.poſ.dat̄ ꝯiūcti ꝑ femininū ſexū legitīe vl'nō legitime. Et q̄ꝛ ex iure ci uili originē nō hȝ:ideo poſteriori ⁊ tertio ordīe ponit̄:⁊ eos inuitat q̄ iure ciuili ad ſucceſſionē admitti nō pn̄t.i.cognatos. Cognati aūt appellati ſūt:q̄ſi ex vno nati vl'ab eodē orti.i.ꝓgēiti.⁊ q̄ q̄ſi cōe naſcēdi initiū habuerūt. Et cōplectitur hec bo.poſ.ſextū gradū cognatoꝝ:⁊ ex ſeptimo duas ꝑſonas.ſ.filiū ⁊ filiā ſobri ni ⁊ ſob rine. Si itaq̄ liberi.i.p̄mi ordīs heredes:⁊ poſt illos agnati.i.ſecūdi or dinis:minime ſupſūt q̄ vēire poſſint ad ſucceſſionē ab ītestato:vocāt̄ ꝑ vn̄ cogna ti.i.b n̄ficio hui⁹ tituli attinētes ex linea ꝓximiori feminina:⁊ agnati capite dimi nuti ⁊c. Hodie aūt agnati añ cognatos nullā hn̄t p̄rogatiuā. Nec eſt aliq̄ differē tia agnationis ⁊ cognatiōis:dūmodo al's nullo defectu etatis vl'morbi īpediant̄: vt in aut̄.de here.ab inteſ.§.ex his.coll'.ix. Cognati Nota

De ſucceſſorio edicto.

Succeſſoriuȝ edictū ideo ꝓpoſitū ē:ne bōa hereditaria vacua ſine dn̄o diuci⁹ lacerēt:et creditorib⁹ longior mora fieret.bene igitur pretor putat p̄ſtit uere tē Succeſſoriuȝ edictum

pus his quib⁹ bonoꝝ poſſeſſionē detulit: et dare inter eos ſucceſſoꝛū edictū. Cū enī plures ſunt ſpecies ſucceſſionū ⁊ oꝛdines. ⁊ in vnaquaqꝫ ſpecie ſepe pl'es exiſtent diſpari gradu ꝑſone. Ne igit̄ actiones creditoꝝ differant̄: ſed haberēt q̄s cōuenirēt: ⁊ ne facili in poſſeſſionē defuncti mittant̄: eo modo ſibi ꝯſulerēt: ideo petende bonoꝛum poſſeſſionis certū tēpus prefiniuit. Liberis itaqꝫ ⁊ parentib⁹ tam naturalibus q̄ adoptiuis: ob ſanguinis ꝓ̄rogatiuā in bonoꝛū poſſ. petenda anni ſpaciū: ceteriſ autē agnatis vel cognatis centū dierum dedit. Et ſi intra hoc tempus aliq̄s bonoꝛum poſ. non petierit: eiuſdē gradus ꝑſonis accreſcit. partes autē non petentiū accreſcūt petentibus. C. quando nō pe. par. pe. ac. l. j. Sꝫ ſi null⁹ eius oꝛdinis ſit: deinceps ceteris bono. poſ. ꝓinde ex ſucceſſoꝛio edicto poſ licetur: ac ſi is qui p̄cedebat ex eo non eſſet numero. Et dies p̄fixi ad bonoꝝ poſ. debent eſſe vtiles: ⁊ abſqꝫ ſolennitate aliqua bono. poſ. coꝛam iudice agnoſcitur. Et olim erat ſucceſſoꝛiū edictū ſolū de oꝛdine in oꝛdinē. hodie autē etiā de perſona in perſonā: de gradu in gradū: ⁊ de capite in caput. vt no. C. e. ſuper rubꝛo. ⁊ inſti. de bono. poſ. §. cum igitur.

De gradibus affinitatis.

¶ Iuriſconſultus cognatoꝛū gradus ⁊ affiniū noſſe debet: quia legibus hereditates ⁊ tutele ad quemqꝫ ꝓximū redire conſueuerūt. Et ex lege publicoꝛum iudicioꝛum contra affines ⁊ agnatos: nemo inuitus teſtimonium dicere cogit̄. Nomē cognationis a greca voce dictum videtur cynon. ſic enim illi vocāt quos nos co-

Cognatio gnatos appellamus. Sunt autē agnati omnes cognati: ſed non conuertitur. In-

Drūt agnatuſ et cognatus ter agnatos enī et cognatos hoc intereſt quod inter genus ⁊ ſpeciē. Nam qui ē agnatus ⁊ cognatus eſt. non autē qui cognatus eſt agnatus etiā eſt. Alterū enī

Grad⁹ cogna. ciuile: alterū naturale nomen eſt. Gradus autē cognationis alij ſuperioꝛis oꝛdis ſunt: alij inferioꝛis: alij ex tranſuerſo ſiue a latere. Superioꝛis oꝛdinis ſunt parētes qui vſqꝫ ad tritauum apud romanos ꝓpꝛio vocabulo appellant̄. Ulterioreſ quia non habent ſpeciale nomen maioꝛes nominantur. Inferioꝛis oꝛdinis ſunt liberi: qui vſqꝫ ad trinepotē pꝛopꝛia habent vocabula: vltra hos poſterioꝛes vocātur. Ex tranſuerſo autē ſiue a latere fratres ⁊ ſoroꝛes ⁊ ex his pꝛogeniti. Itē patrui: amite: auunculi ⁊ matertere ⁊ eoꝛū liberi: que computatio qualiter fieri debeat traditur inſti. de gra. ⁊ in arboꝛe cognationū. De affinitate autē ⁊ eius cō-

Affinitas putatione graduum habeſ inſti. de nup. §. affinitatis. ⁊ peculiarē ea de re arboꝛ affinitatis quā ꝓſequere: vt in. c. non decet. de conſan. ⁊ affini.

¶ Unde vir et vxoꝛ.

¶ Deficientibus cognatis: ⁊ his qui inter cognatos vocantur: quarto oꝛdīe vir

Uir ⁊ vxoꝛ ⁊ vxoꝛ ſibi ſuccedunt: ⁊ excludunt fiſcū. Ad hoc ergo requirit̄ q̄ inter eos iuſtū matrimoniū fuerit ꝯtractū: quia ſi iniuſtū fuerit matrimoniū nō dat̄ eis bo. poſ. ſicut nec ex teſtamento vel ab inteſtato ꝑ eos hereditas peti poteſt. Ut aūt hec bono. poſ. locū habeat: opoꝛtet eſſe vxoꝛē moꝛtis tpe: ſi enī diuoꝛtiū ſſecutū ſit: hec ſucceſſio locū nō habet. Similit̄ repellit̄ mulier ſi nubat inter annū luct⁹. C. de ſecun. nup. l. j. in fi. Itē p̄ferunt̄ vxoꝛi omnes ꝯſanguinei viri. C. e. l. j. Itē q̄dam alij q̄ ſunt. C. de here. decu. per to. Itē q̄ ex liberalitate impiali veniūt: vt. C. ſi impe. libe. ſe. ſine he. deceſ. li. x. Alś enī ipī inuicē ſibi ſuccedūt excluſo fiſco: vt C. e. l. j. ⁊ hoc iure veteri. iure aut̄. eſt aliq̄d plus: vt. C. e. aut̄. preterea.

De veteranoꝛum et militum ſucceſſione.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Bona militis inteſtati defuncti caſtrēſia: fiſco non vendicanť: ſi heres legitti-
mus vſq; ad qntum gradū: intra tēpus ſtatutū poſſeſſionē acceperit. Miles dā- Militū ſucceſ
natus de aliquo crimine militari: qualia multa ſunt: infra de re. mili. ꝑ to. nihil ſio
ominus teſtamētum facere poteſt in bonis caſtrenſib⁹ ⁊ iure militari: ſi ſibi hoc
cōceſſum ſit a principe: eiuſq; bona ab inteſtato ad cognatos ꝑtinēt. Secus ſi ſūt
paganica que fiſco applicanť. C. e. l. ⁊ militi. Si autē punitus ſit ex cōmuni cri
mīe puta furto: homicidio ⁊c. omī caſu fiſcus ſuccedit. Et eſt notandū ꝙ priuile- Priuilegium
gium qđ habet miles vt teſteť qđ alias nō poterit: nō durat poſt miſſionē. vt in- militis
ſti. e. i. rū. Sed ſecus in alijs ꝑuilegijs. Ueteranus aūt đr non ſolum legionari⁹
ſed ⁊ omnis qui qualiterꝯūq; militauit ⁊ honeſte ē a milicia abſolut⁹. ſupra de ex
cu. tu. l. ſed ⁊ milites. § veteranus: ⁊ q̄ ꝑuilegia talis habeat habeť. C. de vete.
ꝑ to. no. C. qū ꝓuo. non ē ne. l. veteranus. in glo.

¶ Quibus non cōpetit bonoꝝ poſſeſſio

¶ A bonoꝝ poſſeſſione repellunť qui amiſerunt libertatem vel ciuitatē: petiť aūt
bonoꝝ poſſeſſio vt ſupra dixi: intra tempꝰa ſtatuta. Si autē repudiauerint vel tē
pore ſint excluſi ſtatim poſſunt admitti ſequētes. Nec in curſu tempꝰis bonorum
poſſeſſionis: licet alicui ꝑtendere ignorantiā. ſi tamē potuit cōſulere peritiores.
C. e. l. iuris. Item ſi pater dolo fecerit: ne teſtamentū mutareť in quo filius ſu⁹ Ignorātia nō
eſt inſtitutus etiā emancipat⁹: vel ſi ſeruo inſtituto dn̄s dolo fecit ne teſtamentuꝫ excuſat
mutareť: actiones cōpetentes ex eodem teſtamento ꝓ adipiſcēda bono. poſ. eis
deneganť. ⁊ ꝯtinuať materia huius ti. ſupra ſi quis aliquē teſ. ꝓhi.

Ut ex legibus ſenatuſq; cōſultis bonoꝝ poſſeſſio detur

¶ Hec eſt bonoꝝ poſſeſſio ſeptima extraordinaria: que optima rōne inducta di-
ciť. vt inſti. de bono. poſ. § ſeptima. ⁊ habet locū aliquādo ex teſtamēto. aliquan- Extraor. bo.
do ab inteſtato: vt patet in defuncto apud hoſtes qui lege cor. habet hereditatem
vt ſupra de teſta. l. lex cornelia. ⁊. C. de cap. l. nec nos. Itē mr̄ alijs in teſtamē-
to inſtitutis filijs: poſtea in puerperio deceſſit: ⁊ filiū quē geſtabat in vtero ꝑte-
rijt: ꝑſumitur em̄ hic filius inſtitutus ⁊ habet bono. poſ. ſm tab. ⁊ hanc ſeptimaꝫ
extraordinariā. C. de inoff. teſ. l. ſi mater. Diciť etiam extraordinaria quia ius
non tribuit: vt Carbonia: que datur ventri: ⁊ que datur gratia agnoſcēde litis.
vnde ⁊ dať ſine cauſe cognitione. Qđ in ordinarijs: qꝛ ius tribuunt. cōtrarium
eſt ſupra de bono. poſ. l. iij. § ſi cauſa. ⁊ infra ti. ꝓxi. l. iij. § in bonorum. Itē alia
edictalis que ex edicto ꝑtoris mortui decerniť. Alia decretalis que a viuo ꝑtore
decerniť vel hodie: quia non ē neceſſarium eam decerni vel dari. Diciť iudicia
lis a iudicis ꝑſentia: que in eius agnitōe exigitur: ſupra đ bono. poſ. l. iij. § a mu
nicipalibus. ⁊ inſti. de bono. poſ. § vl. ⁊ ſm Azo. poſſet illud dici vnam eſſe bo
no. poſ. edictalem. ⁊ eandem appellari decretalem ⁊ iudicialem: ex eo ꝙ accipit
efficaciam ex ꝑſentia iudicis: nec eſt differētia inter decretum ⁊ decretalem Ubi
cunq; ergo danda eſt bono. poſ. ex aliqua noua lege datur iſta extraor.

¶ Quis ordo in bonoꝝ poſſeſſione ſerueť

¶ Ad bona defuncti inteſtati. vocanť ꝑmo ſui heredes. Scđo legittimi: id eſt
agnati. Tertio ꝓximi cognati. Deinde vir ⁊ vxor. ſic ſupra ſi tab. teſ. nulle. ex
l. j. ⁊ inſti. de here. ab inteſ. § admonēdi. Inteſtati igiť patris bono. poſ. dať li- Ordo ſucce.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

beris:non tm̄ his q̄ in ptāte parētis vſq₃ in mortis tp̄s fuerūt:ſed etiā emācipatis.infra.e.l.j.in fi.ꝛ.C.q̄ ad bo.poſ.l.ij.ꝛ inſti.de here.ab inteſ.§.emācipati.

De ſuis et legitimis heredibus

¶ Que ſit ſucceſſio de iure ꝑtorio multis ti.huculq₃ iuriſcōſult⁹ poſuit.Sed qꝛ pauca dicturus erat de ſucceſſione iuris ciuilis:ideo iſtā poſtponit:tractat autē
Inteſtati hic ti.de heredib⁹ q̄ veniūt ab inteſtato.Inteſtati aūt ꝓprie appellant̄:q̄ cū potuerūt teſtamētū facere:teſtati nō ſunt:vel fecerūt teſtamētū ſed nō iure.Aut id qđ fecerāt ruptū ē agnatōe poſtera:vel arrogotōe.aut irritū factum ē vt ꝑ capi.di.teſtatoris.Aut ſi ex eo teſtamento nemo heres extitit.aut ꝑ q̄relam vel contra tab.teſtamento reſciſſo.His eñ modis dicit̄ q̄s inteſtat⁹ vt eſt tex.in.l.j.i ꝑn.
Cui legitimi infra.e.ꝛ inſti.de here.ab inteſt.in ꝑn.ꝛ glo.in.l.inteſtatus.ff.đ v.ſig.Qui aūt dicant̄ ſui habet̄ inſti.de here.q̄.ꝛ dif.§.j.Et q̄ legitimi habet̄ inſti.đ legit.ag.tu.§.j.et de leg.ag.ſucc.poſt ꝑn.Iſti ergo legitime ſucceſſioni ita locus eſt: ſi nemo ex teſtamēto ſuccedit.infra.de reg.iu.l.q̄diu.

¶ Ad ſenatuſconſultū tertulianū

Tertulianum ſenatuſcōſul. ¶ Ex lege.xij.tab.mater a ſucceſſione filij:ꝛ ecōtra excludebat̄:beneficio tamē ꝑtoris poſtea ſibi ꝑ vnde cognati ſuccedebāt:poſtea autē ſenatuſcōſulto tertuliano qđ factū eſt tempꝛib⁹ diui Adriani.Mater ingenua hn̄s tres filios liberos: libertina autē quattuor:ad eoꝝ inteſtatoꝝ triſtē ſucceſſionē admittebat̄ ad ſolacium liberorum amiſſorum.Iure autem nouiſſimo:mater etiam non habens niſi vnum filium ad ſucceſſionem eius indiſtincte admittit̄ agnatis excluſis.Nec debet eē deterioris cōditionis ea que raro pepit q̄ ea que ſepe.Sic etiam econtra filius ꝛ nepos veniunt ad ſucceſſionē matris ꝛ auie ab inteſtato ex ſenatuſcōſul.orficiano:qđ orficio ꝛ rufo cōſulibus factū eſt.Et habet locū etiam ſi filius vulgo ſit queſitus:id eſt qui non habet certum patrē.Niſi mater fuerit illuſtris:tunc eñ tales cum legitimis ab inteſtato non veniūt.Sec⁹ in naturalib⁹ ex licita cōſuetudine ꝓcreatis:vt.C.ad orfi.l.pe.vñ đr.Succedit matri ꝑ filius orficianū Inuidiam portans econtra tertulianū glo.inſti.ad orfi.circa ꝑn.

¶ Digeſtum Nouum
Liber triceſimuſnonus et primus huius

¶ De noui operis nunciatione.

Hoc edicto de operis noui nunciatiōe ſtatuit̄ ꝛ ꝑmittit̄:vt ſiue iure ſiue iniuria op⁹ nouū fieret: poſſit ꝑ denunciatōem legittimā inhiberi.Et eſt hoc edictum aduerſus futura opera inductum:hoc eſt aduerſus ea que nōdum facta ſunt ne fiant.Nam ſi aliquod opus factum fuerit ꝛ completum:qđ fieri non debuit ceſſat hoc edictum de no.op.nun.Et erit tranſeundum ad interdictū qđ vi aut clam.vel aliud ſimile.Et dici
Op⁹ no.face. tur opus nouum facere:qui aut edificando de nouo:aut detrahēdo aliquid ex veteri opere:priſtinam faciem operis mutat.Et complectitur hoc edictum nō omnia opera:ſed ea ſola que ſolo:id eſt terre coniuncta ſunt:quoꝝ edificatio vel de

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

molicio videtur opus nouum continere. Quibus autem ex cauſis fiat hec nũcia tio. habeť infra. l. j. §. nunciatio fit. Et que pſone nuncient habeť iſra. e. l. in pro uinciali. §. fi. ꝛ. l. j. §. fi. ꝛ. l. ſe. Quibuſq; pſonis nuncieť habeť. iſra. e. l. j. §. nun ciamus. Et in q̄bus locis nunciatio fiat habetur iſra. l. de pupillo. §. nunciatõez Et quis effectus ſit nunciationis: ſcʒ vt deſtruať quicquid factum eſt poſt nun ciatõem: vt infra. e. pre. oꝛ. in p̃n. ꝛ plene de hoc toto poniť i. c. ij. õ no. op. nun. Nunciationis cauſe

De damno infecto ꝛ de ſubgrũdis ꝛ ꝓtectis

¶ Damnũ infectum eſt damnum nõdum factum: ſed quod futurum veremur: iõ q; cautionẽ deſideramus interponi. Et tractat hic ti. qualiter aduerſus p̃terita opa ruinam minancia caueať: ꝛ qꝛ ĩ ſubgrundis plerumq; hec fiunt: ideo de his ſpecialiter dicit. Et eſt damnũ ꝛ damnatio ab ademptõe: id eſt ablatiõe dictum. Eſt eñ damnũ quaſi diminutio patrimonij. iſra. l. iij. Protectũ aũt vel ꝓiectuʒ illud dꝛ q̄ ita ꝓuehitur aut ꝓijcitur vt nuſq̄ reqeſceret: qualia ſunt meniana ꝛ ſubgrunda: id ē ſũmitates edificioꝛum ꝛ de hoc in. l. malum. §. j. de v. ſig. ꝛ ĩ. l. ſi v. §. ꝓtoꝛ. ſupra de his qui deie. vel effi. ꝛ in. l. ſi duo. §. videamus. ꝛ. §. labeo infra vti poſ. Indefectũ dã num

De aqua pluuia arcenda

¶ Quidam libri habẽt rubricã de aqua: ꝛ aqua pluuia arcẽda: ꝛ ita roygleriꝰ ſcpſit. iſra. e. ſi p̃us. ĩ p̃n. vbi tractatur de alia aqua q̄ pluuiali. quãdo: q̄bus: ꝛ a q̄bus: ꝛ qualiter ſit ꝯcedenda habetur ĩ ea. l. ſi p̃ns. vſq; ĩ fi. ꝛ in. l. ĩ concedendo et. l. in diẽ Item q̄ poſſint experiri hac actione aque pluuialis arcende. ꝛ cõtra quos ꝛ quod ſit iudicis officium habetur. iſra. e. l. ſupra iter. §. caſſius. vſq; ĩ fi. legis. Si igitur alicui aqua pluuia damnum dabit: id eſt dare poterit: a uerteʒ aqua iſta: actione aque pluuie arcende. Et dicimus aquam pluuiam que de ce lo cadit qñcunq; in hyeme vel eſtate: atq; himbre excreſcit ſiue per ſe hec aq̃ ce leſtis nocere poſſit: ſiue cum alia mixta ſit. Aq̃ pluuia

De publicanis ꝛ vectigalibus

¶ Titulus hic prouidet aduerſus damna ꝛ illicitas extoꝛſiones factas a publica nis. Sũt aũt publicani qui publico fruunť: id eſt eo qđ publicum eſt: vt eſt portꝰ et ſalina. Nam inde nomẽ hñt ſiue fiſco vectigal pendant: id ē tanq̄ ꝓcuratoꝛes colligãt: vel etiã tributũ iure ꝓpꝛio: ꝛ ad ſuũ cõmodum conſequanť. Et oĩes q̄ aliquid a fiſco vel aliqua ciuitate cõducunt: recte appellantur publicani. Sed ē differentia inter vectigal ꝛ tributum. Vectigal eñ eſt q̄ p̃ſtatur ex rebus q̄ ve huntur: ꝛ inde nomen aſſumpſit. Et eſt octaua poꝛtio eius mercedis q̄ vehiť: cu ius nomine eſt pꝛeſtandum. C. de vec. ꝛ cõmiſ. l. vniuerſi. ꝛ. l. ex p̃ſtatione. Sʒ tributum ſiue annona vel publica functio: ſiue penſitatio pꝛeſtatur rõne ſoli: ꝛ a poſſidentibus. ꝛ diciť etiam cenſus. vt no. C. ſine cenſu ꝛ reli. l. ij. ꝛ fi. ꝛ. C. de anno. ꝛ tribu. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. C. de exac. trib. l. in fiſcalibus. Si itaq; publicanꝰ aut eius familia vi aliquid ademerit: ſi id reſtitutũ non erit quandocũq; petẽte acto re: infra annũ in duplum: poſt annum vero in ſimplum actio datur. Qui autem vectigal non ſoluit ſed ſuppꝛimit ꝛ occultat merces quarũ eſt vectigal p̃ſtandum ſtatim fit cõmiſſio omniũ rerũ: id ē in penam res omnes ſunt applicate fiſco. Nã ex fraudati vectigalis crimine tota merx fiſco cõmittiť ꝛ in penam ſibi cedit. Et qđ cõmiſſum ē ſtatim deſinit eius eſſe qui crimen cõmiſit Et cõpetit etiam cõtra eius heredẽ cõmiſſi pſecutio quã habet fiſcus. l. cõmiſſa. ꝛ. l. fraudati. infra. e. Publicani Vectigal Cõmiſſum

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

¶ De donationibus

Donatio

¶ Sicut donantiũ volũtates diuerſe ſunt: ita ⁊ donatões int̃ ſe differũt: Dat eñ aliq̃s q̃nq; ea mẽte vt ſtatim velit accipiẽtis fieri: nec vllo caſu ad ſe reuerti: ⁊ ꝓpter nullã aliã cãm facit q̃ꝫ vt liberalitatẽ ⁊ munificẽtiã exerceat donator Et hec ꝓprie donatio appellat̃. de q̃ h. Et iſta nihil aliud ẽ q̃ꝫ liberalitas q̃dam q̃ nullo

Donatio ſub ꝯditõe vl' mõ

iure cogẽte ꝓcedit̃. vt in. l. donare. infra. de. re. iur. Aliq̃n aliq̃s dat vt demum tũc accipiẽtis fiat: cũ iſtud ſecutũ ẽ cui⁹ intuitu donat. Et hec nõ ꝓprie donatio appellat̃: ſed ẽ donatio ſub cõditõe vel modo. Aliq̃n q̃s ea mẽte dat vt ſtatim fiat q̃dem accipiẽtis: ſed ſi ꝯualuerit: velit id ad ſe ꝯuerti: hec etiã nõ ꝓprie dr̃ donatio. Sed appellat̃ donatio q̃ ſub cõditõe reſoluit̃. Donatio aũt p̃ma iſta p̃ncipalis eſt: ⁊ appellat̃ inter viuos: eo q2 nullo mortis intuitu fit. Et ꝑficit̃ cũ donator ſuã volũtatẽ ſcriptis aut ſine ſcriptis. i. nudo ꝯſenſu manifeſtauerit. Et talis

Vñ dicit̃

donatio ſemel facta nõ põt faciliter. i. ſine cã reuocari inſti. de dona. § alie autẽ Et dr̃ donatio a dono quaſi doni datio. l. ſenatus. § j. infra. ti. ꝓxi.

De mortis cauſa donationib⁹ ⁊ capionibus

¶ Mortis cauſa donatio eſt cũ q̃s ſe habere mauult: q̃ꝫ eũ cui donat: magiſq; eũ cui donat q̃ꝫ heredẽ ſuum. Sic ⁊ apud homer. Telemachus donat pirrho. Et

Mortis cauſa donatio

in effectu dicit̃ mortis cã donatio q̃ñcunq; in donatiõe habet̃ mentio: vel ſuſpicio mortis. Et tribus modis reuocat̃ talis donatio, ſcꝫ ꝑ bonã valitudinẽ ſuꝑuenientẽ: ꝑ pniãm donatoris: ⁊ ſi donatari⁹ ſuo donatori p̃moriat̃. Et talis donatio cauſa mortis eq̃parat̃ legato. In q̃bus aũt differt a legato ponit glo. inſti. de don. § j Mortis aũt cã capim⁹: nõ ſolũ cum q̃s ſue mortis cã donet nobis. ſed etiã ſi propter alterius mortẽ id efficiat veluti ſi q̃s filio vel fratre moriẽte donet meuio: ea ꝯditõe ſi ꝯualuerit is cui⁹ intuitu donat̃: reddat̃ ſibi res: ſi deceſſerit: maneat apud meuium. Nam quicquid propter alterius mortem nobis obuenit: mortis cauſa ceditur. Et pñt oẽs mortis cauſa capere qui legata accipere pñt

¶ Liber quadrageſimus et ſecundus huius

De manumiſſionibus

Manumiſſio

De libertatibus tractaturus iuriſcõſultus p̃mittit titulũ generalẽ de manumiſſionibus. Eſt aũt manumiſſio datio libertatis Nam q̃ꝫdiu aliquis in ſeruitute eſt. manui id eſt ꝑtãti aliene ſuppoſitus eſt. hinc manumiſſus dr̃ qui e manu: id eſt ꝑtãte dñi dimittit̃: liberat̃ eñ ſeruus manumiſſus a ꝑtãte domica Sicut eñ ꝑ captiuitatem de iure gentium captiui manu capiebant̃ ⁊ fiebant ſerui hoſtiũ ac eo mõ ſeruit⁹ introducta fuit. vt inſti. de iur. ꝑ. § ſer. ⁊ ob hoc etiam mancipia dicti: quaſi manucapta. vt ibi. Ita ⁊ manumiſſus dr̃ libertus qui olim ſeruus fuit: nunc autem ex manu: id eſt dñica ꝑtãte liberatus.

Manumiſſus

Mancipium

De manumiſſis vindicta

¶ Iuriſconſultus poſt generalem materiam manumiſſionis incipit dicere per ſpecies de eadem. Multis autem modis quis manumittitur aliquando enim ex ſacris conſtitutionibus in ſacroſanctis eccleſijs ſcꝫ ſub aſpectu populi ⁊ antiſtitis: id eſt epi. ⁊ interueniẽte quacũq; ſcriptura loco actorum. C. de his q̃ in ec.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ma.l.j.⁊.ij. Aliquādo quis manumittit vindicta .id eſt cauſa cognita coram p̄- Vindicta ma-
tore ob q̄ manumiſſio fit. Et dicit ideo vindicta fieri q2 vindex quidā ſeruus vin numiſſus
delicoꝝ: qui ꝓdidit filios bruti ↄſulis romani tractātes de intromittendis filijs Vindex
tarquinij ⁊ de ꝓditione patrie. in remunerationē meriti cognita iuſticia ⁊ dig-
nitate cauſe ita manumiſſus fuit vt in .l.ij.§ initium. ſupra de ori. iur. ⁊ glo. īſti.
qui. ma. non poſ. § eadē. Sunt ⁊ alij modi manumittēdi. de q̄bus inſti. d̄ liber.
.§ multis aūt modis. ⁊. C. ꝓ qui. cau. ſer. ꝓ p̄mio. ⁊. C. cōia d̄ manumiſ. l. fi.

De manumiſſionibus que ſeruis ad vni uerſitatem pertinentibus imponunt

¶ Omnia collegia licita. id eſt lege: vel ſenatuſcōſulto: vel ↄſtitutōe approbata
habēt ptātem manumittēdi ſeruos ſuos. ⁊ eiſdem manumiſſis ⁊ libertis effecti.
iure patronat⁹ ſuccedunt: legittimā quoq3 eorum vendicabunt hereditatem. et
de hoc etiam ſupra de liber. vniuer. l. j.

¶ De manumiſſis teſtamento

¶ Qui teſtamento liber eſſe iuſſus ē ita demū ſit liber. ſi teſtamentū valeat et ex Libertas te-
eo adita ſit hereditas. vel ſi quis omiſſa cauſa teſtamenti in fraudē ab inteſtato ſtamēto data
poſſideat hereditatē. Et ſi libertas dat teſtam̄to pure: ſtatī poſtq̄ adita fuerit he
reditas cōpetit: etiā ſi ab vno ex heredib⁹ ſolū adita fuerit. Si aūt libertas data
eſt in diē. i. ex die. aut ſub ↄditōe: tūc cōpetit libertas cū dies euenerit vl' ↄditio
extiterit. Ad tp̄s aūt libertas dari nō pōt. Et d̄r hec libertas directa. q2 directe
vim ⁊ effectū capit ab ip̄o teſtatore. Alia ē fideicō. de qua. infra. ti. j.

De fideicōmiſſarijs libertatibus

¶ Libertas fideicōmiſſaria ē q̄ nō directe ex verbis teſtatoris cōpetit. ſed q2 te- Libertas fi-
ſtator fidei heredis ſue cōmiſit vt ſeruū vnū vel plures poſt mortem ſuā libertate deicōmiſſ.
donaret: ⁊ erit talis ſeru⁹ libertus heredis: nō teſtatoris. ⁊ appellat fideicōmiſ-
ſaria. q2 fidei heredis cōmiſſa eſt. Et quibus verbis fiat habetur. inſti. de ſing.
re. per fideicō. re. § fi.

¶ De ademptione libertatis

¶ Libertas aliqū lege adimit. i. ſemel data reuocat. quod fit in ſuo de adulterio Libertas re-
cū dn̄a cōmiſſo accuſato. vt inſti. de here. inſti. § ſeruū. Itē in ſeruo qui ſeruatur uocatur
intra ſexaginta dies ob queſtionē adulterij: vt infra: q̄ ⁊ a q̄bus. l. ꝓſpexit. ⁊. C.
de adul. l. verba. Itē in caſu legis. lege fauia. ⁊. l. ſeru⁹. ſ̄ de manu. ⁊ hoc ex per
ſona ſerui. Ex pſona etiam dn̄i qn̄q3 ꝓhibet lex. ⁊ tunc idē: vt infra: qui. ⁊ a q̄-
bus. l. q̄ſitum. ⁊ ſupra de manu. l. qui pene ⁊ tunc libertas dicit haberi ꝓ nō da-
ta. aut ꝑinde obſeruat ac ſi poſtea a teſtatore adempta eſſet.

De ſtatu liberis

¶ Statu liber eſt qui ſtatutā ⁊ deſtinatā in tp̄s vel in cōditiōem habet liberta-
tē. fiunt aūt ſtatu liberi vel ↄditione expreſſa: vt ſi ſit relicta libertas: ſi nauis ve- Statu liber
nerit ex aſia. vel alia ſimilis. fit aliquādo vi ip̄a cū creditoris fraudandi cā manu
mittunt: nā dū incertū eſt an creditor iure ſuo vtatur. interim ſtatu liberi ſunt:
quia fraus cū effectu in lege eliaſcencia interuenit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Quiſne manumiſſione ad libertatē perueniunt

Licet manumiſſio datio ſit libertatis: tamē qñq̃ cōtingit aliquem ad libertatē peruenire ſine manumiſſione: ſed alias ex diſpoſitōe legis: vt contigit in ſuo qui venditus ē ea cōditiōe vt intra certū tps manumitteret. Nam ſi etiam venditor et emptor ſine herede deceſſerint, nihilominus ſuo libertas competit, etiā ſi pus venditor voluntatē ſuā mutaſſet. Item ptingit in ſuo laguēti: quē ob grauē infirmitatē dñs p derelicto habuit. Itē in eo q̃ necē dñi detexit: et ob hoc pmiū libertatis cōſequit talis eñi fit orcinus libertus. i. directo manumiſſus. vt inſti. de ſing. re. p fideicō. re. § libertas. et in alijs caſibus hoc ti. cōtentis

Ordinus libertus

Qui et a quibus manumiſſi liberi non fiunt et ad legem eliaſcentiam

Eliaſcētia lex

Lege eliaſcentia nō pōt quis manumittere ſeruū in fraudē creditorū niſi ſit teſtator: qui in defectū alior heredū pōt etiā in piudiciū creditorum vnū ex ſeruis ſuis cū libertate heredē inſtituere: cuius nomīe bona defuncti vendant: et creditoribus ſatis fiat. qd ideo pmiſſum eſt: vt bona defuncti nō lacerent p creditores et iniuria afficiat defunctus. Et ad hoc vt dicta libertas data in teſtamento dicat tendere in piudicium creditor et nō valeat duo reqrunt. fraus ſcʒ et pſiliū. de q̃ inſti. e. § in fraudem. Et olim minor viginti annis non poterat ſuo dare libertatem obſtante lege eliaſcentia: niſi ex iuſtis et approbatis cauſis. Hodie aūt ſufficit cōpleuiſſe decimūſeptimū annum: et attigiſſe decimūoctauū vt quis poſſit ſeruis dare libertatem in vltima voluntate et c.

De iure aureorum annulorum

Annulor delatio et ipetra.

Quid ius aureor annulor impetrauit: habet et reputat vt ingenuus. et dicitur iſta quaſi ingenuitas: Olim eñi liberti nō poterāt deferre annulos: niſi hoc a pncipe impetrarent. fuit eñi delatio annulor ſignū ingenuitatis et libertatis: et ob hoc ſoli liberi hoīes aureos deferebant annulos. Qui ergo liberti ſcientibus et cōſentientibus patronis ius annulor impetrauerunt: habebant p ingenuis quo ad multa. primo vt habeat tutorem ingenuū: qd alias nō haberet: vt ſupra de excu. tu. l. cū ex oratione. Itē quo ad honores. vt. C. ad. l. iul. miſcel. l. j. Itē cōtrahit mrīmonia cū nobilibus: vt. ff. de op. lib. l. iij. in pn. In multis aūt alijs reputatur vt libertus de quibus glo. in. l. pe. infra. e. Hodie aūt oēs liberti de iure nouiſſimo ſunt fere ingenui. vt in aut. vt liberti. de cetero aur. nō ege. an. § j. coll. v. i

De natalibus reſtituendis

Reſtitutio natalium

Interdū etiā ſi ſui nati ſunt: expoſt facto nihilominus iuris interuētu ingenui fiūt. Nāſi libertinus a pncipe natalibus ſuis reſtitutus fuerit. i. ad ea iura i qbus i initio oēs hoīes de iure naturali fuert: nō in qbus ipe libertus naſcit. ſeruus eñi natus eſt: et iō iuri naturali puatus ē. p reſtitutōem aūt pncipis ſup natalibus factus p̄ide habet ac ſi ingenuus natus eēt: nec patronus eius pōt ad ſucceſſiōem venire. Et ob hoc impatores non ſolent aliquē facile natalibus reſtituere niſi conſentiēte patrono: cui p hoc fit iniuria. Impetrato eñi tali bñficio ius patroni adimitur.

De liberali cauſa

Quibus modis pſtanda ſit libertas: p multos ti. hactenus vidimus: nūc quō in

libertate quis ſe defendat: quod fit ꝑ cauſam liberalẽ. id eſt ſuꝑ libertate inſtitu tam. Siue quis in libertatem proclamat ex ſeruitute. ſiue in ſeruitutẽ petatur ex libertate. puta quia dicit dominus aliquem qui ſe ꝓ libero gerit eſſe ſeruum ſuum: ꝛ petat eum ſibi ſeruire ac etiam ſeruicia preſtare que ſerui preſtant dominis ſuis. vel ecõtra ipſe ſeruus ſi eſt in quaſi poſſeſſione libertatis dicet ꝙ indebite ꝛ iniuſte eum teneo ꝓ ſeruo ꝛ tanq̃ ſeruum: cum ſeruus non ſit ſed liber. et ideo petit ſe ꝓnunciare liberũ: ꝛ mihi ſilentiũ imponi neq̨ eum amplius inq̃etari. vel ſi de facto mihi ſeruit: petit ſe eximi de quaſi poſſeſſione ſeruitutis Et appellantur tales actiones pro liberali cauſa actiones ꝑiudiciales in rem de q̃bus inſti. de act. § ꝑiudiciales.

Cã liberalis

Quibus ad libertatẽ ꝓclamare non licet

Qui ſe paſſi ſunt venũdari. interuenientibus que debẽt interuenire. ad libertatẽ ꝓclamandi licentia denegat̃. Sed ſi q̃s minor. xx. annis etiã ex cauſa ſupraſcripta: vel ſi maior ſine cauſis ſupraſcriptis ſe venundari paſſus ſit: ad libertatẽ ei ꝓclamare licet. Et pertinent iſta ſenatuſcõſulta etiã ad eos, q̃ ex mulieribus: q̃ ſe paſſe ſunt venire. i. vendi naſcũt̃. Nam ſicut ei mulieri que maior annis vigĩti ſe venire paſſa eſt: ad libertatẽ ꝓclamãdi licentia denegat̃. ita nec his quoq̨ qui ex ea nati tempꝫe eius ſuitutis erunt Itẽ deſcendentes de familijs latronũ ꝓhibentur ad libertatem ꝓclamare ſi dñs impator vel procurator fiſci fecerit eos ſeruos per ſuum decretum. C. e. l. j.

Si libertus ingenuus eſſe dicatur

Si libertus alicuius alio agente qui eum ad libertatem vocat ingenuus ꝓnũciatus eẽ dicet̃: poteſt patronus eius eum vocare in ſuum libertum ſine vlla preſcriptione tempꝭ. ꝛ erit modus agendi talis: q2 petit patronus eum iuſtũ eẽ ſuum libertũ: ꝛ ſibi debitã reuerẽtiã exhiberi ab eo: ꝛ ꝑſtare ea q̃ ſolẽt liberti ꝑſtare patronis ſuis. Et ecõtra ſi libertꝰ petet ꝓnũciari ſe ingenuũ: tũc ſi patronꝰ eſt in q̃ſi poſſeſſiõe libertinitatis: ꝓpoĩt libertꝰ q̃liter detinet̃ ꝛ reputat̃ a tali indebite ꝛ iniuſte ꝓ ſuo liberto. ꝛ iõ petit ſe declarari ingenuũ. Sed ſi libertꝰ ẽ in q̃ſi poſſeſſiõe ingenuitatꝭ: q2 nunq̃ ꝑſtitit ſeruicia. ꝓponet ꝙ ẽ in q̃ſi poſſeſſione ingenuitatꝭ: ꝛ ꝙ ipſum turbo ꝛ inq̃eto in dicta ſua q̃ſi poſſeſſiõe Quare petet ſe ꝓnũciari eẽ ingenuũ ꝛ mihi ſilentiũ ꝑpetuũ imponi debere ne eũ de cetero inq̃etẽ.

Actio patroni ꝯtra libertum

Liberti cõtra patronum

Ne de ſtatu defunctoꝝ poſt quinquẽniũ querat̃

Neq̨ fiſci: neq̨ ꝑuati nomĩe poſt quinquẽniũ querere licet de ſtatu: id eſt conditione defunctoꝝ: qui tempore mortis erant: bona fide in poſſeſſione libertatis. Qui ergo peculium alicuius: vel ſuos poſteros ſibi tanq̃ domino adiudicare debere pretendit. debet ergo hoc facere infra quinquẽnium a tempore mortis. alioquin queſtio libertatis que infertur filiis propter patris vel matris memoriam nihil efficiet. ꝓpter preſcriptionem quinq̨ annorum: que ſtatum defunctorum tuetur habita tamen diſtinctione vtrum in meliorem cõditiõem q̃ erat ipſe defunctus tempore mortis: an in deteriorem quaſi retractare velit ſtatum defuncti. de quo. C. e. quod eſt. ꝛ. l. ſi is. ꝛ. l. mater tua. Et eſt hic caſus quo procedit preſcriptio ſine poſſeſſione ſm Azo.

Quĩquẽnalis preſcriptio

Preſcriptio ſine poſſeſſione

De colluſione detegenda

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Quia in iudicio liberalis cauſe aliquando colluſio fit: vt q2 domin⁹ ex nimia ſua indulgentia patiatur ſeruos ſuos ingenuitatē proclamare: ꝛ iudicari pro liberis: vt ſic quaſi ingenui qn̄q3 ſenatores creentur: ꝛ ppterea domin⁹ habiturus eēt lucrum: ꝛ p tales ita degeneres inqnaret ampliſſimus ordo ſenatoꝝ vel cōſimiliū in dignitate poſitoꝝ ad quā iſti iudicati ingenui eligerent. Ideo ſenatuſcōſultū factum eſt domiciani tempibus q̄ cauet. ꝙ ſi quis pbaret colluſionē eſſe factam: ꝙ iſte homo de cui⁹ cōditione eſt colluſum, fieret ſeruus illius qui colluſionez detegeret. infra. l. j. Si aūt erat libert⁹: fiat libert⁹ ei⁹ q̄ detexit: ſupra d̄ in ius vo. l. adoptiuū. §. patroni. Eſt aūt colluſio: ſiniſtra: ſubdola ꝛ fraudulēta machinatio ſeu ꝑtentio quo aliq̄d ſimulatur qd̄ in veritate non eſt. vel quo iuſta actio alicui cōpetēs remittitur vel ſubticetur. Et poteſt colluſio detegi. id eſt reuelari intra quinquēniū ꝯtinuū poſt ſn̄iam ingenuitatis: ſed medio tempe. id eſt poſt ſn̄iam ſuper ingenuitate latam ꝛ anteq̄ colluſio detegetur quaſi ingenuus talis reputatur et habetur: infra. e. l. pe. Eſt ꝛ alia colluſio que fit p pcuratores ꝛ aduocatos cauſaꝝ qui ſe ſupari in lite patiuntur. Sed ꝛ per pncipales pſonas ſimiliter fit in criminib⁹: de qua colluſione vel puaricatōe dicetur infra d̄ pua. vbi ꝛ pena ei⁹ ponitur.

Colluſiōem faciens

Colluſio

Liber quadrageſimuſprimus ꝛ terti⁹ huius

De acquirendo rerū dominio

Acq̄ſitio d̄ iuregentium

HIc titulus generalis eſt ad omnē acq̄ſitionē rerū. quarū q̄nq3 ſunt genera: vt inſti. de re. diui. in princi. Quarundam eñ rerum dominiū nanciſcimur iure gentiū. qd̄ naturali rōe inter homines equaliter ſeruatur vt inſti. de iure natu. §. quod vero. Inde dicimus ꝙ illud quod nullius in bonis eſt: ꝛ iñ eſſe pōt: id rōne naturali occupanti cōceditur. Oīa igitur aīalia q̄ in terra: mari: et aere capiunt. id eſt fere: beſtie: volucres ꝛ piſces. capientiū fiūt. inſti. de re. diui. §. fere. Quarund ā rerum dominiū acquirim⁹ iure ciuili. id eſt iure ꝓprio ciuitatis noſtre ſc3 romane. vt ē p vſucapionē: pſcriptōem: arrogatōem: monachationē: deportatōem: teſtamentū: ſucceſſionē bonorum poſ. hereditatis aditionē. de quibus ſingulis ſuis locis tractatur.

Acq̄ſitio iuris ciuilis

¶ De aquirenda vel amittenda poſſeſſione

¶ Qualiter iuregentiū acq̄ritur dominiū. expeditū ē ſupra ti. pri. nūc qualiter iure ciuili. id ē per vſucapionē. Sed q2 poſſeſſiōis cauſa eiuſq3 noticia pertinet ad vſucapiones ꝛ ad pſcriptiones que non pcedunt ſine pambula poſſeſſiōe. vt infra. ti. j. ſine poſſeſſione: ideo de eaꝑmittit iuriſcōſultus. ꝛ imprimit hic titul⁹ viceuerſa in codice ſc3 acquirenda ꝛ retinēda poſſeſſione. hic de amittēda: quod nō multū ē curandum. licet eñ diuerſa ſint verba: ſenſus tamen eſt idem: cū eñ intitulatur de amittenda poſſeſſione: ergo ꝛ de retinēda. id ē quouſq3 retineatur: tādiu eñ retinetur q̄diu non amittitur. Eſt aūt poſſeſſio ius quoddā quo quis rem corpalem vere vel interpratiue ſibi habeat. Uel aliter. poſſeſſio eſt corpalis rei retentio corpis ꝛ animi: ꝛ iuris adminiculo cōcurrēte. De corpali ideo dixi q2 incorpalia ꝓprie nō poſſidentur: infra. e. l. iij. in pn. Dicitur corporis ꝛ animi: ppter id qd̄ eſt: infra. l. iij. Iuris adminiculo. ideo q2 ius opatur in acquirenda ꝛ retinē

Poſſeſſio

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

da poſſeſſione:quia quãdoqꝫ poſſeſſio habet plurimũ iuris.quãdoqꝫ multũ: quã
doqꝫ parũ:infra eo.l.poſſeſſione.glo.in.c.cũ noſtris.de ꝯceſ.p̄bẽ. Vľ dicit iđo
iuris adminiculo.ad hoc enĩ ꝙ ſit iuſta poſſeſſio req̄rit ꝙ nõ ſit ĩprobata iure:vt
in re ſacra ꝛ ſimili:infra.l.q̇ vniuerſas.§.j.Dicit poſſeſſio detẽtio:qꝛ naturaliter
tenet ab eo q̇ inſiſtit ei.Eſt em̄ appellata poſſeſſio quaſi pedũ poſitio:vt ait La- Unde dicta
beo:infra.l.j.in p̄n.Sꝫ qđ dixi,de corpore nõ eſt intelligẽdũ ꝙ ſemꝑ ſit neceſſa
riũ corpore vľ pedib⁹ rei inſiſtere.Sufficit em̄ viſus oculoꝝ:vľ animi affect⁹ cuꝫ
tradẽtis volũtate ad acq̄rẽdaꝫ poſſeſſionẽ:infra eo.qđ meo.ꝛ.l.j.§.pe.Et hec ta
lis poſſeſſio quã q̄s corpore vľ oculꝭ ꝛ animi affectu adipiſcit naturaľ eſt:infra.e.
l.j.in p̄n.i.de iure naturali ſcđario:qđ gẽtiũ appellat.Et hec eadẽ poſſeſſio na- Naturaľ poſ.
turalis ciuilis dici põt approbatiõe iuris ciuiľ.ar.de ꝟ.ſig.l.lege.ꝛ đ orig.iur. Ciuilis poſ.
l.ij.in p̄n.Quare ꝓprie nõ ſũt due poſſeſſiões vľ ꝓprietates duaꝝ poſſeſſionuꝫ
immo eſt vna inducta iuregẽtiũ:ꝛ approbata iure ciuili.vbi autẽ q̄s đ p̄dio egre
dit:nec ẽ in ꝯſpectu:lex dicit retineri poſſeſſionẽ.C.e.l.licet.intelligũt q̄dã ciui
lem.Sꝫ dñs Azo.dicit ſemꝑ retineri naturalẽ:q̇ vere dici põt ciuiľ:qꝛ iurꝭ ciui-
lis auctoritate retinet.Si aũt me abſẽte q̄s ingredit meũ predium (qđ poſſideo
iuris ciuiľ auctoritate:vt dictũ ẽ) Ingreſſus hꝫ naturalẽ de iure naturali:licet
clãdeſtinã ſi putauit vľ debuit putare ſeſe ꝓhibẽdũ:infra eo.l.clã poſſideri.§.q̇
ad nũdinas.ꝛ illã naturalẽ etiã de iure naturaliſiter p̄tat lex retineri ſolo animo: Clãdeſtia po
ſicut in fructuario dicit:qꝛ ei reuertẽti ſi nõ admittat dat interdictũ vñ vi:infra
de vi ꝛ vi ar.l.iij.§.vim vi.Poſſidet ergo vterqꝫ vn⁹ naturalit:ali⁹ ciuiliter.
Sic em̄ diſtinguunt iura poſſeſſiõiſ:ĩfra de vi ꝛ vi ar.l.j.§.deicit.ꝛ vti poſ.l.ſi
duo.ꝛ depcar.l.ꝛ hꝫ.§.eũ.Nã ſiue aliq̄s ſit in re:ſiue nõ ſit in re.rẽ tamẽ vide-
at:nihilomin⁹ dicit poſſidere naturalit.Nã ꝛ naturalẽ acq̄rit ꝓpt viſum dic.l.
qđ meo.§.ſi vẽditorẽ.ergo mľtomagꝭ retinet.Ciuilit aũt dicit poſſidere q̄s:cũ
nec eſt in re:nec res ẽ in ꝯſpectũ.Eoꝭ aũt mõ quo poſſeſſio acq̄rit:eodẽ etiã amitti-
tur.i.corpore ꝛ aĩo.l.nihil tã naturale.infra de regu.iu.

De vſucapionibus ꝛ vſurpationibus.

¶ Uſucapio eſt effect⁹ poſſeſſionis:vt in.l.ſiue poſſidetis.infra eo.Et ẽ ĩtrodu- Uſucapio
cta ad vtilitatẽ omniũ cõeꝫ ꝯtra eq̄tatẽ naturalẽ.Cũ el de iure naturali nemo lo-
cupletari debeat cũ alteri⁹ dãno vľ iniuria:vt in.l.nã natura.ſ̄.de ꝯdi.ĩde.Ni
hilomin⁹ ĩtroducta ẽ vſucapio ne rex dominia diu ꝛ fere ſꝑ ĩcerta eẽnt.ꝛ in odi
um negligẽtiũ:q̇b⁹ ſufficere dꝫ ad inq̄rẽdas res ſuas ſpaciũ tꝑiſ a iure ſtatuti.qđ
habet iſti.e.in p̄n.Ut ergo aliq̄s eẽt finis litiũ:introduxerũt iura vſucapioneꝫ.
Eſt aũt vſucapio acq̄ſitio vľ adiectio dominij ꝑ cõtinuationẽ poſſeſſiõis:q̇ poſſeſ
ſio eſt habita bona fide:ꝛ iuſto titulo a tꝑe cõtinuo a lege diffinito:vt in.l.iij.in-
fra eo.Uſurpatio aũt in hoc titulo eſt vſucapiõis interruptio:infra e.l.naturali Uſurpatio
ter.Et interrũpit poſſeſſio rei ĩmobiľ:cũ q̄s đ poſſeſſiõe vi deicitur.vľ alicui res Intrũpit poſ.
mobilis eripit.ꝛ quõcunqꝫ deſinit poſſidere ĩterrũpit naturalit poſſeſſio.Alit
aũt capit vſurpatio apud oratores q̇ dicũt vſurpationẽ eſſe frequentẽ vſũ vt in.l.
ij.infra e.Quis aũt poſſit vſucapere et que res poſſit vſucapi ꝛ quãto tempore et
ponitur in.l.iiij.infra.e.

Pro ſoluto.

¶ Pro ſoluto vſucapit q̇ rẽ debiti cã recipit.Et nõ tm̄ illđ qđ debet ſꝫ ꝛ q̄đ libet
ꝓ debito ſolutũ volẽti creditore,hoc ti.vſucapi p̄t.Si igit aliq̄d det ex ſtipula- Uſucapio ꝓ ſo

to vl ex aliquo contractu innoīato illō vſucapiꝫ tm̄ titulo ꝓ ſoluto. Si aūt ex alio titulo numereꝫ vt ex cā legati vl̄ ſimili. tūc vſucapiꝫ eodē ti. ꝛ etiā ti. ꝓ ſoluto.

Pro emptore.

Poſſidere ꝓ emptore

¶ Pro emptore poſſidet q̄ reuera emit. nec ſufficit tm̄ ī ea opiōe eē vt putꝫ ſe ꝓ emptore poſſidere. ſꝫ etiā dꝫ ſubeſſe cā emptiōis vl̄ ſaltē iuſtiſſim⁹ error. īfra. e. l. qō vulgo Et in vſucapiōe ꝓ ēptore duob⁹ tpib⁹ inſpiciꝫ bona fides. Itē opoꝛtet ꝙ emptio ſit pura: vt. ĩ. e. l. ij. §. ij. Itē nō vſucapiꝫ ꝓ emptore res illa quā dederis mihi in ſolutū ꝓ ea quā emi vt. ĩ. e. l. ij. §. cū ſtichū. Quīqꝫ tñ vſucapiꝫ ꝓ emptore qō nō eſt emptū: vt ecce fūdus ē empt⁹ ꝛ ampliores fines poſſeſſi ſūt. to tū em̄ lōgo tpe capiꝫ qꝛ vniuerſitas ei⁹ poſſideꝫ nō ſinglē ꝑtes īfra. e. l. ij. §. ſed ſi fund⁹. hoc ſi poſſeſſi ſunt bona fide cū crederet vendētis eē: ſec⁹ ſi ipe adijceret ꝑtem alteri⁹ fūdi. empto fūdo. ſciēs nō ꝯtineri cū ēpto: īfra. e. l. q̄ fundū. §. j.

Pro herede.

Vſucapere ꝓ herede

¶ Aliꝫ accipiꝫ h. ꝛ aliꝫ s̄ de peti. here. titul⁹ ꝓ herede. Hic em̄ vere: alibi falſe heredes dicūꝫ Et ille vſucapit ꝓ herede q̄ poſſidet rē ꝙ ꝛ deſūct⁹ vſucapiebat ꝓ emptore. vt ſic duob⁹ modis poſſideat qō eē pōt. s̄. de acq̄. poſ. l. iij. §. ex plurimis Itē ille q̄ apud defunctū rē vicioſā nūc purgatā vitio poſſidet ꝓ herede: vt ſupra ſō v ſucap. l. vbi. §. j. Itē ille q̄ iuſtiſſime errat vt. s̄. de vſucap. l. nō ſolū. §. j. Itē ille q̄ tenet rē in q̄ defunct⁹ carebat titulo. tenebat tñ ꝓ ſua ꝛ bona fide: vt īfra. e. ti. l. pleriqꝫ. Et hoc ſi eſt extrane⁹: qꝛ vſucapio ꝓ herede nō habet locū in ſuis heredibus: qꝛ ſui heredeſ titulū hr̄e nō videnꝫ. vtpote cū viuo etiam pr̄e dn̄i quodāmō eſtimēꝫ. infra. l. ij. §. filiū. ꝛ. C. e. l. ſi nihil. Licet ſi paꝫ inchoaſſꝫ aliquā rē ꝓ herede vſucapere. etiā ipi ꝑficere poſſent. Itē nō hꝫ locū niſi vbi qſ vere eſt heres. Hinc eſt ꝙ ſi īſtitut⁹ heres nō hꝫ factionē teſtamēti: nō vſucapit ꝓ herede: infra eo. l. vl.

Pro donato.

Vſucape pro donato

¶ Pro donato ille vſucapit: cui donatiōis cā res a nō dn̄o tradita eſt: alˢ ſi dn̄s donaſſet fieret accipiēs ſtatim etiā dn̄s. Nec ſufficit opīari: ſꝫ oportet eē vere donatū ad hoc vt vſucapio ꝓcedat. Itē exigiꝫ ꝙ donatio teneat de iure. Si em̄ pater ſuo filiofa. donauerit poſtea decedat. fili⁹ ꝓ donato nō vſucapiet: qꝛ ratione patrie ptātis donatio fuit nulla. infra e. l. j. j. rn̄. ꝛ. §. j. ꝛ. s̄. ꝓ here. l. ij. §. filiuꝫ. Et niſi heres ratā habeat donationē illā: infra e. l. ſi pater. Sed vbi heres ratū nō habeat fili⁹ forte vſucapiet ꝓ quaſi legato tacite cōfirmata donatiōe.

Pro derelicto.

Hr̄e ꝓ dere.

¶ Quod ꝓ derelicto habeꝫ inſtar donatiōis eſt: infra de ſtip. ſer. l. qō ſeru⁹. et diciꝫ ꝓ derelicto haberi: qō dn̄s ea mēte abiecerit: vt id in numero reꝝ ſuaꝝ amplius eſſe nollet. inſti. de re. diui. §. fi. Si igiꝫ res ꝓ derelicto habita ſit: ſtatiꝫ noſtra eſſe deſinit. ꝛ occupātis ſtatim fit: qꝛ eiſdē modis res deſinūt eſſe noſtre qb⁹ acquirunꝫ.

Occupatio

Acquirunꝫ aūt occupatiōe: vt. s̄. de ac. re. do. ideo ꝑ deoccupationē amittunꝫ: infra de reg. iur. l. nihil. ꝛ. l. fere quibuſcūqꝫ. Et iſto mō nō habet locū vſucapio ꝓ derelicto: qꝛ ſtatim res fit occupātis: ex quo erat derelinquētis. Sꝫ ſi a nō dn̄o aliq̄d ꝓ derelicto habitū eſt: aut haberi putam⁹ a vero dn̄o. poſſum⁹ id vſucape etiā ſi ignoram⁹ a quo derelictū fuerit.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Pro legato.

Legatoꝝ noīe is videẗ poſſidere cui legatū eſt a nō dn̄o. Pro legato em̄ poſſeſ- Poſſeſſio pro
ſio ⁊ vſucapio nulli alij ꝙ̄ ei cui legatū eſt cōpetit. Et nemo p̄t legatoꝝ noīe vſu- legato
capere: niſi ille cū q̄ teſtamēti factio ē paſſiue. i. cui p̄t aliq̄d in teſtamēto relinq̄:
qꝛ poſſeſſio legatoꝝ ex iure teſtamēti ꝓficiſcitur.

¶ Pro dote.

¶ Juſtiſſim⁹ titul⁹ vſucapiōis ē q̄ appellaẗ ꝓ dote: vt q̄ in dotē rē alienā accipi- Poſſidere ꝓ
at: vſucape poſſit ſpacio ſolēni. qḋ habeẗ in. l. vna. C. e. i. eo tp̄e q̄ ſolēt q̄ ꝓ em- dote
ptore vſucapiūt. Hec ē cura vtrū ſinglariẗ ꝑ ſe tm̄ res ille aliene fuerīt date ī do
tē: an pariẗ vniuerſe res mlierꝭ in dotē veneẗ. i. qn̄ ille q̄ dotē ꝯſtituit inẗ ceteras
res q̄ſdā alienas dedit. tūc em̄ ꝓ alienis cōpetit titul⁹ ꝓ dote: qn̄ videlicet ma-
trimoniū ꝯtractū tenet. nā ſi ceſſet matrimoniū: ceſſat etiā vſucapio: qꝛ nulla eſt
dos ſine mr̄imonio. Hec tn̄ vſucapio ꝓ dote ꝓcedit cū diſtīctiōe an res fuerit tra
dita: eſtimata vl' ineſtiata: vt. C. e. l. vna.

Pro ſuo.

¶ Eſt ſpēs q̄dā poſſeſſiōis q̄ vocaẗ ꝓ ſuo. Et hoc mō poſſidem⁹ oīa q̄ mari: ter- Poſſi. ꝓ ſuo
ra: aere capim⁹. aut q̄ alluuiōe fluminū nr̄a fiūt. Itē q̄ ex reb⁹ alieno noīe poſſeſ-
ſis nata poſſidem⁹: veluti partū hereditarie aut empte ancille ꝓ nr̄o poſſidem⁹.
Silr̄ fruct⁹ naturales rei empte aut donate: aut q̄ in hereditate inuēta ē. Et dici
tur ꝓ ſuo trib⁹ modis. Primo ſtricte: qn̄ deficit ali⁹ titul⁹: vt h. Scd̄o largiuſ:
qn̄ ꝯcurrit cū q̄libet alio titulo ꝓ ſoluto q̄ eſt generalioꝛ alijs: vt infra e. l. hoīez.
Tertio largiſſime: vt q̄cūq3 ꝓ ſe poſſidet: vt infra e. l. ij. ⁊ tūc diciẗ ad differētiā
creditoꝝ ⁊ ſimiliū q̄ nō ꝓ ſuo poſſidēt. Et hoc tertio mō nō eſt titul⁹ vſucapionē
parens: qꝛ iam q̄libet poſſeſſoꝛ etiā3 malefidei: etiā ſine titulo vſucaperet. In ma
teria aūt nr̄a ꝓ ſuo poſſeſſio talis ē: cū dominiū nob̄ acq̄ri putam⁹: ⁊ ex ea cā poſ
ſidem⁹ ex q̄ acq̄ri ſolet. vt ſi tuū ceruū credēs nō māſuetū cepi. Vl' tuā gēmā cre-
dēs nulli⁹ in littoꝛe inuenio. Itē vbicūq3 eſt iuſta cā vſucapiēdi: ⁊ deficit ali⁹ ti-
tulus. datur pro ſuo: vt infra eo. l. fi.

¶ Liber. XLI. et quartus huius.

De re iudicata ⁊ d̄ effectu ſniaꝝ: ⁊ de īterlocutiōib⁹ iudicū.

Viſo quō res acq̄raẗ ꝑ p̄ſcriptionē: vi- Res iudicata
dēdū ē quō aliẗ ciuiliẗ. ſ. ꝑ ſnīas iudicū. Eſt aūt res iudicata q̄ finē
ꝯtrauerſiarū ꝓnūciatiōe iudicꝭ accipit: qḋ vl' ꝯdēnatiōe vl' abſoluti- Auctas rei iu.
one ꝯtingit: infra e. l. j. Eſt aūt auctoritas rei iudicate maxīa: inẗ e-
os inẗ q̄s lata ē: qꝛ cū nō ſit appellatū ſtādū ē ei oīno. i. parēdū ē. S3 ⁊ ſi appella
tū ſit p̄ſumiẗ ꝯdēnati volūtas ꝙ velit ſnīe parere. C. e. l. j. ī p̄n. ⁊ l. abſolutione.
In caſib⁹ tn̄ recediẗ a ſnīa ꝓpẗ eq̄tatē ſupuēiētꝭ caſus. Itē ē auctas rei iudicate
vt nō reſcindaẗ p̄textu cōputatiōiſ vl' calculi. C. e. l. ij. niſi erroꝛ calculi exp̄maẗ
in ſnīa: vt ſi iudex ita ꝓnūciauerit. cū ꝯſtet ticiū ſeio ex illa ſpē q̄nq̄ginta. ⁊ ex illa
ſpē. xxv. debere. idcirca ticiū ſeio in cētū ꝯdēno: īfra q̄ ſen. ſine ap. re. Itē nō re-
ſcindiẗ res iudicata p̄textu nouoꝝ īſtrumētoꝝ. C. e. l. ſub ſpē. Eſt auctas rei iu-
dicate: qꝛ ex ea indulgetur actoꝛi actio de re iudi. vl' in factū. ī. e. l. miles. § vl. et
C. de rebus cre. l. actoꝛi. Interlocutiones autē nō obtinēt vicē rei iudicate. ne Inẗlocutoria

eſt omnis vox iudicis iudicati ꝯtinet auctoritatē. C. de ſen. ⁊ inter. l. ex ſtipulatione. ⁊. l. poſt ſnīam. Eſt aūt ſnīa interlocutoria ſemiplena ſnīa q̄ ꝓfert int̄ p̄ncipiū cauſe ⁊ finē ſup emergētibꝰ negocijs. Vel ꝓfert loquēdo int̄ ꝑtes ſine ſcpture ſolēnitate: puta ſi iudex iuſſerit vt is ꝯtra quē teſtes ꝓducēdi ſūt in alia ꝓuincia: illuc ꝑgat: ꝓcuratorē ue mittat. C. de fide inſtru. l. iudicijs. de tribꝰ ſpeciebus ſnīe eſt glo. ij. q. j. in ſūma. ⁊ glo. clem. vna de ſeq. poſ.

De confeſſis.

De vere ꝯdēnatis dictū eſt: ſequit̄ vt videamꝰ de q̄ſi ꝯdēnatis. i. de ꝯfeſſis. Iſta rubrica locū h̄z poſt litē ꝯteſ: ſed edictū de interro. ac. locū h̄z an̄ litē ꝯteſta. Eſt aūt in hac materia regl'a tal'. Cōfeſſus in iure ꝯtra ſe qḋ ius ⁊ natura nō reſpuit: vel certā ſpeciē vel quātitatē ſe debere: vel factū cuiꝰ noīe cū alio poſſz eſſe actio. vel

Cōfeſſio q̄n̄ p̄iudicat

rem meā eſſe ꝓ iudicato habet̄. Cōfeſſio vero extra iudiciū plene nō p̄iudicat alicui: niſi habeat in ſe vim pacti: puta q2 facta eſt cū cā certa exp̄ſſa. Et habet̄ ꝯfeſſus ꝓ iudicato: niſi errauerit in facto: infra eo. l. nō fatet̄. cuiꝰ ꝓbationē īducere pōt vſq3 ad ſnīam. C. de iur. ⁊ fac. igno. l. error. An̄ litē vero ꝯteſ. ſi q̄s ꝯfiteat̄ in iure. i. an̄ ingratū vel iudicē in p̄iudiciū ſuū ⁊ velit facilius ꝯſequit̄ veniā. ff. de inter. act. l. de etate. §. q̄ iuſto. Et ē effectꝰ ꝯfeſſiōis: q2 in ꝯfeſſū nulle ſūt ꝑtes iudicis: niſi in ꝯdēnādo. ff. ad. l. acq̄l. l. ꝓinde. §. vl. An̄ ⁊ cōfeſſo ſtatī currūt t̄pa q̄tuor mēſiū: infra eo. l. certū. §. vl. ⁊. l. ſi ꝯfeſſus. infra de cuſ. ⁊ exhi. re.

De ceſſione bonorum.

Cedere bonis

Cōdēnati ⁊ ꝯfeſſi ſi ſatiſfacere nō p̄nt ī carcerē ſolēt detrudi. ar. C. e. l. j. ⁊ ſic cuiꝰ timore fit ceſſio bonoꝝ. Eſt aūt cedere bōis: bona dimittere ⁊ deſerere creditorū īprobitati ⁊ inſtātie. Cedēs aūt bonis an̄ oīa debitū agnoſcere d3: al's non

Effectꝰ ceſſio-

audit̄ inuito creditore: q̄ h̄z ꝓbatiōes in ꝓmptu: infra e. l. ẏ e. Effectꝰ aūt ceſſionis ē: vt excuſſo debitore quatenꝰ patit̄ ſuba vſq3 ad vltimū quadrātē: nec quicq̄ ei relinq̄ d3 ſm glo. ⁊ Bar. infra e. l. pe. p̄terq̄ vilis veſtis: ne ſit carne nudꝰ: q2 tales veſtes ad tegēdū carnē: etiā dānātis ad mortē relinquunt̄. l. diuꝰ: infra de bo. dam. ⁊ ibi Bar. ⁊ dy. ergo m'ltofortiꝰ cedēti bōis ſic dicit Cy. in. l. j. C. e. Cedēs aūt bonis ꝓpter hoc nō liberat̄ aliq̄ mō a debito: nec ciuilit̄ nec naturalit̄: q2 ſi ꝑuenerit ad pinguiorē fortunā: ex integro pōt ꝯueniri. ſed nec tūc conuenit̄: niſi in q̄tū pōt facere inſti. de act. §. ſi. deducto ſꝑ ne egeat: infra de reg. iu. l. in ꝯdēnatiōe de materia: in. e. odardus de ſolu. Eſt aūt humaniſſimū remedium huiꝰ b̄n̄ficij: q2 iudicatꝰ nō retrudit̄ in carcerē ſi cedat bonis. Nec poſt. xl. dies dat̄ creditoribꝰ dilacerādus: ſicut refert Aulꝰ gel. ꝯtineri in. l. xij. tab.

Quibus ex cauſis in poſſeſſionem eatur.

Quō agat̄ cū vocato ī ius: cōparēti ⁊ ꝯdēnato. ff. traditū ē. Si aūt vocatꝰ nō venerit quō ſecū aget̄ videamꝰ. mittit̄ eñi actor in poſſeſſiōe3 bonoꝝ ꝯtumaciter

Citatꝰ ꝯtu.

abſētis. aliq̄n cā cuſtodie ex p̄mo decreto. aliq̄n vt efficiatur dn̄s ex ſcḋo decreto. Sūt aūt tres fere cāe ex q̄bꝰ in poſſeſſionē mitti ſolet oīm bonoꝝ. Primo rei ſer-

Cauſe ex q̄bꝰ ſit miſſio

uāde cā. i. debiti vel quātitatis. Scḋo legatoꝝ fuādoꝝ grā: cū agit̄ ꝑſonali actiōe ex teſtamēto ꝓ quātitate: ſupra: vt in poſ. leg. l. certa. Tertio vētris nōie. de q̄ ſupra: ſi mulier ven. no. Eſt ⁊ quarta: vt ex carboniano: vt ſupra de carbo. edict. Damni etiā infecti nomine ſi nō caueat̄ fit miſſio: ſed nō vniuerſorū nomine: ſed duntaxat rei de qua timet̄: vt ſupra de dā. infec. l. iiij. §. j. ⁊. l. q̄uis. de materia

iſta in.c.qm̄ frequēter.§.in alijs.vt lite nō ꝯteſ.cum ſi.

De bonis auctoritate iudicis poſſidēdis vl̄ vendēdis.

¶ Miſſis creditorib⁹ in poſſeſſionē:qui hoc petere poſſūt qn̄ aliq̄d eis pure de
bet ꝛ abſente debitore vocato cōtumacit:diſtingue vtrū ꝯueniat actiōe in pſo-
nā aut in rē. Si in pſonā ꝛ ē maior.xxv.annis:ꝛ cōpos mētis ſi latitat cā fraudā
di debitores.illi ſoli pn̄t poſſidere ꝛ vēdere aduerſus quos latitauerit. Eſt autē
latitare turpit̄ ſe occultare vt euitet occurſū creditoꝝ.ſ.ti.pꝝ.l.fulcin⁹.§.j.ij. Latitare
ꝛ.iij. Si aūt nō latitat animo fraudādi ſed abſens eſt ex q̄cūqꝫ cā ꝓbabili vl̄ non
ꝓbabili:neċaria vl̄ volūtaria creditores mittunt in poſſeſſionē bonoꝝ oīm:ꝛ ha
bēt cuſtodiā ꝛ obſeruationē:nō tn̄ poſſidēt:neqꝫ ꝑmittit eis bōa vēdere. Item
creditor nō diminuit bona veſcēdi cā.immo tenet fruct⁹ reſtituere debitori vel
cōpēſare. Et ꝓdeſt hec miſſio in poſſeſſionē facta.nedū miſſo ſi ip̄e eſt ver⁹ cre-
ditor: ſꝫ etiā aliis creditorib⁹ omnib⁹.C.e.l.vl.§.j.ꝛ.j̄.e.l.cū vn⁹. Poſt miſ
ſionē aūt in poſſeſſionē creditores poſtulāt a iudice ꝯcedi ſibi vēditionē bonorū Vēditio bo.
debitoris latitātis.ꝛ quāto tp̄e elapſo dꝫ ꝯcedi vēditio tractat.l.vl.§.ſin aūt hi q̄.
C.e. Si aūt in rē agit:obſua qd̄ pōit tex.in.§.i reali.c.qm̄ freq̄nt.vt lit.nō cō.

De priuilegijs creditorum.

¶ Inter creditores potiores ſūt illi q̄ acceperūt pignora:eiſ q̄ habēt pſonales a- In hipoteca.q̄
ctiones tm̄:vt.C.q̄ poti.in pig.ha.l.eos. Inter hipothecarios aūt obtinet re- ſint potiores.
gula.q̄ prior eſt tp̄e potior eſt iure.niſi in caſib⁹ q̄s pleni⁹ ꝓſeq̄mur.ſ.q̄ po.in
pig. Inter eos aūt q̄ hn̄t pſonales actiōes tm̄:eſtimant ꝑuilegia ex cā.nō ex tp̄e
.j.e.l.ꝑuilegia. Sic ergo erit ſatiſfaciendū prius ei qui habet priuilegiū q̄ꝫ qui
nō habet.ſ.q̄ cum eo q̄ in alie.po.l.iij.et de pecu.l.ex facto.§.vlt. Vel ſi vtrqꝫ
ſit ꝑuilegiat⁹.et paria ſint ꝑuilegia ꝛ pares tituli.vt qꝛ ambo depoſitores ſunt:
debent cōcurrere.vt ſ.ti.pꝝ.l.ſi ventri.§.in bonis ꝛ.§ rō. Inter creditoreſ aūt
non ꝑuilegiatos.occupātis eſt melior cōditio:hoc eſt ſi vigilauerit vt ſibi ſatiſfi Nota
at a debitore q̄ ſoluēdo nō erat.an̄q̄ꝫ bona debitoris poſſideant. Nā poſtea q̄ꝫ bo
na ceperūt poſſideri:oīa creditoꝝ iura paria ſunt facta.ius eīn ciuile vigilātibuſ
ſcriptū eſt.ſ.de pecul.l.ſūma.ꝛ.j̄.de his q̄ in fraudē cre.l.pupill⁹ in fi. Itē ſi
vtroqꝫ creditore inſtante debitor vni voluit gratificare:debet illud oīnibus cō-
municare vel eadem portio ſingulis q̄ri.ſ.ti.pꝝ.l.ſi nō.§.j.

De ſeparationibus. Sepatiōiſ be.

¶ Creditores hereditarij: Itē illi q̄bus legauit teſtator poſſunt poſtulare ſepa-
ri bona defuncti a bonis heredis.vt tn̄ ꝑmo ſatiſfiat creditorib⁹ hereditarijs q̄ꝫ
legatarijs. Niſi erāt legatarij q̄bus obligat⁹ erat defunct⁹ nō q̄bus ip̄e legaue-
rit Heredis aūt bona reſeruent creditoribus ei⁹:adeo vt ſi creditores vl̄ legata
tarij decepti ſunt in poſtulatiōe ſepatiōis Vel ſi heres poſtea multa lucrat⁹ eſt
nō tn̄ admittunt ad bona heredis.qꝛ petendo ſepationē ab eius pſona receſſerūt
Heredi aūt adeūti.nō dat ſepationis bn̄ficiū:niſi in caſu ſcꝫ cū q̄s adijt heredi-
tatē ex trebel.coact⁹:ꝛ nō ē fideicōmiſſari⁹ cui reſtituat. Idē ꝛ in alio caſu cum
ſuus dn̄o extitit neceſſari⁹ heres ꝛ bona patroni nō attigit.poſtulabit enī ſepe-
rari q̄cq̄d p⁹ mortē dn̄i acq̄ſierit.ꝛ qd̄ ei a teſtatore dbet.j̄.e.l.j.§.vl. Sꝫ ſi atti
gerit bona ceſſat ſepatio. Si aūt eſſet minor.xxv.annoꝝ poſſet in integrū reſti. Seperatio
ſ.de mino.l.ait ꝑtor.§.nō ſolū. Eſt aūt ſeperatio diuiſio quedā ꝛ ſegregatio vni

us peculij vel patrimonij ab alio.

De curatore bonis dando.

¶ Si heres ſub cōditiōe inſtitut⁹: nec īplere cōditionē vult: nec reſpōdere an ſit
Curator datuſ bonis — adituruſ vl' ne. curator bonis ꝯſtituēdus erit ad ꝯſeruanda bona dūtaxat: vl' ad
vendēdū q̄ ſūt mora ꝑitura. Et ſi graue es alienū ſit qđ ex pena creſcat: debet, tal'
curator es alienū ſoluere alienādo etiā nō peritura. Sicut cū vēter in poſſeſſiōe
eſt. ſ. de ven. in poſ. mittē. l. j. §. Itē ſi periculū. ⁊ l. curator. §. j. Uel ſicut pupil
lus heres tutorē nō habēs: ſolet ei decerni curator. j. l. j. in fi. Adeat ergo p̄tor
a creditorib⁹ vl' alijs q̄ꝝ intereſt ꝓpter ſpem ſucceſſiōis. Iſq; curatorez curato-
reſq; cōſtituat ex cōſenſu maioris partꝫ creditoꝝ. queq; ꝑ tales curatores ſic cre
Curator q̄bus detur. — atos acta: facta: geſtaq; ſūt rata habebunt. Dat̄ itaq; curator diuerſimode. q̄n̄q;
bonis defunctoꝝ vt hic. in. l. j. Quādoq; abſentiū. C. de capt. ⁊ p⁹. re. l. iij. ⁊ ſ.
ex qui. cau. ma. l. ab hoſtib⁹. §. j. Q̄n̄q; bonis debitoꝝ ſoluere nolentium. j. e. l.
fi. et. j. ti. ꝓx. l. j. Itez q̄n̄q; p̄ntis: vt. C. de bo. q̄. lib. l. fi. §. j. in fi. Itē q̄n̄q; mor
bo impeditis. C. de cura. fur. l. j. Cetera genera curatoꝝ ponit glo. j. de mu. et
ho. l. j. §. fi. fa. ſ. de p̄uil. credi. l. idē p̄uilegiū § j.

Que in fraudē creditoꝝ facta ſunt vt in integrū reſtituāt

¶ Alienata ꝑ debitorē in fraudē creditoꝝ. excuſſis bonis debitoris reuocāt. ac
Pauliana — ſi alienata non eſſent. ꝑ actionē q̄ appellat̄ pauliana a paulo eius inuentore vt ſ.
de vſur. l. videam⁹ et. j. e. l. hec in factū. Si igit̄ debitor meus fraudulēter alie
nauit bona. nec tm̄ ſuſipt vn̄ mihi ſatiſfiat. hab; locū hec actō. Et ſic agere debeo
p̄mo ex ꝯtractu ⁊ ip̄m ſi cōpareat ꝯdēnari facere. Uel ſi non cōpareat ꝓnūciari
me in poſſeſſionē ⁊c̄. Req̄runt ergo quattuor in hac actiōe. p̄mo ꝙ ſit debitor ex
Quattuor re-q̄ſita in pau. — mutuo vl' ſimuli cauſa. Itē ꝙ debitū fuit efficax ⁊ ſine except iōe. Itē ꝙ ꝯcilio et
fraude alienauit. Ite ꝙ re tali alienata nō inueniat tm̄ in bonis iā diſcuſſis vt mi
hi ſatiſfiat. l. j. j. e. Nec liberat̄ cedēdo bonis a carcere ꝓpter cōmiſſam fraudē
in alienādo bona in fraudē creditoꝝ: vt eſt tex. ſing. in l. fi. §. fi. j. e. licet al's debit̄
Carceris pe. — cedēdo bonis liberet̄ a pena carceris. l. fi. C. q̄ bo. ce. poſe. Item ſi q̄d acq̄rit iſte
debitor fraudulētus excutit̄ vſq; ad perā ⁊ ſacculū: licet al's ſolū excutiat̄ iquātū
facere p̄t. vt dicit glo. i dic. fi. De hoc plene inſti. de ac. §. Itē ſi q̄s ī fraudē.

Liber quadrageſimuſtertius ⁊ quit⁹ hnius.

De interdictis ſeu extraordinarijs actionibus que ꝓ his cōpetunt.

Qualiter de iure ciuili agat̄ ſupra dixit
Interdictum — nūc qualit̄ de iure p̄torio q̄ plerūq; ꝓ poſſeſſiōe ꝑ īterdicta agit̄: vt ī
ſti. e. in p̄n. Et erat interdictū olim nihil aliud ꝙ q̄dā formata ⁊ ſolē
nis verboꝝ cōceptio q̄bus p̄tor aliq̄d fieri iubebat aut ꝓhibebat: qđ
tunc maxime faciebat cū de poſſeſſione aut q̄ſi inter aliq̄s cōtēdebatur inſti. e. in
p̄n. Et dicta ſunt interdicta qꝛ inter duos reddunt̄: licet quidam dicāt appellari
ab interdicēdo id eſt ꝓhibēdo inſti. e. §. ſunt. Et hodie inter interdicta ⁊ actōes
Interdic. gr̄a. — nulla eſt drn̄a. Eſt ḡ interdictū actio p̄toria. Interdictoꝝ āt alia ſunt ꝓdita gr̄a
iuris diuini: alia gr̄a iuris hūani. Gr̄a iuris diuini q̄ttuor ſunt. De mortuo inſe
rendo. de ſepulchro edificādo. Itē ne q̄d fiat in loco ſacro, vl' ī mi ttat̄. Itē id qđ fa

ctū eſt vl'immiſſū tollat: vt. ī.e.l.ij.§.j. ⁊ ne quid in lo.pub.l.ij.§.locoꝝ. Humani ꝺo iuris cā q̄dā cōpetūt ꝓpt vtilitatē ꝑuatā: q̄dā ꝓpt publicā: vt de locis publicis ⁊ vijs ⁊ fluminib⁹ pub. ī.e.l.j.§.q̄ ſūt. ꝓpter ꝑuatā aūt vtilitatez inducta ſūt interdicta q̄dā gr̄a iuris ſui tuēdi: vt interdictū de lib.exhi. vl' vxore exhibēda: vl' liberto. Quedā gr̄a offi cij tuēdi. ⁊ eſt officiū qđ hō dz homini ex natura: vt īterdictū de lib.ho exhi. Quedā gr̄a rei familiaris dant. Itē q̄dā ſūt adipiſcēde poſſeſſiōis: vt q̄ꝝ bonoꝝ: quoꝝ legatoꝝ: ⁊ ſaluianū. Alia cā retinēde poſſeſſionis: vt vti poſſi. ⁊ vtrobi. Alia cā recuꝑande: vt vn̄ vi directū ⁊ vtile. Sūt ⁊ interdicta q̄dā duplicia: vt ne vis fiat ei q̄ miſ.eſt in poſ. Itē q̄dā ꝯtinēt cāz vere ꝓprietatis: vt ſm̄ īterdictū de itinere actuq₃ pri. Et īterdictū qđ dat de aqua ex caſtello ducēda. Quedā ꝺo obtinēt cām q̄ſi ꝓprietatꝭ: vt q̄ cōpetūt ꝓ locꝭ ſacris: religioſis ⁊ lib.exhi. Itē q̄dā ſūt ꝓhibitoria: q̄dā reſtitutoria: q̄dā exhibitoria: ⁊ q̄dā mixta. Itē q̄dā ſunt annalia: q̄dā ꝑpetua. Itē q̄dā ſunt publica. i. cuilibet de ppl'o cōpetētia: ⁊ ſūt ſeptē de lib.ho.exhi. Ne q̄d fiat in lo.ſa. Ne q̄d fiat ī reli. Ne q̄d fiat ī pub. Ne q̄d fiat in flumine vl' mari q̄ pei⁹ nauiget. Itē ne q̄d fiat in flu. vl' ripa vt alit̄ aqua fluat q̄ꝫ priori eſtate. Itē interdictū vt in flu.pub.lacu: foſſa vl' ſtagno liceat nauigare. Eſt ⁊ octauū populare. ſ. vt liceat reficere cloacas publicas: licet eaꝝ refectio ꝑncipalit̄ ad mgr̄atū ꝑtineat. Priuata aūt interdicta ſūt vigintiocto. de mortuo inferēdo: quoꝝ bonoꝝ: quoꝝ legatoꝝ: vn̄ vi: vti poſſi: vtrobi. de tab.ex. de lib.exhi. de liberis educēdis. Saluianū: de ꝑcario ne vis fiat ei q̄ in poſſ. de loco publico fruēdo: de ſuꝑficieb⁹: de itine. actuq₃ ꝑuato: de aqua q̄tidia. ⁊ eſtiua: de riuis reficiēdis: de fōte: de cloacis ꝑuatis reficiēdis: qđ vi aut clā: de arborib⁹ cedēdis: de glāde legēda. de migrādo: de opiſ noui nūciatiōe. Itē interdictū fraudatoriū q̄ pupillo tutoris creditor tenet. ſi euz ꝯſilium fraudis participaſſe ꝯſtabit vt fraudaret pupill⁹ q̄ ꝯuētur⁹ erat tutorē. ī. de ſolu.l.pupill.j.rn̄ſo. Sūt ꝑterea alia ꝑl'a vtilia ⁊ acceſſoria interdicta q̄ ſub ꝑtactis directꝭ inueniunt. Et circa interdicta ſūt notāda q̄ttuor negatiua. Primum q̄ꝫ nullū interdictū infamat. ī. de vi ⁊ vi.ar.l.neq₃. Scđm q̄ꝫ nullū ꝓponit ſolēniter: ſicut nec aliqua actio: id eſt cū ſolēnitate verboꝝ. Vn̄ omnia interdicta ſūt extraordinaria. inſti.e.§.vl. Tertiū q̄ꝫ in nullo interdicto habet ratio fructuum an̄ litis ꝯteſtati. niſi īterdicto vn̄.vi. ī.e.l.īterdictꝭ. ⁊ de vi ⁊ vi ar.l.j.§.ex die. Quartū: q₂ nullū reddit inter nō ſubiectos. C.e.l.ij. Et tria ſpn̄t notari affirmatiue. Primū: q₂ oīa īterdicta ꝑſonalia ſūt: ⁊ tn̄ ſcripta ſūt in rē: q₂ dant ꝯtra quē libz poſſidētē. ī.e.l.j.§.pe. Itē ī omni interdicto habet ratio fructuū poſt lit.cōteſ. ī.e.l.an̄pe. Itē loco cuiuſlibz īterdicti reddit actio ī factū. inſti.e. in ꝑn.§.fi.

Interdic. humani iuris
Adipiſcēdi
Retinēde
Recuperāde
Interdic. du.
Publica
Priuata
Nota circa I.
No. ꝺ īterdic.

Quorum bonorum.

¶ Digniora ſunt interdicta q̄ cōpetunt ꝓ vniuerſitate q̄ꝫ ꝓ reb⁹ ſinglis: ideo ꝺ eis primo. Eſt autē interdictū quorū bonorū directū ⁊ vtile inter alia oīa interdicta ſolū vniuerſale. Et dat directum ei qui eſt bonorum poſſeſſor. Vtile ꝺo ei q̄ ſuccedit iure ciuili ex teſtato vel ab inteſtato. C.e.l.j. ⁊ ī.l.j. Sic ⁊ directa hereditatis petitio datur heredi. Vtilis autē bonorū poſſeſſori. ſ̄. de bono.poſſeſ.here.pe.l.j. Intentat hoc interdictum cōtra eū qui poſſidet ꝓ herede: vl' pro poſſeſſore. Eſt perpetuū hoc interdictū. Et nominatur ſic a primis ꝺbis īterdicti. Verba aūt interdicti hec ſunt: quoꝝ bonoꝝ ex edicto meo illi poſſeſſio data eſt. quod de his bonis pro herede aut poſſeſſore poſſideſ. poſſidereſue ſi nihil vſucaptum eſſet: quodq₃ dolo malo feciſti vt id deſineres poſſidere: id illi reſtituas.

Interdictū q̄rum bonorum
Interdic. ꝺ.

Niſi in ꝯtinēti parat⁹ ſis ꝓbare res tuas: vt no. C. de edic. di. Adri. tol. l. ij.

Quorum legatorum.

Interdictū q̄rū legatoꝝ

¶ Cauſa adipiſcēde poſſeſſiōis hoc interdictū introductū eſt ſicut ⁊ p̄cedēs. Et daṫ heredi ⁊ bonoꝝ poſſeſſori: ⁊ cuilibet vniuerſali ſucceſſori ⁊ heredib⁹ heredū. Et daṫ ꝯtra legatarios q̄ nō ex volūtate heredis occupauerūt legata. Nec eī debēt ſibi ius dicere occupat̄ legat̄: ſꝫ ab herede petere. ī. e. l. j. in p̄n. ⁊ §. j. Et qđ dictū ē in legatarijs fiaṫ etiā in his q̄b⁹ donatū ē cā mortis: ⁊ in heredib⁹ eorū. Itē ſi legatari⁹ auctē p̄toris eſt miſſus in poſſeſſionē cā legatarioꝝ fiādoꝝ ⁊ cū heres nō ſatiſdaret. deinde heres ſatiſdet: vl' parat⁹ ſit ſatiſdare: teneṫ legatarius hoc īterdicto. ī. e. l. j. §. queſitū. ⁊ §. legatoꝝ. Heredi aūt nocet ſi accomodauerit volūtatē legatario poſt aditā hereditatē. vl' in ipſa app̄hēſione vl' poſtea vl' ante. Et ſi plures ſint heredes: ⁊ vn⁹ cōſentiat legatario alṫ nō: q̄ nō ꝯſentit habebit īterdictū. ī. e. l. j. §. ꝙ ait p̄tor. ⁊ l. ꝓdeſt. Eſt tn̄ notādū ꝙ hoc interdictuꝫ daṫ ꝯtra hoc titulo poſſidētē. ſ. ꝓ legato. Sed ille q̄ poſſidet ꝓ herede vl' ꝓ poſſeſſore ꝯueniṫ hereditatis petitiōe vl' quorum bonoꝝ ū. Uerba aūt interdicti hec ſunt: quorū legatoꝝ poſſeſſionē q̄s occupauerit. i. reſtituat heredi legatoꝝ.

Uerba īterdi.

Miſſus ī poſ.

¶ Ne vis fiat ei qui in poſſeſſionem miſſus eſt.

¶ Hic titul⁹ tāq̄ generalis ad oīa poſſeſſoria interdicta eſt. i. ad oēs q̄ a p̄tore in poſſeſſionē miſſi ſūt ꝑtinet. Cōuenit eñ̄ p̄tori oēs quos in poſſeſſionē miſit tueri. Et daṫ hec actio nō tm̄ ꝯtra eū q̄ ꝓhibuerit quē venire in poſſeſſionē: ſꝫ ⁊ in euꝫ a quo q̄s e poſſeſſione pulſus ē cū veniſſet in poſſeſſionē. Nec exigiṫ vtrū vi feceſrit q̄ ꝓhibuerit. Uerba aūt edicti hec ſūt: Ait p̄tor: ſi q̄s dolo malo fecerit q̄ minus q̄s ꝑmiſſu meo: eiuſue cuius iuriſdictio de ea re fuit: in poſſeſſione bonoꝝ ſit impediēdo miſſionē vl' eijciēdo: in eū in factū iudiciū quāti ea res fuerit: id ē q̄nti ei⁹ intereſt poſſeſſionē habere dabo.

Uerba edicti.

De tabulis exhibendis.

¶ Ei q̄ vtiṫ interdicto quoꝝ bonoꝝ ⁊ quoꝝ legatoꝝ: expedit agere hoc interdicto vt tabule teſtamēti exhibeanṫ ⁊ ſibi cognite fiant. Et differūt actio ad exhibēdū: ⁊ infactū: ⁊ hoc interdictū ⁊ illud queadmodū teſtamenta aperianṫ: vt no. ſ. ad exhi. l. iij. in fi. Si q̄s igiṫ ꝯfiteaṫ penes ſe eſſe teſtamētū: iubēdus eſt exhibere. Tēp⁹ ei dandū eſt vt exhibeat ſi nō pōt in p̄ſentiarū exhibere. Sed ſi neget ſe exhibere poſſe vl' oportere: hoc interdictū cōpetit. Et pertinet non tm̄ ad teſtamenti tab. verū ad omnia que ad cauſā teſtamēti ꝑtinent: vtputa ⁊ ad codicillos. Siue ſup̄me tabule ſint ſiue priores: ſiue teſtamentū valeat vl' ruptū ſit alio iniquo vitio. Et ad omnē ſcripturā teſtamenti: ſiue ꝑfecta ſiue imperfecta ſit. Uerba interdicti hec ſunt: quas tabulas Luci⁹ Ticius ad cauſam teſtamēti ſui pertinentes reliquiſſe dicetur: ſiue he penes te ſint: aut dolo malo tuo factuꝫ eſt: vt deſinerent eſſe: ita eas illi exhibeas. Item ſi libellus aliudue quid relictū eſſe dicetur decreto: id eſt edicto iſto cōprehendā. Sed quandoqꝫ ceſſat hoc interdictum: vt. ī. e. l. fi. ⁊ in tabulis viui. ī. e. l. pe.

Exhibere teſ.

Tabule teſta.

Uerba īterdi.

¶ Ne quid in loco ſacro fiat.

¶ Interpoſito titulo ſuperiori: occaſione illorum titulorum: ſcilicꝫ quorum bonorum ⁊ quorum legatoꝝ. redit ad ꝓpoſitā materiā: ſcꝫ ne vis fiat ei ⁊c. ſcꝫ ad ꝑ-

hibitoria interdictu: ⁊ p̄mo; de dignioribus: eſt em̄ hec cauſa diuini iuris ſupra
de interdic. l. ij. § j. Sacer autē locus ē: qui rite p̄ pontifices deo cōſeceratus ē. in Sacer locus
ſti. de re. diui. § nullius. Verba edicti hec ſunt. In loco ſacro facere: vel in eum Verba edicti
immittere quid. veto. Et ptinet ad ea que in loco ſacro fiunt deformitatis vel incō
modi cā: non ſi ornamenti cauſa. Extendit etiam ad res ſactas vt ſunt muri. itē
q̄ porte ciuitatis romane. ⁊ in alijs ſacris locis vt in muris municipiorū aliquid
facere quo damnū aut incōmodum irrogetur: non pmittitur. Itaq̄ neq̄ muri porte
ue habitari ſine pmiſſu pncipis ppter fortuita incēdia pn̄t. infra. l. fi.

De locis et itineribus publicis

Cuilibet in publicū petere pmittendum eſt id qđ ad vſum hoīm ptinet. velu
ti vias publicas: itinera publica. Et ideo q̄libet poſtulante de his interdictum
redditur. Iter aūt publicū: via militaris dr̄: vicinalis aūt dr̄: vbi priuati cōferūt Iter publicū
ex agris ſuis. De triplici genere viarum habetur. ī. ti. pxi. l. ij. Vicinalis via

Ne quid in loco publico vel itinere fiat

Supiori titulo ſpecialiter: hic generaliter in om̄i publico loco dicit vt. ī. e. l.
ij. § publici: vel ſupior titulus pparatorius eſt nec eſt ibi aliqđ interdictū. hic autē
quattuor pponit. Primū in. l. ij. in pn. Scđm in. § ait p̄tor. ⁊ ſunt phibitoria
tm̄. Tertiū in. § p̄tor ait. ⁊ eſt reſtitutoriū. Quartū in. § fi. ⁊ eſt phibitoriū In
loco igitur publico p̄tor prohibet edificare: ⁊ interdictū pponit. Verba interdicti
hec ſunt. Ne q̄d in loco publico facias in ve cū locum immittas qua ex re illi dā-
num detur: p̄ter q̄ qđ lege ſenatuſcōſulto: edicto decretoue pncipum tibi ōceſſum
eſt. De eo qđ factū erit interdictum dabo: reſtitutoriū videlicet Rō huius in- Rō interdicti
terdicti eſt: quia loca publica puatorū vſibus deſeruiunt iure ſcz ciuitatis: ne q̄ſi
ppria cuiuſq̄ puati homīs: id eſt iure ſeruitutis. Et tm̄ iuris habemus ad obtinē
dum vſum publicum: quantum quilibet ex populo ad phibendū habet Et appel
latio publici loci cōtinet areas: inſulas: agros: vias publicas: itineraq̄ publica
Viarū quedam publice ſunt: quedā puate: quedā vicinales Publicas vias dici Publicus locus
mus quas greci baſilicas: noſtri p̄torias: alij cōſulares vias appellant. Priua- Via m̄ltiplex
te vie ſunt quas agrarias q̄dam dicunt. Vicinales vie ſunt que in vicis ſunt vel
que in vicos ducunt Et ptinet hoc interdictū ad vias ruſticas tm̄: ad vrbicas ve
ro non. harum em̄ cura ptinet ad magiſtratus.

De loco publico fruendo

Interdictū hoc publice vtilitatis cauſa pponi palam eſt: tuetur em̄ p̄tor ve
ctigalia publica: dū phibetur quis vim facere ei qui id fruendum ōduxerit. Ver Verba edicti
ba edicti hec ſunt. Quo minus loco publico: quē is cui locandi ius fuerit: fruēdū
alicui locauit: ei qui cōduxerit: ſocioue eius. ex lege locationis frui liceat: vim
fieri veto. Vltra legem autem vel contra legem locationis non debet audiri qui
frui deſiderat. Solet tamen concedi vt imagines ⁊ ſtatue que ornamento reip.
ſunt future in publicum ponantur.

De via publica: ⁊ ſi quid in ea factum eſſe dicatur ⁊ de edilibus curulibus

Studeant ediles currules eas que ſcḋm ciuitates ſunt vias: vt adequentur: ⁊ ef- Ediliū curru.
fluxiones non noceāt domibus: ⁊ pontē faciāt vbicūq̄ oportet. Et vt parietes domo cura

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

rū reficiant ne labiles ſint. Curēt etiā vt null⁹ effodiat vias neqꝫ ſubruat : neqꝫ
ↄſtruat in vijs aliq̄d: vias reparēt: aqueduct⁹ purgentq̄ ſub diuo. i. celo ſunt.
Studeāt vt ante ergaſteria nihil ꝓiectū ſit vel ꝓpoſitū p̄terq̄ ſi fullo veſtimen-
ta ſiccet: aut tector trocos: id ē rotas exterius ponat. Nō ꝑmittāt rixari in vijs
neqꝫ ſtercora ꝓijcere: neqꝫ morticinia: neqꝫ coria iacere.

De via publica ꝛ itinere publico reficiendo

Titulus iſte nō ad aliud ꝑtinet: niſi qꝛ q̄ viā publicā reficiebat videbat̄ aliq̄d
facere. Sed nō facere nō eſt ꝓhibitū. Dicit ergo de via publica q̄liter reficiat̄
Verba edicti. et amittat̄: p̄terea hic titul⁹ de via vrbana ꝛ ruſtica: ſed ſupior ti. ij. tm̄ de ruſti-
ca: ꝛ ideo nō ſupfluit hic ti. Verba edicti hec ſunt. Quo min⁹ illi viam publicā
iterue publicū apire: reficere liceat: dū ne ea via: idue iter deteri⁹ fiat: vim fieri
Viam apire veto. Viā apire ē ad veterē altitudinē latitudinēqꝫ reſtituere. Sed ꝛ purgare
Purgare viā refectionis portio eſt: purgari aūt ꝓprie dr ad libramentū ꝓpriū. i. modum vel
Reficere pulchritudinē redigere: ſublato qđ ſupeſt. Reficiet āt ꝛ q̄ apit: ꝛ q̄ purgat. ꝛ om
nes oīno q̄ in p̄ſtinum ſtatum deducūt. Et dabit̄ hoc interdictū perpetuo: ꝛ om-
nibus. ꝛ in omēs. Et habet cōdemnatōem in id quod actoris intererit.

De fluminibus ꝛ ne quid in flumine publico ripaue eius fiat quo peius nauigetur.

Flumē riuus Flumen a riuo: magnitudine diſcernit̄. aut eſtimatione vel opinione circum
Perhenne colentiū: Fluminū quedā ſunt ꝑhennia: q̄dam torrētia. Perhenne eſt qđ ſemꝑ
Torrens fluit. Torrēs eſt quod tm̄ hyeme fluit. Fluminū queda publica ſunt: q̄dam nō
Publicū flu. Publicū flumē vt caſſius diffinit: eſt qđ ꝑhenne. i. perpetuū eſt: ꝛ ſi iā nō omni
Verba intdi. tpe fluat: qꝛ forte eſtate aliqua exaruit. Verba edicti hec ſunt. Ne q̄d in flumie
Ripa publico: ripaue eius facias: ne q̄d in flumie ripaue eius immittas: quo ſtatio: iter
Statio ue nauigij deterius ſit: fiat. Ripa eſt id quod flumē cōtinet naturalē rigorē cur-
ſus ſui tenēs. Statōem dicim⁹ a ſtando. Is igit̄ locus demōſtrat̄, vbicūqꝫ naues
tute ſtare pñt. ſ. de v. ſig. l. port⁹. Nauigiū ſolem⁹ dicere etiā ipam nauē. Iter
Nauigiū ergo nauigij. i. iter nauis. Nauigij appellatōe etiā rates ↄtinent̄: et cōnexiōes
Deterior ſta. trabiū: qꝛ plerūqꝫ ꝛ ratū vſus neceſſari⁹ eſt. Dicit̄ aūt deterior ſtatio: iterqꝫ dete
Verba edicti rius fieri: ſi vſus eius corrūpat̄ vel difficilior fiat: aut minor: aut rarior: aut ſi in
totum auferat̄. Ripa ea putatur eſſe q̄ pleniſſimū flumen continet.

Ne quid in flumine publico ripaue eius fiat quo aliter aqua fluat: q̄ꝫ in priori eſtate fluxerit

Differt a ſuperiori ti. qꝛ illud ꝓpter nauigij vtilitatē. hoc ꝓpter agrorū vel
aliam q̄ꝫ nauigij ꝓhibet in flumine fieri. Itē ille de nauigabili vel quaſi. hic de
omni flumine. vt. ſ. l. ſ. circa p̄n. Itē differt ab inferiori: quia hic ꝓhibetur fieri
in publico tibi econtra vetat fieri vim faciēti ꝛ vtēti. Verba edicti hec ſunt. In
flumine publico. in ve ripa eius facere: aut in flumē ripāue eius immittere: q̄ alit̄
aqua fluat q̄ꝫ in p̄ori eſtate fluxerit. veto. Et eſt inductū hoc interdictū. ne deri-
uationibus min⁹ conceſſis flumina exareſcant. vel mutatus alue⁹ vicinis aliquā
iniuriam faciat vel afferat: pertinet autem ad flumina publica ſiue nauigalia ſint
ſiue non. Et generaliter tunc interdicto hoc quis tenetur: ſi mutet̄ aque curſus.
per hoc quod factum eſt: dum depreſſior vel altior fiat aqua: ac per hoc rapidior

ſit cum incomodo accolentium. ⁊ ſi quid aliud vicij: accole ex facto eius q̄ conue nitur ſentient. interdicto locus erit.

Ut in flumine publico nauigare liceat

¶ Hoc interdicto ꝓſpicitur: ne quis in flumine publico nauigare prohibeatur. Sicut eñ ei q̄ via publica vti ꝓhibeť interdictū ſuprapoſitum eſt. Ita hoc quoq3 ꝓponendū p̄tor putauit. Sed ſi ꝑuatū ſit flumē: interdictum ceſſat. Uerba edicti hec ſunt. Quo min⁹ illi in flumīe publico nauigare ratē agere. quoue min⁹ in ri pa onerare: exonerareue liceat: vim fieri veto. Itē ait. vt ꝑ lacum: foſſam: ſtagnū publicū nauigare liceat interdicam. Eſt autem lacus q̄ perpetuā habet aquam. Stagnum eſt qđ tempalem continet aquam ibi ſtagnantē: q̄ q̄dem aqua plerum q3 hieme cogitur: Foſſa eſt receptaculū aque manufactum.

Lacus
Stagnum
Foſſa

De ripa munienda

¶ Ripas fluminū publicoꝝ reficere ⁊ munire vtiliſſimum eſt Sicuti igitur de via publica reficiēda interdictū ꝓpoſitum eſt: ita etiā de ripa fluminis munien da ꝓponendum fuit. Uerba edicti hec ſunt. Quo min⁹ illi in flumine publico ri paue eius opus facere ripe agriue: qui circa ripam eſt tuendi cauſa liceat: dū ne ob id nauigatio deterior fiat: ſi tibi damni infecti in annos decem boni viri arbi tratu: vel cautū vel ſatiſdatū eſt Aut ꝑ illum nō fiat: quo minus boni viri arbi tratu caueatur vel ſatiſdetur: vim fieri veto. Merito adijcit dum ne ob id naui gatio deterior fiat. Illa eñ ſola refectio toleranda eſt que nauigationi impedim to non eſt. Et licet ripe lacus: foſſe vel ſtagni muniendi cauſa pretor nihil hic ca uit. Idem tñ erit obſeruandū qđ in ripa flumīs munienda.

Uerba edicti
Reficere ripā

De vi ⁊ vi armata

¶ Primū vi ponitur hic in genere. Scđm in ſpecie. Et idem eſt dicere ſicut in C. vnde vi. de interdictis igitur que ſunt prohibitoria expedito nunc de reſtitu torijs dicit: vt inſti. de interdic. § j. Habet autē locum hoc interdictū cū q̄s per vim poſſeſſionem ſoli amiſit: vim dico expulſiuam non cōpulſiuam. Si eñ com pulſus poſſeſſionem rerum tibi tradidero: ceſſat hoc interdictū ⁊ datur actio qđ metus cauſa. ĵ. e. l. ſi rerum. Item vim dico non legitime admiſſam. qui eñ ex pulſus eſt: ſi in continenti velit recuperare poſſeſſionē ſuam. pōt quidem incon tinenti auctoritate ſua: non ex interuallo. ĵ. e. l. iij. § cum igitur. Et accipe incon tinenti: id eſt anteq̄ ad alia extranea diuertat negocia. ĵ. de ꝟ. ob. continu⁹. § j. Sed ⁊ ille q̄ nondum eſt adhuc expulſus ſed quem quis vult iniuſte expellere: pōt reſiſtere vim inferenti ⁊ ꝓpulſare vim illatam ad defendendā poſſeſſionem. cum moderamine tamen inculpate tutele: id eſt defenſionis. C. e. l. j. Qđ autē defēſio dicatur inculpata ⁊ cum moderatōe facta attenditur circa tria Primo ꝙ fiat cum ſimilibus armis: ſecūdo ꝙ incontinenti: tertio ꝙ animo ꝓpulſandi in iuriam non irrogandi. Uerba huius edicti hec ſunt. Unde tu illum vi deieciſti aut familia tua deiecit đ eoq3 qđ eque ille habuit tñmodo intra annū: p⁹ ānū ꝟo de eo qđ ad eum qui vi deiecerit peruenerit iudicium dabo. Et pertinet hoc in terdictum ad ſolam atrocem vim: et ad eos tantum qui de ſolo deiciuntur puta de fundo ſiue edificio. Ad alium autem non ꝑtinet.

Uis expulſi.
Cōpulſiua
Defenſio ſiue tutela īculpa.
Uerba edicti

Uti poſſidetis

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Poſt interdictũ vnde vi qđ poſſeſſionē reſtituit: ſequiꝛ hoc qđ defendit. ĩ. l. j. §. ⁊ ꝯſequēter. ⁊ eſt interdictũ retinende poſſeſſionis. Habet aũt locũ hoc inter

Uti poſſid etiſ Retinēdi poſ ſeſſionis inter dictum

dictũ vti poſſidetis in rebus ĩmobilib⁹ omnib⁹. ⁊ ſoli dũ tamen talia ſint q̃ pñt poſſideri. ĩ. e. l. j. §. pe. Nõ aũt poſſidenꝛ foꝛũ: baſilica ⁊ res ſacre. s̃. de ac t. poſ. l. j. §. vl. Item habet locũ hoc interdictũ in incoꝛpalibus vt in quaſi poſſeſſione vſufruc. vel vſus. ĩ. e. l. vl. vel aliarum ſeruitutũ. s̃. de ſerui. l. quotiens. Uerba edicti hec ſunt. Uti eas edes de quib⁹ agitur: nec vi nec clam nec p̃cario: alter ab altero poſſide:is: quo minus ita poſſideatis vim fieri veto. De cloacis hoc in terdictũ non dabo: eoq; pluris q̃ quanti ea res erit intra annũ quo p̄mũ experiũ

Cã hui⁹ iuꝛ.

di ptãs fuerit agere ꝑmittã. Cauſa hui⁹ interdicti fuit: q̃ ſeꝑata eſſe debeat poſ ſeſſio a ꝓꝓꝛietate. fieri em̃ põt vt alter poſſeſſoꝛ ſit: dñs non ſit. Alter dñs q̃dem ſit poſſeſſoꝛ non ſit: fieri nõ põt vt poſſeſſoꝛ idē ⁊ dñs ſit. l. j. §. hui⁹. ĩ. e. Quoti ens ergo inter litigatoꝛes eſt ꝓꝓꝛietatis cõtrouerſia Aut cõuenit inter litigato res vter poſſeſſoꝛ ſit: vter petitoꝛ. Aut nõ cõuenit. Si conuenit abſolutũ eſt: ille poſſeſſoꝛis comodo quē ꝯuenit poſſidere: alꝛ petitoꝛis onere fungetur Sed ſi in ter ipos ꝯtendaꝛ vter poſſideat: q2 alteruꝛ ſe magis poſſidere affirmat: tũc ſi res ſoli ſit: in cui⁹ poſſeſſiõe ꝯtendiꝛ: ad hoc interdictũ remittenꝛ: qđ vulgo vti poſſi detis appellatur. ⁊ daꝛ hui⁹ rei cauſa: ne vis fiat ei q̃ poſſidet.

¶ De ſuperficiebus

¶ Siꝛe eſt ſupioꝛi interdicto. vt. ĩ. e. l. j. §. ꝓponiꝛ. hoc interdicto tueꝛ p̃toꝛ euȝ qui ſuꝑficiē defendit. i. materiã edificij ſine ſolo. Uerba interdicti hec ſunt. Uti

Uerba inꝛdi. Superficiare edes

ex lege locatiõis ſiue ꝯductõis ſuꝑficie de qua agiꝛ: nec vi: nec claȝ: nec p̃cario al ter ab altero fruimini: quo minus ita fruami̇ vim fieri veto. Si qua alia actõ eſt de ſuꝑficie poſtulabiꝛ: cã cognita iudiciũ dabo. Omĩa q̃ in vti poſſidetis interdi cto ſeruanꝛ: hic q̃ȝ ſeruabunꝛ. Appellamus aũt ſuꝑficiarias edes: que in condu cto ſolo poſite ſunt: quarũ ꝓꝓꝛietas ⁊ ciuili ⁊ naturali iure eius eſt cui⁹ ⁊ ſolum. ⁊ idem ſi emit fandũ non tamen vt ſoli dominiũ tranſeat: ſed ſola licentia habēdi

Snperficiaꝛ

et tenendi ſuꝑficiē. ĩ. l. j. §. qui ſuꝑficiē. Eſt ergo ſuꝑficiari⁹ dñs vtiliter non iu re directo ⁊ habet in rem vt no. ĩ. l. j. §. q̃ ſuꝑficiem in fi.

De itinere actuq; priuato

¶ Supioꝛi titulo de poſſeſſiõe rex coꝛpaliũ retinenda: hic de poſſeſſiõe rerũ in

Uerba inꝛdi.

coꝛpaliũ Et eſt hoc interdictũ ꝓhibitoꝛiũ ꝑtinens ad ruſticas tantũmõ ſeruitu tes: Uerba interdicti hec ſunt. Quo itinere actuq; p̃uato q̃ de agiꝛ. vel via: hoc anno nec vi: nec clam: nec p̃cario ab illo vſus es: q̃ min⁹ ita vtaris vim fieri veto: Hoc interdicto p̃tor tm̃ inq̃rit an itinere actuq; hoc ãno vſus ſit: nõ vi: non clam: nõ p̃cario: ⁊ in hoc tueꝛ eũ: licet eo tp̃e quo interdictũ reddiꝛ vſus non ſit. Siue igiꝛ habuerit ius vie: ſiue nõ habuerit: in ea ꝯditõe eſt vt ad tuitõem p̃toꝛis ꝑti neat. Si mõ hoc anno vſus eſt: vel modico tp̃e: id eſt non minus q̃ triginta die bus. Neq; em̃ ad pñs tp̃s referꝛ vſus: q2 plerũq; itinerib⁹ vel via non ſemꝑ vti mur: niſi cum vſus exegerit Itaq; anni tp̃is ſpacio cõcluſit vſum:

¶ De aqua quotidiana et eſtiua

¶ Uſus aque ſicut itineris eſt quedam quaſi poſſeſſio. Ideoq; hãc ſicut illã p̃to tueꝛ interdicto reddito. Et eſt hoc interdictũ ꝓhibitoꝛiũ ⁊ interdũ reſtitutoꝛium ꝑtinet ad aquã quotidianam. Duo aũt ſunt genera aquarum. Quotidiana et

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

eſtiua. quotidiana ab eſtiua differt vſu nō iure Quotidiana aqua ea ē que duci aſſidue ſolet vel eſtiuo tempe vł hiberno: etiā ſi aliqñ ducta non eſt. Nō eñ ideo quotidiana dicit̄ q̄ quotidie ducit̄: ſed ea qua quis quotidie poſſit vti ſi vellet: q̄q̄ quotidianam interdū hyeme ducere nō expediat: ꝛ ſi poſſit duci. Eſtiua aūt ea eſt qua eſtate ſola vti expedit: ſicut dicimus veſtimenta eſtiua. ſaltus eſtiuos: caſtra eſtiua: quibus interdū etiā hyeme: plerūq; autē eſtate vtamur Et generaliter ex ꝓpoſito vtentis ꝛ ex natura locoꝝ. aqua eſtiua a quotidiana diſcernitur Nam ſi ſit talis aqua q̄ perpetuo duci poſſit: ego tñ ea ſola eſtate vtar: dicenduꝫ eſt hanc aquam eſſe eſtiuam. Rurſus ſi talis ſit aqua que non niſi eſtate ſui natura duci poſſit eſtiua dicet̄. Et ſi ea ſint loca que natura nō emittant aquā niſi eſtate: dicendum erit recte eſtiuā dici. Uerba interdicti hec ſunt. Uti hoc anno aquā de qua agit̄: nec vi: nec clam: nec p̄cario ab illo duxiſti: quo minus ita ducas: vim fieri veto. hoc āno p̄toꝛ dicit: hoc ē non quotidie ſed hoc anno vł vna die vel vna nocte. Et loquit̄ p̄toꝛ de ea ſola aqua que ꝯhennis ē. nulla eñ alia duci aqua pōt q̄ q̄ ē ꝯhennis. infra. l. j. §. loquitur. — Aq̄ q̄tidiana — Aq̄ eſtiua — Uerba interdi.

De riuis

Parū ꝓdeſſet ius aque de qua ſupra dixit: niſi liceret purgare riuū: nec tā neceſſaria ē refectio itinerū q̄ riuoꝝ. quia nō refectis riuis omīs vſus aque auſfert̄ ꝛ homīes ſiti necarent̄: ꝛ ſane aqua ꝯuenire niſi refecto riuo nō pōt: At non refecto itinere: difficultas tñ eundi agendiq; fieret. que temporibus eſtiuis leuioꝛ eēt. l. ſi. infra. e. Ideo hoc interdictū vtiliſſimū eſt: nam niſi ꝑmittat̄ alicui reficere: alia ratōe vſus incōmodabit̄. Uerba edicti hec ſunt Riuos: ſpecus: ſepta reficere: purgare aqueducende cā. quo minus liceat illi: dum ne aliter aquā ducat q̄ vti p̄ori eſtate: non vi: non clam: non precario a te duxit: vim fieri veto Riuus eſt locus ꝑ longitudinē depreſſus quo aqua decurrat. Specus locus ē ex q̄ deſpicit̄: inde ſpectacula ſunt dicta. Septa ſunt ea q̄ ad incile opponunt̄ aque cōpellende deriuandeue ex flumine cauſa. Siue ea lignea ſint ſiue lapidea: ſiue ex alia qualibet materia ſint ad ꝯtinendā tranſmittendāq; aquā excogitata: q̄ appellamus ſcluſam. Incile aūt eſt loc⁹ depreſſus ad latus fluminū ex eo dict⁹ q̄ inciſdat̄. Incid̄it eñ vel lapis vel terra: vnde ꝑmū aqua ex flumine agi poſſit Sed ꝛ foſſe ꝛ putei hoc interdicto ꝯtinent̄. Reficere eſt q̄d corruptū eſt in p̄ſtinū ſtatuꝫ reſtaurare. Et verba reficiendi: tegere: ſubſtruere: ſartire: edificare. Item aduehere: apportareq; ea que ad eandē rem opus eēt ꝯtinent̄. Purgandi verbuꝫ ad eū riuum ꝑtinet qui refectione indiget. infra. l. j. §. purgandi — Reficere ri. — Uerba edicti — Riuus — Specus — Septa — Reficere

De fonte

Seruitutes nō tm̄ aqueducēde eē ſolēt: verūetiā hauriēde: ꝛ ſicut diſcrete ſūt ſuitutes ductus aque: ꝛ hauſt⁹ aque Ita interdicta ſepatim reddunt̄. Et ꝓponit̄ hoc interdictū ei q̄ fontana aqua vti ꝓhibet̄. Uerba edicti hec ſunt. Uti d eo fonte quo de agit̄ hoc anno aqua nec vi: nec clā: nec p̄cario ab illo vſus es: q̄ minus ita ea vtaris: vim fieri veto: de lacu: piſcina puteo: iter interdicam Hoc intdictū locū habet ſi q̄s ꝓhibeat̄ vti aqua: hoc ē ſiue haurire ꝓhibeat̄: ſiue etiā pecus ad aquā appellere. Hoc interdictū de ciſterna nō cōpetit. nam ciſterna non habet ꝑpetuā cām: nec viuā habet aquā ex quo apparet ī his omīb⁹ exigendum vt viua aqua ſit. Ciſterne aūt imbrib⁹ cōcipiunt̄. Cohercere aquā ē cōtinere ſic — Uerba edicti — Ciſterna — Cohercere aq̄

nē defluat vel dilabat̄: dūmō nō ꝑmittat̄ alicui nouas venas q̄rere vel apire. Hic
eñ innouat aliquid p̄ter id: quo p̄cedenti anno vſus ē. Sꝫ ⁊ de lacu: puteo: piſci
na reficiendis: purgandis: interdictū cōpetit. Et oīnibus ꝑſonis dabitur: quibꝰ
ꝑmittitur intredictum de aqua eſtiua. infra. e. l. j. § ſi.

De cloacis

Cloaca

¶ Cloace indigēt purgatōe ſicut riui: vt fetor ceſſet ⁊ cōmoditas veniat. Hoc int̄
dictū ꝓpoſitū ē de cloacis p̄uatis: publice eñ cloace publicā curā merent̄. Cloa
ca aūt ē locꝰ cōcauꝰ ꝑ quē colluuies q̄dā fluat. Curauit aūt p̄tor ꝑ hec int̄dicta

Cā edicti

Verba edicti

vt cloace ⁊ purgent̄ ⁊ reficiant̄: quoꝝ vtrūq; ⁊ ad ſalubritatem ciuitatū: ⁊ ad tu
telā ꝑtinet. Nam ⁊ celū peſtilēs ⁊ ruinā minant̄ īmūdicie cloacaꝝ: id ē ſi nō refi
ciant̄. Verba interdicti hec ſunt: Quo minꝰ illi cloacā: q̄ ex edibꝰ eiꝰ in tuas ꝑti
net edes: qua de agit̄: purgare reficere liceat: vim fieri veto damni infecti quod
operis vicio factum, ſit caueri iubebo. Duo ſunt int̄dicta ſub hoc titulo: vnū pro
hibitoriū: quo ꝓhibet̄ vicinꝰ vim facere q̄ minꝰ cloaca purget̄ ⁊ reficiat̄. Alterū
reſtitutoriū: vbi dicit̄: qđ in cloacā publicā factū ſiue īmiſſum habes q̄ vſus eius
deterior ſit, reſtituat̄. Itē ne q̄d fiat imittatur ue interdicā. Qđ ex edibꝰ eiꝰ in tu
as ꝑtinet ⁊c̄. hoc ē dirigit̄: extendit̄: ꝑuenit. Et tā ad ꝓximū vicinū hoc interdi
ctū ꝑtinet: q̄ꝫ aduerſus vlteriores ꝑ quoꝝ edes cloaca currit. Immo p̄t in vicini
edes venire ⁊ reſcindere pauimēta purgand: cloace gr̄a dū tñ paratus ſit reſtau
rare id: qđ ex neceſſitate reficiēde cloace cā reſcindat. infra. l. j. § Ait p̄tor.

Quod vi aut clam

¶ Supiora int̄dicta reſpiciūt futuꝝ tp̄s. hoc p̄teritū. Vel ſic diximꝰ ſupra ſepa
tim de vi tā p̄terita vt vñ vi: q̄ꝫ p̄ñti: vt vti poſſi. nūc de q̄dā mixto: ſcꝫ tā de vi:
q̄ꝫ ꝓ eo qđ clā factū ē: q̄ꝫ ꝓ p̄terito ⁊ p̄ñti dat̄: vt infra. e. is qui. § qđ ait p̄tor. et
qualitercunq; ſit factū agit̄ qđ vi aut clā. infra. e. is qui in puteū in p̄n. Item de
vi tractat̄ vſq; ad. § clam in. l. ij. poſtea de clā vſq; ad. § hec verba in. l. v. ⁊ ibi ex
ponit qđ factū ē. Et ē interdictū hoc reſtitutoriū ꝑ quod occurſum eſt calliditati

Vi factū

eorum q̄ vi aut clā q̄dā moliunt̄. Iubent̄ eñ reſtituere ea Verba edicti hec ſunt:
Quod vi aut clā factū ē: qua de re agit̄: id cū experiundi ptās ē reſtituas. Et ꝑ
tinet ad ſola opa q̄ in ſolo vi aūt clā facta fuerint. Vi factū videt̄ ſi q̄s ꝯtra q̄ꝫ ꝓ

Clā facere

hiberet̄ fecerit: ⁊ ſi q̄s ꝯtra teſtatōem denūciatōemq; fecerit vel ſi cū ſciret ſe pro
hiberi: ꝑ vim molitꝰ ē ne ꝓhiberi poſſit: infra. l. j. § q̄d ſit. Clā facere videt̄ qui
celauit aduerſario neq; ei denūciauit: ſi mō timuit eius ꝯtrouerſiā aut debuit ti
mere. Seruiꝰ etiā eū clam facere ait: q̄ exiſtimare debuit ſibi ꝯtrouerſiam futu
ram: q2 nō opinionē eiꝰ ⁊ reſupinā eſtimatiōem ſeq̄ oꝑtet: ne melioris ꝯditionis
ſint ſtulti q̄ꝫ ꝑiti. l. iiij. īfra. e. Hec verba: quod vi aut clam factū ē: ita exponunt̄
quod tu: aut tuoꝝ q̄s fecerit. aut tuo iuſſu factū ē. infra. l. aut q̄. § hec verba.

De remiſſionibus

Remiſſio. int̄.

¶ Sicut nūciatio parit interdictū quod vi aut clā: vt ſupra diximꝰ: ita ⁊ remiſſio
tollit vt ſupra ti. j. l. ſi aliꝰ. § j. Et ponunt̄ ſub hoc ti. remiſſiōes faciende ei cui
nunciatū ē. Et ſunt tres: vna ex cōuentione: alia a iure qñ ſcꝫ tenuit nunciatio.
et tertia quia nō tenet: q2 pōt ſperni: nā tunc lex habet ꝓ remiſſa. Et verba p̄to
ros oſtēdunt remiſſionē tunc factā valere vbi nūciatio tenet. Nūciatōꝫ aūt tūc p̄
tor voluit valere: vbi ius ē nuncianti ꝓhibere ne ſe inuito fiat. Sꝫ ſi non habet

Uerba edicti

us nunciandi: ſiue ſatiſdatio interueniat: quo caſu fit remiſſio ipo iure: ſiue non remiſſio facta ex ↄuẽtiõe vel etiã a iudice: hoc tm̃ remittit in quo tenuit ↄ nũciatio cum effectu. Js habet ius nunciandi nouũ opus, q̃ aut dñiũ aut ſuitutẽ hȝ. Uerba edicti hec ſunt. Quod ius ſit illi ꝓhibere ne ſe inuito fiat: in eo nunciatio tenet ceterum nunciatione remiſſa faciet.

De precario

Precarium *Donare* *Cõmodatumr* *Uerba edicti* *Precario hr̃e*

Precariũ ẽ qd̃ p̃cib⁹ ĩpetẽti vtẽduȝ ↄcedit: tamdiu q̃diu is q̃ ↄceſſit patit. Qd̃ genus liberalitatis ex iure gẽtium deſcẽdit. Et diſt at a donatione: eo ꝙ qui donat ſic dat ne ãpli⁹ recipiat. ſ. d. don. l. j. in p̃n. Qui p̃cario ↄcedit ſic dat quaſi tunc recepturus cum ſibi libuerit p̃carium ſoluere: infra. l. ij. ⁊. l. ⁊ habet. ⁊. l. cũ p̃cario Et eſt ſile cõmodato. nã ⁊ qui cõmodat ſuã rem: ſi cõmodat vt nõ faciat rem accipientis ſed vt ei vti re cõmodata ꝑmittat. Differt tñ a comodato vt diximus ſupra cõmo. Uerba edicti hec ſunt. Quod precario ab illo habes. aut dolo malo feciſti vt deſineres habere: qua de re agit. id illi reſtituas. Hoc intdictum reſtitutoriũ eſt. Et naturalem habet in ſe equitatem. Nãq; p̃cariũ reuocare volẽti competit. Eſt eñ natura equũ: tãdiu te liberalitate mea vti: q̃diu ego velim: et vt poſſim reuocare cũ mutauero voluntatẽ. Habere aũt p̃cario videt qui poſſeſſionẽ vel corpis: vel iuris: id eſt rei incorpalis: puta ſeruitutis adeptus eſt ex hac ſolũmõ cã: ꝙ p̃ces adhibuit ⁊ impetrauit precibus vt ſibi poſſidere aut vt liceat: veluti ſi me p̃cario rogaueris vt ꝑ fundũ meũ tibi ire vel agere liceat. vł vt in tectum vel aream edium mearũ ſtillicidiũ: vel tignum in parietem immiſſum haberes. infra. l. ij. §. fi. ⁊. l. ſe.

De arboribus cedendis

Uerba edicti *Arboris appellatio*

Hoc interdictum cõpetit non ſolum dño edium: ſed etiam ei qui vſumfructum habet: qꝛ etiã ipius intereſt arborẽ iſtam non impẽdere Nã niſi dñs adimat arborẽ q̃ alienis edibus impendeat: ꝑmittit ei cui arbor officit. vt ſi vellet ſuccideret eã lignaq; tolleret. Uerba edicti hec ſunt. Que arbor ex edibus tuis in edes illius impendet: ſi ꝑ te ſtat quo minus eam adimas: tũc quominus eã illi arborẽ adimere ſibiq; habere liceat: vim fieri veto. Et eſt hoc interdictũ ꝓhibitoriũ Arboris appellatõe etiam vites ↄtinent. infra. ar. fur. ceſ. l. vitẽ. in p̃n.

De glande legenda

Glans *Utilitas edic.*

Glandis noĩe omnis fructus ↄtinet. infra. de v. ſig. l. q̃ venenũ. § glandis. ꝑ hoc edictũ dat licentia dño legẽdi glandẽ. i. quẽcũq; fructum ex arbore ſua in fundũ vicini cadentẽ. Uerba edicti hec ſunt. Glandẽ q̃ ex illi⁹ agro in tuum cadit: quo minus illi tertio quoquo die: legere: auferre liceat: vim fieri veto. Et cõputant: primus: ſecund⁹: ⁊ tertius dies ab eo tempe quo cecidit glans Et iõ ponit de tertio: quia collectio glandis vix durat ad tertiũ diem. nam citius colligũtur. vel quia duobus aut tribus diebus euertunt in terrã: vt nulli eorum noĩe cõpeteret actio: cum ſine dolo tuo fructus eſſe in rerũ natura deſierit. Nõ quia interdictũ tã breui ſopiat tpe. nã infra annũ duraret ſi fructus ſtaret. ⁊ pl⁹ ĩfra de act. ⁊ ob. l. in honorarijs. Sed ſi dolo deſijſſet hr̃e tunc infra annũ teneretur ſupra de p̃ſcrip. v. l. q̃ ſuandaꝝ. §. fi. Et ẽ vtilitas huius edicti ſm Azo. qꝛ neceſſitas imponit ei in cui⁹ terram cecidit: vt ſingulis tribus diebus ſemel liceat auferre: ⁊ ſic exponit quoquo: id ẽ ſingl'a tertia die. glo. pe. infra. c.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De libero homine exhibendo

Verba edicti

Exhibere

Lex fauia

Hoc interdictũ ꝓponiť tuende libertatis cã: videlicet ne hoĩes liberi retineã tur a quoq̃. Nihil eñ multã a ſpecie ſeruientiũ differunt: quibus non dať facultas recedẽdi. Verba edicti hec ſũt Quẽ liberũ dolo malo retines exhibeas. Verbũ liberũ. ad oẽm liberũ hoĩem ptinet: ſiue pubes ſit ſiue impubes: ſiue maſculus ſit ſiue femĩa: ſiue vnus ſiue plures: ſiue ſui iuris ſit ſiue alieni. Hoc eñ tm̃ ſpectamus an liber ſit. Exhibere ẽ in publicũ ꝑducere ⁊ videndi tangẽdiq̃ homis facultatem p̃bere. ꝓprie aũt exhibere ẽ extra ſecretũ hr̃e. l. iij. §. ait p̃tor. infra. e. Hoc interdictũ omnib⁹ cõpetit. Nemo eñ ꝓhibendus ẽ libertati fauere. ſ. ad ex. ſi liber. Et cũ hoc interdicto cõcurrit etiam accuſatio legis fauie de plag. infra ad. l. faui. l. nõ ſtatim. ⁊. C. ad. l. faui. l. ſi fratrẽ. ⁊ verſa vice q̃ agit fauia. poterit nihilominꝰ hoc interdictũ hr̃e. l. iij. in p̃n. infra. e.

De liberis exhibendis ſeu deducendis

Verba edicti

Nota

Hoc interdictũ ꝓponiť aduerſus eum quẽ quis exhibere deſiderat eũ filium quẽ in ptãte ſua eẽ dicit: ⁊ cõpetit ei qui ĩ ptãte habet. Neq̃ curat p̃tor cur apd eum ſit q̃ exhiberi debet: quẽadmodũ in ſupiori interdicto Sȝ oĩni mõ reſtituendũ putauit ſi in ptãte ẽ. Verba edicti hec ſunt. Qui queq̃ in ptãte lucij ticij eſt ſi is eaue apud te ẽ: doloue malo tuo factũ ẽ: quo minus apud te eẽt: ita eum eãue exhibeas Hoc interdictũ p̃uatuȝ ⁊ ꝑpetuũ eſt: ſuiq̃ iuris tuendi cõpatũ vt filius exhibeať Eſt et aliud interdictũ hoc titulo ſcȝ de liberis deducẽdis: ⁊ datur eis et in eos q̃bus ⁊ in quos datur ſupius: ſed dať ad aliud ſcȝ vt quis poſſit ducere eos in quos habet ius dictionis: id eſt q̃ ſunt in ptãte ſua. Eſt tñ notandũ ĩ hoc interdicto ⁊ ĩ notõe p̃toria quã ſpr̃ habet: q̃ ſi põt agit ꝓ filio impubere ducendo alias differť res in temp⁹ pubertatis: alias repñteť: idq̃ ex ꝑſona eoꝝ inť quos erit cõtrauerſia ⁊ ex genere cauſę ꝯſtituendũ eſt. Nam ſi is q̃ ſe pr̃em dicit: auctoritatis prudentie fidei explorate eẽt vſq̃ in diẽ litis impuberem apud ſe habebit. Is vero qui cõtrauerſiam facit: ſi humilis: calũniator noteq̃ nequicie ſit: repreſentanda cognitio eſt.

Utrobi

Utrobi

De poſſeſſione rerũ mobiliũ habet locum hoc interdictum. Sȝ eius vis exeq̃ta ẽ interdicto vti poſſidetis: qđ de rebus ſoli cõpetit: vt is hoc interdicto vincat qui nec vi: nec clam: nec p̃cario dũ ſup hoc ab aduerſario inquietať: poſſeſſionem habeat. Verba edicti hec ſunt Utrobi hic hõ de quo agitur maiore anni pte fuit quo min⁹ is eum ducat: vim fieri veto. Utrobi exponiť. id ẽ apud quẽ. ⁊ cõponitur ex vtꝝ ⁊ vbi. ⁊ ſic vtꝝ ꝓ apud. ⁊ vbi ꝓ quẽ. Is aũt ex duob⁹ potior erat in hoc interdicto: q̃ maiore pte anni poſſiderat. Sed hodie q̃ poſſidet tpe litis conteſ. potior eſt. inſti. de interdic. §. ſed hodie. ⁊. C. e. l. j.

De migrando

Migrare

Hoc interdictũ de migrando: id ẽ recedẽdo ꝓponiť inq̃lino: q̃ ſoluta penſione vult migrare: id ẽ exire vel recedere cũ rebus ſuis. põt ergo inq̃linus libere per hocc interdictũ cũ rebus ſuis de habitatione migrare ſi tñ locatori ſatiſfaciat de pẽſione ⁊ de damno ſi quod in domo ꝯducta dederit Colono autem non dať hoc interdictũ: ſed alias extra ordinem officio iudicis ei ſubuenitur: ſi velit non dico

Uerba e dic.

migrare:ſed colonariã poſt exactũ tp̄s ꝯſtitutũ derelinq̄re.ĩ.l.j.§.j..Uerba e dicti hec ſunt:ſi is hō quo de agit nō eſt ex his rebꝰ de quibꝰ inter te locatorē et actorē:id eſt inq̄linũ ꝯuenit.vtqꝫ in eã habitationē qua de agit.introducta:importata.ibi nata factaue eſſent:ea pignore tibi ꝓ mercede eiꝰ habitatiōis eſſent. Siue ex his rebꝰ eſſet:⁊ ea merces tibi ſoluta.eoue noīe ſatiſfactũ eſt.aut ſi ꝑ te ſtat q̄ minꝰ ſoluat:itaq̄ minus ei q̄ pignoris noīe eũ induxit inde abducere liceat: vim fieri veto.Et dat hoc interdictũ inq̄lino etiã de his rebꝰ q̄ nō ipſiꝰ ſũt:ſꝫ forte cōmodate ei:vł locate:vł apud eũ depoſite ſunt.ĩ.l.fi.

De Saluiano interdicto.

Saluianum

¶Saluianũ interdictũ dat locatori fũdi ruſtici cōtra colonũ ⁊ eiꝰ heredē.vtile ṽo dat eis ꝯtra extraneũ poſſeſſorē ꝓ adipiſcēda poſſeſſiōe eoꝝ q̄ tacite locatori ſunt obligata:infra.l.j.⁊.C.e.l.j.⁊.ſ̄.de inter.l.ij.§.hoc aũt.Et eſt hoc interdictũ adipiſcēde poſſeſſiōis cōparatũ:eoqꝫ vtit dñs fũdi de rebꝰ coloni:quaſ is ꝓ mercedibꝰ fundi pignori futuras pepigiſſet.inſti.de inter.§.interdictũ q̄ꝫ.et ſufficit tacitũ pactũ.C.loca.l.certi iuris.Dieffrt aũt hoc interdictũ a ſeruiana: quia in ſeruiana oportet locatorē ꝓbare colonũ fuiſſe dictũ tp̄e obligatiōis.ſ̄.de pig.l.j.§.cũ p̄diũ.Sed in interdicto iſto ſufficit ſi ꝓbet ip̄m poſſediſſe:infra.l.j. vt dicit glo.in dic.§.interdictũ.⁊ inſti.de act.§.Itē Seruiana.Et ſicut Seruiana vel q̄ſi ſer.dr a ſuãdo:vt ibi.ita et ſaluianũ a ſaluãdo id eſt retinēdo dicitur. oīe enim ius aut in acq̄rendo:aut in ſeruãdo vł ſaluãdo:aut in amittendo conſiſtit.ſ̄.de le.et ſe.con.l.fi.

Liber Quadrageſimusquartꝰ ⁊ ſextꝰ huiꝰ.

De exceptionibus ſeu p̄ſcriptionibus et p̄iudicijs.

Exceptio

Exceptio dicta eſt q̄ſi quedã excluſio q̄ interponi actiōi cuiuſqꝫ rei ſolet.ad excludēdũ id qđ in intētionē cōdēnationēue deductũ eſt .Sicut aũt exceptio actorē excludit:ita replicatio reũ.Nã replicatiōes nihil aliud ſunt q̄ exceptiōes et a ꝑte actoris veniũt.q̄ q̄dē iō neceſſarie ſunt:vt exceptiōes excludãt vel oppugnent. Sed ꝯtra replicationē ſolet dari duplicatio.Et ꝯtra duplicationē triplicatio.⁊ ꝯtra triplicationē q̄druplicatio.⁊ deinceps multiplicant noīa.dũ aut reꝰ aut actor obi.cit.ĩfra.l.ij.§.j.Exceptiōes q̄dam dilatorie:q̄dē ꝑemptorie.Dilatoria ē q̄ differt actionē veluti ꝓcuratoris exēplo .nã q̄ dicit nō licere ꝓcuratorio noīe agi:nō prorſus litē inficiat:ſed ꝑſonã euitat.l.ij.§.fi.ĩfra.e.Perpetue ⁊ ꝑemptorie ſunt.q̄ ſꝑ locũ habēt:nec euitari poſſunt.q̄lis eſt doli mali.rei iudicate.⁊ ſi q̄d ꝯtra leges ⁊ ſenatuſue ꝯſulta factuꝫ eē dicet.Itē pacti de nō petēdo ⁊ de varijs exceptionibꝰ eſt glo.inſti.e.§.appellant.⁊ glo.iij.q.vj.ſi quis epoꝝ.et in c. exceptionē de excep.Preſcriptio ſm q̄ſdam eſt ex ceptio ex tp̄e cãm trahēs.Ul forte ita diffiniet p̄ſcriptio lōgi tp̄is:ſicut ⁊ vſucapio triēnij.nã ꝑ vtrãqꝫ acq̄rit dominiũ:licet ꝑ p̄mã directũ:ꝑ iſtã vtilē.Et eſt inducta p̄ſcriptio lōga.ꝯſiderata vtriqꝫ cã:id ē ex ꝑte poſſidētis fauore:⁊ ex ꝑte eiꝰ q̄ nō petijt odio.Locũ autē hꝫ iſta p̄ſcriptio lōga in rebꝰ ĩmobilibꝰ:nō in rebꝰ mobilibꝰ:niſi in ſuo ruſtico: q̄ cũ ſit glebe portio cũ gleba:vt ait Pla.vt etiã ſine gleba ſm Azo.p̄ſcribit:vt infra de diuer.⁊ tēp.p̄ſcrip.lon.Et exigunt in p̄ſcriptiōe ea q̄.ſ̄.de vſucap.di

Seruiana
Exceptio
Replicatio
Duplicatio
Triplicatio
Quadrupli.
Dilatoria ex.
Peremp.ex.

Preſcriptio

Preſcriptio q̄re inducta

ximus. De p̄iudicialib⁹ aūt exceptiōib⁹ vl' p̄iudi. act. habek. j. l. ſi p⁹. ꝛ. l. ſūdū.
Preiudi. ex. ꝛ inſti. de act. §. p̄iudiciales.

De diuerſis ꝛ tp̄alib⁹ p̄ſcriptionibus et de acceſſionib⁹ poſſeſſionū.

Hēre ptātem expiūdi. ¶ Quia tractat⁹ de vtilib⁹ dieb⁹ frequēs eſt: videam⁹ q̄d ſit experiūdi poteſtatē habere. Et quidē in p̄mis exigendū eſt: vt ſit facultas agēdi p ſe vl' p aliū. Itē ꝙ habeat ptātē couenīēdi cū p ſe vl' p aliū reſpōdētem: ꝛ ius reddētis copia. Et ita intelligit̄ qđ d̄r tp̄a vſucapiōis eſſe vtilia. p̄ſcriptiōis ꝟo cōtinua vt dic̄ glo. inſti. de vſucap. in p̄n. Diuerſe aūt ſūt p̄ſcriptiōes: q̄dā vni⁹ diei: alia duoꝝ: vt
Preſcrip. diuerſe infra de ap. a ſnīa. §. fi. ꝛ qn̄ ap. ſit. l. j. §. biduū. Q̄nq̄ꝫ trium. C. de iudi. l. fi. Et
Verſus hoc pſeq̄ vlteri⁹ magis laborioſū eſt q̄ ſubtile. ꝟ. Querite q̄s agitat labor atq̄ꝫ
Vſucapio alias reperite. De vſucapiōe tn̄ triēnij. dic ꝙ p eā querit̄ dominiū. C. de pac. l. traditiōib⁹. dūmodo q̄ttuor interueniāt. ſcꝫ bona fides. ꝛ titulus. ꝛ ꝙ res nō ſit vicioſa. ꝛ ꝙ poſſeſſio ſit ꝯtinuata vſq̄ꝫ ad vltimā diē q̄ tetigiſſe ſufficit. et idē in p̄ſcriptiōe x. vel. xx. an. j. e. l. in vſucapione Sec⁹ i p̄ſcrip. ſcꝫ pſonaliū actionū vt. j. de act. ꝛ ob. l. in oīb⁹ Itē p p̄ſcriptionē x. vl'. xx. āno. nō q̄rit̄ dominiū vt dicit glo. hic ſup Ru. no. C. de bo. ma. aut̄. ibi poſita Itē vſucapio nō interrūpit̄ litis ꝯteſ. ꝙ ſecus eſt in p̄ſcriptōe. qđ dic vt no. s̄. de. rei ven. l. ſi poſt acceptum. Itē p p̄ſcriptiōeꝫ. xxx. an. nō inducit̄ niſi exceptio q̄r tp̄s n̄ eſt mod⁹ ꝛc̄. j. de ac.
Nota et ob. l. obligationū fere. §. placet. Sunt et alie p̄ſcriptiōes diuerſe. Sed notādū ꝙ q̄dā p̄ſcriptiōes hn̄t ꝯtinua tp̄a. ſicut generalit̄ oēs niſi ſpēaliter inueniamus lege cautū ꝯtra. ſcꝫ ꝙ ſit. Alie vtilia: ꝛ hec ſubdiuidunt̄ q̄r q̄dā ad ſui p̄ncipium et pceſſū ad qđ ſunt tria neceſſaria vt dixim⁹ s̄ in p̄n. Alia ad ſui p̄ncipiuꝫ tm̄. vt s̄ de calum. l. annus ꝛ s̄ de edi. e. l. cū ſex. ꝛ īfra de adul. q̄nquēniū. De acceſ-
Acceſſiōes poſſeſſionū ſionib⁹ aūt poſſeſſionū nihil in ppetuū id eſt generaliter diffinire poſſum⁹. Con-
ſiſtūt eñi in ſola eq̄tate Et tribuunt̄ his q̄ in locū alioꝝ ſuccedūt. ſiue ex cōtractu
Diutina poſ. ſiue ex voluntate vltima. Et diutina poſſeſſio q̄ pdeſſe ceperat defuncto etiā heredi pdeſt. et generalit̄ in vſucap. et p̄ſcrip. continuant̄ tp̄a in vniuerſalē et pticularem ſucceſſorē inſti. de vſucap. §. diutina ꝛ īfra. l. de acceſſionibus.

¶ De doli mali et metus exceptione.

¶ Ideo hanc exceptiōeꝫ p̄tor pppoſuit: ne cui dol⁹ ſuus p occaſionem iuris ſimilis ꝯtra naturalē eq̄tatem pſit. Q̄n autē dolo q̄d factū dicat̄. ex facto id eſt ex q̄litate facti intelligit̄. C. de reſcin. ven. l. dol⁹. Et fit dolo tam in contractib⁹ vt s̄ de ac. emp. l. iul'. §. ſi veditor. ꝛ. §. ſe q̄ in teſtamētꝭ edēdis vl' ſupp̄mēdis. vt C. ſi q̄s ali. teſ. p. l. j. ꝛ. ij. ꝛ C. ad. l. cor. de fal. l. eū Quā etiam in legib⁹ cōdēdis vl' interp̄tādis vl' cācellādis vt faciebat q̄dā valco papiēſis: vt dicit glo. in. l. j. in fi. īfra e. ꝛ tp̄ib⁹ nr̄is. Bal. feciſſe fert̄. Et ppoſita ē hec exceptio ex eadē cā ex q̄ ppoſita eſt actio de dolo. Generalit̄ aūt dicēdū ē ex oīb⁹ in factū exceptiōib⁹ oriri exceptionē doli. dolo eñi facit q̄cūq̄ꝫ id qđ q̄libet exceptiōe elidi p̄t petit. l. ij. §. gn̄aliter. infra. e. Et vt dicit glo. in. l. q̄ ſe debere. ff. de condi. ob cām. Exceptio doli eſt q̄druplex. vna q̄ orit̄ tp̄e ꝯtract⁹. vt ſi dolo induxiſti me ad pmittenduꝫ tibi x. Scđa q̄ ſuccedit in locū nō nūerate pecunie. Tertia q̄ ſuccedit in locū pacti ꝛ iuſiurādi. Quarta q̄ ſuccedit in locū facti ſiue intentiōis. Et eſt exceptō doli exceptio ei⁹ cui apponit̄ pſonalis. vt ꝯtra doloſū tātūmodo apponat̄ et nō ꝯtra

aliũ nõ cõmittẽtẽ dolũ: ſed ex ꝑte opponẽtis eſt in rẽ: vt eſt tex. in. l. ij. §. j. ĩ. eo ĩ Et in ꝓbãdo articulũ doli duo debẽt deduci: videlicet dolũ fuiſſe adhibitũ in tali re ſibi petita. Et ꝑ ipm actorẽ fuiſſe dolũ cõmiſſũ. l. ij. §. j. ff. dꝫ igiꝛ. De exceptione metꝰ hic repetere potes id qđ. ſ. qđ. me. cau. traditum eſt.

Quarum rerũ actio non datur: et de exceptione iuriſiurandi.

¶ Actio qñq3 a ṗncipio nõ naſciꝛ: vt in turpibꝰ vt. ĩ. de. ff. ob. l. generaliꝛ. ⁊. l. ſe. Qñq3 naſciꝛ ſꝫ inefficax ẽ: vt cũ dolꝰ vl' metꝰ interuenit: vt. C. de inuti. ſtip. l. dolo. Qñq3 efficax: ſꝫ poſtea fit inefficax vt ꝑ pactũ vl' ſimilẽ cauſã: vt. ſ. ti. j. ⁊ ij. iij. et. iiij. nõ ergo de omnibꝰ hic titulꝰ dicit: ſꝫ de quibuſdã ⁊ inordinate. Exceptio aũt iuriſiurãdi: vicẽ rei iudicate obtinet: ⁊ nõ immerito: cũ ipſemet aduerſariũ ſuũ iudicẽ de cã ſua fecerit: deferẽdo ei iuramẽtũ. ĩ. l. j. in ṗn. ⁊ iõ poſt iuſiurandũ nihil aliud queri debet niſi iuratũ fuerit inſti. de act. § itez cũ q̇s aduerſario. Exceptio eñi iuſiurãdi licet actionẽ nõ tollat: eã tñ elidit. inſti. de excep. § eque. vbi plene de hac exceptione.

De litigioſis.

¶ Supra de exceptionibus: inter quas exceptio q̄ ꝓpter cõtractũ ſuꝑ re litigioſa initiũ cõpetit: ideo de ea. Eſt autẽ litigioſa: res mobilis vl' immobilis vl' ſe mouens: de cuiꝰ dominio cã mouet inter petitorẽ ⁊ poſſeſſorẽ: aut q̄ iudiciariã ꝯuentionẽ: aut ꝑ p̄ces ṗncipi oblatas ⁊ iudici inſinuatas: ac ꝑ eũ aduerſario interpellatoris cognitas: vt in auꝛ. de litig. ĩ rubro. Nec requiriꝛ litis ꝯteſ. ad hoc vt dicaꝛ res litigioſa: ſꝫ ſufficit reo dari libellũ ⁊ inſinuari petitionẽ, ſm Azo. Pena autẽ emẽtis rẽ litigioſã hec erat iure veteri: qꝛ ſi petat eã rẽ ab eo q̄ mouit litem: daꝛ ꝯtra eũ ⁊ heredẽ eiꝰ exceptio. ſi tñ emptoꝛ ſciebat litigiũ cuz emit ꝑ ſe. hodie ṽo ⁊ dãti ⁊ accipiẽti alia ĩponiꝛ pena. Ille ei q̄ accipit emptiõis vl' donatiõis titulo: vl' ex quolibet alio cõtractu rem litigioſã. Si q̇dem ſciebat eã litigioſã: non tm̃ cogiꝛ rẽ redhibere: ſed etiã ṗuaꝛ p̄cio: qđ neceſſe habet dare fiſco. Nec enim incedit lucro alienãtis: immo ipſe tãtũdẽ de ſuo neceſſe hꝫ fiſco p̄ſtare. Si aũt ille q̄ accipit ignoꝛat rẽ litigioſã: redhibitio q̇dem rei fit omnino: ⁊ ei p̄ciũ reſtituiꝛ vel ipſe ab eo liberatur. Itẽ tertiã partẽ eiuſdẽ preciȷ recipere debet a venditore: quia decepit eũ. debuit enĩ ei manifeſtare rem in litẽ eſſe: ⁊ venditoꝛ alias duas partes neceſſe habet fiſco preſtare. Et habebit locũ hec pena etiã in donationibus. vt vera eſtimatiõe facta: cũ p̄ciȷ datio nõ ẽ: rẽ ad aliũ trãſferẽs mulctetur. Sũt tñ caſus in quibꝰ lex ꝑmittit reo alienare rẽ litigioſã. hoc eſt titulo dotis vel donatiõis añ nup. vl' trãſactiõis vl' ꝑ diuiſionẽ reꝝ hereditariaꝝ: vl' ꝑ legatum. C. e. l. vl. Ius auꝛ tñ coꝛrigit in legato. De iſta materia ꝑ glo. in. c. eccl'ia. ij. vt lit. non conteſta.

De actionibus et obligationibus.

¶ Obligatiões ãt ex ꝯtctu naſcũꝛ: aut ex maleficio: aut ex q̄ſi ꝯtctu vl' q̄ſi maleficio Obligatiões ex ꝯtctu: aut re ꝯtrahũꝛ: aut ṽbis aut ꝯſẽſu: aut lr̃is. Re cõtrahiꝛ obligatio: veluti mutui datiõe. Verb obligatio ꝯtrahiꝛ ex ĩterrogatiõe ⁊ r̃nſiõe: cũ q̇d dari fierive ſtipulamur. Sꝫ aut ꝓpo noĩe q̇ſq3 obligaꝛ: aut alieno. Qui alieno noĩe obligaꝛ fideiuſſoꝛ vocaꝛ. Conſenſu fiũt obligatiões in emp. vendi. lo-

Qñ dicaꝛ dolo factum

Obligatio ex contractu

Obligatio re contrahitur

ea ↄduc ſocie.mādatis. Et maleficijs naſcunt̄ obligatiões veluti ex furto: ex dā- Maleſi.
no: rapina: iniuria. que oīa vni⁹ generis ſūt. Nā hec tm̄ ex re ↄſiſtūt.i.ex ip̄o ma-
leficio: cū alioq̄n ex ↄtractu obliga. nō tm̄ re ↄſiſtāt: ſꝫ ꝛ v̄bis ꝛ ↄſenſu. Ex qua- Quaſi ↄtrac.
ſi ↄtractu aūt ꝛ quaſi maleficio quemadmodū obligatiões contrahunt̄ in ꝓpri-
is titulis inſti. habet̄. Eſt aūt obligatio iuris vinculū quo necitate aſtrigimur a- Obligatio q̄d
licuius rei ſoluēde gr̄a ſm̄ nr̄e ciuitatis iura inſti. de ob. circa p̄n. Actio aūt eſt Actio
ius ꝓſequēdi in iudicio qd̄ alicui debet̄. inſti. de act. circa p̄n. Actionuꝫ genera
duo ſunt: in rem q̄ dicit̄ vēdicatio. Et in pſonā: q̄ cōditio appellat̄. In rē actio ē Actio ī rē ī p.
p quā rem noſtrā q̄ ab alio poſſidet̄ petim⁹: ꝛ ſemꝑ aduerſus eū q̄ in rem poſſi-
det datur vl̄ dolo fecit q̄ min⁹ poſſideret. iſti. de act. §. j. In pſonā actio eſt: qua
cū eo agim⁹ q̄ obligat⁹ eſt nobis ad faciendū aliq̄d vl̄ dādū. Et ſemꝑ aduerſus e-
undē locū hꝫ: ꝛ aduerſus heredē ei⁹. j̄. e. l. actionū. §. j. Oēs actiões aut ciuiles Actionū diui.
ſunt: aut honorarie. i. p̄torie. Oēs actiones aut penales ſunt aut rei pſecutorie.
Oēs actiões aut bone fidei ſūt aut ſtricti iuris. Oēs actiões aut in ſimplū vl̄ du-
plum vl̄ triplū vl̄ quadruplū dantur: vltra nō. Omnes actiões aut ſunt ↄſecuti
ue ſolidi: aut dant̄ in q̄tū q̄s facere pōt. Oēs actiões aut ſūt ꝑpetue aut tp̄ales.
qd̄ pſequere: vt inſti. de act. p to. ꝛ de ꝑpe. ꝛ tem. act.

Liber quadrageſimuſquint⁹ ꝛ ſeptim⁹ hui⁹.

De verborum obligationibus.

DE obligationibus in genere ſupra di- Obligatio v.
ctū eſt: nūc in ſpecie. Eſt aūt v̄boꝝ obligatio: q̄ ex interrogatiōe p̄ce-
dente ꝛ reſpōſiōe ſequēte ↄtrahit̄. cū q̄d dari fieri ue nobis ſtipula-
mur. que ꝛ ſtipulatio dicta eſt: exinde q̄ ſtipulū apd̄ veteres firmuꝫ
appellabat̄ forte a ſtipite deſcēdēs. Stipulationū quedā in dādo: q̄dā in faciēdo Stipulatio
cōſiſtūt. j̄. e. l. ſtipulationū q̄dā. Stipulationū alie iudiciales ſūt: alie p̄torie: alie Stipu. diui.
ↄuētionales: alie cōes tā p̄torie q̄ iudiciales. de quo. j̄. e. l. ſtipulationū alie. ꝛ i
ſti. in ꝓprio ti. Et dꝫ eſſe ↄtinu⁹ act⁹ ſtipulātis ꝛ ꝓmittētis: ꝛ comin⁹ ſtipulāti
reſpōdere oportet: vt tm̄ aliq̄d momētū nature īteruenire poſſit. Ex ſtipulatione
due ↄficiſcunt̄ actiões: tā ↄditio certi: ſi certa ſit ſtipulatio. Quā ex ſtipulatu ſi
incerta ſit inſti. de v̄bo. ob. poſt p̄n. Qn̄ aūt dicat̄ certa habet̄. j̄. e. l. ſtipulatio Actio ex ſti.
nū q̄dam certe. Oīs ſtipulatio aut pure: aut in diē: aut ſub ↄditiōe fit. qd̄ ꝓſeq̄-
re: vt inſti. de v̄. ob. § omnis.

De duobus reis conſtituendis.

In ſtipulationibus de q̄b⁹. ſ̄. aliq̄n pl̄es interueniūt. Nā ꝛ ſtipulādi ꝛ ꝓmit-
tendi duo pluresue rei fieri pn̄t. Pl̄es rei ſtipulādi ſūt q̄ ab vno eandē rē inſoli-
dū ſtipulant̄: ꝛ ip̄e poſt omniū interrogationē omnib⁹ ꝓmittit: puta cū duob⁹ ſe-
peratim ſtipulātib⁹. ita ꝓmiſſor reſpōdeat vtriq̄ vr̄m dare ſpōdeo. Nā ſi prius
ticio ſpōderit: deinde alio interrogāte ſpondeat. alia atq̄ alij erit obligatio: nec
credent̄ duo rei ſtipulādi eſſe. inſti. e. poſt p̄n. Pl̄es rei ꝓmittēdi ſūt q̄ eādē ſti-
pulatiōe eandē rē inſolidū ꝓmiſerūt. Puta meui decē aureos dare ſpōdes: ꝛ ti
cio decē aureos dare ſpōdes: ſi reſpōdeā ſingl̄i ſeperatim ſpōdeo. iſti. e. § duo.
Et dicit̄ re⁹ ſtipulādi q̄ ſtipulat̄. i. interrogat ꝛ obligationē ſibi acq̄rit. Qui v̄o
ꝓmittit re⁹ ꝓmittēdi habet̄. j̄. e. l. j. ꝛ capit̄ hic reus a re q̄ in ſtipulationē dedu
cit̄ nō a reatu. Sed alij a re. i. reatu. Alij a re. i. cōtractu: alij a re: id eſt firmita

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

te ideo qꝛ efficaciter ſtipulat̃ ⁊ efficaciter tenet̃ .vt dic.glo.hic in.l.j.⁊ inſti.e.i prin.Sic vir.v.en.voti reus extraqꝫ ſalſos ⁊c.

¶ De ſtipulatione ſeruoꝛum.

¶ Seruus ex ꝑſona dñi ius habet ſtipulãdi.Ideo quicquid ſtipulat̃ ſeru⁹ acquiritur dño viuẽti quomodocũqꝫ ſtipulet̃.Eo aũt ſcꝫ dño moꝛtuo acq̃rit hereditatĩ iacẽti:qꝛ iſta vicẽ ꝑſone defũcti ſuſtinet.inſti.e.in ꝑn.Sed ſtipulatio in qua ſeruus ſtipulat̃ factũ ꝑ ſe adimplẽdũ:hoc nõ acquirit̃ dño.Seruus aũt cõis ſimpliciter ſtipulãdo acq̃rit vnicuiqꝫ dñoꝝ ꝓ rata poꝛtiõe dominij qḋ vnuſq̃ſqꝫ in ipo ſeruo habet:niſi iuſſu vni⁹ vel noĩatim vni:vl' talẽ rem q̃ vni tm̃ ex eis acq̃ri põt ſtipulatus fuerit.ĵ.e.l.ſeruus cõmunis.

Liber Quadrageſimuſſext⁹ ⁊ octau⁹ hui⁹.

De fideiuſſoꝛibus et mandatoꝛibus.

Q Uinqꝫ ſunt modi intercedẽdi ꝓ alio: ſeu ſpẽs ꝑſonaꝝ q̃ pro alijs fideiubẽt .ſ.fideiuſſoꝛ q̃ añ ⁊ poſt obligationem pꝛincipalis fideiubere poteſt.Mandatoꝛ autem ante obligationem pꝛincipalis tm̃.Niſi in vno caſu vt cũ mando creditoꝛi vt non vrgeat debitoꝛem ſuum ad ſoluendum vſqꝫ ad menſẽ ꝑiculo meo.§.ſi poſt ꝟ.plane.l.ſi ꝟo nõ renumerãdi ś.man.Cõſtituoꝛ poſt obligationẽ ꝯtractã tm̃ Et differt a fideiuſſoꝛe ĩ trib⁹.Pꝛĩo qꝛ ꝯſtitutoꝛ nudo pacto obligat̃.inſti.ḋ ac.§.de pecunia.Sed fideiuſſoꝛ ſolũ ꝑ ſtipulationẽ.l.banditus.C.e.Itẽ ꝯſtitutoꝛ p̃t obligari in alia re q̃ꝛ pꝛincipalis.Itẽ citerioꝛi die:ſed fideiuſſoꝛ nõ ſm̃ glo.in dic.§.ſi poſt.Spõſoꝛ ꝟo eſt q̃ ſpõte et ſine rogamine intercedit ꝓ alio pñte p̃ncipali debitoꝛe.q̃ ſponſoꝛ etiã hꝫ actiõeꝫ mandati.l.q̃ patit̃ .ś man.Expꝛomiſſoꝛ eſt q̃ ꝓmitit ꝓ alio nõ obligato:vel nõ ſolũ fideiubet ſed etiã in totũ liberat euꝫ.vt cũ ꝓmittit̃ dño vt ſuũ ſuũ manumittat.l.elegãter §.ſeruus pactiõis ś de dolo An aũt oẽs iſti hñt bñficiũ diuiſionis.dicit glo.q̃ꝛ ſic in.l.in ꝑſonã.§.j.ś ḋ pac.Excepto exꝓmiſſoꝛe ⁊ fideiuſſoꝛe qñ ſe obligat vt p̃ncipalis ⁊ vt fideiuſſoꝛ.Et hñt etiã illi aliud bñficiuꝫ de fideiuſſoꝛibus ſcꝫ vt p̃us ꝯueniat̃ p̃ncipalis q̃ꝛ fideiuſſoꝛ iuxta aut̃.pñte.C.e.Exceptis iſtis duobus vltimis.hoc dicit glo.in dic.l.in ꝑſonam.§.j.ś.de pac.⁊ glo.in dic.§ ſi poſt.⁊ ꝑ glo.in aut̃.de fideiuſſ.§.j.coll̃.j.In oĩb⁹ aũt obligatiõib⁹ pñt aſſumi fideiuſſoꝛes.Et appellant̃ ideo fideiuſ.qꝛ fide ſua iubẽt alijs credi.Solent em̃ creditoꝛes ꝓ eo q̃ ꝓmittit ideo fideiuſſoꝛẽ accipere vt meli⁹ ſit ſibi cautũ inſti.e.in ꝑn.Ideo em̃ p̃ſtãt fideiuſſoꝛes:vt id qḋ a debitoꝛe cõſequi non poſſit:conſequit̃ et exigatur a fideiuſſoꝛe inſti.de repli.§.fi.fa.l.ticius ś.ad trebel. Fideiuſſoꝛes quare.

¶ De nouationibus et delegationibus.

¶ De obligationib⁹ q̃lit̃ ꝯtrahant̃ dixim⁹ ⁊ ei⁹ acceſſoꝛijs:nũc q̃lit̃ tollant̃ ⁊ p̃mo ꝑ nouationẽ.Et licet nouatio fiat ꝑ delegationẽ vt.ĵ.e.delegare.iuriſcõſult⁹ tñ ponit gen⁹ ⁊ ſpẽm:qꝛ marĩe tractat de ea nouatiõe q̃ fit ꝑ delegatiõeꝫ ſic.C.ḋ ſer.⁊ aq̃ in ru.Nouatio aũt eſt p̃oꝛis debiti:in aliã obligatiõeꝫ vel ciuilẽ ⁊ naturalem:vel naturalẽ tm̃ trãſfuſio atqꝫ tranſlatio:hoc eſt cũ ex p̃cedẽti cã ita noua ꝯſtituat̃:vt p̃oꝛ perimat̃.Nouatio em̃ a nouo nomẽ accepit ⁊ a noua obligatione ĵ.e.l.j.Et oẽs res q̃ poſſũt ſubijci dño nr̃o.pñt trãſire in nouationẽ.dũmõ ſcia Nouatio.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

m⁹ nouationē ita demū fieri. ſi hoc agaꝛ vt moueꝛ obligatō. Si v̈o hoc nō agaꝛ. due erūt obligatiōeſ. ꝭ. e. l. ij. Et gn̄aliꝛ fit nouatō intuētu noue ꝑſone libere. Et licꝫ forte ſcd̄a obligatō nō ſit efficax. vt qꝛ fcā cū pupillo ſine tutorꝭ auctoritate. nihilominꝰ tolliꝛ ꝑma iure nouatiōis. ꝓpterea īſti. q̄ mo. tol. ob. Hodie āt nō fit nouatio niſi expꝛeſſe dicaꝛ inꝛ ꝑtes īſti. q̄. mo. ob. tol. §. ſed cum. 2. C. e. le. fi.

Delegatio. Delegare aūt eſt vice ſua alium dare reum creditori. vel cui creditor iuſſerit. Fit autem delegatio vel ꝑ ſtipulationē. vel ꝑ litis ꝯteſtationē. ꝭ. e. l. delegare.

De ſolutionibus et liberationibus.

Solutio. Liberatio. De nouatiōibꝰ q̄ equalēt ſolutiōibꝰ dixit ſ̄ ti. j. l. ſi rē. ī fi. Nūc gn̄aliꝛ de ſolutionibꝰ. Et ē ſolutō rex ꝛ ita ī facto. Liberatio ē obligationū ꝛ ita iure tm̄. Largiſſime tn̄ pōiꝛ ſolutio al's ꝓ q̄libꝫ liberatiōe. ꝭ. e. l. ſolutionis Et ſingulos caſus in hoc ti. ꝛ C. e. īuenire magꝭ ē laborioſū ꝙ ſbtile. vt dīc glo. h ſup rubro. Solutione āt eiꝰ qd̄ debeꝛ tolliꝛ oīs obligatō ſiue ꝑncipal' ſiue acceſſoria. ſiue fiat ſolutio a ꝑncipali debitore ſiue ab alio etiā īuito debitore īſti. q̄. mo. tol. ob ī ꝑn. fallit in

Quibꝰ caſibꝰ ſol. nō liberat. q̄ttuor caſibꝰ. Primꝰ ē ī creditore vł debitore pupilli q̄ cū fuit datꝰ tutor tacuit ſe debitorē vł creditorē Nā ſi ē creditor ꝑdit creditū. Si ē debitor nō liberaꝛ ſoluēdo ſi ſoluit dū adm̄iſtrat. Nā īpi nō poſſunt eē tutores qꝛ veriſil'e eſt ꝙ libros radēt vel lacerabūt ratiōeꝫ vt ī auꝛ. minoris C. q̄ da. tu. Scd̄o ſi ī re ſoluta deficit aliquod ius. vt ſi ſoluit res q̄ ꝑus alteri erat obligata. l. ſi rē meaꝫ. ꝭ. e. Uel ſi ſoluiꝛ ꝛ de euictiōe nō caueꝛ. l. iuł. §. q̄ fūdū ſ̄ d v̈. ob. Uel qn̄ res ꝓmiſſa reddiꝛ in deteriori ſtatu ꝙ̄ fuerit tꝑe ꝓmiſſiōis ar. l iij. §. ſi reddita ſ̄ como. Et ſic ſolutione eiꝰ qd̄ debeꝛ. ſ. legitime ꝛ ꝑfecte fcā tolliꝛ obligatio. Secꝰ ſi ipfecte vł illegitime lege ꝓhibēte. vł rōe iurꝭ deficientis in re Ita ītelligitur glo. mag. inſti. qui mo. toll. ob. circa. prin.

De acceptilationibus.

Acceptilatio. De naturali liberate ſ̄ dixit. nūc de ciuili. nā ꝑ acceptilatiōeꝫ tolliꝛ obligatio et ſic eq̄paraꝛ ſolutioni. Sed. dr̄nt. qꝛ ſolutio ē vera ꝛ realis qn̄ interuenit Sed acceptilatio ficta ꝛ imaginaria. nec req̄riꝛ pecunia nūerata ī acceptilatiōe. ꝛ iō nō pt opponi exceptio nō nūerata pecūie. Sic pt opponi īſtrum̄to chirographario. l.

Acceptilatio. ſi acceptilatō. §. inꝛ. ꝭ. Niſi ꝓbareꝛ ꝑ accepto ferētē ꝙ ſpe future nūeratiōis nūerauerit vt dīc ang di. §. inꝛ. Eſt āt acceptilatio. liberatio ꝑ mutuā īterrogatiōeꝫ q̄ vtriuſqꝫ ꝯtingit ab eodē nexu abſolutio. l. j. ꝭ. e. Et ē imaginaria ſolutō. Qd̄ eīn ex v̈boꝝ obligatiōe ticio debeꝛ. id ſi velit ticiꝰ remittere poterit ſic fieri. vt patiatur hec v̈ba debitorē dicere. Qd̄ ego ꝓmiſi habeſ ne acceptū. ꝛ ticiꝰ rn̄deat. habeo acceptūqꝫ tuli. Sole āt v̈boꝝ obligatiōeſ acceptilatiōe tollūꝛ. ꝛ nō alie niſi ī

Aq̄liana ſti. ſtipulatiōeꝫ deducūꝛ. Eſt eīn ꝓdita ſtipulatio q̄ vulgo aq̄liana appoiꝛ. ꝑ q̄ ſtipulatiōeꝫ ꝯtingit oīm rex obligatio in ſtipulatū deduci. ꝛ ea ꝑ acceptilatiōeꝫ tolli. Stipulatio eīn acq̄liana renouat oēs obligationes et a gallo aq̄lio ita cōpoſita eſt. § eſt autem inſti. q̄ mo. tol. ob.

De pretorijs ſtipulationibus.

Pretoriaꝝ ſtipulationū tres videnꝛ eē ſpēs. Judiciales: cautionales cōmunes.

Stipula. iud. Caucionalis. Juditiales eas dicimꝰ q̄ ꝓpter iudiciū inꝛponunꝛ: vt ratū fiat. vt iudicatū ſolui ex opiſ noui nūctatiōe. Cuatiōales ſunt: q̄ inſtar actiōis hn̄t ꝛ vt ſi nouatio īterceduūt. vt de legato ſtipulatio. et de tutela. ꝛ ratā rem haberi. ꝛ dāni infecti. Cō

munes ſūt ſtipulatiões q̄ fiūt iuditio ſiſtēdi cā. Et oēs ſtipulatiões natura ſui ſūt cautōales: hoc eñ addit̄ ī ſtipulatiōib⁹ vt q̄s cautior ſit ⁊ ſecurior int̄poſita ſtipulatiōe Stipulationū p̄toriaꝝ q̄dā ſūt q̄ ſatiſ. exigūt. q̄dā nudā repromiſſiōez q̄les ꝑ pauce ſunt. ī. e. l. j. § ſtipulationum iſtaꝝ. Et dicūtur p̄torie: q2 a mero p̄toris offitio ꝓficiſcunt̄ inſti. de diui. ſtipu. § pretorie. Comunis. Pretorie.

¶ Rem pupilli ſaluam fore vel adoleſentis.

Iſta ſpēs ē p̄toriaꝝ ſtipulationū. Et cauet̄ hac ſtipulatiōe pupillo ꝑ ſatiſdatiōez. Et tenet̄ hac ſtipulatiōe tā is q̄ tutor ē. q̄ꝫ q̄ ꝓ tutore negotia geſſit vl' gerit vl' fideiuſſores eoꝝ. ī. l. iiij. § illud. Et cōmittit̄ hec ſtipulatio tūc demū finita tutela. Et gn̄aliter ꝯtinuat̄ hec materia cū ea ſ. de admi. tu. Rem pu. ſal. fore.

Judicatum ſolui.

Aliā ſpēm p̄torie ſtipulatiōis ponit: ⁊ fit hec añ lit' ꝯteſ. vt ſ. q̄ ſatiſ. cog. l. de die. § ſi fu⁹. Et oli a q̄cūq3 ſuo vl' alieno noīe ꝯuēto reali vl' ꝑſonali act. p̄ſtabat̄. Sꝫ hodie nō p̄ſtat̄ ab eo q̄ ſuo noīe ꝯuenit̄ vt īſti. ō ſatiſda. ī p̄n. ⁊. § ſꝫ hodie. Defēſor aūt rei p̄ſtat etiā ſi habeat mādatū vt. C. de ſatiſda. l. j. ī fi. ⁊ ſi dn̄s ē p̄ſens fideiub3 ꝓ ꝓcura. ſuo īſti. de ſatiſda. § ſi v̄o aliq̄s. Si abſēs eſt: ipē ꝓcurator īuenit fideiuſſores. ī. e. l. ſi ad defendēdū. Et continet hec ſatiſdatio tres clauſulas. Prio de defēdendo. Scōo de dolo q̄ abſit. Tertio q̄ iudicatū ſoluere ꝓmittat vt dic̄ glo. inſti. de ſatiſ. § j. in v̄. ſatiſdationē. Et ab iſta vlti mac'la denoīat̄ tota iſta ſatiſdatio. vt nomē ſit ꝯſequēs rei inſti. de dona. § eſt et aliud. Stipu. iudi. ſolui.

¶ Rem ratā haberi. et de ratihabitione.

Due ſūt ꝑtes hui⁹ rubri. vt p3 ꝑ exēpla. ī. e. Una rē ratā haberi. i. quō ⁊ qn̄ q̄s ꝓmittit rē ratā haberi. ſm yr. Alia de ratihabitione Et traditur h̄ vna reg'la q̄ ꝓcurator actoris d3 cauere de rato. i. rē ratā dn̄m habiturū ſi dubitat̄ de ei⁹ mādato. l. j. C. de ꝓcu. ⁊ ī. l. nō ſolum. § alieno. e. ti. ſ. Circā qō ponūt̄ tres caſuſ. q2 ſi ꝯſtat eū h̄re mādatū. nō cauet de rato Aut ꝯſtat eū nō h̄re. ⁊ tūc nō admittitur etiā cū cautiōe rati. niſi ſit ꝯiūcta ꝑſona vl' valde amic⁹. l. ſ3 ⁊ he. in p̄n ſ. de ꝓcu. ⁊ tūc cū cautōe rati. l. pōponi⁹. ī fi. e. ti. vl' ꝓfeſtināti ꝑire. i. ꝓ eo ꝯ quē lata eſt ſnia mort' Nā q̄lib3 admittit̄ etiā ſine mādato ad defendēdū eū ſeo etiā inuito. l. nō tm̄. ī. de app. vl' ꝓ recuꝑanda poſſeſſiōe abſentis ⁊ ſpoliati. l. j. C. ſi per vim vl' alio mō. ſm bar. in dic. § ſi alieno. Si aūt dubitat̄ de mādato: ⁊ dr̄ eē dubiū negatiōe vt voluit glo. in. l. j. C. de his q̄. ad. lib. ꝓ: vel qn̄ ꝓcu⁹ doc3 de ſuo mādato ꝑ vnū teſtē. vl' ꝓducit mādatū ꝯtra qō opponit̄. vel ꝓducit l̄ras cū ſigillo. iuxta. l. ſi ꝓcuratorē ſ de ꝓcu: tūc ad ſupplementū admittit̄ cū cautiōe de rato: Quod veꝝ eſt in ꝓcuratore ſimplici Sed ī ꝓcuratore ī rē ſuaꝫ. nō admittit̄ niſi plene doceat de mādato. l. nō ſolū. § q̄ alieno ſ de ꝓcu. vbi bar. ⁊ bal. ⁊ glo. in v̄. habiturū in. § fin. aūt iſti. de ſatiſ. ⁊ glo. in. c. j. de ꝓcu. De ratihabitione aūt habet̄ in regula ratihabitione et regula ratū de reg. iu. li. vj. Rē ratam. Ratihabitio.

Liber Quadrageſim⁹ ſeptim⁹ ⁊ nonus hui⁹

¶ De priuatis delictis.

QUm ſit expoſitū ſuꝑioribus libris de obligatiōib⁹ ex ꝯtractu vl' q̄ſi ſeq̄t̄ videre de obligatiōib⁹ ex delicto Oē aūt delictū aut publicū ē. aut p̄uatū. id poſtremū ē q̄ ad int̄eſſe nr̄m p̄ua. agim⁹. nobiſq3 aliq̄d dari aut appli. debere ꝓ dlicō ī noſ cōmiſſo peti⁹ Delictū p̄ua'

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Regule circa delicta.

Et naſcit̃ iſta obligatio ex re ipſa id eſt ex maleficio veluti ex furto. rapina. dãno ĩiuria. q̃ ſingl'a q̃lia ſunt ſuis locis deſpicienꝰ. Et circa iſta delicã tradunt̃ certe regule. Una. ꝙ in oĩbꝰ actiõibꝰ q̃ ex delicto oriũtur. ſiue ciuiles ſint. vt actio legis acquil. ⁊ furti nõ manifeſti. Siue honorarie id eſt p̃torie vt actio vi bo. rap. et actio furti manifeſti: hoc placet vt noxa caput ſequat̃. ĩ. l. j. in fi. ⁊ inſti. de noxa. §. ſunt aũt. Scd'a regula. nunꝙ̃ plura delicta cõcurrẽtia etiã in eũdem hoĩez ⁊ eandẽ rem ex diuerſis tñ factis faciunt vt vllius impunitas det̃: Nec eñ delictũ ob aliud delictum minuit penã. ĩ. l. ij. in prin. cuius regule octo exẽpla ibi ſcd'm ordinem ponunt̃. Tertia regula. q̃cũq; actionẽ ꝓ priuato delicto intẽdit ciuiliter id eſt ꝓ intereſſe ſuo. nõ tenet̃ ſe ſubſcribere ſi ordinario iure vtit̃. Si extra ordinẽ eiꝰ rei penã exercere velit id eſt accuſationẽ vt pena ĩponet̃ ⁊ ſic ad vindictã tũc ſubſcribere eũ crimen oportebit. l. fi. ĩ. e. de ſubſcriptione autem intelligo vt ĩfra. de accu. l. libellorꝫ.

De furtis.

Furtũ.

Fur.

Furtũ mãifeſ.

Nec manifeſ.

Verſibus.

Furtũ a furno qd' eſt nigrũ dictũ labeo ait. eo ꝙ clã ⁊ obſcure fiat ⁊ plerũq; nocte. vel a fraude vt ſabinꝰ ait. vl' a ferẽdo. i. auferẽdo ſibi eñ affert ⁊ alijs aufert vel a greco ſmone a po. tov. pherein. greci eñ a ferẽdo foras dixerũt fures. Eſt aũt furtũ ꝯtrectatio rei aliene ĩuito dño fraudulosa lucri faciẽdi grã: vel ipiꝰ rei vel etiã vſꝰ eius vel poſſeſſiõis ſue: qd' lege naturali id eſt diuĩa ꝓhibitũ ẽ admittere. ĩ. e. l. j. ĩ fi. ⁊ inſti. de ob. q̃ ex ma. §. furtũ. Furtorꝫ genera duo ſunt. Manifeſtũ ⁊ nec manifeſtũ. fur manifeſtꝰ q̃ꝫ ẽ greci Simnophora appellãt. hoc ẽ eũ q̃ dep̃hendit̃ cũ furto. ⁊ parui refert a q̃ deprehendat̃. vtrum ab eo cuiꝰ res fuit. an ab alio. Nec manifeſtũ furtum q̃d ſit apparet Nã qd' mãifeſtum nõ eſt: hoc ſine dubio nec manifeſtũ eſt. ĩ. e. l. nec manifeſtũ. Ad hoc aũt ꝙ det̃ actio furti iſta req̃runt̃ q̃ his verſibꝰ ꝯtinentur ṽ. Actio nõ dabit̃: niſi mobile. fraude. alienũ Abſportet. dño inuito. fur lucra ſequutꝰ. vt patet ex dictiõe ſ̃ poſita.

De tigno iniuncto.

Ratio edicti.

Tignũ.

Partice.

Pedamenta.

De furto in genere dixit. Sed q̃z ĩmittere tignũ alienũ ſuis domibꝰ ẽ ſpẽs furti iõ de hoc. Lex xij. tab. neq; ſoluere ꝑmittit tignũ furtiuũ edibꝰ vl' vineis iniũctũ neq; vẽdicare. Et ꝓuidẽter q̃dẽ in hoc lex effecit. ne vl' edificia ſub hoc p̃textu diruant̃. vel vinearꝫ culture turbẽt̃. Sed ĩn eũ q̃ ꝯuictꝰ ẽ iniũxiſſe in duplũ dat actionẽ vt ſ̃ de ac. re. do. l. cũ in ſuo. ⁊ inſti. de re. diui. §. cũ ĩ ſuo. Tigni aũt appellatiõe cõtinet̃ oĩs materia ex q̃ edificiũ ꝯſtat: vineeq; neceſſaria. Uñ ⁊ tegulã ⁊ lapidẽ ⁊ teſtã ceteraq; ſi q̃ edificijs ſũt vtilia tignum appellant. Tigna eñ a tegendo dicta ſunt. ĩ. de ṽ. ſig. tigni. ⁊ ſ̃ ad exhi. gẽma. §. tigni. imo ⁊ calx ⁊ harena tigni appellatiõe cõtinent̃ Et oĩa neceſſaria in vineis puta ꝑtice q̃ ponunt̃ ĩ lõgũ vt vites ſuſtẽtent̃. Et pedamẽta q̃ figũt̃ ĩ terrã. ĩ. e. l. j. §. hoc amplius.

Si quis teſtõ liber eſſe iuſſus fuerit et poſt mortẽ dñi añ aditã hereditarẽ ſurripuiſſe aut corrupiſſe quid dicatur

Seruꝰ faciẽs furtũ heredi.

Supra de furtis in genere a quacunq; perſona ꝑpetratis habuimus et in quacunq; re mobili et poſtea de quodam ſpeciali furto tigni iniuncti Sequitur videre modo de quodam alio Et nota ꝙ iſta rubrica ſecundũ glo. noſtram non ponitur materialiter ſed ſignificatiue ⁊ ponit verba edicti p̃toris habentia plenum intellectum: vel ponit caſum totius tituli. Unde quod ſequit̃ in nigro eſt cõme

tatio rubrice. Pena delinquentis ↄtra hunc titulū eſt intra annū vtilem in du-
plum ⁊ de hoc etiā ſupra de ma. teſ. l. ticia. § pe. Et habet hec actio in factum na-
turalem potiusq̧ ciuilē in ſe eq̄tatem. Siquidem ciuilis deficit actio. Sed natu
ra equū ē non eſſe impunitū eum q̄ hac ſpe audatior factus eſt: quia neq̧ vt ſuū
ſe coherceri poſſe intelligit: ſpe eminentis libertatis. Neq̧ vt liberum damnari
quia hereditati furtum fecit. infra. e. l. j. § j.

Furti aduerſus nautas cauponas ſtabularios

¶ Differentiā inter hunc ti. ⁊ ſ. nau. cau. ſtab. notauim⁹ ibi. In eos igit̃ q̄ na-
ues cauponas: ſtabula: exercebūt: ſi q̄d a quoquo eoꝝ quos quaſue ibi habebunt
furtū factū eſſe dicet̃ iudiciū datur. Siue furtum opē ⁊ ↄſilio exercitoris factum
ſit. ſiue eoꝝ culpa qui in ea naui nauigandi cauſa eſſent. Nauigandi aūt cauſa ac-
cipe debem⁹ eos qui adhibent̃ vt nauis nauiget hoc ē nautas. Et in duplū actio
eſt: cum em̄ in caupona vel naui res perierit: ex edicto p̄toris obligatur exercitor
nauis vel caupo: ita vt in p̄tāte ſit eius cuius res ſurrepta eſt: vtrum malit cū ex
ercitore p̄torio iure: an cum fure iure ciuili experiri. Et ratio hui⁹ edicti eſt: q:
aliquatenus culpe reus eſt qui opera malorū hominū vteretur: ideo quaſi ex ma
leficio teneri videt̃ inſti. de ob. ex quaſi male. § fi. ⁊. j. e. l. j. § pe. Nauigādi cā Rō edicti

¶ Si familia furtum feciſſe dicatur

¶ Vtiliſſimū id edictū p̄tor ꝓpoſuit quo dn̄s ꝓſpiceret aduerſus maleficia ſer-
uorum: videlicet ne cum plures furtū admittūt: euertant dn̄i patrimonium: ſi om
nes noxe dedere: aut ꝓ ſingulis eſtimatōem litis offerre cogat̃. Datur igit̃ arbi-
trium hoc edicto vt ſi q̄dem velit dedere: omnes noxios ſeruos: poſſit omnes de-
dere qui ꝑticipauerunt furtum. Sin uero ſi maluerit eſtimatōem offere: tm̄ offe-
rat quantū ſi vnus liber homo furtum feciſſet: ⁊ retineat familiā ſuā. Hec autē fa
cultas tunc dat̃ dn̄o cum eo ignorante furtū factū eſt. Sed ſi ſciente eo: nō datur
ei hec facultas. Is aūt intelligit̃ ſcire: qui ſcit ⁊ potuit prohibere Familia faci-
ens furtum

Arborum furtim ceſarum

¶ Si furti arbores ceſe ſint: dat̃ actio ex. l. aq̄l. ⁊ ex. l. xij. tab. ſʒ iudex in poſterio
rē deducat id q̄d ex p̄ma ↄſequut⁹ ſit: ⁊ ex reliquo cōdemnet eum. Et om̄es q̄ ar
bores ⁊ maxime q̄ vites ceciderint ſi criminaliter ↄueniant̃ etiam tanq̄ latrōes
puniri debent. infra. e. l. iij. Et appellatiōe arboris ↄtinetur vitis: hedere: harū-
dines ⁊ ſalictū. Cedere eſt non ſolum ſuccidere: ſed etiam ferire cedendi cā. Cin
gere eſt deglebare. Subſerrare eſt ſubſecuiſſe: huius actionis eadem cauſa eſt
que eſt legis aquilie. infra. e. l. cedere. Et dicuntur arbores furtim ceſe: que ig
norante dn̄o: celandiq̧ eius cauſa ceduntur. Arbores ceſ. Arboris ap. Cingere Cedere Subſerrare

¶ Ui bonorum raptorum

¶ Iſta eſt ſecūda obligatio ex maleficio vel delicto priuato. Qui em̄ res alienas
rapit tenet̃ q̄dem etiam furti: quis em̄ magis alienā rem inuito dn̄o contrectat
q̄ qui vi rapit. Ideo recte dictum eſt eum improbū furem eſſe. Sed tn̄ ꝓpriam
actōem ei⁹ delicti p̄tor introduxit: q̄ appellat̃ vi bonoꝝ raptoꝝ. Et eſt intra an-
nū quadrupli: p⁹ annū vero ſimpli. Et licet in p̄lali loquit̃ tn̄ etiam qui vnā rem
licet minimā rapuit ea tenet̃. inſti. e. in p̄n. ⁊. j. l. ij. vbi ponunt̃ v̄ba hui⁹ edicti
Differt aūt raptor a fure ſolo aīo: vt ſi erat anim⁹ ei palam ⁊ ꝑ vim auferendi: Raptor Fur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

licet ibi neminē inueniat tñ eſt raptor.l.iij.infra de vi rap. Sed fur eſt q̄ hꝫ anī-
mū vt faciat clam:licet interdū depꝑhendat:ex q̄ depꝑhēſione efficit manifeſtꝰ ar.
ex etimologia vocabuli.ſ.de fur.l.j.ibi furno :id ē nigro.

De incendio ruina naufragio naue expugnata

vtilitas edicti — ¶Huiꝰ edicti vtilitas euidens ē ⁊ iuſtiſſima ſeueritas. Siq̄dem publice intereſt
nihil rapi ex hmōi caſibꝰ. Et q̄ꝗ ſint de his facinoribus etiam criminū executi-
ones. attamen recte ꝑtor fecerit q̄ forenſes q̄ꝫ actōes cōibus iſtis ꝓpoſuit. Verba
Verbo edicti — dicti hec ſunt. In eū q̄ ex incendio ruina naufragio:rate naueqꝫ expugnata q̄dā
rapuiſſe recepiſſe dolo malo:damniue quid in his rebus ꝯdediſſe dicet:in q̄dru-
plum in anno:quo primū de ea re expiundi ꝑtās fuerit:poſt annū in ſimplū iudi-
Ex incendio rapi. — cium dabo Itē in ſeruū ⁊ familiā noxale iudiciū dabo. Ex incēdio rapi dr:qđ ꝓ-
pter incendiū hoc eſt ꝓpter tumultū incendij:vel ꝓpter trepidatōem incēdij ra-
pit:quēadmodū ſolemus dicere in bello amiſſum:qđ ꝓpter cām belli amittitur
Ruina — Ruine appellatio refert ad id tp̄s quo ruina fit:nō tm̄ ſi ex his q̄ corruerunt tulerit
Ex naufragio rapere — quis:ſed etiā ſi ex adiacentibꝰ.infra.l.j.§.itē ruine. Ex naufragio rape dr nō ſo-
lum ſi q̄s eo tp̄e tulerit quo naufragiū fit:ſed etiā ſi alio tp̄e tulerit:hoc eſt etiam
poſt naufragiū. Namqꝫ res ex naufragio etiam he eſſe dicuntur que in littore pꝰ
naufragium iacent. Expugnare nauem videtur:qui in ipſo quaſi ꝓlio ⁊ pugna
Expugnare nauem — aduerſus nauem ⁊ ratem aliquid rapit:ſiue ipē repugnet ſiue predonibus expu-
gnantibus rapiat. Expugnat nauis cum ſpoliatur aut mergitur aut diſſoluitur:
aut pertunditur: id eſt ꝑforatur: aut funes eius ꝑſcindunt. aut vela ꝯſcindūtur
aut anchore inuoluant:id eſt ſubtrahantur de mari.

¶De iniurijs ⁊ famoſis libellis

Iniuria — ¶Iniuria ex eo dicta ꝙ non iure fiat:omne eñ q̄d nō iure fit generaliter iniuria
fieri dicet. Specialiter autē iniuria dicit ꝯtumelia. ⁊ ſic accipit hoc titulo Inter-
dum autē iniurie appellatōe damnū culpa datū ſignificat. vt in lege acq̄lia dice-
re ſolemus.ſ.ad.l.acquil.l.ſed ⁊ ſi q̄cunqꝫ.§.j. Interdū iniq̄tatem iniuriā dici-
Contumelia — mus:nam cum quis inique vel iniuſte ſniam dixit:ex eo iniuriam facere dicitur:
ꝙ iure ⁊ iuſticia caret:quaſi nō iuriam. Contumeliā autē a ꝯtemnendo dicimꝰ
Libellꝰ famo — Iniuria aut re aut verbis fit. Re quotiens manus inferuntur: Verbis autē quo-
tiens non inferunt vtrūqꝫ ꝯuiciū fit.infra.e.l.j. Itē apud labeonē.§.ꝯuiciū. Dici-
tur etiā iniuria fieri lr̄is vt ꝑ libellū vel carmē famoſum. Nam ſi quis librū ad
infamiam alicuius ꝑtinens :ſcripſerit: cōpoſuerit :ediderit: doloue malo fecerit
quo quid eoꝝ fieret:etiam ſi alterius nomie ediderit: vel ſine noīe:voluit ſenatꝰ
vti de ea re agere liceret illi:ad cuius iniuriā factus eſt. Et ſi ꝯdemnatus ſit q̄ id
fecit :inteſtabilis ex lege eſſe iubetur.l.lex cornelia.§.ſi quis librum.infra.e.pōt
etiā talis crimīaliter accuſari:⁊ imponit pena capitalis. C. de famo.lib.l.j.

De extraordinarijs criminibus

¶Supra de ꝓuatis et nominatis nunc de innominatis ſm Azo. vel ſic ſm R.
Crimīa extra ordinaria — de priuatis delictis ex quibus etiam ciuiles naſcunt actōes poſuimus.ſ.dicturi
ſ.de his crimībus ex quibus ſole criminales oriunt actōes ⁊ publice:ordinariā
qꝫ penā irrogantes:ꝑmittimus de his crimibus ex quibus ſunt, executiones cri-
minales ⁊ extraordinarie. Sollicitatores itaqꝫ alienaꝝ nuptiaꝝ. Itēqꝫ mr̄imo-

nioꝝ interpellatores:ꝛ ſi effectu ſceleris potiri nō pñt: ꝓpter volūtatē tñ ꝑnicio
ſe libidinis extra ordinē puniunt. Itē ſi quis ꝯtra bonos mores iniuriam faciat
vt ſi fimo corrupto aliquem ꝑfuderit: ceno luto oblinierit: quaſi ſpurcauerit: fiſtu
las lac⁹: aut quid aliud ad iniuriā publicā cōtamiauerit: in quos grauiter aiad-
uerti ſolet. l. j. in ꝑn. ſ. e. Sunt ꝛ alij multi caſus quib⁹ iudex ob cōmiſſū crimē
penā extraordinariam: id eſt ꝓ qualitate crimīs iuxta motū animi ſui impon t: ꝛ
dr extra ordinē imponere penā: qꝛ nō ē ordinaria ꝛ ſtatuta pena in iure ꝓ his:
ſed iudex ex bono ꝛ equo arbitrabit qd facto op⁹ ſit. ſ. l. ſaccularij. §. ſunt quedā.

Extra ordinē

De ſepulchro violato

Sepulchri violati actio infamiā irrogat facta ex ea cōdemnatōne. Si igit ſe-
pulchra qs diruat ſine iudicis aucte, ceſſat aqlia. erit tñ agendū qd vi aut clam
ꝛ ſic ad op⁹ reſtituendū. Et idē de ſtatua q̄ de monumento euulſa eſt. Verba edi-
cti hec ſunt. Cui⁹ dolo malo ſepulchꝝ violatū eē dicet: in eū in factū iudiciū da-
bo: vt ei ad quē ꝑtineat: quanti ob eā rem equū eē videbit: cōdemnet. Si nemo
erit ad quē ꝑtineat: ſiue agere nollet: quicūq3 agere volet: ei centū aureoꝝ actio-
nē dabo Si plꝛes agere volent: cui⁹ iuſtiſſima cā eſſe videbit: ei agēdi ptātem fa
ciam. Si quis in ſepulchro dolo malo habitauerit: edificiūue aliud ꝙ qd ſepul-
chri cā factū ſit habuerit: in eū ſi qs agere eo noīe volet. cc. aureoꝝ iudiciū dabo
Sepulchri appellatōe oīs locus ſepulture ꝯtinet. l. iij. §. ꝑma ꝟba. Et fit cōdē-
natio in hac actione quatenus intereſt: ſcꝫ ex iniuria que facta ē. Itē ex lucro ei⁹
qui violauit: vel ex damno qd ꝯtigerit: vel ex temeritate eius qui fecit. Nunquā
tñ minoris debēt cōdēnari: ꝙ ſolent extraneo agente: qd eſt centū aureoꝝ: cōtra
violantem. Item. cc. ꝯtra habitantē. l. iij. §. qui de ſepulchri

Sepulchrum violatum
Statua
Verba edicti
Sepulchri appellatio

De concuſſionibus

Concuſſiōis iudiciū publicū nō ē regulariter Si aūt qs pecuniā accepit ꝙ cri
mē minat⁹ ſit: pōt publicū iudiciū eē ex ſenatuſcōſultis: qb⁹ pene leg corneliẽ te
neri iubent: q̄ in accuſatiōem innocētiū coierint: vel q̄ ob accuſandū vel nō accu-
ſandū: denūciandū vel nō denūciandū teſtimoniū: pecuniā acceꝑint. l. ij. ſ. e. Eſt
ergo ꝑuatū crimē vt tñ ille q̄ paſſus ē cōcuſſionē poſſit etiā crimīaliter accuſa-
re. Et dr ꝯcuſſiōis crimē: cū alicui terror incutit alicui⁹ mali futuri. Puta ſi mi
niſter pſidis: dixit ꝙ pſidis iuſſu debebat aliquē cape: ꝛ nō dixit veꝝ ſꝫ ꝓpt hūc
timorē aliqd fuit ei datū: vt faciūt nūc miſtri ciuitatū ſepe ſm glo. ī. l. j. ſ. e. Ta
les tenent. hoc crimīe vt h. Itē crimīe falſi vt. ſ. e. l. ij. ꝛ. ſ. d fal. l. j. §. j. ꝛ lege
iulia repe. ſ. ad. l. iul. rpe. l. eadē. Itē lege rhemia ſi accepit vt non accuſaret. ſ.
ad turp. l. j. ī ꝑn. Itē edicto d calūniatorib⁹. ff. d calū. l. j. §. j. ita dic glo. ff. ſ. l. ij

Cōcuſſiōs crimen
Concuſſionis pene

De abigeis

Abigei cum duriſſime puniunt ad gladium damnari ſolēt. Puniunt nūc du-
riſſime non vbiq3: ſed vbi frequentius eſt id genus maleficij. Alioquin et in op⁹
nonnunquā temporarium datur. Abigei autem ꝓprie hi habentur qui pecora
ex paſcuis vel armentis ſubtrahunt: ꝛ quodāmodo depredantur. Et abigendi
ſtudium quaſi artem exercent: equos de armentis: vel oues de gregib⁹ abducen
tes Et dic unt abigei: ab abigendo: abigūt eñi ꝛ abducunt pecora. Sed ſi minus
ꝙ decem oues aut quattuor vel quinq3 porci abducti ꝛ abacti ſunt non abigeatus

Abigei

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſed furtum eſt.l.fi.infra.e.niſi vt artem hoc exerceant:puta ſepe vnum vel alte-
rum pecus ſurripuerit.infra.l.fi.§.qui ſepius.

¶ De preuaricationibus

Preuaricator

¶ Preuaricator eſt quaſi varicator q̄ diuerſam ꝑtem adiuuat: ꝓdita cauſa ſua:
quod nomen labeo a varia certatione tractum ait. Nam q̄ preuaricat̄ ex vtraq̄
ꝑte ꝯſiſtit: q̄nimō ex altera potius q̄ ꝑualet anim⁹. Is aūt ꝑuaricator ꝓprie di-
cit̄ q̄ publico iudicio accuſauerit ficticie admittendo falſas defenſiones ⁊ bonas

Aduocatorum collusio

ꝓbationes diſſimulando.infra.ad turp.l.j.§.ꝑuaricatiōem. Ceterū aduocatus
non ꝓprie ꝑuaricacator dicitur:⁊ ideo extra ordinem ſolet puniri ſiue publico ſi-
ue ꝑuato iudicio ꝑuaricatus ſit aut cauſā ꝓdiderit.C.de aduo.diuer.iudi.l.j.
⁊.j.l.j.in fi. Hodie aūt his qui ꝑuaricati ſunt propria vel abuſiua ꝑuaricatio-
ne pena iniungit̄ extraordinaria.j.l.ij.⁊ infamia.vt.j.l.ſi is.

De receptatoribus

¶ Receptatorꝫ peſſimū genus eſt:ſine q̄bus latere nemo diu poſſet. Ideo ꝑcipi-

Receptatores

tur vt ꝑinde puniant̄ ſicut latrones. Immo decē annis a ſua terra debent exula-
re:licet receptus aliter erat puniendus.ſ.de abig.l.fi.in fi. In pari etiā cauſa
habēdi ſunt q̄ cū appꝛehendere latrones poſſent:pecunia accepta vel ꝑte ſurrepto-
rū dimiſerit.l.j.in fi.j.e. Rōne aūt ſanguinis ⁊ cogitationis micius agit̄ cū re-
ceptoribus:q̄ neq̄ abſoluendi neq̄ ſeuere admodū puniendi ſunt. Non eñ par
eſt eorꝫ delictū:⁊ eorꝫ qui nihil ad ſe ꝑtinentes latrones recipiunt.j.l.fi.

¶ De furibus balnearijs

Fures balne.

¶ Fures balnearij dicunt̄ qui in balneis furant̄:tales extra ordinē audiēdi ſunt
et cauſa cognita puniendi:dūmodo ſciemus in penam eorꝫ operis publici tempo-
rarij modum non egrediendū. Idem eſt in nocturnis furibus. Sed ſi telo ſe fu-
res defendunt vel effractores:vel ceteri his ſimiles:nec quem̄q̄ ꝑcuſſerūt me-
talli pena:vel honeſtiores relegatōis pena afficiendi erunt.j.l.j.in fi. Sꝫ ſi in-
terdiu:id eſt diurno tp̄e furtū fecerint:ad ius ordinarium remittendi ſunt:vt ci-
uiliter ꝯtra eos agat̄ in duplum vel quadruplū vt.ſ.de ꝑua.delic.j.fi.quia mi-
cius talis punitur q̄ꝫ nocturnus. Sic ⁊ alias eſt inter eos differentia.ſ.ad.l.ac-
quil.l.itaq̄ ⁊.infra.de ſicca.l.furem. Miles aūt ſi in balneario furto deprehen-
ditur remittitur a militia ignominioſe.infra.l.fi.

De effractoribus ⁊ expilatoribus

Effractores carcerū

¶ De his q̄ carcere effracto euaſerūt:ſumēdū ſuppliciū diui frēs reſcp̄ſerunt:hi
etiā q̄ de carcere erupuerūt.i.q̄ fugerūt erupto carcere. Siue effractis forib⁹.i.
hoſtijs dom⁹ vbi erāt in captiuitate. Siue ꝯſpiratōe cū ceteris q̄ in eadē cuſto-

Expilatores

dia erāt:capite puniendi ſūt. Sꝫ ſi ꝑ negligētiā cuſtodū euaſerūt:mici⁹ puniēdi.
Expilatores hereditatū:q̄ ſunt atrociores q̄ꝫ fures:in op⁹ publicū vel ꝑpetuū vt
temporariū dari ſolēt honeſtiorib⁹ aut nulla ſpēalis pena impoſita ē. Idcirco cā
cognita liberꝫ erit arbitriū iudici ſtatuēdi. Siīi mō ⁊ ſaccularij q̄ vetitas i ſacu-
lis artes exercentes ꝑtem ſubducūt ꝑtē ſubtrahūt.ſ.de extraor.cri.l.ſaccularij

Detractarij vel directarij

Et detractarij alias directarij: hoc ē q̄ in aliena cenacula ſe dirigūt furandi aīo
erunt puniendi. Item effractores q̄ effringunt vt ſurripiant in hos ⁊ ceteros ſi-

miles cauſa cognita ſtatui debet prout admiſſum ſuggerit. In effractores varie
aiaduertit. Nam qdam effringūt vt euadant: et tūc maior pena. ff. l. j. in pn. Qui — Nocturni
dam ſunt nocturni effractores vt ſurripiāt: et tales atrociores ſunt q̄ diurni: et iō — Diurni
hi fuſtibus ceſi in metallū damnant. Diurni vero effractores cauſa ſurripiendi poſt
fuſtiū caſtigatōem in opus ppetuū vel temporariū dandi ſunt. ff. l. ij.

De crimine expilate hereditatis

Ex hoc crimie non dat actio ciuilis: qđ nō eſt in alijs crimībus vt dicit glo. ff.
l. j. Si quis igit alienā hereditatē expilauerit: id eſt expoliauerit vel ſurripue
rit ex ea: extra ordinē ſolet coherceri p accuſatōem expilate hereditatis. Et ideo
extra ordinē audit: qr cum furti agi non poſſit quia hereditati nō fit furtum. ff. l.
ſi. et ſic non dat ordinariū remediū: ſolum ſupe ſt extraordinarium: id ē auxiliū p
ſidis. Et locū habet iſtud crimē qñqs alienā hereditatē expilat ſi hereditas non — Expilare he-
dū ſit adita vel etiā adita: ſed res ab herede nondū ſunt app̄henſe: vel ab alio. ff. — reditatem
l. ij. Et denegat hui⁹ crimis accuſatio ɔtra eos qui furti ɔueniri nō poſſunt: et
ideo nec vxor q̄ ſocia diuine et humane domus ſuſcipit ab heredibus mariti d̄ eo — Uxor nō com-
crimie accuſari nō pt. l. vxor. infra. e. Sz ɔueniet rei ven. et ad exhibē. et tenebit — mittit furtū
de fructib⁹ pceptis et pcipiēdis et ɔſumptis mala fi. de. C. e. l. aduerſus.

Crimen ſtellionatus

Stellionatus iudiciū famoſum quidē nō eſt ſed cohertiōnem extraordinariā ha — Stellionatus
bet. ff. l. ij. et dicit ſtellionatus ab aīali quodam reptili qđ eſt ſerpenti ſile vel la- — crimen
certe hñs varias et diuerſas in modū ſtellar maculas venenatas: hic ſtellionat⁹
crimē: id eſt variū diuerſiſqz coloribus et maculis aſpſum. de hoc glo. ff. l. ij. Eſt
ergo accuſandus crimie ſtellionat⁹ q̄ varietatis et mendacij reus eſt. Locum ha
bet accuſatio ex hoc crimine: qñ deficiente alia ſpeciali accuſatōe: equū eſt alicui
ſubueniri ɔtra delinquentē. Sicut eñi in pecuniaria cauſa datur actio de dolo i
ſubſidium Ita et in crimībus vbicunqz titulus deficit criminis: hoc crimen ſtel-
lionatus obijcit: et dolo inpoſito tm̄ locū habet hui⁹ crimis accuſatio: et pñt po-
ni exēpla vt ſi rē obligatā q̄ſi ñ obligatā vēdo: vl' pmutuo: vl' in ſolidū do: vel etiā
obligo vbi erat pmo obligrta. Item ſi quis impoſturā facit: id ē bonis viris men — Impoſtura
dacia imponit: vel ſi fecit colluſionem in necē alterius. ff. l. iij. §. j. ij. et iij. Pena — Pena ſtellio-
autem ſtellionatus nulla legitima eſt: cum nec crimen legitimum: id eſt ordina- — natus
riū ſit. et ideo extra ordinem pena infligitur. ff. l. iii. § pena.

De termino moto

Terminus dr finis: vel limes diſtinguens ɔfinia agrorum. hinc virus. xij. en. — Terminus
limes erat poſitus litem vt diſcerneret agri. c. for⁹ de v. ſig. Dicit itaqz motus
terminus: ſi lapis illet erminalis et limes amoueat a priori et vetuſto loco. Et ē
peſſimum factum eor qui terminos finium cauſa poſitos ptulerint: id eſt vltra
debitum finem poſuerint. Et licet ex legibus agrarijs olim varia pena his impo
ſita fuerit. Hodie tamen modum pene ex conditione perſone et mente facient ſta
tui oportet. infra. l. ij. § j. Terminor itaqz ſcienter auulſor non erat olim mul-
cta pecuniaria: ſed pro conditione admittentium perſonali cohertione punien-
dum eſt. ff. l. j.

De collegijs illicitis et corporibus

Collegiũ ¶ Collegiũ dicit̃ eoꝝ q̃ ſimul cohabitãt quia ſimul colligũt: vel colligunt̃ ⁊ tres ꝯſtituũt collegiũ. ĩ. de ṽ. ſig. l. nerati⁹. Cũ itaq; plures ſimul collecti cohabitãt: corpus ꝯſtituere dicunt̃ qđ corpus collegij vel vniuerſitatis appellat̃. Sũt aũt oĩa collegia illicita niſi q̃ ꝓbant̃ licita: id ẽ a p̃ncipe ꝯceſſa vel admiſſa. ĩ. l. fi. §. in ũſma. ⁊. C. de here. inſti. l. collegiũ: p̃ncipales aũt ꝯſtitutões p̃cipiũt ne paciant̃ eẽ collegia ſodalicia: neue milites collegia in caſtris habeãt. Sʒ religionis cauſa coire nõ ꝓhibent̃. Immo nec religionũ collegia noua inconſulto romano

Illicitum collegium põtifice fieri pñt. c. fi. de reli. do. ⁊. e. ti. c. j. li. vj. Qui aũt illicitũ collegiũ vſurpauerit: ea pena tenet̃ qui tenent̃ hi quo hominib⁹ armatis loca publica: vel tẽpla occupaſſe iudicati ſunt. i. maieſtatis. ĩ. l. ij. ⁊ infra. ad. l. iul. ma. l. j.

¶ De popularibus actionibus

Pplaris ac. ¶ Popularẽ actõem dicimus q̃ ſuũ ius: id eſt ꝓpriũ populi tenet̃: vt in albo corrupto. s̃. de iur. om. iud. l. ſi q̃s. id. ⁊ in actõe in factũ. de deiec. ⁊ effu. l. ſi ṽo. §. hec aũt. Et regulariter populares dicunt̃ actões q̃ nõ ſunt rei familiaris ꝓſecutorie: ſed ex equo ⁊ bono extrĩſec⁹ ad vindictã ꝓpoſite ſũt q̃lis eſt actio ſepulchri vio. l. iij. § fi. de ſepl. vi. Itẽ actio liberi homĩs occiſi vel vulnerati. s̃. de iec. ⁊ effu. l. ſi ṽo. §. hec aũt actio. Itẽ ꝓ eo qđ poſitũ eſt in ſubgrũda vel ꝓtecto: vl' meniano: vel ꝑ gula dic. l. ſi ṽo. §. p̃tor ⁊ oĩes alie actões in factũ que reddunt̃ hodie loco iterdictoꝝ ꝓditorũ de rebus publicis. pplares ſunt. s̃. ne q̃d in lo. pub. l. ij. §. hoc interdictũ. Et iõ cuilibet de pplo ꝯcedunt̃ cũ p̃toris tñ indagine. ĩ. l. ij. Sane ſm̃ R. popularis actio dicit̃ que cuiuis ex populo datur. Cũ vero priuatum ſit crimen qđ obijcit̃: ei dũtaxat intendere licet: cui⁹ intereſt: non propter pecuniã exigendã: ſed ꝓpter penam corꝑalẽ infligendã: pecuniaria vero petitio ſi cõpetat: cuilibet de populo dat̃: inſpecta ꝑſona que ad agendũ admittit̃: cuius opinionis ⁊ an ſit idonior: vel cuius interſit p̃ncipaliter que ipa fieri deſiderat: ita dicit glo. hic ſuꝑ rubro. Semper eñ is cuius intereſt prefertur in popularibus actionibus. infra. l. iij. in fi. Omnes quoq; populares actiones neq; in heredes dantur neq; ſupra annũ extendunt̃. infra. l. fi.

¶ Liber q̃dragesimuſoctau⁹ ⁊ decimus hui⁹

De publicis iudicijs

De accuſationibus q̃ pecuniariter mouentur ſupra dictum eſt. Item quiã de p̃uatis criminibus: vt furto iniuria: rapina. Uerum quia quandoq; fiunt de criminibus accu-

Publica iu. ſationes ⁊ inſcriptiones: ponit p̃mo de criminibus publicis: ⁊ que ſint. Et exponit̃ publicis iudicijs: id eſt legibus publicoꝝ iudiciorum: vel id eſt accuſationibus publicoꝝ iudicioꝝ: quoꝝ accuſatio eſt terribilis ad vindictã et publica: id eſt populica ſiue popularis. vt inſti. e. in p̃n. q̄uis qũq; idonior admittat̃ vt diximus ſupra ti. px. Et eſt hic liber terribilis vt dicit textus. C. de ve. iur. enu. l. ij. §. ſeptimus. Nõ aũt omnia iudicia in quibus crimẽ

Publica cri. vertitur publica ſunt. Sed ea tm̃ que ex legibus iudicioꝝ publicorũ veniũt. vt Iulia maie. Iulia de adul. Cornelia de ſicca: ⁊ veneficis: pompeia đ parrici. Iulia pecula. Corne. de teſtamentis. Iulia de vi. pub. Iulia de vi. priua. Iulia am

bitus. Julia reptum. Julia de annona. Et dicit trib⁹ modis publicum: vno mõ largiſſime: vt omne iudicium quod fit ad vindictã ſiue ad vtilitatem publicaʒ di citur publicum: ita accipitur in. l. interdictuʒ. infra. e. l. ⁊ licitatio. §. qđ illicite. ſupra de pub. ⁊ vec. Aliomodo dicit large quãdo q̃libet de populo põt accuſare Ita accipit inſti. de ſuſpec. tu. §. cõſequens. Circa hoc dat Bar. i. l. j. j̃. e. vnã re gulam ꝙ omne iudiciũ quod nõ reſpicit offenſam certe perſone p̃ncipaliter: de illo poteſt accuſare quilibet de populo. Exemplũ dicit ſtatutũ Baſilieñ. ſumma ratione ac ſingularis religionis intuitu hoc anno factum: vtinam duraturum: ꝙ ſi quis iurauerit per corpus chriſti aut eius mẽbra: ſoluat quinqȝ ſolidos. Iſtud non reſpicit offenſam certe perſone p̃ncipaliter: ſed malos mores: ideo quilibet poteſt accuſare: ita loquitur lex ſenatus. ſupra de iniur. Tertio accipitur publi cũ iudicium ſtricte: ⁊ ita accipitur in toto iſto titulo. vt. j̃. l. j. Et iſta ſunt iudicia ex quibus damnatus ſtatim efficit infamis. l. j. ſupra de his q̃ no. infa. Unde nõ ſequitur quilibet accuſare poteſt: ergo eſt publicum iudiciũ put accipitur hic vt fiat infamis. ⁊ ſic ſtricte publicum iudiciũ: ⁊ ita ſentit Azo in ſum. hui⁹ ti. Pub licorũ iudicioꝝ: quedam capitalia ſunt: quedam nõ capitalia. Capitalia ſunt ex quibus pena mors aut exilium eſt: hoc eſt aque ⁊ ignis interdicto: per has enim penas eximitur caput de ciuitate. Nam cetera non exilia ſed relegationes pro prie dicuntur: tunc em̃ ⁊ ciuitas retinetur. Non capitalia ſunt ex quibus pecuni aria: aut in corpus aliqua cohertio: pena eſt.

Nota — Capitalia — Nõ capitalia

De accuſationibus ⁊ inſcriptionibus

Dictum eſt his qui ad accuſatõem admittuntur: nunc de accuſationibus. Eſt autẽ accuſatio nihil aliud q̃ reum criminis per libellũ deferre vel facere ad vin dictam. vt colligitur. C. e. cũ rationibus. ⁊ l. qui ignorat. ⁊ l. ſi quis ex fam. ⁊ infra. e. l. libellorũ. ⁊ de p̃ua. delic. ſupra. l. vl. Et eſt accuſator neceſſarius vbi cunqȝ criminis vel delicti accuſatio eſt admiſſa in publico vel priuato crimine. C. e. l. vl. ⁊. j̃. e. l. ſi cui ⁊ vbicunqȝ de honore adimendo tractatur. j̃. de mu. et ho. l. reſcripto §. ſi quis. Tribus em̃ modis ꝓceditur ſup crimine: per accuſa tionẽ ſcȝ: inquiſitõem ⁊ denunciatõem: ⁊ ſicut iſti modi ſunt inter ſe diuerſi ⁊ ad diuerſum finem tendunt. Ita ⁊ diuerſimode inſtituunt ⁊ exercentur vt in extra ua. ad reprimenduȝ: quomodo contra cri. le. ma. p. coll. xi. Unde in eis tradit talis regula. Sicut accuſatõem p̃cedere debet inſcriptio: ita ⁊ inquiſitõem fama et denunciatõem fraterna monitio vt in. c. qualiter ⁊ quãdo. tj. de accu. ⁊ in. c. licet hely. de ſimo. Qui ergo ad accuſanduȝ aliquẽ de crimine ꝓcedit: debet ſe inſcribere: id eſt aſcribere ſolenniter: ad penaȝ talionis: que talis eſt: vt ſi ille in accuſatione defecerit: ꝙ eandem penam ſufferat ⁊ ſuſtineat: q̃ ſuſtinere debuiſ ſet is: quem accuſare volebat ⁊ puniri. l. ſi. C. e. ti. Et debet accuſatõem ſuã tra dere inſcriptis cum inſcriptione nomĩs accuſantis ⁊ accuſati: ⁊ crimine et men ſe quo cõmiſſum eſt crimen: ⁊ loco admiſſi criminis: ⁊ conſulibus ſub quibus ẽ admiſſum. j̃. e. libellorũ in p̃n. ⁊ in aut. de exhi. reis. §. ſuſcepto. Oblato autem libello dabitur dilatio ad deliberandum. xx. dierum. Deliberatione facta cõpa rere debet accuſator ⁊ accuſatus: ⁊ lis conteſtari: atqȝ opponi exceptiones accu ſanti: ſi que reo competãt. Q̃ ſi non fiat: ⁊ ex interuallo p⁹ litem ↄtra eas oppo nat: non poteſt: quia lite ↄ. recipitur nomen accuſati inter reos vel ſtatim vel po ſtes incontinenti. C. ad. l. iul. de adul. l. adulteram. ⁊ in. l. ſi maritus. §. preſcris

Accuſatio — Accuſator — Inſcribere

ptiōe.e.ti.ff.poſtmoduȝ ꝓbationem apertam debet accuſator in cauſa ꝓducere
vt non emēdicatis ſuffragijs decretoꝝ vel relationum credat iudex. C. de pro
ba.ſciant.ꝛ.C.e.ſingulis.

De cuſtodia et exhibitione reorum

Cuſtodire re. ¶ De cuſtodia reoꝝ iudex eſtimare ſolet vtrum in carcerem ſit recipienda pſo
na accuſata vel non Et cum tali diſtinctione: Aut accuſatus ↄfiteꝛ de crimine: et
tunc ponendus eſt ī carcere.ĩ.l.ſi ↄfeſſus: ꝛ ex tunc cito cōdemneꝛ vt tamē iteꝝ
et iteꝝ cōfiteaꝛ.C.e.l.ſi in ea.ꝛ.l.fi. Aut diffitetur ꝛ tunc aut ē graue ſcelus: et
ponitur in carcerem.ĩ.e.diuꝰ.ꝛ interim cuſtodiꝛ ſm formā que habeꝛ.C.e.l.j.
quoniā. Si vero non adeo graue eſt crimen: cōmittiꝛ alias cuſtodiendus ꝛ ma
xime ſi fideiuſſores dat: quia nō eſt in vincula cōijciendus is qui fideiuſſores da
re paratus ſit niſi valde graue ſcelus admiſerit. vt in .l. diuus pius.ĩ.e. pōt igi
tur iudex ꝑ criminis qđ obijciꝛ acccuſato qualitate: vel ꝓpter honorem quē ha
bet accuſatus: vel ꝓpter ampliſſimas facultates: vel ꝑ innocentia pſone: quia ta
lis eſt pſona que pͥma facie videꝛ ꝛ pſumiꝛ innocens: vel ꝑ dignitate eius q̄ ac
Qñ in carce cuſaꝛ facere talem exhibitōem qñ ſcelus non eſt graue. Qñ aūt graue eſt tūc mit
rē mittendus titur ſemꝑ in carcerem. Maſculi aūt tm̄ recipiunꝛ in carcere ꝛ recepti diligen
ter cuſtodiendi ſunt a ſtratoribus qui eis ſternunt lectos ꝛ miniſtris eoꝝ.ꝛ a cō
metarienſibꝰ qui comitanꝛ captiuos: ꝛ eoꝝ habent cuſtodiam ꝛ obſeruationem:
Et cū humanitate quadā iſti omnes debent tractare incarceratos nec debēt ac
cuſatoribus crudelitatē ſuam vendere precio: vel gr̄a affligēdi incarceratos fa
me vel anguſtia: vel ſiti vel longa tabe ſubtrahendo eos audientie: qꝛ neminem
audiunt: ꝛ a nemine audiunꝛ clamantes. Sin autē ↄtra hec fecerint iudex debꝫ
eis infligere capitalē penā: alioquin infamaꝛ iudex: ꝛ piculū ſubibit ꝓmotu ſupe
rioris iudicis. Si aūt incarceratus euaſit de cuſtodia: patiꝛ cuſtos eandem penā
q̄ patereꝛ carceratus .C.e.l. ad cometarienſes: niſi cuſtos probauerit incarce
ratū euaſiſſe caſu fortuito infra.e.l.vl.

Ad legem Juliam maieſtatis

Crimen leſe maieſtatis ¶ Proximū ſacrilegio crimen eſt qđ maieſtatis diciꝛ. Eſt autem crimen leſema.
vbicunqꝫ quis aduerſus populū romanū: id eſt aduerſus pͥncipem ꝛ eius ſecuri
tatem cōmittit: vbi ↄtra vrbem aliq̄d molitur: vel q ꝓfugit ad hoſtes: vel q ho
ſtes qualitercunqꝫ iuuat vel armis vel pecunia vel ↄſilio: vel q ſubiectas ꝓuin
cias nitiꝛ facere rebelles: vel q ſeditōem mouet in ciuitate: vel q magiſtratꝰ oc
cidanꝛ vel pͥnceps: vel qui circa latuss eius militant: vel q arma ſumit vel oc
Lex iulia cupat loca ↄtra remp. Et diciꝛ lex iulia quia a iulio inuenta Maieſtatis autē: qꝛ
Maieſtas ſumma maieſtas ꝛ imperiū vel poteſtas leditur: pena aūt cōmittētiū hoc crimē
Perduellionis crimen eſt: vt habeꝛ in .l. eoꝝ iuncta glo.ĩ.e. Et appellaꝛ hoc crimen pduelliōis: qꝛ pro
batio huius crimīs vt q̄dam dicūt p duellū admittebaꝛ ꝛ non in alio caſu. Alij di
cunt ꝛ melius qꝛ pduelles dicunꝛ hoſtes plau. in amphi. pduelles ſe in fugaȝ pe
netrant.ſic.ĩ. de v.ſig. quos nos hoſtes. Diciꝛ ergo crimen pduellionis: id eſt
hoſtile de quo inſti. de here. ab inteſ.§.p ↄtrarium. Eſt ꝛ aliud crimen quaſi le
Priuatꝰ car. ſe ma. vt in pͥuati carceris exercitio. vt.C. de pͥua.car. Et in falſa moneta.C. de
fal.mo.l.pe. vbi de hoc.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Ad legem Juliam de adulterijs et ſtupro.

Precepta hui⁹ tituli tradũtur ſ̃ de mino. l. auxiliũ. §. fi. Et eſt enormius et excellentius alijs criminibus: cũ om̃e peccatũ eſt extra corp⁹: niſi fornicatio ſc̃dm apoſtoluꝫ. q̃ em̃ fornicat̃ in corp⁹ ſuũ peccat. Itẽ ex adulterio oĩa pene crimina ꝓueniũt: violentia: iĩuria: hoĩcidiũ: ꝑiuriũ: falſa teſtimonia. hinc eſt ꝙ non licet trãſigere vt C. de trãſ. l. trãſigere. Et dr̃ hic titul⁹ ad legem iuliã ⁊c̃. nõ ꝙ a iulio fuerint leges inuẽte. Sed q2 ad ſupplendũ: interꝑtandũ ⁊ emendãdũ leges Julij ceſaris: he leges ꝓdierũt: ideo ad legẽ iuliã appellantur. Nã hec lex lata eſt a diuo auguſto. l. j. ĩ. e. Eſt autẽ adulteriũ illicitus coit⁹ cũ vxore ſponſa vel aliena ꝑpetrat⁹. Et appellat lex ſtuprũ ⁊ adulteriũ ꝓmiſcue. vt ĩ. l. int̃ liberas. ĩ. e. Sed ꝓprie adulteriũ ĩ nuptã cõmittit̃. ꝓpt̃ partũ ex altero ſuſceptũ: vñ nomẽ cõpoſitũ eſt. Nã dr̃ adulteriũ q̃ſi ad alteri⁹ thoꝝ acceſſus. vl̃ q̃ſi ad alterã trãſit⁹. Cui⁹ pena eſt in femĩa ⁊ mare vt habet̃. C. e. l. q̃uis. Stuprũ v̓o in virginem aut viduã cõmittit̃. de hoc in. l. int̃ ſtuprũ. ĩ. de v̓. ſig. Cuius pena eſt vt inſti. de pub. iudi. §. ij. Inceſt⁹ aũt eſt q̃ cũ cognata vel affini cõmittit̃. ĩ. e. l. ſi adulteriũ cũ inceſtu. §. nonunq̃. Lenociniũ aũt eſt cum marit⁹ de adulterio vxoris ſue aliq̃d ceperit. vl̃ q̃ in adulterio dep̃hẽſam detinuerit. Nã q̃ patit̃ vxorẽ ſuã delinquere. m̃rimoniũ ſuũ cõtẽnit. Et q̃ de tali ꝯtaminatiõe nõ indignat̃: merito pena adulterij cõfligit̃. Nam de lenocinio punit̃ q̃s vt adulter vt in. l. ij. §. j. infra. e et in. l. qui domum.

Ad legẽ iuliã

Adulteriũ

Stuprum.

Inceſt⁹.

Lenociniũ

Ad legem Juliam de vi publica.

Quia plerũq3 adulteria et ſtupra vi cõmittunt̃. ponit de vi pub. et p̃uata. h3 aũt locũ lex Julia de vi publica: qñ cũ armis facta eſt violẽtia vel aliq̃d qđ ꝓ violentia reputet̃. puta ꝙ arma vel tela domi habuerit vel in agro vl̃ in villa. vel in publico cum telo fuerit. vel hoĩes in armis habuit cã ſeditionis. ĩ. e. l. j. ij. et iij. Itẽ q̃nq3 etiã ſi fiat violentia nõ punit̃ vt ſi fiat ad defenſionem. et incõtinenti: ⁊ cũ modoramie inculpate tutele. vt dixi ſ̃. de vi ⁊ vi. ar. Alioq̃n ille q̃ eſt expulſus. cũ aliq̃d fecerit ad vindictam. vel cum ex interuallo poſſeſſionẽ ſuam recupauerit etiã predonem de ea expellendo ciuiliter et criminaliter punit̃. vt C. e. l. ſi quis. ⁊ inſti. de pub. iudi. §. item lex iulia. Cum autẽ incõtinenti quis reſiſtit legittime: in aggredientẽ redundat culpa omnium delictoꝝ cõmiſſoꝝ tẽpore violentie ſiue ex parte aggrediẽtis ſiue aggreſſi aliquis occidat̃. C. e. l. ſi crimẽ. Singulos caſ⁹ ĩ qb⁹ locũ h3 hec lex. nõ ꝓſequor: quia euidẽter enumerãt̃. ĩ. e. per totum. pena huius crim̃is ẽ: aque et ignis interdictio: et deportatio: ⁊ oĩm bonoꝝ publicatio dic. §. lex iulia. inſti. de pub. iudi. Qui aũt occidunt̃ ſi inſcio dño Si vero iubẽte dño dapnãt̃ in metallũ. C. e. l. ſeruos.

Vis publica

Vim facere

Pena huius criminis.

Ad legem iuliam de vi priuata.

Vis p̃uata eſt qñ cõmittit̃ ſine armis Nec dr̃ ideo p̃uata: q2. priuatũ ſit crimẽ im̃o publicũ eſt ſemp ſ̃. de pub. iudi. l. j. Et eſt ei⁹ pena ademptio tertie ꝑtis bonoꝝ. C. e. l. tutoꝛis Et amiſſio dignitatis et fame. ĩ. e. l. j. ⁊ dic. §. lex iulia de vi: vñ ſolet dici Vis p̃uata rerũ. deponit ab ordine reꝝ. ſc3 tertie ꝑtis ⁊ dignitatis. Sed deportat̃ ſi vis armata ſequat̃ glo. in c. ij. de or. cog.

Vis priuata.

Verſibus.

Ad legem corneliam de ſiccarijs et veneficis.

Quia intẽtata vi illicita ſepe committit̃ homicidiũ. C. ad. l. iul. de vi. pub. l.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

qm̄ ⁊ de rap. vir. l. j. in p̄n. Jdeo de ſiccariis id eſt homicidis videam⁹. Sicca-
Siccarij. rij aūt dicūt a ſicca: qđ eſt ferreus culter vtrinqꝫ ſcindēs iſti. de pub. iud. § Itē
lex cornelia: vn̄ videbat ꝙ tm̄ q̄ cū ſicca occiderēt hoc lege tenerent. Sed tn̄ ge-
nerali⁹ h̄ accipit ſicca. ſicut ⁊ telū. p interp̄tatiōez iuris. vt ꝯtineat ⁊ telū ⁊ lapi
Sicca. dē. ⁊ lignū ⁊ quodlibet f rrū. Nā occidē hoīez telo. i. q̄đcūqꝫ qđ manu mittitur.
vel q̄ aliquē cū telo cā occidendi pſequit. l. cornelia đ ſicca. punit. Et eſt ſicca iſte
cultellus vl' gladi⁹ quē portāt pegrini qn̄qꝫ in baculo q̄daz. ita vt non appareat
vn̄ dicit Sicca latēs mucro eſt: ſiccarius inde vocat Eadē lege dānant etiā ca-
Verſibus. pitali ſupplicio venefici: q̄ malū venenū necādi hoīs cā fecerint vel vendiderint
vl habuerint. vel q̄ in cātationib⁹ ⁊ ſuſurris magicis hoīes occiderint. Et olim
cōmittēs in hanc legē cor. nō occidebat: ſed deportabat et oīa bona ſua publica-
bant. j̄. e. l. eiuſdē. § legis cornelie ⁊. l. pe. hodie aūt homicidas ferro pſeq̄mur:
Pena. l. cor. ⁊ qꝛ eos occidim⁹. ⁊ ſic pena legꝭ cor. ē mors vt no. glo. ij. dic. § itē lex cor. iſti. de
pub. iud. ⁊ no. j̄. l. j. vbi etiā colligunt caſus q̄b⁹ q̄s hac lege tenetur.

Ad legem pompeiā de paricidijs.

¶ Lege pompeia de paricidijs cauet vt ſi q̄s p̄rem matrē. auū auiā f̄rem ⁊ ſoro
Lex pōpeia. rem. ⁊ ceteros q̄ parentū aut liberoꝝ vocabulo ꝯtinēt: aut aliq̄ affinitatꝭ neceſſi-
tudine iūgunt: occiderit: vl' cui⁹ dolo malo id factū erit: incidat in hāc aſpꝛimam
penam legis pompeie. cuius penam quia pompeius ſtatuit ab eo denominata
eſt: Sed accuſationem inuenit cornelius. ſilla. vt s̄. de ori. iur. l. ij. § deinde cor-
nelius. Que pena talis eſt: vt neqꝫ gladio neqꝫ ignibus aut alia ſolenni pena
puniatur: Sed inſutus culeo. i. corio vel pelle. cum cane gallo gallinatio ⁊ vi-
pera: ⁊ ſimea: in vicinū mare: vel in amnem ꝓiciatur vt oīm elementoꝝ vſu viu⁹
careat: ⁊ ei celū ſupſtiti. i. viuo: terra mortuo auferat. iſti. de pub. iudi. § alia de-
Paricide. inde: Et dicūt paricide: qꝛ parē. i. equalē ſui generis aut ſtirpis occidūt. q̄ ⁊ pa
Patricide rēticide. ⁊ p̄ricide appellant̄ ſm priſ. eo ꝙ parētes vl' p̄res occidūt. Sꝫ cōmu-
Parēticide ni⁹ vocabulū ē paricida. qđ ad oēs ꝯſāguineos referri p̄t ⁊ ſic etiā parētib⁹ hoc
crimē ꝑpetrātib⁹ ꝯuēire. Et đ hoc crimē ⁊ pēa pōit tul. ī oratiōe ꝓ ſexto roſcio

Ad legē corneliā de falſis: et de ſenatuſcōſulto liboniano.

¶ Senatuſcōſultū libonianū factū eſt ad ſupplendū legē corneliā Pena aūt legꝭ
Libonianū ſe- cornelie de falſis q̄ etiā teſtamētaria appellat. irrogat in eū q̄ falſum teſtamētuz
natuſconſultū. fecit Eſt autē falſum īmutatio veritatis vt in aut de inſtru. cau. in p̄n. coll. vj. et
Falſum. dicit immutatio ideo qꝛ falſatores ſtudent immutare vera. vel imitari ea q̄ vera
ſunt vt falſa videant veriſilia. Locū habet hec lex cor. de falſo. cōmiſſo dolo. nō
aliter. C. e. nec exemplū. Et cōmittit falſum plurib⁹ modis. puta ſcriptura ſiue
q̄s ſcribat falſum. ſiue deleat verū: vt res id eſt rei veritas non appareat et ita fe
cit illegibilē ſcripturā. nō diſtinguo ſit teſtamētum vel aliud inſtrumentū publi
cū vel priuatū vel vtrū ſint tabule ceree. vel lignee: vel ratiōes. j̄. e. l. j. § qui in
rationib⁹ ⁊. l. paulus. § paulus. Item cōmittitur dicto. veluti in teſte falſum aſ-
ſerēte vel variū teſtimoniū ferente. Et iudice ſcienter ꝯtra conſtitutiones iniquū
Pena falſi iudicāte. ⁊ qui ad p̄dicta cōſiliū vel opem p̄ſtiterint vt ſi iudicē vel teſtem corru
perit. et q̄ falſis legibus vtit in allegando. j̄. e. l. j. § item ⁊. § ſed et ſi quis. Et ei
us pena eſt deportatio in liberis hominibus oīm bonoruꝫ publicatio. In ſeruis
aūt vltimum ſupplitiū: ſicut et in lege de ſiccariis et veneficis obſeruatur. l. j. §
Libonianū ſe ſi. infra. e. et inſti. de pub. iudi. § item lex cornelia. Libonianum autem ſenatuſ-
natuſcōſultum conſultum locū habet: cum quis pecuniā recepit vel de ea paciſcit ꝓ aduocatiōe

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

vel teſtimonio inſtruēdo. vel ſi ſocietatē fecerit ꝓ innocētū obligatiōe vt. ſ. e. l. ſ
ꝛ ſ. ad. l. iul. de vi. pri. l. ex ſenatuſ. ꝛ de ꝯcuſ. l. ij. Itē locū hꝫ cū qs ex teſtamto
militꝭ ſibi legatū aſcribit. de quo p Spe. de fide. inſtru. § ad hec.

¶ Ad legem iuliam repetundarum.

¶ Hec lex locū habet cum is q̄ habet publicū officiū pecunia data vel ꝓmiſſa ſi
bi aliq̄d facit: qđ facere nō debet: vel omittit qđ facere debet vt ſi ob iudicandū : Quātū recipe
vel nō iudicandū iudex accipiat. vel ob ſententiā in ſenatu ꝯſilioqꝫ puplico dicē= re rem publici
dam. vel ob accuſandū: vel non accuſandū. vel ob iudicem arbitrumve dandum: offi. qs poſſit.
mutandum : iubendum: vt iudicet vel ob non dandum . mutadum . iubendum.
vel ob hominem in vincula publica concutiendum. vincendum vincirīqꝫ iu=
bendū. vel ob homiuem ex vinculis dimittendū. vel ob hoīeꝫ necandū. vel abſo l
uendū: vel litē eſtimandā. vl' ob iudiciū capitis pecūieve faciēdū vl' n̄ facēdū. vel
ob militē legendum mittendūve. Et gn̄alis ſubijcit clā. vt vrbani ingrat⁹ ab oī
ſorde abſtineant. Neue doni, aut munerꝭ in anno pl⁹ accipiāt. q̄ ꝙ ſit centū aure
orum. Niſi a pſonis exceptis a q̄bus lex iubet accipe. puta a ꝯſobrinis. ꝛ his qui Eſculenta.
ſunt a priori gradu. ꝛ ab vxore. ſ. e. l. j. ij. iij. iiij. v. vj. ꝛ. vij. Eſculenta tn̄ ꝛ po=
culenta recipit ab oīb⁹ pſonis: q̄ tn̄ nō excedūt edulium eſum ꝛ inꝫ dies ꝓximos
ꝓdigunt. i. ꝯſumi poſſunt ſ. de off. ꝓcō. l. ſolēt. § vl. ꝛ de offi. pſ. l. ſi forte. Et ꝓ
hoc delicto locū habet duplex q̄rela Ciuilis actio in factum vel cōditio ex. l. Et
Et publica accuſatio. Actio daꝫ in q̄druplū ꝯtra iudicē ꝓ eo qđ ipē vel ei⁹ do=
meſtic⁹ vel manipularius vel miniſter accepit. vel rapuit vel abſtulit vt. e. l. j. ꝛ
debet iſtud quadruplum totum fiſci eſſe. cum danti obſtet turpitudo ſua ne poſſit
aliquid repetere. infra de iur. fiſ. l. lucius. Eſt et publica accuſatio inducta pro Repetūdarū.
hoc crimine q̄uis duret officium magiſtrat⁹. C. e. iubem⁹. Et dꝛ repetundarū
more latinitatis antique hodie diceremꝰ repetēdarū. vt diximꝰ ſ fam. her.

Ad legem iuliam de annona

¶ Lege iulia de annona pena ſtatuitur. que eſt ſ de extraordina. cri. l annonam Annona.
Aduerſus eum qui contra annonā fecerit. aut ſocietatem coierit quo annona id
eſt venditio frugum. vel bonitas fori. carioꝛ fieret. vel qui nauem ferentem anno
nam aut eius nautam retineat vt in. l. ij. infra. e. Non ꝙ hec lex cogat aut coge=
re poſſit diuites vt vendant frumentū ſi non volunt. l. nec emere. C de iure. deli
Sed punit eum qui emit vt poſtea alijs carius reuendat vt no. glo. in l. anno=
nam ſ. de extraoꝛ. cri. ſ alle. Niſi neceſſitas famis vrgeret quia tunc poſſunt co
gi habentes vt vendant. ſed iuſto pretio. l. ij. C. de epi. au. l. j § cura carnis ſ.
de offe. prefec. vr. Et incidunt in hanc legem. qui vadunt incantando frumentū Incātātes fru
in platea: et offerunt pro frumento plus debito. vt alij carius emant Ita dicit menta.
Bar. in. l. ij. § ſi quis . ſ. de. cri. ſtel. quia extra ordinem poſſunt puniri de hoc
no. in. c. j. de empto. ꝛ ven. Et eſt pena ſtatuta in hac lege. xx. aureo. et etiam pe
na criminis vt. le. et no. in. l. ij. ſ. e.

¶ Ad legem iuliam peculatus et de ſacrilegijs et reſiduis

¶ Lege iulia peculat⁹ caueꝫ de eo q̄ ex pecunia vl' re ſacra vl' religioſa vt ꝭ orna Peculatus.
mētꝭ ſepulchroꝝ: vl' pub. vt fiſci vl' ciuitatꝭ romāe aliq̄d abſtulerit vl' iterceperit.
vel etiam cui⁹ dolo malo id factū eſt. Et eſt eius pena. aque et ignis interdictio.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

In q̃ hodie ſucceſſit deportatio vt.ĩ.l.iij.⁊ in auk.de nup.§.deportatio. Trac-
Deportatio — taꝛ ⁊ de alia lege q̃ dicit de reſiduis.que lex iulia locum hꝫ ɔtra eũ: apud quẽ ex
De reſiduis. — locatione emptiõe.alimẽtaria ratiõe aliave q̃libet cã.tota pecunia publica vel
pars pecũ ie publice q̃ accepit reſedit. Itẽ et eadẽ lege teneꝛ q̃ pecuniã publicã
in vſum aliq nẽ acceptã retinuit.nec erogauit.vt.ĩ.l.ij.⁊iiij.§.lege. Et incidũt
in hãc legẽ officiales ſiue camerarij q̃ habẽt ex offitio publicas pecunias.vel q̃
habẽt vnã collectã impoſitã in cõmuni deſtinatã ꝑ vſu et neceſſitate cõmuni.et
finito offitio ſibi retinent.vel eandẽ pecuniã ɔuertunt ĩ aliũ vſum vt in.l.ij.ĩ.e.
Et pena huius legis eſt in tertia pte q̃ accepit amplius q̃ debet.id eſt punitur
Pena huius. — in ſimplo et in tertia pte ſimpli.ĩ.l.iiij.§.ſed ⁊ q̃ pecuniã Sacrilegiũ aũt fit cum
Sacrilegiũ et — quis rẽ ſacrã interceperit vel ſuſtulerit de loco ſacro.vel nõ ſacro Aut cum q̃s
eius pena. — rem nõ ſacrã de loco ſacro abſportauerit.vt in.l.ſacrilegi pꝰ pn.ĩ.e. Penã aũt
ſacrilegij iudex ꝑ qualitate pſone.ꝑ rei cõditiõe.tempis.etatis.et ſexus.vl' ſe-
uerius vl' clemẽtius ĩponet. Multi eñi ſacrilegi ad beſtias dãnati ſunt: nõnulli
viui cõbuſti. Alij in furca ſuſpenſi vt in.l.ſacrilegij.ĩ.e. Nõnunq̃ etiã capite
puniti.vt in.l.ſacrilegi Eſt ergo hodie extraordinaria hec pena.vt.ĩ.no. Et di-
ciꝛ ſacrilegiũ.a ſacro.et lego qð eſt furari vel ſubtrahere.hinc ſacrilegꝰ q̃ ſacrũ
furaꝛ. Vir.in buc.vel q̃ ſublegi.i.furatus ſum tacitus tibi carmina nuper.

¶ Ad legem iuliam de ambitu.

¶ Hec lex locũ habet in q̃ttuor caſibꝰ: Primo ſi quis dederit clã pecuniã vt ali-
Crimẽ ambi. — quem ſortiaꝛ honorem.nõ in vrbe romana.nã ibi ceſſat hec lex.cum princeps ibi
eligat.l.j.ĩ.e. Vel ſi ꝑ preces.vt in.l.fi.C.ad.l.iul.repe. Ideo dixi clam.qꝛ pa-
lam poteſt dare pecuniã ꝑ honore aſſequẽdo ſine adminiſtratiõe tñ.puta vt fiat
nobilis.vel comes palatinus vel doctor. Sed cum adminiſtratiõe nullo modo
licet dare.nec occulte:nec palam.vt in auk.vt iudi.ſin quoquo.ſuff.ꝑ to.et de
poll.l.j §.j.et de off.pſi.l.barbarius. Secundo habet locum cũ quis ſtat in ma-
giſtratu vltra annũ.C.e.l.j. Tertio ſi quis ſtudioſe vel malitioſe ingrediꝛ do-
mum iudicis cognoſcentis de cauſa criminali vt cũ eo captet beniuolentiã ⁊ ami-
citiam.vt ei in ſuis cauſis faueat vt.infra.l.j. Quarto ſi iudex nouũ vectigal in-
ſtituerit et exegerit vt in.l.fi.C.no.vec.impo.⁊c. Nã ſi exegit teneꝛ etiã repe-
tundarum Ita dicit Bar.poſt.glo.in.l.j.§.j.ĩ.e. Et eſt pena centũ aureorũ vt
infra.l.j. Sed in caſu deport.ꝛ.qñ ſcꝫ bis idẽ officiũ eſt aſſecutꝰ.C.e.l.j.niſi nõ
repirenꝛ meliores vt.C.de aſſeſſ.l.liceat. Itẽ in ꝓconſule.vt ſ̃ de off.ꝓcõſul.l
Ambire. — antepe. Et diciꝛ de ambitu ab ambio qð eſt circuire.⁊ blãdimẽtis iudicẽ vl' ma-
giſtratꝰ cirũuenire. Vir.regẽq; ãbire latinũ.⁊ ĩ c.qꝛ ꝑ ãbicioſã ð reſcrip.li.vj.

¶ Ad legem fauiã de plagiarijs.

¶ Plagiarius eſt q̃ hominẽ liberũ aut ingenuum vel libertinũ inuitũ celauerit
et vinctum habuerit aut emerit ſciens dolo malo.vel liberũ hominẽ donauerit
Plagiarius — vel in dotem dederit.quo crimine obnoxius etiã eſt qui liberũ vendiderit.vel
ſeruo alieno aut ſerue pſuaſerit vt a dño vel domina fugiat vel qui eum eãve.in-
uito vel inſciente domino vel dña celauerit.vinctum habuerit emerit ſciens do-
lo malo.q̃ ve in ea re ſocius erit.et eius legis fauie pena teneꝛ Sed non ſtatim
plagiarius eſt qui ſeruos alienos interceptos tenet Sed poteſt furti contra talẽ
agi:vt ſi opem ad furtum pſtitit.vel quia etiam corrupit vt fugeret. Sed q̃ ſurri-
ripuit ſeruũ vt exportatiõe dñm celaret.ille plagarius eſt vt ſ̃.de.fur.l.fullo.§.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

qui ancillam.ꝛ.l.non ſtatim.ỹ.e.et no.in.l.j.ꝑ.glo.ỹ.e.Et eſt plagiũ furtũ alie
ni mancipij. Inde plagarius qui tale furtum ꝯmittit. Olim erat pena pecunia- Lex fauia.
ria ſtatuta in lege fauia:que hodie in vſu eſſe deſijt vt in.l.in fuga.C.e.ꝛ.l.fi.ỹ.
e.hodie autẽ conuicti de tali crimĩe:puniuntur pro qualitate delicti.et aliqñ in
metallum damnantur quando ſunt nobiles. Si autem ignobiles gladio Seruꝰ
autem ſiue libertis beſtijs ſubijcitur vt.C.e.l.fi.

Ad ſenatus cõſultũ turpilianum. Et de abolitionibus criminum.

¶ Temeritas accuſatorũ tribus modis detegit᷑ vl᷑ depꝛehendit᷑ Et ſcd̃m hoc tri- Accuſatorum temeritas.
bus penis ſubijcit᷑. Aut eñ calũniant᷑:aut p̄uaricantur:aut tergiuerſant᷑. Calũ-
niari eſt falſa crimina ſcienter intẽdere vt ſ̃ de infa.l.atheletas.§.calumniator Calũniari.
Et irrogat᷑ calũniatoribus pena ex lege rhemia.q̃ talis eſt.ꝙ ꝓ publico iudicio
ſimilitudo ſupplicij:ꝓ extraordinario ꝓ motu iudicis punit᷑.C.de.accu.l.fi.et
de calũ.l.fi.ꝛ.ỹ.e.l.ꝛ in p̄uatis Preuaricari vero eſt vera crimĩa abſcondere. Preuaricari.
ỹ.de ver.ſig.l.preuaricatores.ꝛ dic.l.athletas.§.p̄uaricator et ſ̃.de p̄uar.l.j.
Et qualiter punitur p̄uaricator habet᷑ ſ̃.de p̄ua.l.ij.et.l.accuſator.ꝛ.l.ab ĩpa-
tore.Et ꝓprie iſte eſt p̄uaricator.q̃ colludit cũ reo.et trãſlatiuo munere accuſan
di defungit᷑.eo ꝙ ꝓprias ꝓbationes diſſimularet.falſas vero excuſatiões el᷑ ex-
ceptiões.admittet et recipet tanq̃ bonas.ỹ.l.j.§.p̄uaricatorẽ. Tergiuerſari eſt Tergiuerſari
in vniuerſũ ab accuſatiõe publici criminis deſiſtere.ỹ.e.l.ſi quis repetere.Et tal᷑
incidit in ſenatuſconſultũ turpilianũ.quod a turpilio cõſule factũ ẽ.vt C.e.l.j.
Et eſt pena eiꝰ vt no.ſ̃ de p̄uar.l.iij.§.fi. Nam q̃cunq; ab accuſatiõe citra aboli-
tionem deſiſtit punit᷑ pena turpiliani vt C.de aboli.l.abolitio.Et dr̃ ab accuſa-
tione deſiſtere q̃ cum aduerſario ſuo de cõpoſitiõe eiꝰ crimĩs qđ intẽdebat fuerit
locutus ſecũ trãſigendo.l.ab accuſatione.ỹ.e. Abolitio aũt eſt ꝑemptio accuſati Abolitio.
onis.Et fit tribus modis.vno mõ ꝑ p̄ncipẽ ſpõte ſua id facientẽ puta ꝓpter diẽ
inſignẽ.id eſt repentinas ferias.aut publicã gratulationẽ aut ob rem ꝓſpere ge
ſtam. Altero mõ fit ꝑ accuſatorẽ poſtulantem. Tertio modo fit ꝑ mortẽ accuſan
tis.vel accuſati:vel biennio trãſacto ſine culpa accuſatoris.ỹ.e.l.abolitio.ꝛ.l.
vel ob rem.ꝛ.l.aut p̄uatim.ꝛ C.ſi reus vel acc.mor.l.ij.et.l.defunctis. Et illa
q̃ nullo modo poſtulãte ꝯcedit᷑.a ſolo p̄ncipe indulget᷑.et illa inducit ferias repẽ
tinas. Alia que fit accuſatore poſtulante.a q̃libet ordinario q̃ de crimine cogno-
ſcebat tribui poteſt.nõ a delegato.ỹ.l.j.§.abolitio. Ubicunq; aũt accuſator pe
tit abolitionẽ.ꝓpterea ꝙ ab accuſato accepit pecuniam vt deſiſteret:non eſt ei
abolitio danda niſi accuſator accuſauerit cognatas ꝑſonas vel accuſauerit ꝓſe-
quendo iniuriã ſuã C.e.l.pe. Nam quãto facilius admittit᷑ ꝓſeqñdo iniuriam
vel ſuoꝝ.tanto magis eſt venia dignus:ſed in alio caſu ob retinẽdũ amorẽ ꝓpin
quoꝝ.id ei ꝯcedit᷑. In p̄dicto aũt caſu qñ recepta pecunia deſiſtit:dolus ſuus et
fallatia ſibi obſtant.accuſatori eñ ſemꝑ eſt illicitũ pecunia deſiſtere.ỹ.l.ab accu Nota.
ſatiõe.ꝛ.C.e.l.ſi femina.niſi in p̄dictis duobꝰ caſibꝰ.Et eſt notandũ ꝙ abolitio
principis non habet locum in illis criminibus in quibus accuſanti et accuſato in-
cumbit probatio.ỹ.e.l.pe.

De requirendis reis et abſentibus dãnandis.

¶ Tantũ eſt p̄uilegiũ abſentiũ.vt diui imꝑatores noluerũt abſentes puniri aut Abſentũ p̄ui.
damnari:nec eñ ratio patit᷑ equitatis queq̃ dãnari inaudita cã.etiã lite ꝯteſta-

ta.vt.C.e.l.j.niſi in caſu.C.de pe.l.ne diu.ꝛ fa.ꝯ.de pe.l.abſentẽ.ꝛ.C.ſ.ac.
.l.abſentẽ. Ubi ergo grauioꝛ pena venit irroganda nõ eſt abſẽs cõdẽnand⁹.ſed
Regratiatꝛ re. ꝑus reqrend⁹ vt copiã ſui ꝑſtet et bona eius deſcribantꝛ in publicũ in q ſuatur
talis oꝛdo: Primo eñi debet reqri ad inſtar ciuilis actionis vt no.ſ.de pub.iud.
.l.inter. Scdo bona annotantꝛ: dicendo oĩa bona pono in bãno fiſci niſi venerit
j.annũ et deſcribantꝛ vt.ꝯ.l.fi.et ab hac ſentẽtia cõdictionali poteſt appellari. vt
C.ſi pen.app.l.ei⁹.fiſcus tñ nõ occupat de facto iſta bona niſi poſt annum vt.ꝯ.
l.ij.ꝛ.l.fi. Tertio reqritꝛ qð fit ꝑ edicta publica: et ex q innoteſcere potuit ſibi cõ
.putatꝛ annus.ꝯ.e.l.ann⁹.ꝙ ſi intra annũ moꝛtu⁹ ſit: criminis cauſa expirat ꝛ pe
tit.ꝛ bona ei⁹ ad ſucceſſoꝛes trãſmittuntꝛ ſi ſaltem reus requiſitus: intra annũ iu
dicẽ adierit: ꝛ ſatis obtulerit de ſtando iuri vt.ꝯ.l.j.in fi.ꝛ. C.e.l.j. C.ſi pen.
app.l.ei⁹ qui. Niſi ſit crimẽ qð moꝛte nõ extiguatꝛ.ſ.ti.j.l.in ſenat⁹.§.ſi ꝑpẽ.

De queſtionibus.

Queſtio. In criminib⁹ ſeruandis et inueſtigandis ſolet adhiberi qſtio. Eſt aũt queſtio
inqſitio veritatis ꝑ tormẽta. Nuda eñi interregatio vel leuis territio non ꝑtinet
Carcer. ad hunc tractatũ.ſ.ad ſyll.l.j.§ qſtionem.vl' ſic.queſtio eſt tormentũ vel coꝛpo
ris doloꝛ: ad eruendã veritatẽ adhibit⁹. Et vbo queſtionis ꝯtinebitꝛ etiã ea ꝙ
malam manſionẽ dicim⁹ id eſt carcer. Qñ i itꝛ ꝑ vim vel ꝑ tormenta interroga
tiones fiũt: tunc queſtio intelligitꝛ vt ſ.de iniur.l.item apud.§.qſtionis ꝛ.de rei
ven.l.cũ ſuꝑuenis. Quãdo aũt vel qtenus hoc faciendũ ſit hoc.ti.tractatꝛ. Nã
diu⁹ auguſtus ꝯſtituit nõ eſſe tormẽtis inchoandũ Sed tũc qñ ſuſpect⁹ eſt reus
vel alijs indicis vel argumentis ꝓbatio adiuuatur. vbi aũt non ſunt indicia nõ
eſt facienda qſtio. Nã queſtio eſt res fragilis et periculoſa: q veritatẽ fallit. Nã
plerıq꜓ patientia ſiue duritia: ita tormenta condemnatꝛ vt exprimi ab eis veritas
nullo mõ poſſit. Alij tante ſunt impatientie: vt in quiſ mentiri: ꝙ pati tormenta
velint. et ita fit vt etiam vario modo fateantꝛ vt nõ tñ ſe: verũ etiã alios criminẽ
Tria reqſita ad qſtionẽ. tur. Reqruntꝛ ergo ad queſtionẽ tria. Primo ꝙ veritas aliter haberi nõ poſſit:
nã tormentũ infertur cauſa inueſtigandi veritatẽ et in ſubſidiũ.vt in.l.diu⁹ pi⁹.
ꝯ.e.2.v.q.v.c.illi. Scdo reqritꝛ ꝙ ꝑcedant aliqua indicia ſiue ꝑſumptionis vel
ſemiplene ꝓbationis. Nã ſine indicijs non eſt inferenda qſtio.vt in.l.ex libero
ꝯ.e. Tertio reqritꝛ ꝙ quis ꝑſeueret in ꝯfeſſiõe in toꝛtura facta: id eſt ꝙ extra lo
cum tormentoꝝ iterum ꝯfiteatur ratificando prioꝛem ꝯfeſſionẽ.ita tñ ꝙ nõ vide
at iſta tormenta: alias videtꝛ feciſſe metu tormentoꝝ.in.l.ij.ꝛ.ibi.bar.infra.e.ꝛ
Tormẽtũ. xv.q.vj.c.j.ꝛ.xxxj.q.ij.lotari⁹. Et dr qſtio a qrendo qꝛ iudex ꝑ tormẽtũ inqrit
veritatẽ. Et dicitꝛ tormentũ qſi torquẽs mentem: a toꝛqueo.ita no.per doc.in.c.
in ꝯtemplatione de regu.iu.in decr.

De penis.

Pena. Pena eſt delicti vel delictoꝝ ſatiſfactio: q lege vel miniſtro legis imponitur.
Et certũ eſt ꝙ imponitur ꝓpter delicta. Sed in his attenditꝛ vtrũ delictũ ꝓueni
at ex aĩo: an nõ. Si eñi ex aĩo non ꝓueniat: plerũq꜓ nullo modo punitꝛ: maxime ſi
caſu: vt venando: vel impetu vt ꝑ furoꝛẽ foꝛte vel ebꝛietate committatꝛ. vt ſ.ad.l.
pom.de par.l.pe.et de off.ꝑf.diu⁹.ĩfra.c.l.reſpiciendũ. Et aliquando punitur
Septẽ gñã penarũ. leui⁹.vt cũ laſciuia vel malo exẽplo cõmittitꝛ vt.ſ.ad.l.coꝛ.l.ð ſic.iij §.ſi ex.l.
iiij.§.j.ꝛ ĩfra.e.l.abſentem.§.vltimo. Et ſunt ſeptem genera penarũ quib⁹ iudi
ces aliquem afficere poſſunt. Quedam enim pene vitã adimunt: aut ſeruitutem

inungũt:aut ciuitatem auferunt:aut exilium:aut cohertionē corporis continent
vel fuſtiũ ammonitionē:vel flagellorum caſtigationem:vel vinculorũ verberatio
nem:aut damnu; pecuniariũ cũ infamia:aut dignitatis alicuius depoſitionē:aut
alicuius actus ꝓhibitionē de quibus in.l.ſi quis forte in fi.cum duabus ſe.j. Capitales pe.
e.Capitalium autem penarum iſti ſunt gradus.Nam ſummũ ſupplicijs videtur
ad furcam damnatio.Itē viri concrematio.Item capitis amputatio.Item ad
beſtias ſubijci.Deinde proxima mortis pena et metalli cohertio:in inſulam de-
portatio.vt in.l.capitaliũ.infra.e.Eſt et aque et ignis interdictio.vt.ſ.de pub
iudi.l.ij.Eſt et alia pena de qua.C.de mathe.l.et ſi excepta.Eſt et alia.ſ.ad
l.pom.de par.l.pe.

De bonis damnatorum.

¶Quicunqꝫ ſupplicium id eſt mortem naturalem:vel ciuitatis vel libertatis Supplicijs.
amiſſionem patitur:eius bona publicantur.vt j.l.j.et.C.e.l.in metallum.niſi in
duob⁹ caſibus no.in.l.j.ꝛ.C.de mul.que.ſe.ꝓpri.l.j.ꝛ.C.de rap.vir.l.j.Iu-
re autem nouiſſimo locum habet quod dicitur in aut.vt nulli.iudi.§ fi.Quod aũt
dicitur damnati bona publicari diſtinguedum eſt vtrum ſeruus fuerit.tunc lo-
cum habet lex.j § ſi liber.Ce.An filius fa.quo caſu non aufertur patri peculiũ
etiam ſi erat caſtrenſe.C.e.l.ſi filius.An fuerit paterfami.et tunc refert an cu-
rialis:an non curialis fuerit.Si curialis et habeat filios maſculos et non filias:
filij omnia habent.Si filias tantum.ipſe habēt dimidium et curia reliquam di-
midiam.Si filios habet et filias:filij ſoli habent vnam dimidiam.et cum ſorori-
bus ſuis aliam partiantur dimidiam pro virili portione.vbi autem non eſt curia-
lis publicātur omnia:ſed princeps ex equitate concedit dimidiũ liberis damnati:
et quandoqꝫ omnia ſi magnus ſit numerus liberorum.Sed vbi dimidia tantum
publicatur nihil conceditur liberis vt in.l.j.infra.e.in fi.ꝛ.l.vlti.§ ſi plures.
patrono autem non diminuitur ſua portio damnato liberto.infra.e.l.vlti.§.ſi li-
bertum.In publicatione autem bonorũ ſciendum eſt ꝙ hodie non fit ſi damnat⁹
habeat cognatos vſqꝫ ad tertiũ gradũ incluſiue.In crimīe maieſtat; nil inouatur. Publi.bono.

De bonis eorum qui ante ſententiam mortem ſibi cõſciuerint vl' accuſatorem corruperint.

¶Nunc de bonis quaſi damnatorum:id eſt eorum qui mortem ſibi infligũt Su Infligēs ſibi
per quo diſtingue.vtrum conſcientia delicti aliquis infligat ſibi mortem an alia mortē.
cauſa.vt inpatientia doloris:vel ob pudorem eris alieni.et in his certum eſt
non auferenda bona.Sed in primo caſu diſtiguitur:an erat tale crimen ob qđ
non erant publicanda bona.puta furtum:et tunc non auferuntur bona heredi-
bus.an caſu quo erant publicanda et tunc aut erat tale crimen cuius accuſatio
poterat incohoari poſt mortē vt repetunt.pecul.et.l.ma.et auferuntur heredibuſ
bona.Si autem non poterat incohoari poſt mortem:et non auferuntur bona.ni-
ſi conſciuerit ſibi mortem poſt litem conteſ.vel poſtq̃ fuerit in ſcelere deprehē-
ſus.infra de iure fiſ.l.in fraudem § ij.et.iij.ꝛ ſupra.de iniuſ.rup.teſt.l.ſi quiſ
exheredato.§.ſibi autem infra.eo.l.vltimo.vſqꝫ ad.§.vlti.et.C.eo.l.j.et.ij Corrũpere
In capitalibus criminib⁹ q̃ penā mortis ꝯtinent nõ nocet aduerſariuz corrũpe. aduerſariũ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Nam ignoſcendū ē ei q̄ ſāguinē ſuū q̄liťcūq̧ redēptū p̱ pecuniā voluerit. In hiſ autē criminibus q̄ ſanguinē nō infligunt: qui aduerſariū ſuum corruperit: hoc ē accuſatorem. puniť. vt. ſ. de preua. l fi.

De interdictis et relegatis et deportatis.

¶ Triplex eſt exilium. aut certoꝝ locoꝝ īterdictio. vt aliquis bononie vľ mutine nō ſtet. Aut lata fuga: vt oīm locoꝝ īterdicať p̄ter certū locū puta vt ſtet mutine tantū: vel bononie. Aut inſule vinculū. i. relegatio in inſulā vbi nō ſtat cum hoīb⁹. Relegatoꝝ duo ſunt genera. Sunt q̄dā q̄ in inſulā releganť. ⁊ ſunt q̄ ſimpliciter vt ꝓuintijs eis interdicať: nō etiā inſula aſſigneť. Et hec eſt differentia inť relegatos et deportatos. q̄ in inſulā relegari et ad tēpus ⁊ in ꝑpetuum quis poteſt. Et talis ciuitatē romanā retinet: ⁊ teſtamēti factionē nō amittit. Et ſi ad tempus relegať: neq̧ tota bona neq̧ pars ei adimitur. Deportari aūt nō niſi in ꝑpetuū quis poteſt. et talis familiā ꝑdit et ciuitatē et bona ſua. j. l. relegati. ⁊. l. relegatoꝝ. §. hec differētia. Eſt eñ deportatio dānatio in inſulam ob aliquod crimen capitale aīo ꝑpetuo ibi manēdi. Et illa diciť mors ciuilis: et compať morti naturali ī illis ī q̄bus mors ciuilis hȝ eundē effectū cū morte naturali. vt in adeunda hereditate. bo. poſſ. inſtituēdo herede ⁊c̄. ꝑdunt eñ ea q̄ ſunt iuris ciuiľ: vt teſtari et ſimilia. Ea vo q̄ ſunt iuris gentiū retinēt. vt in. l. q̄dā. ſ. de. pe. ita dicit glo. ī. c. placuit. ij. xvj. q. j. Interdictio aūt eſt. extra eā ꝓuintiā in q̄ q̄s domiciliū hȝ: vľ in q̄ incola eſt ꝓhiberi ampli⁹ morari. vel extra patriā ſuā mitti. Et interdū ſolet etiā p̱ ſentētiam q̄buſdā inter dici: ne intra patrie territorium vel muros moreňť: vel ne excedant patriā: vľ vt ī vicis q̄buſdā moreňť aut ſuburbijs vt fit Baſilee. Item ꝯſtitui in honorib⁹ ſolent aliq̄n vľ ad tēp⁹ vľ in ꝑpetuū interdici honore vel ne penit⁹ honorē adipiſcanť. vt in. l. relegatoꝝ. j. e.

De ſententiā paſſis et reſtitutis.

Sñiam paſſi. ¶ Paſſi ſententiam dicunť: quib⁹ ob atrocitatē criminis aliq̄ ex ſolēnib⁹ penis p̱ ſententiā inflicta eſt: vel iniuncta. vt eſt vltimū ſuppliciū: ſuit⁹ pene: dānatio in metallū: deportatio: et ſiľes: tales eñ p̱ ſententiā damnati dicūť fieri ſerui pene: Suppliciū eñ eoꝝ dñs eſt vt in. l. iij. ſ. de his q̄ ꝓ nō ſcrip. ha. licȝ iure nouiſſimo nemo ingenu⁹ hn̄ nat⁹ fiat ſu⁹ ex ſuplicio. vt in auť. d̄ nup. §. q2 vo. ⁊. §. q̄ aūt coll. iiij. qđ quō ītelligi dȝ no. glo. ī auť. ſed hodie. C. de do. inter. vi. ⁊ vx. Et tales ſi ex indulgētia p̄ncipis reſtituti ſunt: ⁊ p̱ oīa priſtinū ſtatū recipiūt ſcȝ q̄ntū ad honores vľ ordīes ⁊ ſilia vt C. e. l. j. ⁊ etiā ad p̄riaȝ poteſtatē vt inſti. q̄ mo. ius. pa. po. ſol. §. cū āt. Eſt tñ differētia q̄b⁹ vbis p̄nceps vtať. Nam ſi dicat reſtituo te: tūc ad oīa videť reſtitut⁹ vt ſ. dixi. q2 vbū reſtituo gñale eſt. l. videamꝰ. §. in fauiana. ſ. de. vſur. ⁊ ī. l. fi. ī. fi. j. de v. ſig. Sin āt dicat indulgeo tibi: q̄ caſu de pena tm̄ remittēda cogitaſſe videť. C. e. l. gñalis. ⁊. l. tutor. ⁊. l. cū indulgētia. ⁊. C. de gña. aboli. l. fi. q2 pena p̄t demi: culpa ꝑhennis erit: id eſt mala fama. vt dicit ibi glo.

Serui pene.

Reſtitutio p̄ncipis.

De cadaueribus punitorum.

¶ Corpora eorum qui capitali crimine damnati ſunt cognatis vel quibuſlibet petētibus ad ſepulturam danda ſunt: et non negdāa: Immo etiam corpora exuſtorum peti poſſunt: ſcilicet oſſa et cineres collecta ſepulture tradi poſſunt. Tamen hoc debet fieri ex indulgentia a principe petita et conceſſa. Sic et Joſeph petijt a pylato corpus chriſti. vt dicit glo. in. l. j. j̄. e. ⁊. fa. C. d̄ relig. l. obnoxij.

Corpora punitoꝝ ſepeliēda.

Exiliū.

Relegatio.

Deportatio

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

os. Aliqñ tñ nõ ꝑmittiꝛ maxime in damnatis causa leſe maieſ. vt in. l. ſ. § hodie ſ. e. de hoc. xiij. q. ij. queſitũ. ꝓhibentꝛ etiã ſepeliri incẽdiarij. xxiij. q. viij. ꝺ in cendiarijs. Item mortui in torneamento. Itẽ qui ſeipos interficiũt. ⁊c̃. vide. bonam glo. ⁊ ibi no. ꝑ doc. in. c. ex ꝑte. ij. de ſepul.

Liber q̃dragesimusnonus ⁊ vndecimꝰ huiꝰ.

De appellationibus ⁊ relationibus

NEmo eſt qui neſciat: q̃ꝫ frequẽs q̃ꝫ neceſſarius eſt appellandi vſus. Nã ꝑ eum vel iniquitas iudicã- tium damnoſa: vel impicia negligentiũ corrigiꝛ. l. j. ſ. e. licet nõnũ- quã bene latas ſñias in peius reformet: neqꝫ eñ vtiqꝫ ſemꝑ melius ꝓnũciat qui nouiſſimus ſententiã laturus eſt. Eſt autẽ appellatio ſm Azo. ſententie a minori iudice late ꝑ inuocatõem maioris iudicis: ꝑtextu ſini- quitatis ꝑme ſentẽtie: reſciſſio. ſ̃. de mino. l. ꝑfecti: ⁊ ad turp. l. ſ. § vl. Vel ẽ ab inferiori iudice ad ſuꝑiorem gradatim facta ꝓuocatio: vt dicit glo. in. c. ij. de cõ ſuetu. li. vi. ⁊. ij. q. vi. anteriorum. Relatio vero eſt remiſſio cauſe ad ſuꝑiorem facta. Et eoipo q̃ iudex dicit referre velle negocium: nõ põt ammodo cognoſce- re. vt. C. de rela. l. j. ⁊. C. de app. l. ex illo Et debet iudex illico relationis exemplum litigatoribus edere. c. intimaſti de app. ⁊ in. l. ij. ⁊. iij. C. de rela. Appel- lare poteſt ille qui eſt condemnatus: ſit vnus vel plures. C. ſi vnus ex plu. ap. et. c. ab vno de appel.

Appellãdi vſꝰ

Appellatio

Relatio

A quibus appellari non licet

Suꝑuacuum eſt admonere a quibus non licet appellari: quia omnes ſciunt non eſſe a principe appellandũ: cũ ipe ſit q̃ ꝓuocaꝛ: vt. ſ. l. j. ⁊ in aut. de ſãc. epi. § j. ſed ab eiꝰ reſcripto bene appellaꝛ: vt ſupra ti. j. l. j. § i. ⁊. C. e. l. non eſt nouũ In terdũ etiã imꝑator ita ſolet iudicem dare: vt non liceat ab eo ꝓuocari: ⁊ tũc non appellatur ſm leges Secus iure canonum. vbi ſola friuola appellatio: per hãc clauſulam app. re. remouetur: vt no. in. c. paſtoralis: de app. ⁊ ponit glo. fi. ſ. e. l. j. Item qui ante ſententiã ꝓfeſſus in iudicio fuerit ſe non ꝓuocaturꝫ: vel extra iudicium cum aduerſario ſuo paciſciꝛ: indubitate auxilium appellationis ꝑdit: vt infra. l. j. § ſi quis: ⁊. C. de temp. app. l. j. ĩ fi. An antem ab arbitris appella- ri poſſit ⁊ a quibus no. infra. l. fi. et eſt hodie clare expeditum in. c. ab arbitris ꝺ off. dele. li. vi. Item a ſenatu non appellaꝛ Item non appellatur a ſententia pre- fec. ꝑto. ſ̃. de ſen. p̃. p̃.

A q̃bꝰ nõ ap.

Appel. ab ar.

Quis et a quo appelletur

¶ Appellare quis poteſt a diffinitiua ſententia: non ab interlocutoria: niſi in ca- ſu cum iudex queſtionem in ciuili negotio vel criminali habendã ꝯtra leges inꝛ- loquutus eſt. infra de app. reci. l. ante ſententiam Et eſt hoc intelligendũ de que ſtione que ſit per tormẽta nõ de queſtione principali: q̃ iudex interlocutoria ſen tentia diffiniunt. ſupra ti. xx. l. vl. Item poteſt appellari a tota ſentẽtia et a certo capitulo eius: niſi appelletur ab vno capitulo: non reſcinduntur ideo alia: niſi ſint cõnexa. ſupra de mi. l. etiam. § ex cauſa. vbi autem quis damnatus ex pluribus

Q̃ñ appellã.

facinoribus ꝓpter quedam appellauit: ꝓpter quedam nō ſiquidem appellauit in grauiori: differt pena in leuioribus. Si vero appellauit a leuiori grauiū pena eſt omnino imponenda. īfra. nil noua app. pen. l. j. §. vl. Item poteſt appellari a cōſultatione. Item poteſt appellari ab iniqua interpretatione ſententie: ſi tamen is habuit poteſtatē interp̄tandi: veluti ꝓcurator ceſaris: ꝛ preſes ꝓuincie Ita tamen vt in cauſa appellationis reddende hoc ſolū querat an iure interp̄tatum ſit infra. e. l. ab executore. Itē pōt quis appellare a ſententia iudicis ordinarij. Itē a ſententia iudicis delegati licet delegatus ſit a principe vt dixi. ſ. ti. pri.

Quando appellandum ſit ꝛ intra que tempora

Qū appellā. ¶ Appellatio fit apud acta: ſola voce vel dicto. Si dicat appello. Si aūt nō apd acta quis appellat: libellus appellatorius offerendus eſt: ei a quo appellatū ē: ſi ē eiꝰ copia. Alioq̄n ei quē appellat. ſ. de ap. l. j. ꝛ. ij. ꝛ. C. e. l. litigato. l. eos. §.

Libellꝰ appellatorius ſin autem. ꝛ. j. e. l. j. §. dies. ꝛ. §. ſi quis Libello autem appellationis porrecto iudici: ſi q̄dem recipiat bene eſt: tunc eī et ipſe iudex dare debebit libellos dimiſſorios ſiue apoſtulos. infra. xxx. dies etiaꝫ non petente appellatore: ſed ꝛ appellato: cum inſtantia debet petere. infra de libel. dimiſ. l. j. quod ſi non fecerit imputatur ei: licet iudex malefecerit qui non dedit ei. C. de app. l. eos. §. appellationes ꝛ. l. iudicibus. Si vero non debuit eam recipere quod ex multis cauſis contingere poteſt. infra de app. reci. l. vl. ꝛ. C. quorū app. non reci. nihil ſibi preiu

Temere app. dicat. Immo qui temere appellauit punitur in quinquagīta libris argenti: ꝛ infamat et mediocrem penam corporalem ſubibit. C. de app. l. eos. §. ſuper his et l. a proconſulibus. et. C. quorum appellatione. non recipiuntur. ab executione. §. vl. Fiebat olim appellatio infra biduum in ꝓpria cauſa: quod computabatur

Infra que tpa appellandum a die late ſententie In aliena autem cauſa cōputabatur triduum. j. l. i. §. biduuꝫ ꝛ. §. dies ꝛ. §. in ꝓpria. ꝛ. C. de app. l. eos. §. ſin autem. Hodie vero decēdiū ē indultum ad appellationeꝫ faciendam a recitatione ſententie numerandum. vt in aut. de app. ꝛ intra que tempora. i. rñſo. quod tempus nō currit niſi a tempe ſententie ꝛ ſcientie. C. e. l. j. ꝛ. C. quō. ꝛ quando iudex. l. ab eo.

De appellationibus recipiendis vel non

Quoꝝ appellatōes ñ reci. ¶ Non omnes appellationes recipiuntur: ſed hee ſolum que fiunt ab his quorum intereſt: vel pecuniariter: vt. ſ. de app. l. iiij. §. j. vel affectione: vt ſupra de app. l. non tantum: vel quibus mandatum eſt vt procuratores vel qui negocium alienum gerunt: quod mox reus ratum habet vt infra. l. i. Item qui friuole vel ſine cauſa appellat non auditur: vt in. c. vt debitus de app. Item vbi res dilationem non recipit: non permittitur appellare. ſupra de app. l. conſtitutiones veluti ne teſtamentum aperiatur: vt. C. e. l. quiſquis Item ne frumentum in vſuꝫ militum contrahatur. C. e. l. fi. Item ne ſcriptus heres in poſſeſſionem inducatur. Item ſi ex perpetuo edicto aliquid decernatur: non permittitur appellare quo minus id fiat Item quo minus pignus vendere liceat appellari non poteſt īfra e. l. fi. Item non appellatur poſt lapſum decendij in aut. de app. §. ꝛ ſcimus coll. iiij. niſi ratione etatis vel alicuius cauſe pertinentis ad titulum in integrum reſtitutionis interueniat. ſupra de in inte. reſti. l. vl. ꝛ ſupra de mino. §. aut pretor. Item non appellatur ab executione vel executore ſententie: niſi in caſu quando excedit modum iudicationis: vel quando nimis cito exequitur ſententiam: vt. ſ. de app. l. ab executore. ꝛ. C. e. l. ab executione Item non appellatur a nominatione muneris publici vtilitate priuata: vt tutele vel cure: niſi quando reprobatur

xecutio.ſupra quando app.ſit.l.i.§.ſi quis.inſti.de excu.tu §.qui autē.Itē nō
appellat a ſnia condemnatoria criminis: cum publice interſit ſtatim puniri dāna
tos vt ſunt inſignes latrones: ⁊ ſeditionū concitatores vel duces factionū. vt.ſ.
de ap.l.cōſtitutiones: idē eſt in raptu feminarū. C.de rap.vir.l.i.§ ſin aūt Item
non appellat is quem publice conſtat eſſe debitorem. eo apte manifeſteq; conui-
cto.C.e.l.vl.Item nec appellat cōuict⁹ is: a quo fiſcalis calculi ſatiſfactio poſtu
latur: aut tributarie functionis ſolenne munus expoſcit.C.e.l.abſtinendū Item
non appellat quis tertio in eadem cauſa. ſecundo vero regulariter appellat.C.
ne liceat in vna eademq;.l.j. Interdum ſemel tantum appellatur in aut.d ſanc.
epi.§.ſi quis. et.C.de app.l.in offerendis.

De libellis dimiſſorijs qui apoſtoli dicuntur

¶ Poſt appellatōem interpoſitam: iudex a quo appellatū eſt litteras dat ad eū dimiſſorie lr̃e
qui de appellatione cogniturus eſt: quas litteras dimiſſorias ſiue apoſtolos ap- Apl̃i ⁊ q̃liter
pellant. Senſus autem litterarū talis eſt: appellaſſe ticium a ſententia illi⁹ que petendi
inter illos dicta eſt Ideo a meo iudicio illū dimitto: ⁊ ad veſtrum examen dirigo
ad quod infra.de V.ſig.l.dimiſſorie. Sufficit autem petere apoſtolos inſtanter
et ſepius intra ſtatuta tempora: id eſt.xxx.dies: a die late ſententie.vt.C.e.l.iu-
dicibus ⁊ in.c.ab eo.de app.li.vi. ⁊ ſi iudex non det conteſtet appellans hoc ip-
ſum ⁊ nō nocebit ei ex q̃ p eū nō ſtat.C.de ap.l.eos.§.aplõs.⁊.ĩ.l.vna in fi.

¶ Nihil nouare appellatione interpoſita

¶ Appellatione interpoſita: ſiue ea recepta ſit ſiue non: medio tempe nihil noua
ri debet: puta executio ſententie: vel quid ſimile: ⁊ hoc ex duplici capite. Nam ſi
fuerit recepta appellatio: ex eo q̄ recepta eſt.vt in aut.vt cum de ap.cog.in p̃n.
et in aut.vt nulli iudi. Si vero non eſt recepta: tunc nihil debet nouari: ne p̃iudi
cium fiat appellationi: quouſq; deliberet vtrum recipienda ſit appellatio: an nō
Recepta autem appellatione: tādiu nihil erit innouandum: q̄diu de appellatio
ne pnunciatum ſit vtrum iuſta ſit vel non.vt.ſ.ti.ij.l.ſciendum: vel donec lapſa
ſint fatalia: q: tunc firma eſt ſentētia prima.C.de temp.ap.l.ſi.§.illud.

Que ſententie ſine appellatione reſcinduntur

¶ Aliquando contigit q̄ ſententia lata: etiam ſi grauamen parti inducat: reſcin-
ditur tamen quāuis prouocatum non fuerit: vt cum contra ſacras conſtitutiones Snĩa reſcĩdit
iudicatur: appellationis neceſſitas remittitur.vt ſupra de app.l.expreſſū.fallit
hoc in certis caſibus no.ĩ.l.j.§.contra cum item per glo. Item cum quis cōdem
natur ex edicto pemptorio: quod neq; ſolenniter ppoſitum eſt vt debuit: neq; in
noticiam peruenit abſentis: talis enim ſententia vt conſtitutiones demonſtrant:
nullius eſt momenti.vt infra.l.j.§.cum ex edicto. Item ſi error calculi in ſenten
tia eſſe dicatur: appellare non eſt neceſſe. Item ſi quis cōdemnatur in rebus q̄
tempe dicte ſententie non ſunt in rerum natura. Item ſi quis cōdemnat in reb⁹
que in hūanis non ſint quo tempe iudex datus eſt. Itē ſi impoſſibile ſit p̃ceptū iu
dicis impoſſibilitate iuris vel nature.vt.ĩ.l.ij.⁊.iij. Item nulla eſt ſententia cū
non iudicauerūt omnes qui debuerunt iudicare.puta ex duobus delegatis alter
ſine reliquo iudicauit.C.e.l.cum ingr̃atus.⁊ in aut.vt iudi.non expec.ſacras.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſuſſ. §. ſi aũt duo. ⁊. ſ. de arb. l. ſicuti. Itẽ nulla eſt rõe exceſſe mete in multando vt. C. e. l. certa. ⁊. de modo. mulc. vel rõe exceſſi tpis in iudicãdo vt ſi erat delegatus datꝰ vt ꝓnunciaret ad certũ diem. C. e. l. cũ non eo die. Itẽ nulla ẽ rõe ꝑcij: ſi lata ẽ ꝑ pecuniaꝫ. C. e. l. venales. Itẽ decretũ noĩatiõis eſt ip̃o iure nullũ ꝓpter ꝑuilegiũ mioris etatis: vel veteranoꝝ. vt. C. e. l. pe. ⁊. vl. Sũt ⁊ alij modi pñtes qbꝰ ſentẽtia ẽ nulla ip̃o iure: q̃. no. C. de ſen. Et quõ. ⁊ quan. iudex.

¶ An ꝑ aliũ cauſe appellationũ reddi poſſunt

Per quos appellatio exercenda

¶ In cauſis vel rebus pecuniarijs etiã ꝑ aliũ cauſe appellationis reddi poſſunt Sin autem non ſit pecuniaria cauſa: ſed capitalis: per ꝓcuratorem agi nõ licet. ſupra de pub. iud. l. pe. §. ad crimen. Sed ⁊ ſi ea cauſa ſit ex qua ſequi ſolet pena vſq; ad relegationẽ excluſiue: incipiendo cõputari a capitali deſcenſiue: non oportet ꝑ alium cauſas agi: ſed ip̃m ꝑncipalẽ ꝑſonaliter auditorio adeſſe debere. Sꝫ ſi pecuniaria cauſa eſt: ex qua ignominia ſequit: poteſt ꝑ ꝓcuratorẽ hoc agi Et generaliter que cauſa ꝑ alium agi non poteſt: eius nec appellatio ꝑ alium agi cõceditur: vt. ĩ. l. j. in fi. Que autem cauſe ꝑ alios agi poſſunt ponit glo. ĩ. l. j. §. j. in verbo ignominia ⁊ glo. in. c. j. de iudi. li. vj.

Que cãe ꝑ alios poſſint agi

Si tutor vel curator: vel magiſtratus creatus appellauerint

A muneribus pub. non app.

¶ Ubi qui ad munera publica nominati ⁊ electi appellauerint: ſi legitimas cauſas non ꝓbauerint periculo eoꝝ erit quicquid damni ꝑ morã appellatõnis reipub. acciderit Si aũt apparuerit eos neceſſario appellaſſe: eſtimabit preſes vel princeps: cui ſit hoc damnũ aſcribendum fa. ad hoc. ſ. de appel. impatores. §. ſi magiſtratus. ⁊. C. quando app. ſit. l. j. §. alia

¶ Eum qui appellauerit in ꝓuincia defendi

Procurator domi dimittẽ.

¶ Qui appellauerit ſi appellationis cauſa peregrinet animo ꝓſequendi vel exercendi appellationem: in prouincia ſua defendi debet in alijs cauſis: nec habet neceſſe ſe perſonaliter defendere: aut perſonaliter reſpondere. hoc enim illis preſtatur ne neceſſe habent ſe defendere: qui reipu. cauſa abſunt. ĩ. l. ij. tamen ſi non defendantur: fit miſſio: ⁊ vendicio bonoꝝ eius. vt. ſ. qui. ex cau. in poſſ. eat. l. ad cognitionem.

Apud eum a quo appellatur aliam cauſam agere cõpellendum

Iudex a q̃ in vna cã app. ẽ

¶ Hoc iure vtimur vt q̃uis appellatio interpoſita ſit: tamen apud eundẽ iudicẽ a quo quis ꝓuocauit compelletur alias cauſas ſi quas habꝫ agere: cum habꝫ ibi domiciliũ: alias ꝯtra vt. ſ. de iudi. l. ij. §. et quoq;. Nec poteſt reputare iudicẽ ſibi offenſum vt non debeat coram eo experiri: vel agere: cum poſſit denuo ꝓuocare. C. de app. l. ⁊ in maioribus Sed eandem cauſam in qua appellauit: nullo modo ibi agere tenet vt. C. de app. l. eos. Immo ſi ageret diſcederet ab appellatiõe ſua. c. gratũ. §. j. de off. dele. ⁊ in. c. cũ veniſſet de teſ.

¶ Si pendente appellatione mors interuenerit,

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

¶ Aliquando appellatio porrecta ⁊ ſuſcepta ab initio: extinguitur ex poſt facto. Circa qđ ſciendum ꝙ morte rerum interueniente de quibus agit cauſam, poſtea nihilominus agi poſſe: ſi fuerit res talis que mortua poſſit eſſe vſui hominis puta porcus vel quid ſile: maxime cũ qs fuerit in mora, vt. ſ. đ ꝯdi. fur. l. ſi ſeruus furtiuus. §. bone. Si vero non poſſit eſſe in vſu hominis vt quia homo eſt: vel qđ ſimile qđ mihi tenebaris reſtituere: ⁊ deſijt eſſe in rerum natura: ad rem quidem vel ꝓpter rem ipam principaliter preſtandam agi non poteſt: ſed tamen agi poteſt ꝓpter peculium Item poteſt agi ad precium rei: ſi mora preceſſit mortẽ rei ſupra de V. ob. l. inter ſtipulantẽ. §. ſi ſtichũ. ⁊. C. e. l. quis Si vero cõtigerit mors ipſis litigatoribus: ſiquidem ciuilis erat cauſa: appellatio facta durabit etiam poſt mortem appellatoris: vt habeam neceſſe vel ꝓuocatõem exercere: vel ſtatutis acquieſcere. C. e. l. j. Si vero fuerit criminalis: ſiue reus: ſiue accuſator moriat: extinguitur cauſa: ſi tamen non expreſſe ſed tacite bonorum fuerit facta ademptio. tunc enim quia expreſſum eſt inualidum nec valet quod tacito ineſt. ſupra de F. ruſ. pdi. l. Item. §. qui habet: vbi vero expreſſe fit ademptio bonorum: quaſi due ſunt ſententie: quia duo ſunt capitula: vnde vno irritato nihilominus valet reliquũ. C. ſi reus vel ac. mor. fu. l. vl. Sed tamen vbi heres cauſam appellationis tenet proſequi vel exercere ad minus quattuor menſes habet ad exercendũ appellationem non ad deliberandum: etiam ſi minus ſupererat defuncto. Si vero plus ſupererat ei: illud habet. C. e. l. vl ⁊. C. de iur. deli. cum anterioribus.

Res litigioſa mortua

De iure fiſci

¶ Varie ſunt cauſe ex quibus nunciatio ad fiſcum fieri ſolet: nam ſi ille qui eſt incapax: puta deportatus: hereticus: damnatus in metallo: natus ex damnato coitu: ſiue heres ſit ſiue legatarius vel fideicom. ſe defert fiſco: ⁊ ꝯfitetur ſe capere no npoſſe: vel ab alio preuentus defertur: vt. j. e. l. ſenatus. § ſenatus: vel ꝙ mors ab heredibus non vindicet. vt. C. vbi cau. fiſ. l. j. ⁊. C. de his qui. vt indig. l. j. vel ꝙ indignus heres quis nunciat. vt ſupra de his qui vt indig. l. indignũ: vel ꝙ princeps heres inſtitutus eſt: ⁊ teſtamentũ ſiue codicilli ſurrepti eſſet nunciant vel ꝙ dicatur quis theſaurũ inueniſſe in loco publico: vel fiſcali: vel ex preuaricatione fiſcum victum eſſe: vel talem deceſſiſſe qui in capitali crimine eſt damnatus: ⁊ bona expreſſe adempta: vel qui timore future pene ſe occidit: vel aliquem poſt mortem reum eſſe. vt ſupra de accu. l. ex iudiciorum: vel domum deſtructam eſſe per vim publicã: vel priuatam. ſupra ad. l. iul. de vi. pub. l. hi qui. vel ab accuſatione receſſum: ⁊ obiid de calũnia vel tergiuerſatione damnatũ eſſe: vel rem litigoſã venundari. vt. C. de liti. l. ſi. vel penam fiſco ex cõtractu priuato deberi j. e. l. aufert: vel quod a preſide: aduerſus legem cõmiſſum eſſe vel factum. vt. C. de aſſer. l. ꝯſiliarios. ⁊. C. ad. l. iul. repe. l. j. His enim caſibus: bona ad fiſcum deferuntur: ⁊ dicitur fiſcus ſuo iure talia bona occupare Sed nunciatio vacantium bonorum quadriennio finitur. vt infra. l. j. Dicitur autem fiſcus pecunia regis ſiue erarium publicum quo tales pecunie penales reponuntur. Inde dicit ꝙ omnia que turpiter queſita ſunt: vel cum peccato detinentur ſpectant ad fiſcũ vt in. l. lucius. infra. e. Et quod non capit chriſtus: capit fiſcus. vt ibi. ⁊. xvi. q vii. maiores ⁊ ꝓprie qđ ſit fiſcus ⁊ vnde dicatur ponit Bar. C. e. ſup rubrica li. x. et in. l. in ꝓuinciis in glo. largitionales. C. de mune. ⁊ actu. ⁊ de natura fiſci ponit bal. in quodam ꝯſilio quod incipit ſanctiſſima ⁊ illuſtriſſima.

Cãe fiſcales

Bona vacãtia

Fiſcus

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De captiuis et poſtliminio reuerſis et de redemptis ab hoſtibus.

Captiui] ¶ Jure gentium capti in bello ſerui efficiunt capientium. vt inſti .de iur.na.§.
ius autem gentium. Nam imꝑatores iuſſerunt captiuos vendere: ac per hoc ſer
uare ne occiderent. inſti. de iur. per. §. ſerui autem: ⁊ qui ita in captiuitate fuerāt
a legitimis actibus ꝓhibebant. vt ſupra de teſta. l. lege cornelia in fi. ⁊. ſ͂. d lib.
Poſtliminiū; et poſt. l. pe. ⁊. vl. Secutum eſt autē poſtea ius poſtliminij. Quod eſt ius amiſ
ſe rei recuꝑande ab extraneo: moribus ⁊ legibus conſtitutum. vt habet̄. j. l. poſt-
liminium. j. rñſo. ⁊ dictū eſt poſtliminiū a limine ⁊ poſt: vnde etiam qui ab ho-
ſtibus captus eſt: ⁊ in fines noſtros poſtea ꝑuenit: poſtliminio reuerſum recte di
cimus. Nam ſicut in domo limina finem quēdam faciūt: ſic ⁊ imperij finē: limē
eſſe veteres voluerūt: ab eo poſtliminiū dictum: quia ad idē limen reuertebatur
quod amiſerat. vt inſti. qui mo. ius. pa. po. ſol. §. ſi ab hoſtibus: Et cōpetit ius
poſtliminij. aut in pace. aut in bello. Jn bello cum hi qui nobis hoſtes ſunt ali-
quem ex noſtris ceperunt et intra preſidia ſua perduxerunt: nam ſi ex eodem bel-
lo is reuerſus fuerit: poſtliminiū habet: id eſt perinde omnia reſtituuntur ei iu-
ra: ac ſi captus ab hoſtibus non eſſet: ⁊ ſicut antequā in ꝑſidia hoſtium deduce-
retur: ciuis fuit: ita etiam intelligit̄ reuerſus: vt ſi ad amicos noſtros perueniat
Hoſtes aut intra preſidia noſtra eſſe ceperit. l. poſtliminij. j̄. e. Sunt autem hoſtes quibus
bellum publice populus romanus decreuit: vel ipſi populo romano: ceteri vero
latrunculi. vel ꝑdones appellantur: ⁊ qui a talibus capit̄ nō eſt ſeruus eorū: nec
poſtliminiū illi neceſſariū ē. l. hoſtes. j̄. e. vbi Bar. tractat an hodie inter chri-
ſtianos locum habeat ius poſtliminij.

¶ De re militari

¶ Res militaris dicit̄ que ad diſciplinā ⁊ exercitiū militie ꝑtinet hic dicitur ꝙ
Res militariſ omne delictū eſt militis quod aliter quam diſciplina cōmunis exigit cōmittitur
veluti ſegnitie: vel ꝯtumatie: vel deſidie. l. omne in ꝑn. j̄. e. Et officium regētis
Capitanei ex-ercituum exercitum: non tm̄ in danda ſed etiam in obſeruanda diſciplina cōſiſtit. Memi-
nerit enim qui armato preeſt: parciſſime dare cōmeatū: equum militarem extra
ꝓuintiā ſuā duci nō ꝑmittere: ad opꝰ ꝑuatū piſcatū: venatū: militē nō mittere. l.
Tribunoꝝ officium officiū i ꝑn. j̄. e. Officiū tribunoꝝ ē vl' eoꝝ q̄ exercitui ꝑſūt milites i caſtris ꝯtinē
re ⁊ ad exercitatōez ꝑducere: claues portaꝝ ſuſcipe: vigilias interdū circuire: fru
mentationibus cōmilitonū intereſſe frumentum ꝓbare. fraudē menſure coherce
re: delicta ſm̄ ſue auctoritatis modū caſtigare: querelas cōmilitonū audire: vali
Militū delic. tudinarios inſpicere. l. officiū. §. j. j̄. e. Sunt autē militū delicta quedam ꝓpria
quedā cum ceteris cōmunia: ꝓpriū militare eſt delictū: quod quis vti miles ad
Tranſfuga mittit: vt eſt tranſfuga: emanſor: deſertor: erro. Tranſfuga eſt qui ad hoſtes trāſ
Emanſor fugit ⁊ ſe militē dat: cui non licet. Emanſor eſt qui diu vagatus ad caſtra reuerti
Deſertor tur. Deſertor eſt qui ꝓlixum tempꝰ euagatus reducit̄. Erro q̄ nunq̄ redit. Pe
Erro na militū hmōi ē caſtigatio fuſtiū ⁊ verbeꝝ: pecuniaria multa: munerū indicto
militie mutatio: gradꝰ deiectio: ignominioſa miſſio: Jn metallū aūt ⁊ in opus me-
talli non dabunt̄ nec torquēt̄. infra. e. l. deſtorē. §. j. ij. ⁊. iij. Nec alias ſiles pe-
nas que plebeis ꝯueniunt. vt. ſ͂. de pe. l. moris. §. iſte. ⁊. C. de pe. l. honor. ⁊. C
de queſti. l. milites. ⁊ ideo hodie de ꝯſuetudine non ſuſpendunt̄ etiam ex delicto
Miſſiōis cāe ex quo plebeiꝰ ſuſpendit̄ vt dicit. glo. in dic. l. deſtorē in v. torquent̄. Miſſionū

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

autem ex militia generales cauſe ſunt tres honeſta: cauſaria: ignominioſa: de quibus. ſupra de teſta. mili.

De caſtrenſi peculio

In caſtrenſi peculio fili⁹ vicē p̄riſfamilias obtinet. l. ij. ſ. ad mace. ꝛ agit ī eo fili⁹ ſine ꝯſenſu p̄ris. tex. ꝛ ibi bar. ī. e. l. miles Eſt aūt caſtrenſe peculiū: qđ a parentib⁹ vel cognatis in militia degentib⁹ donatū ē: vel qđ ip̄e filiuſfa. militia acquiſiuit: qđ acq̄ſitur⁹ nō fuiſſet niſi militaſſet. infra. e. l. caſtrēſe. ita dicit glo. ī. c. licet de ſepul. li. vj. ꝛ in glo. inſti. p̄ quas p̄ no. ac. § j. de hoc ī. l. fori. ꝛ. ibi. Cy. C. de aduo. diuer. iudi. ꝛ. C. de in offi. teſ. l. fi. in. q. vl: ꝛ bar. infra. e. ſi forte. ꝛ l. fi. C. đ ſilentia. li. x. ꝛ bal. in. l. cū oportet. C. de bo. q̄ lib: Illud aūt qđ miles ī militia acq̄rit: quod acq̄ſiturus eſſet etiā ſine militia: id peculiū eius caſtrēſe nō eſt. dic. l. caſtrenſe in fi. ꝛ. ſ. ex qui. cau. ma. his q̄ reip. Et in hoc caſtrenſi multa ſunt ſpecialia: que hoc titulo tractant

Caſtrēſe peculium

De priuilegijs veteranoꝝ

Veteranorum p̄uilegiū inter cetera etiam in delictis habet p̄rogatiuā: vt ſeparent a ceteris in penis: nec ad beſtias itaq; datur veteran⁹ nec fuſtibus cedit infra. l. j. Et veteranis ꝛ liberis veteranoꝝ idem honor habetur qui et decurionibus infra. l. iij. Sunt autē veterani: quibus honeſte ſacramento ſalutis data ē īmunitas vt colligit in. l. ij. infra. e. vel ſunt nō ſolum legionarij ſed omnis qui qualitercunq; militauit ꝛ honeſte eſt ab ip̄a militia abſolutus. l. ſed ꝛ milites. §. veteranus ſupra đ excu. tu. ꝛ preſertim ſi per viginti ānos militauit vt dicit glo. ſuper rubro. C. de vetera.

Veterani

Liber quinquageſimus et vltimus huius.

Ad municipiales et de incolis

Municipē facit aut natiuitas p̄pria vel paterna. infra. e. l. aſſūptio Aut manumiſſio: vt ei⁹ originez ſequat a quo fuit manumiſſus. infra. e. l. eius Aut adoptio dum durat. ī. e. ſi is Et p̄prie quidem municipes appellant muneris participes hinc et municipium ciuitas dicitur: eo quia recepti in ciuitate munera cū ciuib⁹ ſubeūt: id eſt publica officia Sed abuſiue municepes dicimus ſue cuiuſq; ciuitatis ciues: puta campanas: puteolanos: qui ex duob⁹ igit campanis parentibus natus eſt: campanus eſt Sed ꝛ ſi ex patre campano: matre autem puteolana: eque municeps campanus eſt: niſi forte p̄uilegio aliquo: materna origo inſpiciat: vt C. de incol. l. p̄uilegio: tunc eni materne originis erit municeps vt puta: ilienſib⁹ ꝯceſſum eſt vt qui matre ilienſi eſt: ſit eoꝝ municeps: etiā delphis et pōticis hoc idē tributū ꝛ ꝯſeruatū eſt. infra. l. j. § j. Incola ꝛ his magiſtratibus parere debet apud quos incola eſt: ꝛ illis apud quos ciuis eſt. l. incola. j. ī. e. Et dicit eſſe incola: quia illius ciuitatis q̄ incolit p̄cipuis: id eſt munerib⁹ ſeu officijs aut actib⁹ publicis vtit. l. ſcire. infra. e. vel qui in aliquā regionē domicilium ſuum ꝯtulit: ꝛ idem eſt q̄ aduena. l. pupillus. § j. infra de V. ſig.

Municeps

Municipium

Ilienſes

Delphi

Pontici

Incola

De decurionibus ꝛ eoꝝ filijs

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

De decurionibus et eoꝝ filijs

Decuriones · Cōſiliarij · Curiales

Decuriones ſunt dicti ex eo: ꝙ initio cū deducerent colonie ſub conditione romanoꝝ: decima pars eoꝝ q̄ deducerent: ꝯſilij publici gratia cōſcribi ſolita ſit. l. pupillus. § decuriones. j. de v. ſig. de hoc. C. de ſa. liber. tol. in prin. erat eīm decurionatus ordo quidam in ciuitate ꝓuidens regimini ciuitatis ꝛ ſunt ꝯſiliarij ciuitatis vt glo. ſ. quod cuiuſqꝫ. vm. l. nō nulli. ꝛ no. C. q̄ ſit lo. ꝯſue. ſuper rubro. Et licet q̄libet poſſit mutare domiciliū ſuum vt ſupra ti. px. l. nihil. decuriones tamē qui ſedib9 ciuitatis ad quā ꝑtinent relictis in alia loca tranſmigrauerint. ꝑſes ꝓuincie reuocabit in patriū ſolum ꝛ muneribus ꝯgruentib9 fungi curet. l. j. infra. e. Et in quo differat decurio a curiali no. C. e. ſuꝑ rubrica. li. x. Et quē honorē ꝛ qđ onus habeāt decuriones. no. ibi. in. l. j. glo. j.

De albo ſcribendo

Albū ꝑtoris

Album erat tabula quedā vel paries dealbatus vel murus in quo edicta publica ꝑtorum cōſcribebant. vt dicit glo. inſti. de act. § penales: ꝛ in clem. dudum de iudi. de quo Spe. ti. de dol. ꝛ con. § reſtat. Et qui tale albū corrūpebat egregie punit. l. ſi ꝗs id qđ. ſ. de iur. om. iud. ꝛ in hoc albo deſcribebant etiā decuriones eo ordine quo quiſqꝫ eoꝝ maximo: in municipio functus ē ꝛ ꝓ vt vnuſqſqꝫ eoꝝ in ordinē venit. l. j. infra. e. Et in hoc albo decurionū ꝛ municipū āſcribebant nomia eoꝝ qui dignitates: ꝑncipis iudicio ꝯſecuti ſunt: ꝛ poſtea eorum q̄ tm̄ municipalibus honoribus functi ſuut. l. ñ. infra. e.

De muneribus ꝛ honoribus

Munera ciui. · Vehicłarꝫ res · Nauicularis · Decē ꝑmatus · Perſonalia munera · Pr̄imoniale munus

Munerū ciuiliū quedam ſunt pr̄imonij: quedam ꝑſonaꝝ: quedā mixta. Patrimonij munera ſunt rei vehicularis ſcꝫ ꝑbens vehiculū ad onus portandū. ſ. loca. l. cum in plures. § vehiculum. Itē nauicularis: id eſt ꝑbens nauē. ꝛc. ſ. decem ꝑmat9: id eſt cuiuſdam qui ꝑerat decē: idem dicit decaprotes. vt infra. l. iij. § decaprotes: quia ab iſtis decē ꝑmatib9 periculo ipoꝝ exactōes ſolenniū functionū celebrant. Perſonalia ſunt ciuilia munera: vt defenſio ciuitatis: id eſt vt ſindicus fiat. Legato ad cenſus accipiendos: vt patrimoniū ſcribat. Item cura ꝑdioꝝ publicoꝝ: frumenti cōparādi: aqueduct9: equoꝝ circenſiū ſpectacula: publice vie munitōes: arce frumentarie: calefactōes thermaꝝ: annone diuiſio: ꝛ quecunqꝫ alie ſunt cure ſimiles iſtis. Et generaliter perſonale munus eſt: qđ corporibus cum labore ꝛ ſolicitudine animi ac vigilantia ꝑncipaliter exiſtit. Patrimoniale vo eſt in quo ſumꝯtus maxime poſtulat. l. j. § j. ꝛ. ij. infra. e. Qđ autē ad honores ꝑtinet: etiam is qui in patris poteſtate eſt filium in poteſtate habet. l. ij. infra. e. Et q̄ originē ab vrbe roma habent: ſi alio loco domicilium conſtituerint: munera eius ſuſtinere debent. l. iij. in ꝑn. infra. e. Que autē ꝓprie dicūtur munera patrimonioꝝ ꝛ que ꝑſonalia habetur ad longū in. l. muneꝝ. infra. e. et de mixtis in dic. l. munerū § mixta.

De vacatione ꝛ excuſatione muneꝝ

Licet omnis excuſatio ſue equitate nitit. Si tamē ꝑtendentibus aliquid ſine iudice: id eſt ſine cauſe cognitione credi deberet: aut ſi paſſim ſine tꝑis ꝑfinitiōe ꝓut cuiqꝫ libuerit: ꝑmiſſum fuerit ſe excuſare: non erunt qui munera neceſſaria in reb9 publicis obeant. l. j. in ꝑn. infra. e. qđ malū eſſet. vt. ſ. de ori. iur. l. ij.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

§.poſt originē.quare nemini vacatio vel excuſatio a muneribus tribuit̄ niſi cā
ꝑ iudicē cognita.Eſt autem vacatio defectio vel ceſſatio et vacre id eſt deficere. Vacatio.
vt.j.de uar.et extraor.cog.in rubro.ꝛ in.l.j. circa prin.Itē vacare eſt intēde=
re vel operā dare ſ.de arbi.l.nō diſtinguem⁹.§.ex cōpromiſſo.de quo per. Jo
an.c.ij.X.ſup ſcholis.ne cle.vel mo.Et de vacatione ab offitio quēadmodū in
hoc titulo accipitur ponit pulchre ange.in ꝯſilio ſuo.cc.lxxxij.quod incipit pū=
ctus.Excuſatio aūt eſt exceptio q̄ ab eo ꝓponit̄ qui munus .i. officium publicū Excuſatio.
ſubire haberet aīo illud euitādi vel ſubt̄fugiēdi.de q̄b⁹ h in.l.ij.ꝛ i.l.i. hono.

De iure immunitatis.

¶Titulus ſ proximus ad munera euitanda:hic ad euitādos honores datur.li
cet quedā leges diuerſis modis in vtroqꝫ ponētur.Vel ibi de ſubeundis:hic de
euitandis:et eſt ſimilis diuerſitas titulorum.C.de aduo.diuer.iudicioum.ꝛ de Immunitates
ad.diuer.iudicū.Immunitates date ꝑſonis:heredib⁹ nō relinquunt̄.ſed gene=
ri poſteriſqꝫ date:in ꝑpetuū ſuccedentib⁹ durāt.l.iiij.j.e.Et dicit̄ immunitas
ꝓuilegiū quoddā vel remiſſio a iure ad non ſubeunda munera vel honores con=
ceſſa:qualia multa enumerant̄ hoc titulo:quedam etiam.ſ.ti.ꝓxe

De legationibus.

¶Legatio eſt functio publici muneris extra territoriū:vel ꝓuintiā aut locū cō= Legatio.
ſtituētis ſubeunda.Et eſt legat⁹ principis:vel alterius reip.nūtius aut orator Legatus.
ꝓ aliq̄ ambaſiata vel aliquod nudū miſteriū exercendū de q̄.j.diſ.iuſgentiū et.
xcvij.diſ.ꝑ to.maxie in.c.nobiliſſim⁹.Et tales legati quaten⁹ reip.cauſa abſūt
habēt excuſationē a munerib⁹ ꝛ honorib⁹.vt hoc ti.ꝛ inſti.de excu.tu.§.fi.poni
tur etiā hic pena eius legati q̄ legationē deſeruit:cū diſtinctiōe ex q̄ cauſa deſer
uerit vt in.l.j.ꝛ.ij.ꝛ q̄ꝫ diu habet vacationē poſt reditū.no.in.l.paulus.

De adminiſtratione rerum ad ciuitatē pertinētiū.

¶Quod ad certā ſpēm ciuitatis relinq̄tur in alios vſ⁹ ꝯuertere nō licet.j.l.j.
niſi i caſib⁹.vt.j.e.legatū.ꝛ.ſ.de vſufr.lega.l.legatū ciuitati.ꝛ.j.de ope.pub. Adminiſtratio.
l.pe.ꝛ de polli.l.impatores in fi.ꝛ.C.de expen.lu.l.j.li.xi.Mgr̄atus reip.nō publicanarum
dolū ſolūmō ſed etiā latā negligētiā hoc āpli⁹ etiam diligentiā debent id eſt cul
pam leuē.l.magiſtrat⁹.j.e.et generalit̄ quō oīes res ad vſum reip.ſpectātes
vl' ei⁹ curā ꝑ publicas ꝑſonas geri et adminiſtrari debent hic tractatur.

De decretis ab ordine faciendis.

¶Quecūqꝫ ad collegiū vl' vniuerſitatē ꝑtinēt:n̄ alit̄ tractari debēt aut collegio
ꝓiudicare:q̄ꝫ ſi ab ipſo ordine eiuſdē ꝓfeſſionis decretum intercedat.Illa qꝫ de Decreta facta
creta q̄ non legittimo numero decurionū coadunato facta ſunt:non valent.l.ij. ab ordine.
j.e.Non dicitur aūt aliter ab ordine factum:q̄ꝫ duabus ꝑtib⁹ adhibis.l.iij.j.e
Si aūt due ꝑtes nō adſunt:poteſt inter duas numerari q̄ꝫ ipſa decreuerit.ſ.qō
cuiuſqꝫ vniuer.l.nulli.ꝛ.l.plāe.Et qō ſemel ordo decreuit:n̄ oportꝫ id reſcindi:
niſi ex cā.vt ſi forte ad publi.vtilitatē reſpiciat reſciſſio ꝑoriſ decre.l.qō ſel.j.e.

De operibus publicis.

¶De operibus q̄ in muris vel portis vel in rebus publicis fiunt:aut ſi muri ex Opa publi.

truant: preſes aditus pncipē cōſulere debet .ff.l.de opibus: qui eſtimabit an locari: vel deſtrui debeant ꝓpter pericula.l.ſi legatū.ff.e.ꝛ.ſ.ne quid in lo.ſa.fict.l.ſi.Et dicit opus publicū: quod ad vtilitatē aut vſum reip. principaliter ptinet. Et qui huic operi preeſt: curator operum publicoꝝ appellat.ff.l.j.tit.

Curator operū publicorū. prin.ꝛ.l.ij.§ curatores. Cuius officiū eſt obtinere a preſide ne fines publici a priuatis detineant: ꝛ ſi qui publici ſunt a puatis ſeparent. et publici redditꝰ augeantur. Et ſiqua loca publica vel edificia in vſu priuatoꝝ iuenerit: eſtimare vtrū ne vendicanda in publicum ſint: an vectigal ibi meliꝰ ſit imponi: et illud qđ vtilius eſſe reip. intellexerit ſequi.l.ſi legatum in fi.infra.e.

De nundinis.

Nūdine. ¶ Nundine ſunt immunitas a pncipe cōceſſa ad habendū generale forum in ſua poſſeſſione vl' villa vel caſtro. vt ponit.glo.in l.j.ff.e. Et poteſt cōcedi a ſolo pncipe: et nō vtendo q̄ inpetrauit hoc puilegium decēnij tpe: vſum amitit.l.j.ff.e. Sunt autē nundine neceſſarie ꝛ hominibꝰ ꝑ q̄ vtiles eo ꝙ et ſumme prudētie ꝛ auctoritatis apud grecos plato in libro ſecundo ciuilis cōuerſationis: in ciuitate bene beateq; inſtituta negociatores in primis neceſſarios dixit. Indiget eñ ciuitas pluribꝰ ruſticis ꝛ alijs miniſtrantibꝰ inuehentibus in vrbē et euehentibus ſingula. hi autē ſunt negociatores qui diuerſas merces afferunt.l.ij.ff.e. Et ſic nundine dicūtur celebratio generalis fori. vt hic. ꝛ.C.de nun. et.ſ.de acq. poſſ.l.clam poſſidere.§ qui ad nundinas. Jo.an.in.c.nauiganti de vſur. aliter accipitur hoc verbum.ſ.ꝓ ſoc.l.ſocietas. Et ille qui inpetrauit ſup nundinis reſcriptum. nullū in mercantibꝰ atq; nundinis: ex mercibus negociatorū debet cōuenire aut venalicijs vel locorū tēporali queſtu et comodo puata exactioe nullū debet inſequi. vel ſub ptextu priuati debiti moleſtiā inferre cōcurrentibus ibidē. Concurrentes eñ habent exceptionē interim dum ſteterint nūdine. qui eñ impetrauit reſcriptū: debet eſſe cōtentus eo comodo. ꝙ ꝓpter forum eius terra impinguatur. Sed alij in nundinis cōtrahētes: bene poſſunt conuenire debitores ſuos. quos obligauerūt: habentes ibidem pergulam vel ſtationē. vt.ſ.de iudi.l.heres.§ pinde et.C.e.l.j.ꝛ in.c.j.§ ꝯtrahentes.de fo.ꝯ.li.vj.

De pollicitationibus.

¶ Pollicitatio eſt ꝓmiſſio ſponte et nemine rogāte facta: policemur enim ſpō

Pollicitatio. te: ꝓmittimus rogati vel coacti. Ser.ſup.j.en.: et differt i hoc a pacto qꝛ pactū eſt duorum cōſenſus et conuentio. Pollicitatio vero offerentis ſolius ꝓmiſſum.l.iij.ff.e. Et licet regulariter de iure ciuili ex nudo pacto non oriat actio vt diximus.ſ.de pac. Ex pollicitatione tamē q̄ quis facit reip. puta opus ſe facturum uel pecuniam daturum quis obligatur: et hoc ſi ob honorez ꝓmiſerit ſibi decretum: id eſt ab ordine datum vel dandum: vel ob aliam iuſtā cauſam. Si vero ſine cauſa ꝓmiſerit: non erit obligatus: et ita multis conſtitutionibus et veteribꝰ et nouis continet. Si tamē ſine cauſa ꝓmiſerit: et facere inceperit: obligatus eſt

Cepiſſe dicit. qui cepit.l.j.infra.e. et dicitur cepiſſe ſi fundamenta fecerit vel locuz purgauerit: vel ſi locus illi petēti deſtinatus eſt: vel ſi apparatum ſiue impenſam in publico poſuit vt ibi.

De varijs et extraordinarijs cognitioni-

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

bus et ſi iudex litem ſuam feciſſe dicatur.

¶ Preſes ꝓuintie de mercedibus ius dicere ſolet: extra ordinē officio iudicis
implorato: ſed ꝑceptoribus tm̄ ſtudioꝝ liberaliū. Liberalia autē ſtudia dicun- — Liberalia ſtudia.
tur ea q̄ greci gymnaſia appellāt. vt ſunt rhethores grāmatici et geometre. me-
dicoꝝ quoqꝫ eadē eſt cauſa q̄ et ꝓfeſſorum: niſi ꝙ iuſtior cum hi ſalutē hominuꝫ — Extra ordineꝫ ius dicen.
agant: illi ſtudioꝝ curā. et ideo his quoqꝫ extraordinē ius dici decet. Eſt auteꝫ
extraordinē ius dicere: implorare offitium iudicis ad mercedem ꝯſtituendaꝫ et
ſoluendā et dandum ſalarium: etiā ſi a principio nō fuerit ꝯſtituta merces vt. ĩ
.l.j.§.medicoꝝ et in ip̄a rubrica et. ſ̄. ď dec ·ab ordīe fa.l. ābicioſa.§.fi. ad idem
C. de ꝓfeſſ. ⁊ me. l. medicos. li. x. Cognitionū aūt numer⁹: cū ex varijſ cauſis de
ſcendat: in genera diuidi facile nō pōt: niſi ſummatim diuidat̄ in quattuor ſpēs.
Aut em̄ de munerib⁹ ſiue honoribus gerendis agitat̄. Aut de pecuniaria re di — Cognitionum numerus.
ſceptatur. Aut de eſtimatiōe alicui⁹ id eſt fama vel opiniōe cognoſcit̄. Aut de ca
pitali crimine q̄rit̄. ĩ.l. pe. Iudex autē q̄ litē ſuā fecerit ꝯtra equitatē ꝓnuncian — Iudex faciens litē ſuam.
do non ꝓprie ex maleficio obligatus videt̄: ſed qꝛ nec ex cōtractu obligat⁹ eſt et
vtiqꝫ peccaſſe aliq̄d intelligit̄ licet ꝑ imprudentiā: ideo videt̄ quaſi ex maleſitio
teneri in factū actiōe et inquantū de ea re equū religioni iudicantis viſuꝫ fuerit
penā ſuſtinebit. ĩ. e. le. fi. et inſti. de ob ex qua. male. ꝯ. ē. prin.

De proxenetis.

¶ Proxeneta eſt q̄ inq̄rit voluntates aliquoꝝ ſcd̄m glo. hic ſuꝑ rubro. et dicitur
apud nos licitator ſiue mediator: deducit̄ a proxeniſo q ď eſt hoſpicio coapto. et — Proxeneta.
ꝓprie dicitur cōpoſitor et mediator emibiliū et vēdibiliū: media videlicet iſta ꝑ
ſona per ꝙ aliquis contractus celebrandus vel in eundus ꝓcurat̄. et ei⁹ merceſ
vel remuneratio dicit̄ proxeneticū q̄ et philotropha dicunt̄. infra. l. i. et iure li-
cito peti poſſunt. infra. l. j. hos et greci paranymphos appellant ꝑ̄ſertim ſi con- — Philotropha
ditionis alicuius ad matrimoniū vel amicitie querēde inter aliquos: vel aſſeſſu — Paranimphi
re vel alicuius alterius rei proxeneto et ꝓcurator ſit. Sunt em̄ huiuſōi hoīm of-
ficine: in magnis ciuitatibus: non improbabiles in venditionibus: cōmertijs: ⁊
ꝯtractibus licitis. Immo vtiles. l. fi. in fi. infra. e.

¶ De cenſibus.

¶ Cenſus eſt preſtatio tributi. vel eſt annua penſio q̄ de ꝓuentib⁹, rerū immobi
lium datur. no. j. q. iij. q̄ſitum. et in quo differat a tributo ponit bar. in. l. j. ſ̄. de — Cenſus.
pub. et vec. et Io. an. in. c. ad audientiā de ꝑ̄ſcrip. et ibi do. Ant. Et in quo dif- — Penſio.
fert cenſus a penſione no. glo. in clem. j. de ſupp. neg. ꝑ̄l. in ꝟ. penſiones. Eſt
auteꝫ ſciendum ꝙ italia nō preſtat tributū: quia dn̄a ꝓuinciarum in aut vt om. — Italia.
obe. iudi. §. hoc conſiderantes in glo. ꝓuintias coll. v. ne princeps ꝓuinciarum
facta ſit ſub tributo. vt dicit glo. C. ſine cen. et reli. l. omnes. licet albericus di-
cat ꝙ ē ancilla ancillaꝝ. cās vi. ꝑ arch. xxiij. q. v. nō vos. Sūt em̄ q̄dā ciuitates
q̄ ſūt iuris italici vt nō ſoluāt cēſū vl' tributū romanis de quibus. l. fi. infra. eo. et
quedā colonie. de quib⁹ in. l. j.

De verborum et rerum ſignificatinoe.

¶ Cum omne ius quo vtimur vel ad perſonas vel ad res vel ad actiones per-
tineat vt inſti. de iur. na. §. fi. de quibus omnibus in hoc volumine pandectarū — Verbum.
dictum eſt. Sed quia in his vertunt̄ multe dubitationes circa verborum et rerū
expoſitiones et interpretatiōes ideo de hoc ponit. Verbū q̄n̄qꝫ ſtricte ponit̄ ꝓut

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

eſt pars orationis ſignificatiuū actionis et paſſionis. hic autē largius ponit̄ ſm
denomīationē𝔷. ꝓ qualibet parte orationis. Et dicit̄ verbū ab aeris verberatu.
quod ꝯmune accidens eſt omnibus ꝑtibus orationis. Rei etiā verbum ē hic vt
generale accipiendū ꝓ qualibet re mobili vel immobili aut ſe mouēti vt dixim⁹
ſ. de re. cre. Et verba ſignificant actiue: ſed res paſſiue: q𝔷 verba ſignificant: ſed
Significare. res ſignificant̄. Et eſt ſignificare: demōſtrare rē de qua querit̄ ꝓprio nomine ei
attributo. ſed hic largius ſumit̄ vt etiā ſit ꝓpriū nomen nō interueniat: ſed quo-
cunq̄ modo deſignet̄ res vt ſ. ſi certum pe. l. certū. De ſignificatione autē ver-
Nota. borum pleniſſime et ꝑfectiſſime tradere nō poſſum⁹. Sunt em̄ quedā que non
recipiunt ꝑfectam doctrinam: vel ꝓpter infinitatem: vt in omnib⁹ extra ordina.
criminibus puniendis. vel ꝓpter confuſionem rei: vt cum q̄ritur qn̄ ſit mora fa-
cta. ſ. de vſur. l. mora. vel ꝓpter infidelitatem hominū: vel varietatem ꝑſonarū
vt cum q̄ritur quanta fides ſit habenda teſtibus: et ideo dicit lex. non poſſe om-
nes caſus qui qn̄doq̄ inciderint lege cōprehendi. vt. ſ. de. le. et ſe. con. l. neq̄.
et. l. non poſſunt. et alibi: ꝙ plura ſint negotia q̄ꝫ vocabula. ſ. de preſcrip. ver.
. l. natura.

De regulis iuris.

Enumerato ſpecialiter omni iure pretorio et ciuili per titulos diuerſos tractā
te de perſonis rebus actionib⁹ in q̄bus omne ius conſiſtit. vt. ſ. de ſta. ho. l. j.
nunc generales diffinitiones ſiue traditiones annectem⁹. Nec em̄ nouum eſt vt
quibuſdam ſpecialiter enumeratis: generalis quedā ſubijciat̄ clauſula que om-
nia cōprehendat vt. ſ. ad. l. acq̄lia. l. ſi ſeruus ſeruum. §. inquit lex. Eſt autē re-
gula multorū ſimiliū collectio ſcd̄m grāmaticos. vel eſt q̄ rem q̄ eſt breuiter enar
Regula. rat. Et dicit̄ regula quia regit normā recte viuēdi prebet inde regularis quaſi
recte viuens: vel ſub regula viuens. Dicitur etiam regula. eo ꝙ recte ducit nec
Perſius. aliorſum trahit. Perſius. appoſita intortos oſtendit regula mores. Eſt em̄ regu
la rectitudinis vel certitudinis forma: ꝑ q̄ꝫ ſcriptor nouit modū recte ſcribendi:
et ſecator modum recte ſecandi et ſic de ſimilibus. Ita ꝑ regulas modum recte
Per q̄ verba iudicandi cognoſcimus. iij. vii. regula quaſi regulariter vera: q̄uis paciatur ex
ꝯſtituit̄ regla ceptiones. quia exceptio eſt de regula. xxxij. q. ij. dominus noſter. Et conſtituit̄
regula per verba que de ſua natura omnia cōprehēdūt. vt ſunt vniuerſalia affir
Offitiū regle matiua et negatiua. Itē ꝑ verba negatiua: et indiffinitiua q̄ eq̄pollent vniuerſali
C. de here. ven. l. vlti. Offitium regule eſt plures ſimiles caſus ſimul iungere
clauo rationis. ī. e. l. j. ibi quaſi cauſe cōiūctio eſt. ⁊c̄. Et ſolet dici ꝙ per regulā
non ſtatuit̄ ius ſed ex iure ſumit̄ regula. et ideo ꝓprie loquēdo dici debuiſſet nō
de regulis iuris ſed de iure regularum. Allegatur tamē regula ꝓ iure. nō tam
ex origine q̄ꝫ ex forma et potior eſt eius cauſa ꝓ quo facit regula: habet enim ad-
uerſarius neceſſe oſtendere rationē q̄re in illo caſu regula non loquat̄ vt dicit
glo. e. ti. li. vj. ſup rubro. Quid aūt ſit ius vnde dicatur dictū eſt ſ. d̄ iuſ. ⁊. iur.
et ſumitur hic ꝓ noſtro iure ſc𝔷 ciuili: non canonico.

Expliciūt tituli digeſtorum.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf